

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

Decretalium Epistolarum Gregorii Liber Secundus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

DECRETALIVM EPI- STOLARVM GREGORII

LIBER SECVNDVS.

DE IVDICIIS TITVLVS I. CAPITVLVM PRIMVM.

Contumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem privari non debet. hoc dicit.

Abbas Sicul.

Ex Concilio Africano 14.

DE b. Quod vult deo Centuriensi Episcopo, e quem cum adversarius ipsius d. eum petisset ad concilium introduci, interrogatus, an cum eo veller experiri, primo id promiserat, & altera die respondit, hoc sibi non placere, atque discessit.

Placuit ut nullus s. eidem communicet, donec g. satisfactioe praemissa fuerit absolutus. Nam adimi sibi episcopatum ante causam eius exitum nulli potest de iure videri.

CAP. II.

Laici ecclesiastica negotia tractare non debent, sed praelatorum iudicio disponuntur. hoc dicit. Abbas.

Ex synodo Eugenii Papae h.

Decernimus, ut laici ecclesiastica tractare negotia non praesumant. k. Sed Episcopi, Abbates, l. Archiepiscopi & alii ecclesiarum praelati de negotiis ecclesiasticis (maximè de illis, quae spiritualia esse noscuntur) laicorum iudicio non disponant. Nec propter eorum prohibitionem, ecclesiasticam dimittant iustitiam exercere.

CAP. III.

Causa iuris patronatus spectat ad iudicium ecclesiae: h. d. s. specificè & ad literam.

Alexander III. illustri m. Regi Anglorum.

Quanto n. divina gratia: & infra. Causa verò iuris patronatus ita conjuncta est, & connexa spiritualibus causis, quòd non nisi ecclesiastico iudicio valeat definiti.

CAP. IV.

Clericum convictum vel confisum de crimine coram iudice seculari, ex eo non punit Episcopus: sed coram se convictum vel confisum, punit pena debita: nisi cum illo disseset, quòd potest in adulterio & minoribus: depositum verò non statim tradit curia seculari. h. d. usq. ad si. Abbas Siculus.

Idem Salernitano Archiepiscopo.

ET si clerici coram o. seculari iudice convicti fuerint vel confessi de crimine, non sunt propter hoc à

suo Episcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim sententia à non suo iudice lata non tenet, & ita facta confessio eorum ipso. Si verò coram Episcopo de criminibus in iure confessi sunt, seu legitima probatione convicti, dummodo sint talia crimina propter quae suspendi debeant, deponi, non immeritò suspendendi sunt à suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuò removendi.

Summarius est iste s. supra in prin. c. tamen qua habet materiam separata & notabilem, ideo dic alter: In adulterio & minoribus potest cum clericis peracta penitentia Episcopus dispensare, depositum autem pro suis excessibus non tradit indifferenter curia seculari. h. d. Abbas Sicul.

De adulteriis a verò & aliis criminibus, quae sunt minoris, potest Episcopus cum clericis post peractam penitentiam dispensare. Sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus (cum suo sit sanctus officio, nec duplici debeat ipsum contritione conterere) iudici tradere seculari.

CAP. V.

Vasallus coram domino feudis conveniendus est, etiam si dominus feudis sit ecclesiastica persona, dummodo ibi actus possit suam iustitiam consequi: alius loci ordinarius poterit adiri. & secundum h. est casus nos.

Idem. b.

Ceterum c. quia in eos, quos ab ecclesia tua constat possessiones tenere in feudum, occasione ipsarum excommunicationis seu interdicti sententia promulgatur. Nos id districtius inhibemus. Quandiu parati fuerint super his intua praesentia iustitiam exhibere.

CAP. VI.

Nomen aitionis in libello exprimere parum non cogitur, debet tamen factum ita clare proponere, ut ex eo ius agendi colligatur. hoc dicit quo ad intellectum. Abbas.

Idem Examen Episcopo, & d. capitulo Londonen.

Dilecti filii prior & clerici de Guiseburnen. e. contra Eboracen. Archiepiscopum Apost. sed. leg. gravem querimoniam transmiserunt: & infra. Provideatis attentius, ne ita subtiliter, sicut à multis fieri solet, cuiusmodi actio intenter inquiratis, sed simpliciter & patet factum ipsum, & rei veritatem, secundum formam canonum & sanctorum Patrum instituta, investigare ceteris.

a Bernhard. Dias in proc. crimin. b in veterib. sta. lib. E. i. eidem Salernitano Archiepisc: c C. 7. eod. tit. in 1. compil. d In antiquis, & Decano London. e al. Guiseburgen. CAT.

a Cap. 4. Refort Burch. lib. 2. decret. cap. 181. & Ivo p. 5. c. 297.
b cap. 1. eod. tit. in 1. compil. c quoniam & rectius. d se.
e Hinc videtur inferri quòd ad valorem citationis oportet quòd fiat auctoritate iudicis ad instantiam partis, l. ad peremptorium. & ibi Bart. D. eod. tit. f Quod vult deo, g causa eius qualem poterit terminum sonat. h Eugenii III. in synod. Remens. c. 4. i cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. k Et. l Archiepiscopi in 1. compil. m Illustrissimo. n C. 5. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lat. sub Alex. 3. p. 47. tit. de iur. patron. o C. 6. eod. tit. in 1. compil. post Conc. Later. p. 26. c. 4.

CAP. VII.

Excommunicatus in iudicio, nisi tanquam reus stare non potest.

Idem Paduano Episcopo.

Nelleximus: [i & j.] Quia postulasti à nobis utrum excommunicatus in iudicio stare possit. Respondemus, quod conveniri potest: & debet per alium respondere in iudicio. Ne videatur de sua malitia commo- dum reportare. a

[i Ex literis tuis, quod cum filia cuiusdam nobilis viri parochiani tui, cum quodam viro matrimonium contraxisset, comperisset quod idem vir pro nece bo. me. Vincentini Episcopi vin- culis inebatur excommunicationis astrictus, in tua proposui presen- tia quaesivimus. Unde.]

CAP. VIII.

Clericus de omni crimine debet coram ecclesiastico iudice conveniri, nec valet consuetudo contraria.

Lucius III. Strigon. Archiepiscopo. b

Clerici: [i & j.] Cum Imperator e dicat quod leges non dedignantur sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine clericus debeat coram ecclesiastico iudice conveniri. Non debet in hac parte canonibus ex aliqua consuetudine præjudicium generari.

[i Vero maxime in criminalibus causis in nullo casu possunt ab alio quam ab ecclesiastico iudice condemnari, etiam si consuetudo contra habeat ut vires à iudicibus secularibus iudicentur.]

CAP. IX.

Iudex ex officio providere debet, ut delicta solemnitates serventur in iudicio, quibus omnis iudicium redditur frustratorium. h. d. Ab- bas Siculus.

Clemens III.

Causam, quæ d vertitur inter fratres e Dulmen. monasterii, & monachos sancti f Albani: [& infra.] Provideas inter cætera, ut fratres Dulmen. monaste- rii, cum auctoritate & assensu Episcopi sui ingrediantur negotium. Nesi fratres sancti Albani obtineant, Episcopus idem Abbatem monasterii se proponens, litem sospitam valeat suscitare.

CAP. X.

Clericus depositus incorrigibilis excommunicandus est, & successi- ve in alio seminat: eundem: & si sic non respuerit, per iudicem secula- rem comprehendus est. hoc dicit. Abbas Siculus.

Celestinus III. g

Quoniam non ab homine: h & infra. A nobis fuit ex parte tua quaesitum, utrum liceat regi vel alicui se- culari personæ iudicare clericos cuiuscunque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu quibuscun- que fuerint criminibus deprehensi. Consultationi tua- taliter respondeo, quod si clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu a- lio i crimine fuerit deprehensus legitime, atque con- victus, ab ecclesiastico iudice deponendus est. Qui si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde contumacia crescente anathematis mucrone- ferri: postmodum verò si in profundum malorum ve- niens k contempserit, quom ecclesia non habeat ul- tra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimo-

a Vide l. cum in s. si quis. de transact. & l. u. cu. de servitut. b ab Alexand. III. abbati de Evesham. c Cap. 8. eod. tit. in 1. compul. l. 10. part. 6. c. 457. & p. 16. c. 150. Iul. Clar. pract. crim. quæst. 136. d Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. e Dimolf. f Albini. g Clemens III. h Est autem pars cap. cum non ab homine. j. de sentent. excommu. Ca. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Co varruviam in cap. alina mater. part. 2. col. 68. num. 8. & Bernard. Dias de Lues in pract. crim. cap. 131. & sequent. i aliquo. k veniens hac o- nia con.

rum, per secularem comprimendus est potestate, ita quod ei deputetur exilium a, vel alia legitima poena in- feratur. b

CAP. XI.

Per rescriptum impetratum contra violentum, convenitur quæ scienter succedit in vitiis. h. d. secundum communem modum, qui mihi placet. Panorm.

Idem Vinton. Episc. & Ab. S. Albani.

Quia V. qui violenter e dicebatur ecclesiam P. clerici occupasse, defunctus est ut accepimus, & R. eam postmodum est ingressus. Præcipimus ut secundum formam priorum literarum inter ipsos R. & P. sub eisdem iudicibus mediante ratione, sicut inter eundem P. & præ- fatum V. si viveret, negotium terminetur.

CAP. XII.

Solus Papa cognoscit de dubiis privilegiorum Apostolica sedis, & non inferior.

Innocentius III. Sergii. & S. Georgii

Abbatibus. d

Quoniam venissent: e & infra. Cum super privilegiis sedis Apostolica causa vertatur, nolimus de ipsis per alios iudicari.

CAP. XIII.

Iudex ecclesiasticus potest per viam demonstrationis Evangelicæ, seu iudiciali, procedere contra quemlibet peccatorem, etiam laicum: maxime ratione perjurii, vel pacis fractæ.

Idem prelati f per Franciam constituti.

Novitille, g qui nihil ignorat: [i & j.] Non pu- ter aliquis, quod jurisdictionem illustris Regis Fran- corum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse ju- risdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire. Sed cum Dominus dicat in Evangelio: Si peccaverit in te fra- ter tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: h te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit, dic ecclesie: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et Rex Angliæ sit paratus suffi- cienter ostendere, quod Rex Francorum peccat in ipsum, & ipse circa eum in correptione processit secundum regu- lam Evangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit ecclesie: quomodo nos qui sumus ad regimen u- niversalis ecclesie suprema dispositione vocati, manda- tum divinum possumus non exaudire, ut non proceda- mus secundum formam ipsius? nisi forsitan ipse coram nobis, aut legato nostro sufficientem in contrarium ratio- nem ostendat. Non enim intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum spectat iudicium, nisi forte iuri commu- ni per speciale privilegium, vel contrariam consuetudi- nem aliquid sit detractum: sed decernere de peccato, cu- jus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus & debemus. Non igitur in- iuriosum sibi debet regia dignitas reputare, si super hoc A- postolico iudicio se committat, cum h Valentinianus in- clytus Imperator suffraganeis Mediolanen. ecclesie dixisse legatur: talem in pontificali sede constituere procu- retis, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincere nos- tra capita submittamus, & ejus monita (cum tanquam homines deliquerimus) suscipiamus necessario velut medicamenta curantis. Nec sic i illud humillimum.

a Quod ei deputetur poena exilis. b Ita in omnibus ma- nuscriptis. al. feriatur. al. infligatur. c Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. unde sumenda in scripto. d Recte additur in 3. compila. & Car- tory Andegavensi. e Cap. 2. eod. tit. in 3. compul. f Archi- episcopi & Episcopi. g Cap. 3. eod. tit. in 3. compul. unde lac. Lup- tra. de confed. prin. memb. 1. h 63. dist. Valentinianus. Hoc nar- rat Castrod. in Hist. trip. lib. 7. c. 8. i sic, deest.

G G G

omittamus, quod Theodosius statuit Imperator a: & Carolus innovavit, de cuius genere Rex ipse nescitur descendisse: quicunque videlicet litem habens, sive petitor fuerit, sive reus, sive in initio litis, vel decursis temporum curricula, sive cum negotium peroratur, sive cum jam coeperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione (etiam si pars alia resistatur) ad Episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigatur. Cum enim non humana constitutioni, sed divina potius innitatur, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo, nullus qui sit sana mentis, ignorat quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato b corripere quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per districtiorem ecclesiasticam coercere. * Sed forsitan dicitur quod aliter cum Regibus & aliter cum aliis est agendum. Ceterum scriptum novimus in lege divina c: Ita magnum iudicabis ut parvum, nec erit apud te acceptio d personarum: [2 & infra.] Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revochemus à vitio ad virtutem, ab e errore ad veritatem, præcipue cum contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis: postremo cum inter Reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & utinque præfatio proprio f iuramento firmata: quæ tamen usque ad tempus prætaxatum servata non fuerint: nunquid non poterimus de iuramenti religione cognoscere, quod ad iudicium ecclesiæ non est dubium pertinere, utrupta pacis fœdera reformetur? Ne ergo tantam discordiam videamus sub dissimulatione fovere, prædicto legato dedimus in præceptis, ut (nisi Rex ipse vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel saltem humiliter patiatur, ut idem Abbas & Archiepiscopus Bituricen. de plano cognoscant, utrum iusta sit querimonia, quam contra eum proponit coram ecclesiâ Rex Anglorum, vel ejus exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimentam) iuxta formam sibi datam à nobis procedere g non omittat.

[1 Qui scrutator cordium est, ac confisus secretorum, quod charissimum in Christo s. n. Philippum Regem Francorum illustrem de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta diligimus, & ad honorem & profectum & incrementum ipsius efficaciter aspiramus, exaltationem regni Francorum, sublimationem Apostolicæ sed. reputantes, cum hoc regnum benedictum à Deo semper in ipsius devotione permanferit, & ab ejus devotione nullo inquam sicut credimus, tempore sit discessurum: quia licet interdum hinc inde fiant immisiones per Angelos malos, nos tamen qui Sabana non ignoramus astutias, circumventiones ipsius studeliquis evitare, credentes quod idem Rex illius seduci fallaciu non se permitter.]

* Quod enim debeamus corripere & posimus, ex utriusque patet pagina Testamenti. Cum claret Dominus per Prophetam: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: & subiungat ibidem: Nisi annuncia verum impio impietatem suam, ipse in iniquitate, quam operatus est, morietur: sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Apostolus quoque nos monet corripere iniquos: & alibi dicit idem: Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Quod autem posimus & debeamus coercere, patet ex eo quod dicit Dominus ad Prophetam qui fuit de sacerdotibus Anathot: Ecce constitui te super gentes & regna, ut evellas & destruas, & dissipes, & a disices, & plantes. Constat vero quod evellendum, destruendum & dissipandum est omne mortale peccatum. Præterea cum Dominus claves regni caelorum b. Petro Apostolo tradidit, dixit ei: Quod-

a In C. Theodosian. lib. 6. titul. 1. l. quotiens, & refert Grat. in can. quicunque. ii. q. 1. b corrigere. c Deuter. 6. d l. hoc accusare. de accus. l. in multis. de stat. hom. e Hæc verba, ab errore ad veritatem, in manuscriptis desunt. f Vox propria deest in antiquis. g Vid. l. quidem. C. de accus. & l. datus. ff. de custodia & exlib. reor.

cunqve ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis, & quicunque solveris super terram, erit sol. & in caelis. Verum nullus dubitat quin omnis mortaliter peccans apud Deum sit ligatus. Et ergo Petrus divinum iudicium imitatur, ligare debet in terris quos ligatos constat in caelis.

[2 Quam b. Iacobus intervenire testatur. Si dixerit ei qui indutus est veste præclara: Tu fide hic bene: pauperi vero, fide tu illic, aut sede sub saballo pedum meorum.]

Ideoq, uni versis vobis per Apostolicam sedem mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus postquam idem Abbas super hoc mandata fuerit Apostolicum executus sententiam ejus, nos nostram veritas, recipiatur humiliter, & servati ab aliis observari: pro certo servari, quod si secus egeritis, inobedientiam vestram graviter puntemus.

CAP. XIV.

Principali persona per se non per advocatum debet factum proponere in iudicio, nisi sit indifferens.

Idem Episcopo Helienst.

Pastoralis: [a & infra.] Statuimus præterea, ut principales persone non per advocatos, sed per ipsas factum b proponant. Nisi forte sint adeo indifferetæ, ut earum defectus de iudicis licentia per alios suppleatur.

CAP. XV.

Si alio & intento sunt inepta, vel sola intentio, debet reus absolvi ab instanti iudicio: iterum tamen actor auditur, si se cogent. b. d. quo ad intellectum.

Idem Nobili viro Mattheo de c. Riparia.

Examinate d causa, quæ vertitur inter te & milites e Campaniæ: [1 & infra.] Actionem, quam super iure patronatus ejusdem ecclesiæ contra præfatos milites intentabas, incongruentem cognovimus & ineptam f. Quia cum testes induxeris ad probandum quod quando præfatus A. vice dominus ecclesiæ eandem tandem insequeris tam accepit, ius patronatus ipsius ecclesiæ possidebas: profecto nec rei vindicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare. Unde intentionem tuam in hac parte pronunciamus non tenere, absolventes eisdem milites ab eadem. Ita tamen quod si congruentem & aptam intentare volueris actionem, respondere tibi nihilominus teneantur.

[1 Super ecclesiâ S. Angeli de Casti parata actio confisusibus & attestantibus intellectus, inspectu instrumenti & allegantibus indagari, perpendimus evidenter, quod arbitrum quod contra te vice dominus Sabini, dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam iuris, & compromissum fuisse declaratum. Verum non obstante confirmatione se. me. C. Pp. p. n. qui confirmaverat illud, sicut providè latum fuerat, & ab utraq, parte receptum, decrevimus ipsum irritum & inane.]

CAP. XVI.

Præceptores templi pro domibus suis agere & defendere possunt, nec obstat eis religio, vel quod ignota sit eorum origo.

Idem Magistro & fratribus militiæ templi in Italia constituti.

Cum deputati: & infra. Accipimus, quod quidam, tam seculares, quam ecclesiastici iudices, illos, quos habetis in domibus vestris præceptores in causis ad prosequendam suam iustitiam non admittunt, tanquam licitum non sit eis super litigiosis negotiis curam ge-

a Regure supra, de offic. & po. iud. deleg. b factum suam. c Roma. alt. Revaria. d Cap. 3. in 2. compilation. na. de confirmat. util. vel inutil. e Campaniæ. f Vid. l. cum precum. C. de lib. causis. & l. item apud Lalobnem. 3. si quis libell. de injur. recit

tere, qui pacificis decreverunt studijs inhære, illud alle-
gantes in repulsiõne eorum quod eorum ipsis generatio
non est nota: qui undecunq; venerint gratia divina vo-
cari, dum laudabiliter exequantur officium sui ordinis, ex
superabundanti requiritur sua notio nationis. Ne quis
igitur in prosecutione causarum præceptoris eosdem ab
agendo vel respondendo occasione huiusmodi repellat, a
iudicantibus præsentium inhibemus.

CAP. XVII.

*Prælati debent laici de clericis appellatione frustratoria non ob-
sistere, iustitiam facere: ad secularæ tamen foras clericis à laicis tra-
hi non debent, etiam data ipsorum prælatorum negligentia.*

Idem Verellen. Episcopo, & Abbati de Tolosa.

Valiter & quando: & infra. Præcipiat ex parte
nostra prælati, ut laicis de clericis conquerentibus
plenam & faciunt iustitiam exhiberi. Non obstantibus
appellationibus frustratoriis, quas in eorum gravamine
clericis frequenter opponunt. Ne pro e defectu iustitiæ
clericis trahantur à laicis ad iudicium secularæ: quod omni-
nò fieri prohibemus.

CAP. XVIII.

*Judas habet ut privatus pene confisilem causam, quam habet
ut iudex, a iudicando removetur. h. d.*

Idem. d.

Causam, e quæ inter Abbatem & conventum Vin-
don. & Archidiaconum Carnoten. super quibusdam
procuratoribus vertitur, vobis & Archidiacono Parisien.
meminimus commisisse: [1 & 7.] Quia verò cum ean-
dem Archidiaconum similis pene causa contingat, nimis
favorabilis parti alteri videretur, nos te fili decane lo-
co ipsius Archidiaconi iurrogantes, mandamus, quatenus
(non obstantibus prioribus literis) in causa ratione præ-
via g procedatis.

[1 Dicitur verò Abbas & conventus nolentes parti alteri re-
spondere, nisi vos primò consulentes secundum privilegia Rom. Pon-
tificis, in quibus monasterio concessum est. si. ab. ejuſdem monasterii
monachorum, propter hoc ad sed. Apo. transmissum, nihilominus sup-
plicantes, quatenus te fili decane loco Parisien. Archidiaconi sub-
rogare ad defensionem ipsius negotii dignemur.]

CAP. XIX.

*Si iudices de principali & exceptionibus præjudicialibus simul
recogitant, vel super principali lite non contestati testes recipiunt,
licet ab eis appellatur.*

*Honorius III. Archiepiscopo h. Remensi, & De-
cano i. Brimensi Colon.
diacensi.*

Exhibita nobis R. Virdunen. electi petitio, declara-
vit, quod cum super facto electionis suæ, H. Archid.
ac quorundam canon. Virdunen. & adversariorum suo-
rum procuratores ad nostram audientiam & accessis-
sent, Parisien. Episcopo & iudicibus suis sub certa
forma literas nostras direximus inter alia continentem,
ut vocatis, qui forent evocandi super propositis & aliis
negotium contingentibus inquirerent veritatem: [1 &
infra.] Cum autem idem electus, quibusdam ex his, qui
contra eum agebant, conspirationem, & quibusdam ex-
communicationem in modum exceptionis objiceret,
se id officens probaturum, præfati iudices interlocuti
fuerunt, quod de his & principali negotio simul inqui-

a. al. auctoritate presentium inhibemus. b. plenariam.
c. Cmc. Carthag. III. c. 9. & concil. Tolos. III. c. 12. d. In aliquot
antiquis, idem Parisien. Episcopo & Decano. e. Cap. 1. eod. tit. in
4. compil. f. vid. l. litigantes. ff. de arbit. g. Defunt hæc
verba: In causa: alii ita: in negotio. h. In omnibus vetustis
hoc. III. arch. Remens. i. Et Decano Berimensi. Colmen.
diac. al. Brimensi. al. Benevens. al. Virdunen. k. Virdunen. s.
i. presentiam.

rerent. nolentes, quasi non iudices, sed inquisitores exi-
sterent, super dictis exceptionibus ipsius electi probatio-
nes admittere: sed pervertendo juris ordinem, de præ-
missis exceptionibus & principali pariter per se inquirere
intendentes, & procedentes etiam ad receptionem te-
stium lite nondum super eodem negotio contestata:
quare præfatus electus nostram audientiam appellavit:
[2 & infra.] Quia verò non in modum inquisitionis, sed
commisionis negotium exiit delegatum: mandamus,
quatenus si ex dictis gravaminibus vel aliquo ipsorum
appellatum constiterit, revocato in irritum quicquid post
appellationem huiusmodi inveneritis adtentatum, in cau-
sa ipsa juxta priorum continentiam literarum ratione
prævia procedatis.

[1 Et testes quos nominari contingeret juxta consuetam eccle-
siae formam, ad testimonium compellendo & presigendo partibus ter-
minum competentem, que per se vel per procuratores idoneos nostro
se conspectui præsentarent, iustam sententiam receptura partibus er-
go citatu non fuit processum in aliquo prima die. Cumq; decem
de parte adversa secundo termino comparerent, & fuissent, si electio-
ni se opponerent, iure requisiti, septem eorum respondere nolentibus,
ad agendum res se præfati obtulerunt.]

[2 Humiliter supplicavit ut eum literæ ad ipsos iudices obrenta,
non inquisitionem, sed commisionem sapiant, prout apparet ex
continentia earundem, quod ab ipsi factum est post app. ipsius re-
vocare in irritum & causam alii committere dignemur.]

CAP. XX.

*Lapsu trienni non obstante, potest delegatus in causa sibi com-
missa procedere.*

Idem magistro Tancredo canonico Bononien.

Venerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennas
proposuit coram nobis, quod cum decisio causæ, quæ
inter ipsum & communitatem Cervia super iurisdictione
civitatis Cervia, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit
per subterfugia & cavillationes eorum per triennium pro-
rogata: dicti Cervien. adherentes instantiam iudicii per
decursum triennii petiisse, respondere sub tuo examine
recusaverunt: [1 & infra.] Mandamus, quatenus excep-
tione huiusmodi non obstante, in negotio isto proceda-
das juxta traditam tibi formam. a

[1 Consuetu tergestationibus processum impediens dicta
causa. Nolentes igitur ut ejusdem causa decisio ulterius prorogetur
presentium tibi auctoritate.]

CAP. XXI.

*Actor obtinens in possessio coram iudice rei, non tenetur coram
eo iudice super proprietate respondere, si est prorsus alterius fori. h. d.
Et est casus notabilis.*

*Idem Episcopo b. & magistro T. & B. Praten. Ba-
nonie commorantibus.*

Significaverunt nobis olim, Abbas & conventus san-
ctæ Mariæ de Florentia, quod Florentina potestas
pro eis contra communitatem castri de Signa super pos-
sessione vel quasi juris ibidem eligendi rectorem (quod
ad se pertinere dicebant) definitivam sententiam promul-
gavit. Sed postmodum Abbatem & conventum
præfatos ipsa potestas coegit communitati prædictæ super
proprietate vel quasi memorati juris in seculari iudi-
cio respondere. Vnde vobis injunximus, ut si ita esset,
cogereis communitatem e eandem electum à mona-
chis in rectorem admittere, auditi postea, quæ par-
tes super proprietate vel quasi prædicti juris ducerent
proponenda: [1 & infra.] Verum pars altera inter alia
excipiendo propositum, se tunc respondere coram vobis
de jure non teneri, cum tempus propter vindemias
existeret feriatum: respondente syndico monasterii hoc

a. Vid. al. ad legatum. & l. ad rem mobilem. de procura. & l. 2.
ff. de iurisd. om. iud. b. Bononien. c. prædictam eundem elo-
ctum, &c.

malitiosè proponi : ut videlicet causa protrahatur, tempus regiminis electi predicti inutiliter elabatur : [2 & infra.] Mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio, ratione prævia, procedatis.

[1 Ut causam sicut iustum exiterit decisuri, non obstante statuto quolibet contrario ecclesiastica libertati, seu quod Abbas & conventus predicti compelli sunt super hoc litem contestari in iudicio seculari. Nuper enim referente Abbate & conventu didicimus, quod cum de literis, à nobis super hoc obtentis ad ipsius communitatem notitiam pervenisset, Syndicus eius exhibitio coram iudice potestati calumnia iuramento citari fecit Abbatem, quod coram illo subiret simile iuramentum, & ut per hoc renunciare appell. literis intelligeretur : idem Abbas ipso facto ut pro convulso si hoc facere recusaret haberetur. Cumq. præfatam communitatem ad præsentiam vestram sapius & peremptorie citasset, Syndicus eius se velle dilatorias exceptiones proponere protestans, terminum quo ad faceret vel super principali responderet negotio statuit, ad quem idem veniens fuit protestatus paratum se pro posse alio tempore literas nostras per suam gestionem falsi & veri suppressionem obtentis.]

[2 Quod apparebat ex eo quod per nuncium potestatis, Abbati fuit prohibitum, ne communitatem eandem extra Floren. districtum in iudicio conveniret, quare prænominati Abbas & conventus humiliter petierunt, ut obviare huiusmodi malitiosè dignaremur. Quocirca distat.]

DE FORO COMPETENTI.

TITVLVS II.

CAP. I.

Clericus coram suo Episcopo conveniri debet.

Ex concilio Chalcedonen. a

Si quis clericus b adversus clericum negotium habeat, non deferat Episcopum proprium, sed prius apud ipsum actio ventiletur: vel certe consilio ejusdem apud alios, quos c (utraque pars) voluerint, iudicium obtinebunt. d

CAP. II.

Index secularis, si clericum per se distrinxit vel condemnat, excommunicari debet.

Ex concilio Parisiensi.

Nillus iudicum e, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut clericum ullum, aut minores f ecclesia sine g permisso pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab ecclesia Dei, cui injuriam in ogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscat & emendat.

CAP. III.

Ratione res, de qua agitur, sortitur quæ forum ibi, ubi res est. Sic communiter summat.

Ex concilio Africano.

Sanè si Episcopi inter h quos causa versatur, sint diversarum provinciarum: ille primos det iudices, in cujus provincia est locus, de quo contenditur.

CAP. IV.

Episcopus ut suspectus recusatus, de cuius suspitione notoriè constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cuius sententiam poterit per se executioni mandare.

Gregorius Bonifacio defensori Corsica. i

Si quis k contra clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat: qui si ut suspectus fuerit recusatus,

a Ath. ubi referuntur canonici concilii. cap. 9. Burch. lib. 2. decr. c. 123. lvo p. 6. c. 128. & 360. Gratianus 11. quaest. 1. cap. si clericus. b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. c utraq. partes. d al. continebunt. e Cap. 3. eod. tit. in 1. compilat. f iuniores, Burch. g al. sententia. h Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. i Gregorius 49. epist. 74. regis. k Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

executor ab eo deputetur. Aut si hoc actor refugerit, ab eodem Episcopo est deputandus, qui partes sibi mutuo consensu iudices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ipsius sollicitudine (servata lege) modis omnibus compleatur.

CAP. V.

Super re ecclesia, vel clericis potest laicus coram ecclesiastico iudice conveniri: sed si probabiliter negat rem esse ecclesia vel clericis ad jurisdictionem ecclesiasticam declinandam, convenitur coram suo iudice.

Alexander III. a

Si clericus laicum b de rebus suis vel ecclesie impetierit: & laicus respicias non ecclesie esse aut clerici, sed suas proprias adseverat, debet de rigore juris ad forenses iudices trahi. Cum actor forum rei sequi debet: Licet in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.

CAP. VI.

Si questio feudalis est inter clericum & laicum, cognoscat dominus feudi: sed eo negligente, cognoscat delegatus Papa, etiam aut negligentiæ datum. b. d. secundum lecturam gloss. Idem. c

Ex transmissa d nobis insinuatione B. C. e & V. V. militum f ecclesie tua intelleximus, quod quom B. de g Castville eos super quadam possessione coram Trecent. Episcopo traxisset in causam, nobilis vir de (campis) h eorum dominus sub debito fidelitatis eis inhibuit, ne de seculari feudo in iudicio ecclesiastico responderent: [1 & 7.] Per dominum feudi causam iubeas terminari. Et si ipse malitiosè distulerit, tu ei debitum finem imponas.

[1 Itaq. præfatus Episcopus in eos velut contumaces excommunicationis sententiam promulgavit. & 7.]

CAP. VII.

Per dominum feudi seculari sive ecclesiastici, questio feudali terminari debet, etiam si vasalli sunt clerici: & si plures præcedantur domini, non potest unus cognoscere, maxime alio absente, an feudum ad eum pertineat. h. d. secundum lecturam magi notabilem.

Idem.

Verùm i quoniam de quibusdam feudis adversus præpositum questio mota fuit: Statuimus, ut ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia k consecratus, de feudis ipsis sub suo iudicio cognoscatur, si ad ecclesiasticam cognitionem pertineant: alioquin beneplacito imperiali (sicut iustum fuerit) relinquatur.

CAP. VIII.

Malesactores ecclesiarum in utroq. foro conveniri possunt.

Lucius III. l

Cum sit m generale, ut actor forum rei sequatur. [1 & 7.] Verùm quoniam seculares iudices in exhibenda iustitia personis ecclesiasticis sapè in iudicio sunt remissi, in favorem ecclesie est introductum, ut malesactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores possint sub quo maluerint iudice conveniri. n

[1 Conventus est ut apud iudices seculares raptores prius conveniantur, sed si iustitiam exhibere contempserint, aut iudices ex quacumq. causa fuerint negligentes, quia iudicandi sunt sacrilegi ab ecclesia de crimine illo, censuram poterit in eos ecclesiasticam exercere.]

a Post concil. Later. part. 8. c. 7. b Cap. 7. eod. tit. in 2. compil. c Episc. Trever. d Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. e B. G. f Trever. g Callo. h Caru. i Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. k In Cod. Bar. cons. vel confirmatus de feudis. & 1. al. eod. m Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. n vide si quis in hoc genus. & l. placet. G. de Episc. & cler. CAP.

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

CAP. IX.

Causa clericorum secundam iura, non secundam consuetudines laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporalis jurisdictionis ecclesie, causa clericorum sine secundum jus canonicum terminanda. hoc dicit, secundum gl. & utriusque summarium recipit determinationem.

Celestinus III.

Q uod a clerici: [1 & infra.] Mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias clerici Parisiis commorantes, habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas iure canonico decidatis.

[1 Et. & infra. Nullus Episcoporum vel clericorum ad iudicia secularia est trahendus, habent enim illi suos iudices, nec quicquam est eis publicus commune cum legibus. Bonifacius vero papa & Gelasius, & alii plures antecessorum nostrorum antiquioribus decretis consonantes, sicut bene patet iuris utriusque peritis, id ipsum in sacra constitutionibus ediderunt. Hac igitur ratione indult, per Apof. sedem.]

CAP. X.

Laiici laicum super re civili coram iudice ecclesiastico convenire non possunt, nisi in defectu iustitiae seculari, vel nisi consuetudo id expostet.

Innocentius III. Vercellensis Episcopo.

I tectex b suscepto: [1 & infra.] Mandamus, quatenus si quando a laicis Vercellen. literas super rebus, quaxique quorum seculari contingunt, a sede Apostolice conuenit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decernas auctoritate nostra irritas & inanes, dummodo consules & commune de se conquerentibus in iudicio seculari exhibeant iustitiae complementum.

Liceat tamen ipsis, qui sub eisdem consulibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo fenerint praxgravi, ad tuam (sicut haftenus servatum est) vel ad nostram, si e maluerint audientiam appellare: hoc praesertim tempore, quo vacante imperio ad iudicem seculari recurrere nequeunt, qui a superioribus in sua iustitia opprimuntur. Si vero consules iustitiae nunquam merito suspecti fuerint reculati, coram arbitris communitere electis de causa suspicionis agatur: qua si probata fuerit esse iusta, ad te vel ad nos pro iustitia recurratur: sicut superius est expressum.

[1 Servitutu officio simus omnibus in iustitia debitores: sic tamen in iure suo nos quibusdam convenit providere, ne aliis injuriam facere videamur, ne, quod abisti, inde sonatur materia scandalosa, unde provida debet consideratione sedari. Ex insinuatione sine dil. filiorum consulum Vercellensis, nos noveris accepisse, quod cum de singulis questionibus, qua mota fuerunt contra eos coram consulibus iustitiae, iuxta consuetudinem approbatam velint cuilibet conquerenti iustitia plenitudinem exhibere, laici quidam in eorum jurisdictionem evacuam & fatigent, eos laboribus & expensis super rebus qua iudicium ecclesiasticum non requirunt, literas Ap. impetrant. Et sic praeter jurisdictionem consulum, quam meruerunt, eos cogunt multipliciter laborare: volentes igitur sic eorum utilitati consulere, ne passimur iustitiam aliorum deponere. It. per a. f.]

CAP. XI.

Vidua laicum coram iudice ecclesiastico convenire non potest, nisi super causa ecclesiastica, vel in defectu iudicis seculari.

Idem d. Archidiacono & e. (thesaurario) Turonensi.

E x tenore f. literarum comitis Britanniae, est notis auribus intimatum, quod cum causam, qua inter mulierem nobilem E. & I. de Meduano super hare-

a Cap. 5. eod. tit. in 2. compil. b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. c. vltim. d. Archiepisc. e. B. Cancellario. f. Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

ditate sua noscitur agitari, vobis commissum terminandam, ipse comes eidem mulieri cum tam ipsa, quam praedictus I. essent de foro ipsius, mandavit, ut causam deferrent ad ipsum, promittens eidem, quod faceret ei iustitiae plenitudinem exhiberi a: [1 & infra.] Nos igitur attendentes, quod sic sumus viduis in iustitia debitores, quod alii iniustitiam facere non debemus: mandamus, quatenus nisi sit talis causa qua ad ecclesiasticum iudicem pertinere noscatur, ei super sedere curetis: dummodo per iudicem seculari suam iustitiam possit obtinere, alioquin non obstante ipsius contradictione, causam ipsam ratione pravia terminetis.

[1 Nobis nihilominus intrare procurans quod in curia sua debeat huiusmodi negotium terminari, & vos & mulier supradicta ei nequaquam obtemperare volentes, satagitis in causa procedere, & sic sibi minus rationaliter jurisdictionem auferre, unde nobis humiliter supplicavit, ut in causam ipsam ad eum ad quem specialiter pertinet, mittere dignemur.

CAP. XII.

Clericus non potest constituere sibi iudicem laicum, etiam si proprium iuramentum & adversarii consensus accedat.

Idem Pisano Archiepiscopo.

S i b diligenti [1 & 7.] Adversarii teusque ad haec tempora tenuisse, quod licitum sit clerico renunciare saltem in temporalibus causis iuri suo, & sibi laicum iudicem constituere, praesertim ubi adversarii voluntas accedit: actemere iuramentum super hoc interpositum respondisti: Immemor constitutionis, e qua cavetur pacto privatorum iuri publico minime derogari. Cum ergo jus hoc in d. Milevitan. & Carthaginensi concilio sit specialiter promulgatum, ne clerici clericos relicto suo Pontifice ad iudicia publica pertrahant, alioquin causam perdant, & a communione habeantur extranei: & tam Episcopi, quam Diaconi, seu quilibet clerici in criminali, seu in civili negotio, si derelicto ecclesiastico iudicio publicis iudiciis se purgare voluerint, etiam si pro eis sit lata sententia, locum suum amittant: & hoc in criminali actione: in civili vero perdant, quod evicerint, si locum suum maluerint e obtinere. Manifeste patet, quod non solum inviti, sed etiam voluntarii patisci non possunt, ut secularia iudicia subeant, cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico sit publice indultum: cui privatorum pacto derogari non potest. Nec iuramentum licite servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

[1 Meditatione, & infra. Super eo autem adstramur plurimum, & movemur quod cum te reputemus virum providum & discretum, & iuxta debitum Pontificali officio, statuta sanctorum Patrum ignota tibi esse non debeant, & juris peritorum copiam habere noscatis.]

CAP. XIII.

Clerici, super excessibus, coram suo Episcopo conveniri debent, non coram his, quibus servant, nisi consuetudo vel privilegium aliud inducat.

Idem Beluacensi Episcopo.

C um contingat f. interdum in tua: [& infra.] Insuper postulasti, an cum aliqui clerici deputati servitio capitulo Beluac. aut aliorum clericorum tuae diocesis super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potius coram illis quibus servant, querelantibus respondere, cum illi sibi jurisdictionem huiusmodi

a Vid. l. 1. §. post operi. ff. de novi oper. nusc. & l. 2. ff. de iudic. per Bart. b C. 4. eod. tit. in 3. compil. c. Additur illius. d Verba qua tribuuntur hoc loco Milevitano concil. habentur in concil. Tolet. III. cap. 13. Reliqua in concil. Carthaginen. III. cap. 9. e. l. id quod nostrum, de reg. jur. & l. 1. ff. solus. mar. f. Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

vindicare contendat, licet illos excommunicare non valeant, ut alias etiam coercere. Super quo taliter respondemus, quod ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquirentes, habere recursum: maxime si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diocesi commisit se. Nisi forte hi, quibus delinquentes ipsi deseruiunt, ex indulgentia vel consuetudine speciali jurisdictionem huiusmodi valeant sibi vindicare.

CAP. XIV.

Episcopus delicti condemnat clericum de delicto, sed non privavit beneficio alibi existente: sed Episcopus beneficii privavit, quasi exequendo condemnationem iudicis delicti. h. d. secundum unum intellectum. Secundum alium intellectum h. d. Episcopus delicti condemnat clericum de delicto privando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab Episcopo beneficii.

Idem a Senen. Episcopo.

Postulasti tibi per sedem Apost. edoceri, utrum sacerdos habens ecclesiam in una diocesi, & residens in eadem, domicilium vero patrimonii ratione in alia, ibi delinquens ab eo in cuius diocesi deliquit, sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cuius diocesi beneficium obtinet, erit quo ad illud executio facienda.

CAP. XV.

Miserabili persona potest laicum interdictio unde vi, coram iudice ecclesiastico convenire, etiam si res subtrahat dicatur feudata.

Honorius III. Archiepisc. Decano, & Archidiacono Turon.

Ex parte e B. quondam Angliæ reginæ fuit propositum, quod cum nobilem virum G. detentorem castri Sergei, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam quo per eum vel eius complices contra iustitiam fuerat spoliata, auctoritate bonæ memoriæ Ioannis Papæ præ. no. coram vobis traxisset in causam. Dicitur nobilis excipiendo proposuit, quod literæ Apostolicæ non valebant, pro eo quod castrum Guargia, ubi est eius domicilium principale, consistit in diocesi Rodon. quæ ultra duas dietas à Turonis est remota. Verum replicatum fuit ex parte reginæ, quod idem nobilis Turonis satis poterat conveniri, cum non solum in Rodon. diocesi, sed & in Andegavensi diocesi existat, eo quod d. & castra & redditus plures habet in ipsa: & castrum, de quo questio vertitur, in eadem est diocesi, quæ à Turon. nequaquam ultra xii. leucas distat. Idem quoque adjecit, quod cum dicta regina ius suum coram domino feudi prosequi debuisset, literæ Apostolicæ non valebant, cum non faciebant mentionem, quod dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda iustitia extiterit negligens vel remissus: subiiciens, quod eadem literæ falsitate expressa fuerant impetrata, eo quod suggestum fuerat castrum illud ad eandem reginam ratione dotalitii pertinere: cum nec ab initio, nec durante matrimonio à viro sibi fuerat in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius reginæ responsum, quod vidua spoliata interposito feudi domino spoliatorem seu detentorem rei coram ecclesiastico iudice poterat convenire, cuius interest viduas defendere: [1 & 7.] Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem tertam & mansionem habere in Andegavensi diocesi, in qua interdum consuevit commorari, & ipsum diocesim ultra duas à Turon. non distare dietas, & in eadem litigiosam rem-

a At. Vicensi. b Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. c vide l. 3. §. de vi. de sep. viol. & l. jubemus. C. de sacrosan. eccles. d quod in ipsa diocesi, &c.

esse: non obstantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potius, quam in possessorio, quod regina contra eundem nobilem intentabat, locum habere videntur, in iplo negotio iuxta priorum continentiam literarum ratione prævia procedatis.

[1 Nec obest quod sibi castrum illud non fuit assignatum, cum clara me. Ioan. Rex Angliæ, hæres & successor viri sui castrum præfatum in Concabum. pro alii rebus dotalibus eidem concessit & ipsa illud pro dote diu pacifice possideret. Ad hoc autem fuit ex parte nobilitatis prædictæ replicatum, quod prædictus Rex Ioan. hæres non fuerat regis Richardi, nec dominus Andegavia, sed eius castri raptor potius & invasor: & ita ius quod ipse nequaquam habuerat, transferre non poterit in regnam. Ad quod sic pars reginæ respondit, quod contra rescriptum exceptio huiusmodi non valebat, quæ locum habebat in possessorio, quod eadem contra dictum nobilem intendebat. Unde vos aures huiusmodi exceptionibus frivolis adhibentes in principali negotio procedere hactenus distulisti in ejectione Reginæ gravamen non modicum & iacturam. Nos igitur volentes ut finis litibus imponatur, distulisti.]

CAP. XVI.

Laici usurpantes iura ecclesiastica, velut sacrilegi per iudicem ecclesiasticum compelluntur.

Gregorius IX. fratri Palmaris canonico S. Trinitatis.

Conqueritus est nobis Bononiensis Episcopus, quod potestas & commune Bononien. temporalem jurisdictionem, quæ in quibusdam castris & villis ecclesiæ Bononiensis competit pleno iure: & in cuius quasi possessione fuisse ac esse dignoscitur, per violentiam usurpare præsumunt: & infra. Cum autem valde sit iniuriæ, quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesiis vel relictis, aut eis iustis modis aliis adquirentibus ipsarum rerum, tanquam sacrilegi, sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi: & infra.

Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam cessare ipsos ab huiusmodi, & satisfacere de præteritis damnis & injuriis, appellatione remota, compellas.

CAP. XVII.

Privilegiatus ut non teneatur respondere nisi in certo loco: si in alio loco respondere vel solvere promissit, ibi poterit conveniri, & ibi tamen ubi habet domicilium secundum Ioan. Andr.

Idem Episcopo Dulmenensi.

Dilecti filii I. & A. cives Romani, sua nobis petitione monstrarunt, quod cum Abbati S. Genovefæ Panlensis, super quadam pecuniæ summa, contra R. prædecessorem tuum literas impetrasset, tu proponi fecisti, quod omnibus Anglicis est a sede Apost. indultum, ut super causis pecuniariis, circa mare convenire non possint propter quod idem Abbas in negotio non processit. Verum, quia & si fuisset privilegium tale concessum; non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere, adversariis promiserunt, cum ibi & ubi domicilium habent, valeant a conveniri: mandamus, quatenus eisdem de pecunia ipsa cum iustis & moderatis expensis, & congrua satisfactione damnorum (usuris omnino cessantibus) satisfacias, ut teneris: alioquin eidem Abbati nostris damus literis in mandatis, ut in commissio sibi negotio (proposita ex parte tua indulgentia non obstante) iuxta prioris mandati nostri tenorem sine dispensatione moræ procedat.

CAP. XVIII.

Quoniam laici possunt jurisdictionem non sui iudicis

a Contraxisse de alio. & obligat. & Bart. in l. 1. C. de summo. Trinit.

procurare, clericus tamen non possunt, nisi Episcopi diocesani consensu accedat, & iudex cuius jurisdictionem prorogare volunt, sit ecclesiasticus.

Idem Abbati Trecon.

Significasti a nobis, quod P. clericus ad petitionem S. C. mercatoris se tue jurisdictioni subiecit, si intermino nunc elapso, de pecunia mutuata non satisfecisset eidem: & infra. Inquisitioni tue taliter respondemus, quod licet privatorum consensus eum, qui jurisdictioni preesse dignoscitur, suum possit iudicem constituere, clericus tamen in iudicem non suum (nisi forte sit persona ecclesiastica, & Episcopi diocesani voluntas accedat) consentire non possunt.

CAP. XIX.

Legitime citatus, tenetur coram iudice citante causam proseguere, nisi citante, quod post citationem mutaverit forum.

Idem.

Proposuiti nobis, quod quidam subditus tuus ad petitionem eiusdem b adversarii sui, a te legitime citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cepit, tuum intendit iudicium declinare. Porro tue prudentia dubium esse non credimus, quod is in predicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab illo iam preventus.

CAP. XX.

Quisque clericus potest in curia Romana conveniri, licet alius prescribit forum ibi non fortitur: habet tamen ex causa jus revocandi domum.

Idem.

Lect ratione delicti seu contractus aut domicilii, si veri, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis fortitur, Episcopus vester apud sedem Apostolicam conveniri non fuerit: quia tamen omnium ecclesiarum mater est eadem, & magistra, tunc compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet: nisi pro alia iusta & necessaria causa venisset, quam si tunc allegasset, jus revocandi domum salvum fuisset eidem.

DE LIBELLI OBLATIONE.

TITVLVS III.

CAP. I.

Aliter tenetur in scriptu libellum porrigere. Vel sic: Iudex non debet admittre actorem ad litigandum, nisi prius ei libellum in scriptis offerat, h. d. per alia verba.

Ex concilio apud sanctum Medardum habito c.

Ignarus a Episcopus dixit: Habetis libellum reclamationis vel postulationis 2 illi responderunt, se prae manibus nullum habere libellum. Ignarus Episcopus dixit e: oportet vos secundum ecclesiasticam auctoritatem, reclamationem vestram libelli ferie f declarare, eamque vestris manibus roboratam, synodo porrigere, ut tunc vobis canonicè valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellum conscribentes porrexerunt.

CAP. II.

Cum agitur reali, non sufficit rem generaliter peti, sed debet ita specificari, ut evitetur obscuritas & equivocatio.

a Vide Ferrandum Vofquon. lib. 1. §. 9. de success. resolu. mem. 95. b dicto, eiusdem, deest in quibusdam manus. c Medardum monasterium est in urbe Suesionensi, ubi id concilium habitum est. d Eucharistus lib. 2. decret. cap. 192. lvo part. 6. cap. 1. eod. tit. in 1. compil. d Ismarus. al. Hizmarus. e Vid. l. si quando. C. unde rei. & l. si homicidii. C. de accu. & authent. de jud. §. oportet. coll. 6. f allegare.

Innocentius III.

Significantibus a T. & R. fratribus nostro fuit Apostolatu declaratum, quod cum inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terra coram iudicibus delegatis tracti fuissent in causam, oblato eis libello: illi (cum plures terras haberent) ut terra illa, super qua quaestio verteretur, ostenderetur eidem, a iudicibus postularunt: quod cum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem huiusmodi noveritis attemptatum, & cetera.

CAP. III.

Non tenetur reus respondere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi.

Gregorius IX. Archiepiscopo civitatis nova, & M. canonic. Culmen.

Dilecti filii fratres ecclesiae sanctae Mariae de Hispida, sua nobis petitione monstrarunt, quod quum prior & conventus sanctae Mariae ad Carceres, ipsos super quadam pecunia summa coram priore sanctae Trinitatis Veron. auctoritate Apostolica convenissent, ex parte ipsorum fuit excipiendum propositum, quod cum dicti prior & conventus nollent exprimere in porrecto libello b conventionali, quare sibi dicta pecunia deberetur, super hoc minime respondere tenebantur: & quia dictus iudex exceptionem huiusmodi admittere denegabat, nostram audientiam appellaverunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in ritum, & cetera.

DE MUTVIS PETITIONIBUS.

TITVLVS IV.

CAP. I.

Iudex etiam delegatus, compellit actorem ad respondendum reo in causa reconventionis, & utraq. causam ordine successivo simul audiet, & una sententia terminabit. h. d.

Alexander III. Viterano c. Episcopo & Abbati de Spongia.

Ex d literis: [1 & infra.] Quoniam rationis ordo exigit e, ut plebanus & clerici Maturen. Abbati & fratribus Maturen. monasterii, de iis, quae adversus eos proponunt, debeant in vestra praesentia respondere, cum sibi ex ipsis coram vobis a sede Apostolica delegatis iustitiam postulant exhiberi: Mandamus, quatenus actione plebani & clericorum proposita, & responsione facta: monitione praemissa compellatis eisdem memoratis Abbati & fratribus in continentem coram vobis super suis quaestionibus respondere, ut vicissim postmodum rationes partium audientes, concordia vel iudicio utriusq. negotium terminetis.

[1 Vestris accepimus, quod dil. filii nostri Abbas & fratres Maturien. monasterii, super quaestionibus quas plebanus & clerici Maturien. adversus eos proponunt, vestrum parati sunt subire examen, si illi in continenti debeant de suis quaestionibus respondere. Vnde.]

a Vid. Lanfranc. in cap. quoniam. §. probationes infra de prob. & quatenus hic agitur de libello incerto & obscuro, las. in §. sed ista. Infit. de alto. Dec. in cap. dilecti. sup. de jud. & Paul. de Cast. consil. 145. & Alex. consil. 181. & 182. in 2. volum. b vid. l. si. C. de an. excep. & l. ff. de edend. per Bar. c male alii Archiepiscopo. d Post concil. Later. sub Alexand. III. part. 1. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. e Vid. l. cum Papienianus. in fin. G. de sent. & inter. omnium jud.

CAP. II.

Modus procedendi datus per rescriptum in causa conventionis, intelligitur repetitus in causa reconventionis.

Coelestinus III. *Rothomag. a Decano.*

Prudentiam b. & infra. Sanè consuluit nos, utrum cum causa appellatione remota committitur, & reus coram eodem iudice actorem reconvenit, & actor super reconventionem appellationis obstaculum interponit, an sit huiusmodi appellationi deferendum? Nos verò ita sentimus, quòd cum actoris & rei eadem sit conditio, & uno eodemq; iure circa appellationis remedium debeat uterq; censi, sicut desiderat actor, ut sibi iuxta mandatoris rescriptum iustitia fiat appellatione remota: eodem modo reconvenienti debet in sua iustitia respondere.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITVLVS V.

CAP. I.

Non per positiones & responsiones, sed per petitionem in iure propositam & responsionem secutam, fit litis contestatio, qua ommissa nullus est processus.

Gregorius IX. *Abbat. sancti Iohannis in vmeis.*

Olim inter Episcopum Novientem ex parte una, & capitulum ecclesie sancti Quintini ex altera, super quibusdam iniuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta fuit materia questionis: & infra. Iudices factis quibusdam positionibus & responsionibus ad easdem: auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere coram eis, causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra presentia constitutis, quamvis positiones & responsiones hinc inde super pluribus articulis factæ fuerint coram iudicibus memoratis: quia tamen litis contestationem non invenimus esse factam, cum non per positiones & responsiones ad eas, sed per petitionem in iure propositam & responsionem secutam contestatio a litis fiat: processum ipsorum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum.

VT LITE NON CONTESTATA

non procedatur ad testium receptionem vel ad sententiam definitivam.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Si agatur de adulterio ad separationem tori, & ante litis contestationem reus est contumax, potest excommunicari, sed testes recipi non possunt, nec causa definiri.

Innocentius III. *Abbat. sancti Proculi & L. canonicis Bononiensibus.*

Ad f. hæc Deus: [1 & infra.] Cum causa, quæ inter R. & B. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apostolica vobis commissa fuisset, tandem procurator ejusdem R. libello uxoris, quo virum ad separationem tori, & ut dotem reciperet, de adulterio accusabat, noluit respondere, donec advocatus ejus veniret, inducias postulando. Qui cum huiusmodi saepe petendo, vobis illudere videretur, tandem ad presentiam vestram accedens, dixit se respondere paratum: sed die statuto cum crederetur responsurus libello, restitutionem uxoris primo fieri postulavit, ne secus fieret appel-

a al. Archiep. b Paris. prudentiam sup. de offic. iud. de. & c. 2. eod. tit. in 2. comp. c Vid. Bari. & Fulgos. & Paulon in l. causas. C. de transf. Soc. in reg. 295. d Lun. Ceo. & L. Aurelius. s. idcirco. ff. de lib. leg. e Vid. Bari. Soc. in fallent. Reg. 296. & aliter seg. f C. 1. eod. tit. in 3. compil.

lando a. Verum quia dicebat mulier se virum habere suspectum, & idem procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec vestro fe curasset postmodum conspectui presentare, vos testes mulieris recipere studuit: [2 & infra.] Consultationi vestra taliter respondemus, quòd licet ordo iudicialis in aliis controversiis sit servandus, & in matrimonialibus causis, non usquequaque servetur: quia tamen in presenti negotio non est actum de fœdere matrimonii, sed de crimine adulterii (per quod ad separationem conjugii, non ad conjunctionem tenditur) quia lite non contestata testes fuerunt recepti, & attestaciones etiam publicatæ, sive deferendum sive non deferendum appellationi fuisset, non est ad definitivam sententiam procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter suam contumaciam, vel etiam procuratoris (si sciens non purgaverit eandem) excommunicationis sententia innodari.

[1 In Apostol. sede constituit totius ecclesie magistratum, ut quia secundum scripturam sententiam fecit Deus hominem reum, sed ipse se immiscuit questionibus infirmis, ad eandem nodi questionum difficiles referantur, suo recto iudicio dissolvendi. & infra. Ad apostolatus nostri notitiam literarum vestrarum infirmatam pervenit quòd.]

[2 Et attestacionibus publicatis diligenter auditis qui fuerint ipsius nominis allegata. Quia vero cum de serena sententia cum viris prudentibus tractaretis, adversum non intervenisset diversa cogitatio, quibusdam dissentibus appellationem simpliciter deferendum, alio autem appellationem deferendum non esse, nonnullis etiam assertibus appellationem nullatenus tenuisse, cum mulier non sit restituenda vero suspecto, nisi de impunitate sufficienter præfata cautio, vos in tanta varietate nos consulere voluisset, qualiter esset in hoc negotio procedendum. Nos igitur.]

CAP. II.

In causa restitutionis, contra contumacem, lite non contestata, sententia proferri non potest, hoc dicit, comprehendendo omnem modum summam.

Idem Hierosolymit. Patriarcha, & Archiepiscopi. b. Cassen.

Accedens c: [1 & infra.] Cum in iudicium delegatorum presentia, Archiepiscopus Tirenensis, restitutionis beneficium postularer, plebanus sancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta respondit d. sed ad nostram audientiam appellavit: & licet sæpe fuisset admonitus, ut juri pareret (quia ejus appellatio non tenebat) noluit tamen respondere amplius, vel coram eis etiam comparere. Ipsi verò iudices (cum plebanus in sua contumacia perduraret e) testes ceperunt ab adversa parte productos, & depositionibus redactis in scriptis mandaverunt eidem, ut ad eos accederet, in personas, vel in dicta testium objecturus. Quòd cum facere nolisset f. in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt, possessionem juris parochialis adjudicantes Archiepiscopo memorato: & eum restituentes in integrum, districtius vetuerunt, ne quis possessionem Cirenensis ecclesie restitutam præsumeret perturbare. Cum igitur g. lis coram eisdem iudicibus non esset contestata, & manifeste pateret, literas ipsas per veri suppressionem obtentas, (cum manifestum esset duos predictorum iudicum, Athonien. videlicet & Beriten. Episcopos, eidem Archiepiscopo tanquam suffraganeos suo Metropolitanò subesse) ac ex his plebanum legitime appellasse constaret, in quem (etiam si minus legitime appellasset) licet iudices ipsi propter contumaciam

a Vid. auth. qui fecerit. C. quom. & quon. ju. & ibi gl. b Cassanien. c C. 1. eod. tit. in 2. comp. d Vid. l. 1. ff. si quis ius di. non ob. & l. 2. ff. si quis in ius vo. non se. e al. malitia permissa. f Vid. l. 2. ff. si quis a Principe. ff. ne quid in loco pub. g ordo est: Nos cassavimus prædictas sententias, cum tu non esset contestata, & pateret, & c. & cessaret, & c.

EXCOM-

excommunicationis forte potuerunt proferre sententiam, non tamen debuerunt super principali negotio definitivam sententiam, lite non contestata, proferre: prædictas cassavimus sententias, imò cassas denunciavimus & inanes. Vnde Tiren. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut ecclesie S. Marci instrumenta restitueret: & etiam universa, quæ huiusmodi occasione sententiarum, per se, vel per alios, occupavit. a

[1 Ad presentiam nostram ven. f. n. Papben. ep. ven. f. n. Aethi. Thraden. & Beriten. Episcoporum nobis literas presentavit, sententias continentes, quam super causa qua inter ven. f. n. Thyren. Archiepiscopum ex una parte, & plebanum sancti Marci, ex altera venturatur, eisdem Episcopi promulgavit: asserentem etiam eisdem Episcopi memorati per suas literas, quod cum causam ipsam de mandato nostro suscepimus terminandam, partes ad suam presentiam convocavimus. Sed plebanus nec eorum literas, in quibus mandati nostri tenor erat expressus recipere voluit, nec eorum se confectam presentavit, sed secundo citatus, licet nec literas eorum recipere voluisset, coram eis apparuit, prioris sententia sua causam allegans, & inspecto nostrorum literarum tenore, petiit etiam inducitur & recepti, ab eis licentias abesse, se statuto die ad eos redire pronuntians.]

CAP. III.

Si lite non contestata reus est contumax, si fieri poterit, mittitur alter in possessionem, causa custodia: aliam reus excommunicabitur.

Idem Episcopo Brixianensi.

Tuz fraternitatis & devotio: [1 & 7.] Consultationi tuae taliter duximus respondendum, quod si reus lite non contestata & se absentat contumaciter: talisque causa sit, quod si fortis possit in petitarum rerum possessionem induci, est in eadem causa custodia inducendus. Quod si causa talis fuerit, quod idem in possessionem nequeat intronitui, ut iuri pareat, per censuram ecclesiasticam est contumax compellendus.

[1 Consultasti præterea, utrum si aliquis citatus legitime peremptoria parere noluerit, iudex lite non contestata, contra ipsum debeat sententiam promulgare, ut idem affectus ratio appellatorum, saltem iudicis se confectum representet. ad quod.]

CAP. IV.

Recepto testium facta contra non contumacem, lite non contestata, in causa matrimoniali est nulla.

Idem de decima & Hæmofio & Abbatibus Aurel. & Carnot. diocæs.

Accedens f ad sedem Apostolicam nobilis vir Gu. g vicecomes nobis exposuit, quod cum Corisopiten. Episcopus comitis Britannia proxima linea consanguinitatis adtingat: & Archidiaconus ejus sit clericus communis (qui eidem vicecomiti est adversarius principalis, utpote qui uxorem b suam, & terram publice detinere præsumit) & magister P. de terra uxoris suæ oriundus, existat nimis favens eidem, & omnes sub districtu existant comitis memorati, nec nisi per districtum ipsius eam pateat accessus ad eos, & ipsi (quibus causa in terripium & uxorem suam commissa fuerat) nunquam ei voluerint (nisi in terra inimicorum suorum) locum & retinuum assignare, quò sine mortis periculo accedere non audebat: & licet literas non habuit de conductu, si tamen missæ ei fuissent, non debebat se credere suis capitalibus inimicis: [1 & 7.] Mandamus, quatenus (cum propinquiores sitis terræ nobilis tam dictæ,

a Vide L. dist. l. c. de condi. ex leg. b Ca. 3. eod. tit. in 3. compil. c. al. abs. sent. averit. se. d. introduci. e. de Curia Dei & de electio. syn. Abbatis. f. Ca. 4. eod. tit. in 3. compilat. g. Al. VV. h. Ex qualibet enim harum causarum oritur inimicitia capitalis, ut hic per Doct. tradit. Marfil. in l. 1. & præterea, ff. de quali.

quàm sua, & causa ipsa per vos commodius valeat terminari, cum ad vos securus a pateat accessus) utrinque b partibus convocatis (si vobis constiterit, quod ante litem legitime contestatam, vel post appellationem ex præmissis causis interpositam, testes super consanguinitate contra matrimonium absque culpa contumacie recepti fuissent) vos ad testationes huiusmodi decernatis irritas & inanes, compellentes dictam nobilem, ut revertatur ad virum suum (quem inconsulte dimisit) ita quod postquam ipse vir plenariam restitutionem habuerit tam uxoris, quam terræ causam super matrimonio audiat: eamq; sine canonico terminetis.

[1 Sed quia lite non contestata super consanguinitate testes recipere præsumperunt: & infra. Cum igitur in matrimonialibus causis non tam ad disjungendum quam ad conjungendum debeamus existere promptiores, ne forte quod Deus conjunxit, homo non separet præsumat. dist. v. p. a. f.]

CAP. V.

Lite non contestata non recipiuntur testes regulariter super principali. Fallit in casibus hic annotatis: scilicet cum timetur de morte, vel absentia diuturna testium: tunc enim servata solemnitate hic posita possunt etiam lite non contestata testes examinari. h. d. usque ad s. porro.

Idem.

Quoniam e frequenter in dubium revocatur à multis, an lite non contestata testes recipi valeant, auctoritate presentium duximus declarandum, regulariter verum esse, quod lite non contestata, non est ad receptionem testium procedendum: Nisi forte de morte testium timeatur, vel absentia diuturna: in quibus casibus, cum civiliter est agendum (ne veritas occultetur, & probatio nis copia fortuitis casibus subtrahatur) senes, & valedudinarii, & alii testes (de quibus ex aliqua rationabili causa timetur) etiam lite non contestata sunt proculdubio admittendi, seu parte conventa sit contumax, seu sit absens absque malitia, ut conveniri non possit. Sed si actor non convenit adversarium intra annum, ex quo conveniri poterit, vel saltem receptionem huiusmodi testium non denunciaverit illi: adtestationes sic receptæ non valeant, ne forte hoc procuret in fraudem, ut processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum testes, vel alia locum habere non possint.

Cum agitur de matrimonio carnali vel spirituali, possunt contra contumacem etiam lite non contestata testes recipi, & sententia definitiva ferri. Si vero reus est absens, sed non contumaciter, tunc in carnali non proceditur, sed expectatur absens. In spirituali vero, si agatur de contracto stabitur iuribus antiquis: si de contrahendo, expectatur absens per sex menses. Sed de hoc ultimo, quando agitur de contrahendo, dic hodie ut in capi. quam sit. & capi. cupientes. de elect. in v. ubi aliter est provisum. h. d.

Porro speciales causæ possunt occurrere, in quibus casualiter est aliud observandum, ut (verbi gratia) si super alicujus electione, vel copia maritali a quæstio moveatur. tunc enim (ne propter longam moram in spiritualibus & temporalibus patiat ecclesia læsionem, vel viro sive mulieri fornicationis occasio præbeat, maximè cum propinquitatis gradus opponitur lege divina prohibitus) in huiusmodi casibus (si contumax appauerit, in quem fuit actio dirigenda, seu quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, seu quia malitiosè seipsum occultat, e seu quia impedit, ne possit ad eum citatio pervenire) testes lite non conte-

a Securior. b utriusq;. c l. 3. eod. tit. in 3. compilato. d contrahenda vel contracta, sed si qui abest contumax est, & sic variata b. seq. si autem. secunt. Hoff. Ioan. And. c in noni. contumacia, sum no. ff. de reg. jur.

stata sunt merito admittendi, & nihilominus (si de causa liqueat) ad definitivam sententiam procedendum. Si vero aliter absens fuerit, & agatur de spirituali conjugio inter ecclesiam & praelatum jam contracto, electione maxime confirmata, illud in hoc articulo volumus observari, quod super expectatione talium personarum in sacris est canonibus definitum. Quod si forsitan agatur de spirituali conjugio contrahendo: is qui est in praelatum electus, per spacium sex mensium expectetur, nisi (pensatis negotiorum circumstantiis) per superioris providentiam magis vel minus fuerit expectandus.

Si autem de carnali conjugio sit agendum, tamdiu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius a obitu verisimiliter presumatur: quia cum sine culpa sit absens, ut si captivitate, vel aegritudine, aut alio iusto impedimento forsitan teneatur, aut etiam propria, sed non maturosa voluntate in remotis partibus moram facit, ut de facili vel in brevi citari non possit: ei quidem praediciari non debet, cum habeat forsitan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam: eo nequaquam obstante, quod de lapsu carnis possit opponi: quoniam in conjugio casus multi occurrunt, in quibus conjuges sine culpa, sed non sine causa continere coguntur.

Ad perpetuam rei memoriam, vel cum agitur per viam inquisitionis possunt testes sine lita contestatione recipi, & etiam publicari, h. d. usq. ad 6. In alio vero.

Sunt & alii casus similiter & speciales, in quibus absque litis contestatione legitime possunt testes produci, ut quando excessuum inquisitio, vel testium publicatio imminet facienda.

Si reus lites non contestata est contumax, & agitur reali, mittitur actor in possessionem rei petita causa custodia: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, si offerat cautionem de stando iuris, & restituit expensas: post annum vero his non servatis, non auditur, nisi super proprietate. Sed si convenitur reali, qui nomine alieno possidet, nominabit Dominum in iudicio, & statuetur ea terminus, intra quem faciet Dominum comparere: qui si intra terminum non veniat, iudex illum citabit, quo adhuc non veniente, iudex mittit alterum in possessionem veram. Si vero reus contumax convenitur actione personali, mittitur actor in possessionem bonorum ipsius rei, pro modo debiti declarare: & primo mobilium, secundo immobilium, si mobilia non existant: vel excommunicatur reus. h. d. usq. ad finem.

In aliis vero casibus prudenter est attendendum, utrum contumax reali actione, an personali conveniatur. Si reali, mittendus est actor in rei petita possessionem, ut tadio adfectus reus veniat respondurus. Qui si venerit intra annum (iudicio liti praestita cautione, & ac exhibita satisfactione congrua expensarum) possessionem recuperet. Quod si cautionem offerre neglexerit intra annum: actor post annum verus constituatur possessor: super proprietate duntaxat adversa parti defensione legitima reservata. Quod si super rebus immobilibus quisquam conveniatur, qui eas possidet nomine alieno, debet statim in iudicio Dominum nominare, certo dierum spacio à iudice statuendo, eoque ad eius notitiam perducendo, ut vel ipse veniens, vel idoneam dirigens responsalem, actoris intentionem excipiat. Si vero post tempus indultum, quod dispositum est, noluerit adimplere: tanquam lite, quae ingreditur ex eo die, quo possessor ad iudicium vocatus est,

a Quot modis probetur aliquis mortuus docet Odofr. in lib. fin. C. de sacro. eccl. Syn. in l. si quidem C. sol. matr. Maranta in leg. is potest. ubi ponit 23. modos. b De modo probandi iustam absentiam vid. in l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. iudic. c In antiquis, casus speciales in quibus similiter, &c. d Vid. l. cum clericis. C. de Episc. & cleric. e al. sinendo.

ad interrumpendam praescriptionem longi temporis contestata, Dominum possessionis iudex tribus à editis legitimis evocabit: & tunc ipso in eadem voluntate manente, negotium summam examinet, in possessionem ipsarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione absenti super principali quaestione reservata. Si autem super personali actione conveniatur, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius, vel immobilium, si forte mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem est ecclesiastica sententia proferenda: ita videlicet, quod alterutra poena, quae magis timeri debeat, iudex à principio sit contentus: ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas contumacis: qui veniens intra annum, vel post annum etiam audietur iuxta distinctionem in alio casu superius adnotatam.

DE IVRAMENTO CALUMNIAE.

TITVLVS VII.

CAP. I.

Clericus in causa ecclesiae sua iuramentum calumniae potest alteri committere: & per se jurare non cogitur, nec debet sine superioris sententia.

Honorius secundus b.

Inherentes vestigiis praedecessorum nostrorum dicentium graviores quaestiones per summum Pontificem terminari: [1 & infra.] Legibus ita [que] competimus esse cautum, ut nullus clericus jurare presumat. Alibi vero reperitur scriptum, ut omnes principales persone in primo litis exordio subeant iuramentum calumniae, propter quod plerisque venit in dubium, utrum clericus iurandum praestare debeat, aurali hoc officium delegare: quia illud constitutionis editum, ubi clerici iurare prohibentur, à [c] Augustus de Constantiopolitana clericis promulgatum fuisse videtur, idcirco ad alios non creditur pertinere. Vergo dubitas ista auferatur, secundum etiam decisionem filii nostri d. H. quondam Imperatoris, cuius sunt verba haec: & infra. Eius itaque interpretationem corroboramus & divi [Marci] constitutionem ita interpretari debet decernimus, ut ad omnium ecclesiarum clericos generaliter pertinere iudicetur. Nam cum Imperator Iustinianus decreverit, ut canones Patrum, vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperitur, ut clerici omnino jurare non audeant, dignum est, ut totus clericalis ordo à iuramento calumniae praestando sit immunis. Praeterea statuti Principis tenoris talis esse dignoscitur. Nos itaque (divinae & humanae legis intentione servata) decernimus & Imperiali au-

a Distio, tribus, deest in om. ver. ex Raymundi & Ant. compilatione. b In impressu Honor. 2. sed ex Codicib. Eccl. veterem lectionem restitimus, & Honorium secundum respiciamus, ut etiam observat Cont. cum ex ordine Capit. huius tituli: non ex Henrici Imperatoris mentione in hoc cap. habita: vixit enim Eugenius, & sedet circa annum Christi 1126. Imperator Henricus Habetur hac decretal. post concil. Lateran. sub Alexand. 3. post cap. 1. & cap. 2. eod. titul. in 1. compilatione. In uno Honor. 2. omnibus Episc. occidentibus. In alio Honor. simpliciter. c Legend. Marciano. ut & infra paulo post. error hinc processit, quod in scriptis codicibus quales habeo. sic scriptum erat: Imperat. Marc. Marcianus. Illi autem scripserunt: Marcus d. Henrici, ut scribitur in vet. lib. ubi additur eam Henrici consilii. Arimini scilicet esse 2. K. Iulii, April. Coitate

toritate retractabiliter definimus, ut non Episcopus, non Presbyter, non cuiuscunque ordinis clericus, non Abbas, non aliquis monachus, vel sanctimonialis, in causa quacunque, siue controversia, seu criminali, seu civili, iurandum compellatur qualibet ratione subire, sed a-lis idoneis defensoribus (si expedire ecclesie suae noverit) huiusmodi officium liceat delegare. Verum cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Rom. Pontifice, vel quisque clericus inconsulto praelato suo minime jurare audeat. Omnibus autem Episcopis, & universo clero, ita custodiri debere mandamus, ut si quis in illam commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.

[1. Nostri fratrum diligenter consilio inquisito, huiusmodi omnia hanc irrefragabiliter Deo opitulante decernimus. Quomodo.]

CAP. II.

In spiritualibus causis, de calumnia non juratur.

Idem ordinari ecclesie Subd. & magistro Omnibus.

Iteras a: [1 & infra.] Sanè Rom. eccl. in his casibus in quibus de ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus tantum agitur, iuramentum calumnie nec dare, nec recipere consuevit: eo quod tales causae non ex legum distinctione, sed ex canonum aequitate finem debent fortissimum: canones autem iuramentum calumniae in huiusmodi causis nulli prorsus inducunt. Vnde contentione de iuramento calumniae praestando ommissa, ad meliorem discretionem vestra procedat.

[1. Benignitatem tuam benigne recepimus, in quibus utrum in ea causa qua inter veni. f. n. G. Bonon. Episcopum, & dil. fil. A. Paduanam Abbatem, sub vestro examine agitur iuramentum calumniae praestari vel recipere conveniat requisitis.]

CAP. III.

Principalis persona non indistincte relevatur ab onere iurandi de calumnia: licet compareat per Oeconomum: sed sibi vel Oeconomum esse defendendum, nisi a qualitate causae & personarum, h. d.

Eugenius papa.

In praestandis b causis sacramentum calumniae non passim praecipimus exhiberi: sed causae & principalium personarum qualitate inspecta, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per Oeconomos, qui causam omnino non nesciant, in animam iurantem illud praecipimus praestari.

CAP. IV.

Universitas tenetur jurare de calumnia, nisi relevet se constitutum Oeconomum.

Idem Magalon. & R. Neumanfen Episcopo.

Imperatorum c: [1 & infra.] Accepimus autem, quod ab Abbate & fratribus d Clarevallensibus (sicut ab aliis) exigitur calumniae iuramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. Sed (ne aliena iura videantur huiusmodi occasione illicitè detinere, & ipsi a causa sua decidant, si ex parte ipsorum praedictum iuramentum, cum res postulaverit, non fuerit praestitum) eidem praecipimus, ut in suo monasterio Oeconomum statuam: qui pro eis petere & excipere, atque iuramentum de calumnia (cum necesse fuerit) valeat exhibere: [2 & infra.] Tu vero frater Neumanfen. Episcopo Oeconomum idoneum statuas, qui in tali officio conveniens ipsi monasterio videatur.

[1. Secularium leges & sanctorum Patrum institutiones ecclesiae veris religiosi in omnipotentis Dei servitio protegent & defendunt, & nullam eum molestiam vel perturbationem qua sacro ordi contrariatur, irrogari permittunt.]

[2. Ideoq; per a. f. f. v. m. q. eosdem fratres qui in ista causa sunt, sicut ratio exigit, plenius instruat, ut de cetero sua iura per hoc non pessime amittant, & alius quantum iustitia permittit, in talibus causis debeant satisfacere.]

CAP. V.

Clerici etiam in eorum causis jurant de calumnia, contraria consuetudine non obstante.

Lucius III. Helion. a Episcopo, & Archid.

Norwicen.

Alterum, quia b novis moribus, nova convenientia dote preparari: mandamus, quatenus in causa fidei iustionis, quae inter R. clericum de sancto Albano, & (I. & F. canonicos) London. vertitur: ad veritatem elicendam, appellatione cessante praestari faciat ab utraque parte calumniae iuramentum: consuetudine, quae legi contraria est, non obstante.

CAP. VI.

Procurator vel Syndicus universitatis ecclesiasticae vel secularis, de calumnia jurare potest. h. d.

Innocentius III. Episcopo Placen.

Cum causam c quae inter Ravennaten. Archiepiscopum, & commune Faventinum (super villa Luci, ac quibusdam aliis) vertitur: delegatis iudicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minime processissent: nos partibus dedimus in mandatis, ut pro ipsa causa nostro se conspectui praesentarent, quorum procuratoribus cum instrumentis de rato, in nostra praesentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per procuratorem ejus fecimus exhiberi: & ad eam, partem alteram respondere, ac interrogationibus & responsionibus reductis in scriptis, & lite coram nobis plenissime d. contestata, fecimus calumniae iuramentum ab ipsis procuratoribus urringue praestari.

CAP. VII.

Episcopus jurat de calumnia, si per seipsum elegit litigare, propositis tantum, non tactis Evangelis. Si vero per Syndicum litigat, per illum poterit jurare. h. d.

Gregorius IX. Episcopo Beluacen.

Cum in causa pecuniaria (quam inter te & R. e motam esse proponis) non per te, sed per Syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem praestandum erit calumniae iuramentum: quod si per te ipsum, propositis tantum, sed non tactis Evangelis (sicut in dicendo testimonio) a te videtur huiusmodi iuramentum exhibendum: & infra.

Actor recusando iuramentum calumniae sine causa, cadere debet ab instituta actione: reus autem debet haberi pro confesso, hoc dicit.

Pena vero recusantis hoc iuramentum cum praestandum fuerit, est ut actor ab instituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confesso.

DE DILATIONIBUS.

TITVLVS VIII.

CAP. I.

Summa sc: (ne videatur convenire rubri. de appellationibus.) Citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis brevis, maxime ubi de rebus ecclesiasticis agitur: nisi necessitas aliud suggerat.

Alexander III. Camua. & Vigor. Episcopi.

DILECTI f filii, Abbas & monachi de H. nobis insinuare curarunt, quod cum causam, quae vertitur inter ipsos, & moniales de

a Ut in c. 4. infr. de fidei iuss. b Poff. concil. Lat. sub Alex. 3. part. 23. c. 5. & c. 6. eod. tit. in 1. comp. c C. i. eod. tit. in 3. comp. d al. legitime. e al. M. f. Poff. concil. Lat. sub Alex. 3. p. 4. s. f. ubi est integra fidei species.

a Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. 3. c. 7. b Poff. concil. Lat. sub Alex. 3. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. tit. in 1. comp. c Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. 3. p. 23. c. 4. d Francovilla, vii.

Leden. super ecclesia de Alten. Decano & Archidiacono Lincoln. commiserimus terminandam: ipsi timentes se à iudicibus adgravati (eo quòd ad primam citationem terminum sibi nimis brevem & peremptorium statuerunt) a ad nostram audientiam duxerunt appellandum: [i & infra.] Quia (verò) non spectat ad iuris ordinem, diem peremptorium, maximè cum de rebus ecclesiasticis agitur (nisi forte necessitate urgente) taliter maturare: mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, si quid inveneritis post appellationem huiusmodi attentatum: in causa juxta priorum tenorem litterarum procedatis.

[i Nos igitur attendentes.]

CAP. II.

Inducias deliberatoria denegantur reo, si per literas citatorias plenè potuit instrui, & deliberare super eo, de quo queritur.

Celestinus III.

Præterea b adiecti, quòd cum causa tibi à sede Apostolica delegatur, literis citatoris rescriptum Apostolicum inseris, ut eo viso deliberare valeat, qui ab altero convenitur: [i & infra.] Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter tibi respondemus: quòd reo ad iudicium legitime & convocato, si ex rescripto sibi transmissio plenè potuit instrui super eo, de quo in iudicio convenitur, induciae deliberatoria non sunt ulterius indulgendæ, sed procedendum potius est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

[i Cumq; non ad primam & secundam canonicam citationem, sed ad tertiam tantummodo reus veniat auctore ad omnes citationes veniente, & ipse actor intentionem suam in iure proponat: reus vexationi eius intendens, tunc primò deliberatorias requirit inducias, cum actor eidem authenticum offerat, ut concordet cum rescripto: quia in prima citatione recipit, asserens etiam quòd longo citationis spatio, si voluerit, plena tempus deliberationis potuit habere.]

CAP. III.

Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, nova induciae deliberatoria danda non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate. h. d.

Honorius III. Ferentino d. Episcopo.

Litterarum ac petitiõ e Presbyteri sanctorum Priscæ & Aquilæ de urbe, nobis exhibitæ continebant: [i & infra.] Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum ecclesiæ suæ nomine obtulit, continentem, quòd pensio de possessionibus soluta non fuerat ipsi ecclesiæ, elapsis jam tribus annis & ultra. Nobilibus verò ipsis petentibus, ut explicaret ipsi spacium, quòd per hanc adjectionem, & ultra, significari volebat: & ipso Presbytero experiente, quòd septem annis fuerat in dictæ pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse huiusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegasti eisdem, ad nostram audientiam appellaverunt. Nos igitur appell. huiusmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus ea nequaquam obstant, in negotio ipsorum ratione prævia procedas juxta priorum continentiam litterarum.

[i Quid cum causam qua inter ipsum Archipresbyterum ex una parte, & nobiles viros A. & de Glucia. & G. & fratres eorum,

a Vide l. contumacia. ff. de re. jud. & l. tres denunciations. C. quomodo & quando iud. b C. i. eod. tit. in 2. comp. c evocato. d al. Ferrarien. al. Florentino. e Archipresb. eccl. S. Pauli in urbe Rom. præst. Abbas unus: & huic ecclesiæ deservunt vi. pre. card. Quorum unus est pres. cardinalis S. Priscæ. Ergo Presbyteri, legendum, non Archipresbyteri, in omni. manuscr.

& filios ex altera super quibusdam possessione, & rebus aliis vertitur, tibi duximus committendam.]

CAP. IV.

Si citatus in causa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum iudicij, ita quòd intra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparandum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperitur in loco iudicij, sed habebit novam inducias. h. d. notabiliter.

Greg. IX. Abbati aquæ vivæ Turon. diaec. & Archidiacon. Turon.

Exposuit nobis Bituricens. Archiepiscopus: & infra. Burdegalen. Archiepiscopo dedimus in a mandatis, ut super iure primatiæ, quam in eo & in provincia sua dictus Bituricens. Archiepiscopus se habere proposuit, ad initium proximè præteritæ quadragesimæ (quòd ei terminum peremptorium assignavimus) per se, aut per procuratorem idoneum, se conspectui nostro presentaret b. Cumque postmodum personaliter vocatus pro ecclesiæ Romanæ subsidio, ad nostram c audientiam accessisset, Bituricens. Archiepiscopus apud sed. Apostolicam constitutus, postulavit instanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem verò Burdegal. Archiepiscopus ad propria rediēs, constituit pro se procuratorem in ipso negotio, qui (salvis exceptionibus sibi competentibus in respondendo & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Perente ergo Archiepiscopo supra dicto, ut præfatus procurator responderet eidem: illè excipiendo proposuit se ad hoc non teneri, cum pro alia majori causa, pro publica utilitate licet utilitate dictus Burdegalen. vocatus pro absente reputari debeatur d, & revocandi domum privilegium habuisset. Nondum etiam super hoc deliberaverat cum suffraganeis suis & aliis, quorum concilium tam ardua causa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad utrumq; negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera contra respondit, quòd cum super quaestione prædicta prius fuerat evocatus, postz intentionis non fuerat primum mandatum per posterus revocatus temporis, quoque spacium habuerat tam prolixum, ut potuisset si voluisset super causa deliberare prædicta, si ut fecerat cum quibusdam: & commode utriusque negotio immineret: & infra. Nos igitur de consilio fratrum nostrorum usque ad proximum e venturum festum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc sibi duximus indulgendam.

DE FERIIIS.

TITVLVS IX.

CAP. I.

Diebus Dominicis mercari, litigari, iudicari, vel jurari non debet, sed de vespera in vesperam debent celebrari.

Ex concilio apud Compendium f.

Omnes dies Dominicis à vespera in vesperam cum omni generatione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere: ut in eis metum minime fiat neq; placitum: neq; aliquis ad mortem vel ad poenam iudicetur, nec sacramenta (nisi pro pace, vel alia necessitate) præstentur.

CAP. II.

Festorum principium & finis fieri debet, secundum ipsorum magnitudinem, & consuetudinem regionis, hoc primo. In præcipuis festis & intra Pascha & Pentecostas non fit sollemnis genuum flexio. Si tamen tunc curia vel

a Tractatus. b Vid. leg. 1. & ibi gloss. & de Cædem c alit. presentiam. d Vid. l. actiones. 4. Labes. ff. pro sic. & l. i. in fi. ff. solut. ma. e primum. f Burch. 2. dec. cap. 11. in part. 4. cap. 16. & c. i. eod. tit. in 1. compl. vide Cennarumano lib. 4. var. resol. cap. 19.

Episc.

Episcopi ordinantur secundum ordinem modum genus selectum... Romana ecclesia speciale festum de Trinitate non facit...

Alexander III. a Terdon. Archiep.

Quoniam in parte: [1 & 7.] Licet scriptum sit, de vespera in vesperam celebrabitur sabbata vestra...

Diebus autem Dominicis & aliis precipuis festivitibus, sive inter Pascha & Pentecosten, genium e flexio nequam debet fieri...

[1] Vestram volumus prudentiam certa cognitione tenere.

CAP. III.

Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi servili interdere, maxime circa rem tempore perituram...

Idem Triburien. Archiepiscopo. e

Licet si veteris, quam novi testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit...

[1] Nos tamen cui ab omnium provisorum ecclesie est regimen commissum, super his qua necessitas exegerit, Christi fidelibus tenemur...

CAP. IV.

In septimana, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Iohannis Baptistae, non continentur festo: sed intelligitur de septimana officiorum cum diebus sequentibus.

Clemens III. g

Appellatus tuus, frater Episcopo, h coram nobis ex parte tua proposuit, quod cum statuta canonum...

a al. Thid. Archiepisc. al. Tricicensi Archid. b Cap. 2. eod. tit. in 2. compilata. Gen. 2. Exod. 16. & 20. Levit. 23. Num. 28. Deut. 1. c vide ibid. l. 1. c. 3. d al. consecratione. e In plerisque, Episcopo, non Archiepiscopo. f Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Arnald. Al. bertin. in Rub. de heret. lib. 6. quaest. 1. 2. 6. quintus error. mon. 23. C. veritatem l. 4. var. res. l. 1. p. mon. 4. g al. Calestinus. h C. 4. eod. tit. in 2. compil. ibid. l. 1. de. c. 21.

ca declarent nuptias tribus septimanis ante festum nati. vi. beati Iohannis Baptistae minime celebrari debere, quidam hebdomadas illas absq; interpolatione continuandas intelligunt...

CAP. V.

In feriis introductis in honorem Dei & sanctorum, nisi ob necessitatem vel pietatem, iudicium exerceri non potest, etiam de consensu partium...

Gregorius IX.

Conquestus est nobis: & infra. Quamvis non prorogari, sed expediti decet e quaestiones: debet tamen iudicialis strepitus diebus conquietere feriatis...

DE ORDINE COGNITIONVM. TITVLVS X. CAP. I.

Contra mulierem virgineam aliquem in matrum, admittitur exceptio consanguinitatis: qua prius discutienda est, quam super matrimonio pronuncietur...

Clemens III. Alarum Episcopo. e

a Vide conc. Trid. sess. 24. ind. de sac. matr. can. 11. & ead. sess. de reform. matr. c. 10. & conc. Laodicensi. c. 52. b ad septem dies, ut infra post 7. dies. c al. debeant. d al. ita, cum duobus diebus qua subsequantur. e al. Antrino. al. Alarum. al. Alen. al. Alarum.

In telleximus a, quod cum quaedam mulier peteret quendam in virum, testes ad suae intentionis assercionem induxit: per quos pars viri futurum sibi praedictum metuens, exceptionem consanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: [1 & 7.] Inquisitioni tua taliter duximus respondendum, quod cum exceptione probata questio respondendum, quod ante est cognoscendum de ipsa, quam ad definitionis articulum procedatur: quo facto virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio juris) absolvas.

[1. Quia vero nos consilium voluisti, an prius de impedimento consanguinitatis sit agendum quam super causa principali sententia proferatur.]

CAP. II.

Si reus contra actorem spoliatorem spoliationis opponit, aut excipiendo, & tunc prius audiat, & ea probata, respondere non cogitur: sed per hoc non restituatur: aut agendo, & tunc simul utraq, questio terminatur, & ea probata restituatur.

Innocentius III. Episcopo Narniensi.

Cum dilectus filius c Abbas de Ferentino, de nobilibus viris dominis de Arnone d deposuerit questionem, quod manu armata, & cum exercitu ad castrum monasterii venientes, in praedis animalium & aliis damnicis dicitur caenobium praesumpserunt: de quibus iustitiam sibi fieri postulabat. Et circa litem contestationem sub forma exceptionis fuit ex adverso responsum, quod per ipsius dolum & violentiam castrum Sirati amiserant: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipsi possederant in quiete: sibi petentes prius restitui, quam petitionibus ipsius responderent, praesertim cum testes haberent praesentes, per quos intentionem suam in continenti probare volebant. Verum ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quod ab eo restitutio peti non poterat, qui non fuerat spoliator, praesertim cum dictum castrum ad ius & proprietatem sui monasterii pertineret: quod etiam pars adversa nullatenus denegabat, unde & verus dominus (ad quem ab alio res sua possessa revertitur etiam post tempora longiora) retentionis debet commodum obtinere: & iudicium restitutorium contra spoliatorem tantum competere dignoscitur: [1 & 7.] Nos autem distinguendum esse credimus, utrum spoliationis questio ab eisdem nobilibus sit objecta in modum actionis ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis ad intentionem adversarii repellendam. Cum ea in modum actionis proposita, intelligantur mutuae petitiones sese tanquam diversae minime contingentes: ac per hoc iuxta regulam juris (qua dicitur, Qui prior appellat, prior agat) qua prius esset proposita, prius foret tractanda: quamquam in idem iudicium ambae deductae, vicissimque tractatae simul essent eadem sententia terminanda. Sed quoniam questio illa fuit ab eisdem nobilibus tantum in modum exceptionis objecta: interloquendo pronunciamus, ut probationes eorum super ipsa exceptione primitus audirentur, & ea probata legitime, Abbatem non cogentur respondere super petitionibus memoratis, donec restituere ab ipso: cum spoliatore spoliatum ante restitutionem non cogatur ullatenus respondere.

Verum spoliatione in modum exceptionis tantum probata, non est per hoc restitutio facienda. Quemadmodum si in modum exceptionis aliquid crimen testi objicitur, ut a testimonio repellatur, etiam crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideo sibi poena infligitur ordinaria, sed ejus duntaxat testimonio non

a Ca. un. in eod. tit. in 1. compilat. b .al. Narnensi. al. Novatien. al. Varicensi. al. Marim. c Cap. 1. eod. tit. in 3. compilation. d Arnone.

creditor: quod ea ratione contingit, quoniam in ipsum accusatio non procedit. Testes etiam, quorum testimonium reprobat, inter infames quasi ex falso testimonio non habentur.

[1. Pro damnis quoque, illatis restitutione postulari non poterat, sed eadem debet alio competenti intentari, aliquo cum etiam pars Abbatis damnum gravissimum sibi quereret illata, prius restituenda fuerant, si propter huiusmodi esse restitutione faciendam secundum reorem regule memoratae. Capitula quoque, de restitutione facienda, loquentia, locum habere in criminalibus asserunt: & quando quis ab adversario spoliatur, & super re ipsa qua spoliatus est, convenitur. Ceterum ex parte Abbatis regulam introductam adversa pars in mutuis petitionibus locum habere dicebat, cum causa vicissim tractata una postea sententia terminatur. Cum vero pars aliqua petat restitutionem, vel aliquid sibi debere proponat, & altera in modum exceptionis se asserit spoliatam, nec ante restitutionem suam nullatenus responsuram de incidenti prius asserat ante cognoscendum. Cum autem qua praeviamus & alia quaedam praedicta Cardinal. nobis & fratribus vestris, fideliter recussissent.]

CAP. III.

Petenti hereditatem, obstat exceptio natiuitatis, quae prius debet coram ecclesiastico iudice terminari, hoc dicit, secundum gloss. intelligendo, quod hic orat prius coram iudice seculari poena hereditatis, & exceptum fuit de illegitimitate.

Honorius III. Ludovico Regi Francorum.

Tvam non credimus latere prudentiam, causam natalium reginae Cypri, ad examen nostrum (supra, quae ad forum ecclesiasticum pertinet) esse delatam. [1 & 7.] Quia vero a antequam natalium causa terminata esset, dependentem ex illa successione causam incipere, nihil aliud esset, quam diversis processibus intricare negotium, & confusione quadam iudicii ordinem perturbare: si forte ab ipsa regina fueris super hoc requisitus, donec iam dicta causa natalium Apostolico iudicio finem acciperit, patienter expectes.

[1. Unde clara me. Philippum Regem Francorum patrem tuum literis nostris curavimus praemonere, ut si fieri in regina ipsa super successione comitatus Campaniae, quae situm proferret coram eo, non audiret eandem quovisq, terminata esse praedicta causa natalium, ex qua illa noscitur dependere. Licet igitur sicut a dem patri tuo scripsimus, velimus Regiam ipsam in sui iustis petitionibus exaudiri.]

CAP. IV.

Agens possessio recuperanda, non tenetur ante restitutionem si spoliationibus (nisi super questione spoliationis) responderi: post tamen agendo repellit per exceptionem spoliationis, h. d.

Gregorius IX.

Super spoliatione conventus, adversus restitutionem petentem non est (nisi super questione spoliationis) si eum reconveniat audiendus. Cum restitutionis petio in hoc privilegiata noscatur, ut ipsam intentans non cogatur ante restitutionem spoliationibus respondere. Quamquam ab agendo (spoliatione ab eis in modum exceptionis e proposita) repellatur.

DE PLUS PETITIONIBVS.

TITVLVS XI.

CAP. I.

Pons quatuor modos plus petendi, & poena plus petentium.

Gregorius IX.

Consilium d providentiae dici non potest, quod pecuniam tibi debitam, ante terminum ab ad-

a Tamen. b Vid. l. bona fidei. cum not. ff. de pos. c al. opposita, in manuscr. d Vid. l. ason. in 6. si quis agens. restit. de verisatio

verfario repetisti: punitur enim importunitas plus peccatum, si super petitione sua duxerint in iudicio persistendum: ita, quod qui re petunt amplius, sine causa, in expensis adversario condemnantur. Qui autem plus loco ad interesse tenentur: pro eo quod utilitas admittitur debitoribus, quam habentur si statuto loco solvissent. Et vero, a quo amplius b tempore petitur, inducia duplicentur: nec litem excipiet, nisi ei solvantur expensae. Te quoque dubitare non credimus, quod causa plus petitur, cum aliquid in genere vel sub alternatione debetur, & rem in specie, vel unum praecise peti contingit. Re autem, si x. sint debita, & xx. petantur. Loco vero, cum quis non ubi convenit solvere, sed alibi convenitur. Tempore quoque, cum ante diem vel conditionem petitur quod debetur.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

TITULVS XII.

CAP. I.

Causa possessionis & proprietatis sub eodem iudice terminari debet: nec contra absente m est pronuntiandum.

Gregorius (duo) c. Sicilia.

¶ **S**usceptis d. [1 & 7.] Legali provisione decretum est tam e momenti, quam proprietatis causam, sub uno eodemque iudice debere cognosci f. Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus definire.

[1 Magnitudine vestra epistola contristati sumus, & c. qua sunt expressa in registro Gregorii.]

CAP. II.

Si alterum est possessio & petitorio, potest iudex receptis probationibus super utroque, prius d. favore probationes super possessio, & illud terminare. b. d.

Caelestinus III.

¶ **A**dulimum interrogati fuimus g, si iudices deputati, aut de possessione & proprietate cognoscant, gravibus partium sumptibus parere cupientes, de utraque commixtum audiant allegationes, pariter & testes admittant b: deinde prius audiant adtestationes de possessione, & pronuncient secundum tenorem illarum, utrum valeat hoc agatur. Nos autem (cum hoc sit in iure civili expressum) quod licite possint fieri respondemus.

CAP. III.

Si possessio & petitorio simul agens, possessionem & spolium probat, sed non dominium seu proprietatem, obtinet an possit: sed succumbet in petitorio.

Innocentius III. Archiepiscopo & canonicis Sutrini.

¶ **C**um ecclesia Sutrina pastore i vacaret, vos convenientes in unum, & (sicut moris est) Spiritus Sancti gratia invocata, pastorem unanimiter elegistis, petentes ipsius electionem a sede Apostolica confirmari. Verum clerici conventualium ecclesiarum civitatis ejusdem, consequenter suam deposuerunt querelam; quod cum in Episcoporum electionibus ipsi ac praedecessores eorum consueverint interesse, vos eis renitentibus, & exaltis ad electionem procedere praesumpstis: quam ob hoc non confirmati, sed infirmari potius postula-

a Vid. l. 1. ff. de eo quod certo loc. b plus. c alit. Felici Gregor. 7. Registro ind. 2. epistol. 98. siue 100. d cap. 1. eod. tit. in 1. comp. e al. momentanea possessionis sed in registro Greg. est moment. f Vid. l. 1. c. per totum tit. ff. de qui. re. ad eandem iudic. caur. g c. non. eod. tit. in 2. comp. h accipiant. i c. 1. non. eod. tit. in 3. comp.

bant. Partibus ergo apud sed. Apost. constitutis, in auditorum praesentia testes utrinque producti fuerant: & eorum depositionibus publicatis, pars canonicorum per testes a se introductos intentionem suam (quod ad eos tantum spectaret electio) sufficienter dicebant a esse probatam, parte clericorum nihilominus adferente, quod per dicta testim, quos produxerant, & ipsi adferentem suam, (quod electioni pontificum interesse deberent) plenius probavissent: per quae constare dicebant, eos electionibus trium Episcoporum (qui ecclesia Sutrina ultimò & immediate praesuerant cum canonicis cathedralis ecclesiae adfuisse vocemque habuisse cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios extitisse, atque adversus fidem adtestationis suae coram auditoribus vacillasse, & quod negativam quodammodo adstruere satagebant, probare volentes jus electionis ita b ad vos spectare, quod ad adversarios minimè pertineret: per testes verò adversae partis fuit sufficienter ostensum, quod in trium Episcoporum electionibus de quibus praemissum est, clerici praesentes adfuerint, & vocem habuerint eligendi) praemissam electionem factam eis contradicentibus & exclusis decrevimus irritandam, clericos saepe dictos in eam quasi possessionem (quam ante controversiam motam habuerant) reducetes. Verum quoniam in quaestione praedicta quicquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in iudicium videbatur, cum iure civili sit cautum, id venire in iudicium, non solum, de quo actum est ut veniret, sed id non venire, de quo nominatim actum est ne veniret: & secundum statuta canonica electiones Episcoporum ad cathedralium ecclesiarum clericos regulariter pertinere noscuntur, nisi alibi fecus obtineat de consuetudine speciali: nec ex eo, e quod clerici antedicti se inter eligentes Sutrinos Episcopos probaverunt tertio extitisse, jus eligendi propter breviter tempore usque ad praescriptionem legitimam non producti sibi adquirere poterunt, & ad hoc non probante, qui convenitur & si nihil praestiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos, sepe dictis ecclesiarum clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

CAP. IV.

Idem dicit quod ad intellectum, quod decretalis supra praexima.

Idem canonici de Bethlehem.

¶ **C**um super d. electione Bethlehemiten. ecclesiae inter R. Subdiaconum nostrum, & P. canonicum sepulchri dominici quaestio verteretur: utroque se pro electo gerente: cum praefatus Subdiaconus a Patriarcha Hierosolymitan. fuerit confirmatus [1 & 7.] Eum e qui se probaverat per secularem potentiam spoliatum, restituendum decrevimus, iustitia mediante. Verum quoniam tam possessorum, quam petitorum deductum fuerat in iudicium, & tam restitutionis, quam electionis quaestio plenus agitata, & constitit nobis electionem utriusque minus canonicam extitisse (cum iudex, de qua re cognoverit, pronunciare f. debeat) utramque duximus sententia liter irritandam. g.

[1 Alter vero favore Regium obtineret, eis dil. f. p. Basilica 12. Apostolorum 1. titul. S. Stephani in monte Celio]

a Dicebat. b alit. ita quidem. c Huius periodi sensus: Clerici conventualium ecclesiarum quatuorvis tribus Episcoporum electionibus interfuerint, non tamen acquiescerunt ius eligendi, quoniam nondum legitimo tempore id ius praescripserant. d C. eod. tit. in 3. comp. e al. Et quia se probaverat, al. ita. cum, quia se probavit. f In Cod. Barb. de ea promissione, &c. g Reliqua pars huius c. est infra de consensu. c. 2.

Presbyterum & G. S. Maria in portu diac. card. deditus auditores. In quorum presentia receptu utring, testibus, & eorum depositionibus publicatis, qua hinc inde allegata fuerunt, nobis & fratribus nostris retulerunt fideliter & prudenter. Nos vero tam per relatione Cardinalium, quam per gesta de causa meritis sufficienter instruiti communicato fratrum nostrorum consilio iudicium sub. R.]

CAP. V.

Qui agit de proprietate, ante conclusionem cause possessorio adipiscenda vel recuperanda agere potest: post conclusionem vero, & ante sententiam hoc non potest, nisi iusta causa subsit.

Idem Episcopo Novanen. a

Pastoralis officii: [1 & 7.] Sanè (sicut intimasti) contingit aliquando, ut cum is, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatores in causam, inter ipsa juris auspiciis requisitus, quo malit experiri iudicio, litem proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cum autem fuerit in causa processum, novum iudicium super possessorio nititur inchoare: [2 & 7.] Consultationi tuae taliter respondebimus, quod possessorio quidem iudicio, quod de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis iudicio primitus instituto, agi potest ab eo, qui rem ceperit vindicare. Cum legali sit provisione statutum, eum qui fundum vindicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente iudicio interdictum posse nihilominus intentare. Aliis possessoriis iudiciis in suo robore duraturis, quæ vindicationem domini sui natura præcedunt: Si vero renunciatum fuerit vel conclusum, ut iam possit causa proprietatis definitivè sententiæ calculo terminari: (Ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri) causa non decisa, possessorio non erit utendum. Nisi iudex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex iusta causa viderit expedire. c. Puta cum ex perspicuis indicibus facile arguitur iniquitas infaustus, & spoliato casu seu malitia probandi dominium subtraxerit facultatem. His igitur & aliis causis inspectis (quæ continent æquitatem, aut iuste moverint animum iudicantis) postquam etiam conclusum fuerit, posse agi possessorio iudicio non negamus.

[1] Debitum sollicita mente prosequeris, cum iustitia & zelo succensus super dubio iuris articulo per ap. s. oraculum, à qua tua pendet iurisdictionis auctoritas, responsum humiliter expeti & devotus expectas, ne forte nova oppositionum varietas aut iuris expositione varia novitate distinda, non iuris effectum pariat, sed iustitia defectum potius inducat.

[2] Quod non videtur possessorio renunciare iudicio, qui rem ceperit vindicare. Ex adverso resistitur, qui dum querelam proprietatis sponte proposuit, præiudicium sibi fecit in questione possessoriis, qua secundum ordinem iuris prius proponi potuit & debuit terminari: quid igitur in his statuendum sit, tua s. requisivit. Nos autem.]

CAP. VI.

Si petitorio & possessorio simul est actum, una sententia terminatur, & præmittitur possessorium in terminando: sed in executione prævalet petitorium.

Idem Episcopo & officiali sancti Andreae.

Cum dilectus: d & infra. Ad quartum breviter respondemus, quod cum super possessorio & petitorio simul est actum: utrumque una sententia debet terminari. Sed licet in pronuntiatione sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietatis prævalere.

a Novanensi. b Ca. 3. eod. tit. in 3. compilat. c Vide l. dolum. cum gloss. 1. & not. C. de dona. d Ca. 4. eod. tit. in 3. comp. e Vide l. etiam. ff. de minor. per Bart.

CAP. VII.

Ad iudicium illi beneficium, qui probavit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate iuris conferendi cum ipsi collatore hoc vult tota litera.

Idem Veronen. Episcopo.

Cum olim a quartio, quæ inter Archidiaconum ex una parte, & Archipresbyterum & canonicos Vincentinæ ecclesiæ ex altera: & infra. Quoniam per attestationes nobis constitit evidenter, quod ab Episcopis Vincen. archidiaconatus ipse sine reclamazione aliqua canonicorum, duobus Archidiaconis continuè (qui ante ipsum extiterant) fuerat assignatus: & quia canonici prædicti, indies reculare minime debuerunt, cum causa prædicti iudicibus fuisset delegata, de utriusque partis procuratorum adfensu, prædictum archidiaconatum eidem per definitivam sententiam adjudicare curavimus: canonicis Vincen. perpetuum silentium imponentes: Reservata tamen eis quæstione proprietatis super collatione archidiaconatus ipsius: si forte super hoc contendere voluerint adversus Episcopum Vincen. cum res inter alios acta, non debet eis præiudicium generare.

CAP. VIII.

Si petens rem ex una causa succumbit, ex alia causa petere poterit. hoc dicit, quò ad literam. Vel sic: Petenti rem pure domini, possessionem probare non sufficit. hoc dicit, quò ad iudicium.

Honorius III. Abbati S. Cypriani Torcal diocesis, & S. Maria nova de Venetiis.

In causa, quæ inter Patriarcham Granden. ex una parte, & Abbatem & conventum monasterii sancti Georgii de Venetiis, super subiectione ipsius monasterii, ex altera vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quòd inter alia Abbas quandoque ivit ad eius synodum l. fo. Venetorum ei per plures annos exovens: b [1 & infra.] Ad hæc cum de præmissis l. fo. quos petit ad subiectionis iudicium, à Patriarcha sit actum per sententiam definitivam, quam super hoc contrariam reportavit: ei non adimimus (si alio iure de ipsis experiri voluerit) potestatem.

[1] Probatum verò pro Episcopo invenitur, quòd ejusdem monasterii confirmatio Abbates, qui eidem obedientiam & reverentiam impenderent. Abbates etiam ejusdem monasterii ad iudicium veniebant Episcopi, & idem ad exequias in votatis recipiebantur processionaliter cum solemnitate prædicta, ac similiter invitati in festo beati Georgii procuratorem recipiebant ibidem, quem in barcha sua in festo purificationis B. virginis conducebant. Cum autem in his primò possessorio egerint Patriarcha & Episcopus memorati, nos eos ad possessionem vel quasi restitimus prædictam: quia hinc inde petitorio nihilominus actum fuit, & utraq. partium ius suum videretur in iudicium deduxisse, nos iusti prædicti n. privilegii monasterium ipsum de fin. con. liberum esse decrevimus, & immediatè ad Rom. eccles. pertineret. Illud in præmissis que iurisdictionem & subiectionem respectu ad impetitione dilectorum Patriarcha & Episcopi absentes, non obstantes possessione circa prædicta probata: cum non docuerint se tanto tempore ita suscepisse, quòd per hoc libertatis privilegii fuerit derogatum, reservamus tamen Episcopo prædicto qua sibi circa christum, aliam sanctum, ordinationes clericorum, & quedam alia que in eisdem privilegii specialiter reservantur.

a Omnia multis intellectibus huius cap. de quibus l. d. dicitur hoc loco, hic videtur satis aptus, quamvis Archidiaconus per Episcopum esset electus. b Cum quid. D. si cert. petat. DE

DE RESTITVTIONE SPOLIA-
TORVM.

TITVLVS XIII.

CAP. I.

Adversus restitutionem petentem, non est audiendus reus de proprietate opponens, nisi adire consentiente.

Gregorius IX. S. Episcopo Constantinop.

Licet multum: a & infra. Conquestus est nobis b Philatus cæcus, ejus campum ab ecclesia c hominibus irrationabiliter occupatum. Quod si iusta est, quanquam ante omnem contentionem possessio ei deberat violenter ablata restitui: tamen quia Eventus Diaconus ipsius ecclesie, consentiente illo, constituit se legitime probaturum dictum campum ejusdem ecclesie juris esse, inquire veritatem: & si hoc probatum fuerit, huic dicendum est, ut à sua intentione discedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

CAP. II.

Petens restitutionem beneficii, non obstat renunciatio facta post spoliationem, quia presumitur non spontanea. Et si res addita, quia presumitur non spontanea: quoniam si probatur spontanea, debet restituere rata exceptio, vel renunciatio in beneficiabilibus.

Alexander III. Vigoren Episcopo.

Solicitè cures à perquirere, quo tempore H. renunciavit ecclesie: & si tibi confiterit eum spoliatum, cum eidem ecclesie renunciavit: contra eum testes alterius partis, de juramento, & renunciatione sponte facta (antequam restitutus fuerit) non admittas: quia non est verisimile, quod sponte juri suo renunciaverit, qui renunciavit spoliatus. Sed testes ejusdem H. quibus intendit se probare, quod violenter predicta ecclesia fuerit spoliatus (dummodo idonei sint) recipere non postponas.

CAP. III.

Petens restitutionem beneficii non auditur, etiamsi spoliationem probat, si probatur eum sponte illud beneficium prius resignasse.

Idem.

Accepta e questione P. clerici (quod violenter fuerat ecclesia spoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. Quo cognito, responsum est ab adversario, id non debere proficere: eo quod spontanea voluntate coram Eboracen. Archiepiscopo Apoff. se leg. præscriptam ecclesiam f. abjurasset: [1 & 7.] Mandamus, quatenus si vobis confiterit, quod præfatus P. nullo metu vel vi coactus, sed spontaneè & prælibatam ecclesiam taliter abjuraverit: ei super hoc perpetuum silentium imponatur.

[1 Quia vero non scriptum est idcirco, sed discretis personis, & nostrum est discernere quid ratio dicat, præsentium auctoritate desin.]

CAP. IV.

In interdillo devertenda succumbit reus ipsius abjuracione probata h. d. quo ad titulum.

Idem Vigoren Episcopo, & Elien. archid.

Avdita querela T. clerici h, quod H. persona ecclesie de Sander, ipsum super ecclesia sua de Pelen. & indebitè molestaret: Londonen. Episcopo, & tibi (fili archid.) dedimus in mandatis, ut si vobis constaret, quod prædictus H. alterius ecclesie personatum haberet, vel juramento spontaneè præfatio firmaverit, se memora-

a C. 7. eod. tit. in 1. compilat. b Philagrius, alit. Philarius. c In C. Bar. ab ecclesia vestra. d Post conc. Lat. sub Alexan. III. p. 22. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. e Post conc. Lat. par. 22. c. 2. & c. 3. eod. tit. in 1. compilat. f L. si quis vi. D. de adqu. poss. g sed spontanea voluntate. h Post conc. Lat. 3. p. 22. cap. 4. & c. 9. eod. tit. in 1. compil. i al. Peteren.

to T. super eadem a ecclesia quæstionem de cætero non moturum: ab ejus molestia super hoc compesceretis eundem: [1 & 7.] Cum verò vobis plenius confutisset, dictum H. non solum ecclesie alterius personatum habere, sed etiam spontanea voluntate ecclesiam de Pelen. in perpetuum abjurasse: prohibuistis etiam ne dictum T. super hoc de cætero molestaret. Licet autem nuncius ejusdem H. posteriores literas impetraverit formam a-iam continentes, quod non obstantibus literis à parte altera impetratis, revocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquam idem nuncius iter ad nos adtulerit veniendi. Quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit ut revocaretur, quod per vos factum esset auctoritate literarum nostrarum b, sed si quid præsumptione vel violentia c immutatum esset: mandamus, quatenus sententiam, quam protulistis ante posteriorum literarum receptionem, occasione ipsarum nullatenus revocare teneris: & si contra sententiam ipsam aliquid statuistis, studeatis id sublato adp. obstaculo revocare. Si verò post receptionem sequentium literarum sententia lata fuerit: ea non obstante juxta tenorem ipsarum ap- pel. postposita procedatis.

[1 Postmodum verò nuncius præfat. H. ad præsentiam nostram accedens constanti nobis asseritione proposuit, quod per violentiam idem H. eadem ecclesia spoliatus fuerit, & ita ad vos nostras literas impetravit: ut si constaret vobis veritate cognita ipsam H. spoliatum esse, cum idem renunciaverit ecclesie, contra eum testes alterius partis de juramento & renunciatione spontaneè facta nullatenus reciperetur, sed testes potius H. quibus mandabat posse probare quod violenter prædicta ecclesia spoliatus fuerit, dummodo sint idonei, non differatur recipere & secundum eorum depositiones vel demonstrationes & rationes & allegationes hinc inde productas in causa ipsa app. re. quod justum est iudicetur, non obstantibus literis nostris, si qua alia ab alterutra parte impetrata fuissent, aut forma quam excessimus in alia litera super hoc impetratis. Addimus insuper quod si super causa ipsa aliquid esset mutatum, postquam nuncius prædictus H. iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, totam causam ante ingressum principalis causa contradictione, & appel. cessi in eum statum reduceretur in quo fuisse dignoscitur, cum nuncius prædictus H. est iter ipsius aggressus: nisi forte interim idem H. cum altera parte spontanea voluntate posset super ecclesia ipsa convenire, nunc autem ex literis prædicti Episcopi & tuis fil. archid. nobis innotuit, quod vos priorem literarum tenorem secuti, partes debita solemnitate cistastis.]

CAP. V.

Petens restitutionem beneficii, quæstio institutionis non canonice, referri non potest.

Idem Braxien. Episcopo.

In literis à tuis: & infra. Super illa quæstione, videlicet cum quis dicit se de possessione violenter ejectionem: & adversarius dicit eum non fuisse canonicè institutum: respondemus prius de violenta ejectione, quam de canonice institutione agi debere: quia prædo etiam est secundum rigorem juris restituendus.

CAP. VI.

Non obstat exceptio criminis agenti interdillo unde vi: vel. Quod vi aut clam.

Idem Exonen. e Episcopo.

Item cum quis f. dicit se de possessione violenter ejectionem, vel adversarium clam possessionem intrasse,

a Ita super eadem causa: in multis antiq. b Verbum, Revocatus in irritum, Abbas non intelligitur de legitime adq. c Innovatum. d Post concil. Lat. sub Alexan. III. part. 22. c. 5. & c. 5. eod. tit. in 1. compil. Anton. Gabr. comm. conc. tit. de rest. spol. e al. Leonensi. f Post conc. Lat. part. 22. ca. 6. & c. 6. eod. tit. in 1. comp.

& adversarius ei crimen obicit, ut eum a sua intentione repellat: non occurrit nobis, quod illius obiectio admitti debeat, a vel principalis causa propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adversus eum ante restitutionem agere non potest, cum presumatur ejus existeret inimicus.

CAP. VII.

Spoliatus etiam a iudice iuris ordine pratermissio, ante omnia restituatur.

Idem Cantua. Archiepiscopo.

Conquerente b nobis Renaldo clerico accepimus, quod ipsum ecclesia de Vvefort e sine iudicio spoliasti. Quia vero jam non decet honestatem tuam clericos tuae jurisdictionis sine manifesta causa & rationabili suis beneficiis spoliare, quibus teneris paterna provisione consulere; mandamus, quatenus, si est ita, praedicto clerico praefatam ecclesiam cum redditibus inde perceptis restituas: & in pace eam possidere permittas. Restitutione autem facta, si quid adversus eum super praescripta ecclesia proponere volueris, coram Exon. Episcopo delegato a nobis per te vel per sufficientem responsalem tuum, cum eodem R. ordine iudiciario poteris experiri.

CAP. VIII.

Restituitur conjux viro probanti desponsationem & copulam, & de ipsius impunitate caventi, nisi magna sit veri servitas.

Idem Ambuan. & Beluacens. Episcopi.

Extransmissa d nobis, [1 & 7.] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod praefata mulier praedicto militi legitime desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciat, recepta tamen sufficienti cautione, quod ipsi non debeat aliquid malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat, alicui probz & honesta mulieri usque ad causa decisionem custodienda studiosius committatur, in loco ubi vis, vel parentes ejus mulieri nullam possint violentiam e inferre.

[1 Quia nobis de veritate constare non potuit, causam experientia vestra duximus committendam. E. v. p. a. f.]

CAP. IX.

Per solutionem pensionis res donata factam donatorio cum auctoritate donatoris, adquiritur illi donatorio res donate possessio: adeo, quod si ab illa expellitur, per interdictum recuperanda agere poterit.

Idem Exon. Ep. & abb. de Herford.

Convenerunt f ad nos B. canonicus sanctae Trinitatis de g Hasul: a suo priore & capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quod cum Eboracen. Archiepiscopus ecclesiam de N. eis concessisset, & per scriptum proprium confirmasset, ita quod post decessum G. clerici (qui praefatam ecclesiam tunc retinebat) usibus eorum omnibus modis h proficeret, & interim auctoritate ipsius Archiepiscopi idem G. ipsis canonicis annuam solveret pensionem: [1 & 7.] Respondemus quod si praefati canonici, de praedicta ecclesia auctoritate ejusdem Archiepiscopi vivente clerico perceperunt annuam pensionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejusdem Archiepiscopi non quaesierunt, virose tamen non sunt possessionem ingressi: cum (sicut cautum est) & is possideat, cuius nomine possidetur.

[1 Nos postmodum etiam ipsam concessionem scripto ipsius Archiepiscopi, diligenter inspecto auct. ap. duximus confirmandam. Mortuo autem praefato clerico jam dicti canonici

a Vid. legi ad nundinas. b. etiam possidere cum l. fe. per Bar. ff. de acqui. poss. b cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. c Carefort. d c. 3. eod. tit. in 2. compilat. e molestiam. f c. 2. eod. tit. in 2. compilat. g al. Batilli. al. Basilli. al. Barcell. al. Barcellu. h al. proficeret.

ca, licet per ipsum Archiepiscopum non fuisset in possessionem ecclesia praedicta induiti, tamen de concessionem & confirmationem nostra plurimum confidentes, ecclesiam ipsam ne a quodam clerico turbaretur, qui eos super eadem ecclesia nitebatur satyare, sine ingressu: & tam contra ipsum Archiepiscopum, a quo gravari timebatur, quam contra praefatum clericum ad n. audientiam appellaverunt. Ipsi vero per duos de fratribus suis appellationem factam prosequentibus, praedictum Archiepiscopum bladem & omnia bona ecclesia, qua praefatus G. clericus suus mortuus ibidem reliquit, fecit, quod vix credere possumus, in vitiis praedicti canonici asportari. & infra. Magister vero M. & A. nuncios ejusdem Archiepiscopi qui praesentes aderant ipsorum super his instantes excusaverunt, & adquerunt archidiaconum, jam praedicto per praefatos canonicos gravem injuriam irrogatam. Quia si ab ipso literas concessionis habuissent, ipsius auct. postmodum contempta, per se ipsos in possessionem ingredi non deberent. Nos itaq.]

CAP. X.

Si adfore agente petitorio, reus super eadem re deducit possessorem: proceditur in solo possessore, suspensus petitorio.

Lucius III. G. Archidiacono, & I. Presbytero Turon.

Ex confectione B. mulieris a ad nos noveritis pervenisse, quod cum C. miles eam sibi matrimonio copulasset, & maritali affectione pertractans, ex ipsa filiam suscepisset, sine iudicio ecclesiae a se removet eandem: & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, literas ad iudices impetravit: cum autem prius quam a iudicibus realiter citaretur, per dicecesanum Episcopum virum sibi restitui petisset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinasset: demum coram praefatis iudicibus constituta, modo per se, modo per procuratorem, ante ipsius causa ingressum, & post, virum sibi restitui postulabat. Iudices vero restitutione denegata (quod fieri non debuit) in principali procedere b voluerunt: unde ipsa nostram audientiam appellavit: [1 & 7.] Mandamus, quatenus si ita est, mulieri virum restitui faciat, quia post appellationem e ipsius acta sunt, in irritum revocantes: postmodum super matrimonio causam audiat, & sine canonico terminetis.

[1 Quia ergo injuste gravatis Apostolicum debemus patronum impertiri, dis. v. p. a. f.]

CAP. XI.

Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de injuriis satisfacere compellitur.

Celestinus III.

Gravis a ad nos querela: & infra. Mandamus, quatenus si vobis constiterit de praemissis, praedictum Archidiaconum ab lata praenominati monasterii fratribus cum integritate restituere, damna plenarie resarcire, & de illatis injuriis competenter satisfacere compellatis, & provisi ut non tantum fructus a novo & violento possessore percipere, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres perceperunt, reddi faciat eisdem.

CAP. XII.

Ingressus possessionem ignorante domino ad quem pertinet, potest per ipsum dominum statim cum severitate repelli etiam violentus, nisi ex tali repulsione competens repulso contra dominum interdictum possessorum, hoc dicat.

a Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. b Hic legitur, voluerunt, cui repugnans & sensus & sermo huius cap. nam cum iudices restitutionem negassent, & de facto procederent, ipsa appellavit. c v. de ad hoc Abba. d Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. e vid. l. 1. h. qui autem cum h. seq. ff. de vi & vi armata.

Innocent.

Innocentius III. Episcopus & Sacerdos
Vridon. a

Lim causam, b qua inter vos nomine Tridon. e ecclie-
clie, & magistrum & fratres militiae templi in
Lombardia, super domo Calventia vertebarat: de d
Loecdio & de columba Abbatibus meminimus commi-
fisse: & infra. Episcopus e Tridon. possessiones qual-
dam humilitatis f sub ea conditione concessit, quod no-
mine Tridon. Episcopi oratorum ibidem & hospitalium
constituerent, & tres solidos censuales g Tridon. Episco-
pomis singulis exhiberent, a quo etiam persona, qua
loco praeficeretur eidem, investituram perciperet, & pro
se, & aliis fratribus, ei & successoribus ejus obedientiam
faceret manulem: Episcopo sibi loci dominium nihilo-
minus retinente. Dicitur vero magister ad eandem do-
mam adspirans, ipsos adeo circumvenit, quod prater
consentiam vestram se & sua in ejus manibus tradiderunt:
ea tamen conditione adposita, si vobis quod b facerent
complaceret: sine quorum adensu se nihil posse facere
adhibebat: [1 & 7.] Intelligentes autem praedictam
domum, eidem magistro traditam sub conditione fuisse:
& quod nullum juri vestro praedictum fuerat irrogatu-
rum, ex eo quod idem magister iustitia vestra non incitius,
vobis ignorantibus possessionem accepit, praesertim cum
sciam, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repel-
lendam: & quod idem sua temeritate possessionem prae-
ter consentiam vestram (ad quos ipsam possessionem
noverat pertinere, & quos quaestione sibi motuos sus-
cipere debuisset) est ingressus, procuratorem vestrum &
vestro nomine ab impetitione ipsius magistri, nomine
domus militiae templi, quo ad faciendam restitutionem
quam petebat, reddimus absolutum: ac erentes vos ma-
gistro satisfactionem debitam exhibere, si descendendo
jus vestrum in offensam ipsius vel domus militiae templi
modum forsitan excessistis.

[1 Magister vero conditionem adpositam accepit, & quod
aliter eos non recipere affirmavit. & infra. Tunc vero magister
accidens Calventiam exinde paramenta ecclesiae, instrumenta do-
mus, & libros accepit, & nonaginta ovis fecit abducere, ac postmo-
do reversus ad vos, cum ei fuisset quod peterat denegatum, quia
paratus esset vobis facere rationem, si forsitan vos offenderat, adiecit.
Vos autem intentionem ejus male volam attendentes, & ne se de do-
mi mitromitteret memorata districtius inhibentes ad sed. Apost.
appellastis: & cum tu frater Episcopo qua gesta fuerant audivisset,
convenit pariter ad domum accessistis eandem, & eos quos invenisti
videm ad domum custodiam a magistro relictos ejecistis, ex ea vim
vi sicut omnia jura permittunt licite repellentes. Unde cum pos-
sessio praedicta domus sub conditione tradita fuisset eidem magistro,
non ex parte conditione tradita non tenet. Praeterea cum idem
magister etiam domum illam intraverit, nullum est vobis praedi-
ctam generatum quo minus eam possit repellere, cum id ad ve-
strum audientiam perveniret, praesertim cum verus dominus con-
trariam ipse moverit vel suspicatus fuerit vel debuit suspicari. &
infra. Cum autem Cardinales praedicti, qua coram eis tam ex
parte vestra quam ex alia proposita fuerant, nobis fideliter retu-
lissent.]

CAP. XIII.

Si contra petentem restitutionem conjugii, opponitur con-
sanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes para-

a Terdon. al. Tendonen. b Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.
c Terdonen. d Loecdio, alit. Lacedio. e Terdonensi.
f B. Anton. in lib. justor. p. 2. tit. 15. cap. 23. & Chassan. in Carta. glor.
mand. p. 4. confid. 60. vide cap. 20. g Terdon. h Faceret, in
aliqua exemplar. & male, cum fuerent ad humilitatem referatur,
qui ea conditio se & sua magistro templi tradiderunt, si quod
faceret placeret Episcopo & cap. Tridonen. ut clarus patet ex an-
tiqua.

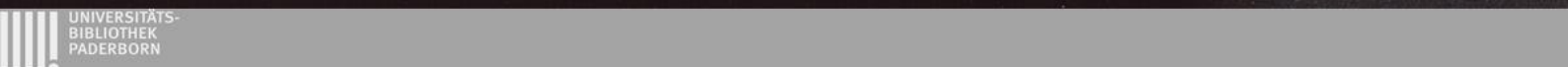
ra: recepto ab opponente juramento de malitia, negabatur resti-
tutio quo ad totum, & fiet quo ad reliqua: si vero probationes
prompta non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri sava-
ria.

Idem Bituricen. Archiepiscopo.

L iterastuas recepimus a quod cum quadam matri-
monialis causa (Bituricen. Archiepiscopo in remo-
tis b agente) in tua praesentia tractaretur, Guilielma mu-
lier e separari a G. viro suo constantissime postulabat, cui
se quarto gradu consanguinitatis, proponebat esse con-
junctam: [1 & 7.] Vir autem sibi uxorem postulabat
restitui, quae ab eo sua temeritate divertit: [2 & 7.]
Rescripto petebas Apostolico edoceri, utrum quando
aliquis consanguinitatis gradus obicitur, in quo sedes
Apostolica dispensare non potest, nec etiam consuevit,
& probationes promptae sunt paratae: indulgentia resti-
tutio sit, an neganda: [3 & 7.] Sanè circa solu-
tionem propositae quaestionis, diversae sunt sententiae
diversorum: aliis adserentibus restitutionem facien-
dam: aliis sententibus in contrariam: nonnullis viam
mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam in-
terdum, quandoque penitus denegandam. Pini per
decretalem epistolam d Lucii Pa. juvari videntur, ar-
guentis quosdam iudices delegatos, qui restitutionem
viri, qui sine iudicio ecclesiae uxorem dimiserat, & ei con-
sanguinitatem postmodum opponebat, spoliatae ac repe-
renti cohujem denegabant: & mandantis sibi prius res-
titui raliiter spoliatae, & postea de matrimoniali causa
cognosci. Horum autem adserentium incestus e videtur
periculum oppugnare: sed ipsi timorem incestus inane-
nem esse respondent, cum etiam beneficio restitutionis
obteno, qui consanguinitatis habet notitiam, nec exige-
re debitum f contra conscientiam, nec solvere teneatur:
quoniam si fecus egerit, adificat ad gehennam: sicut nec
consanguinitatis conscientus, super cuius conjugio quaestio
non movetur. Secunda vero adserio per oraculum g
Clementis Papae fulcitur: a quo cum fuisset quaesitum, u-
trum muliere quadam quandam in virum petente, qui
ut eam repelleret, exceptionem consanguinitatis obiecit,
prius esset de impedimento consanguinitatis agendum,
quam super matrimonio sententia proferretur: sic in-
quisitioni factae respondit, quod cum exceptione probata,
principalis quaestio perimatur, prius est cognoscen-
dum de ipsa, quam ad definitionis articulum procedatur:
cum etiam in multis casibus restitutio differatur,
secundum canonicas sanctiones. Opinioni autem ult-
tima videtur non incongrue adaptari, ut in gradibus
consanguinitatis divina b lege prohibitis restitutioni ad-
itus pracludatur: sed constitutione interdictis huma-
na, restitutio locum habeat cum effectu: cum in illis
dispensari non possit, & in istis valeat dispensari: sicut
B. Greg. & multi alii dispensarunt. Unde non peccat
qui in hoc articulo ad mandatum ecclesiae reddit debi-
tum conjugale. Nos autem ad praesens nullam de
praedictis sententiam reprobamus: nec cuiquam ea-
rum aliquod praedictum ex nostra responhone vo-
lumus generari: quamvis praescriptum Lucii Papae
mandatum ad possessorium: responsum vero Clemen-
tis ad petitorium referatur. Porro cum mulier, quae con-
sanguinitatis habet notitiam, praesertim in gradibus,
quos lex i divina prohibuit, non possit hujusmodi viro

a Ca. 3. eod. tit. in 3. comp. b in remota patrius. &c. c al.
N. al. D. al. V. d ca. ex conquestione. super eod. e videretur
per. expugnare. f nec contra consuetudinem. g intelleximus.
supr. de ord. cogn. h Olin. ob hominum raritatem, tantum in-
ter filium & matrem, patrem & suam veritatem erat conjugali ne-
xia lege divina. i Vid. Levit. 18. & 20. q. 1.

H h h

sine mortali peccato carnaliter commiseri: quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est: & quicquid sit contra conscientiam, adificat ad gehennam: frustra in tali casu ad iudicandum restituitur spoliatum, cum illa contra Deum non debeat in hoc iudicio obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri: & utrique laqueus pararetur: cum inter se carnaliter conjungi non possent, nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea melius videtur, quod cum opponitur consanguinitas (praesertim in gradibus divina lege prohibitis) & probationes offeruntur in continentia parata, in ceteris adjudicanda sit restitutio: sed ad majorem cautelam juramento recepto quod talis obiectio malitiose non fiat, sola, quo ad commixtionem carnalem (maximè si fama consenti) est restitutio differenda, donec auditis probationibus & discussis, causa sine diffugio terminetur, cum utrique sit melius taliter expediri, quam manere taliter impeditos. Quod si non habeat probationes in continentia paratas, sed dilaciones a expetat longiores (quia praesumitur b contra eam, quae sine iudicio ecclesiae sua tantum temeritate recessit a viro) ad restitutionem plenariam ecclesiastica debet censura compelli, quam c tamen ipsa tori negando consortium debet humiliter tolerare, donec probationes offerat praeparatas: tunc abolitione petita, secundum formam ecclesiae absolvetur: sed autè, quam fiat ei mandatum sub debito juramento, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est praemissum. Si vero tanta sit viri avaritia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri d, alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate provisa, profecto videtur conjuncta ante causae cognitionem restituenda marito.

[1 Apparebant etiam accusatores & testes exhibentes chartam ab utroque latere consanquantu lineam continentem, qui se contra eum matrimonii tempore absentes fuisse dicebant, & quod in continentia parati erant quod proposuerant, comprobare.]

[2 Quemadmodum allegabat. Ceterum pars replicabat uxoris, tum propter futurum incestus periculum, tum quia probationibus paratis & praestitis sine diffugio quod intendebat poterat demonstrare, restitutionem penitus denegandam. Ad hac notam esse mariti avaritiam proponebat, cui erat imperiosa levitas & crudelitas bestialis, & si liberam restituta facultatem sibi haberet uxoris, eius amici timebant mortis periculum imminere vel corpori cruciatum, & sic ab accusatore desisterent, eam qualitercumque vivere, quam interire malentes. Adjicientes nihilominus ipsam a viro licentiam receperisse cum lachrymis & invitam. Ipse vero miles nihilominus petebat sibi uxorem libere ac pacifice restitui, & ne secus fieret sed. Apost. appellavit. Cum igitur in causis matrimonialibus ex capitone huiusmodi sapienter proponantur, quid sit in tabulis agendum.]

[3 Secundo quarebas, an idem iuris existat, si aliquis gradus dispensabilis vel aliud impedimentum dispensabile allegetur, & probationes similiter sint praesentes, utrum restitutio concedi debeat, an negari. Tertio loco quarebas, si mariti crudelitas & avaritia sint nota iudici, ut propter motam controversiam indignatus uxorem tormentis tradaturus sit & injuriis affecturus: & sic accusatores de morte famina metuantes, accusare desistant: utrum hoc in primo vel in secundo casu restitutionis praestet adminiculum deneganda. Postremo quarebas si deneganda sit restitutio in aliquo casuum praemissorum & ad se. Ap. appellatur, utrum appellationi sit huiusmodi deferendum.]

a Expellat. b praesumitur. c Censuram. d In hunc locum vide Abbatem.

CAP. XIV.

Per solam translationem mulieris ad domum viri factam, non precedentibus sponsalibus, vel invalidis, non adquiruntur possessiones unde ea recedente propria auctoritate, non competit restitutio.

Idem Vulterano a Episcopo.

EX b parte M. mulieris fuit propositum, quod cum eam intra pubertatis tempora constitutam patruus suus filio H. Senen. civis nondum vii. annorum, matrimonio voluerit copulare; ac eadem traducta fuerit in domum ejusdem, e ipsa ex quo ad nobiles annos pervenit, ratum volens habere, quod a patruo suo circa hoc procuratum fuerat, a Senen. Episcopo nubendi alii licentiam postulavit: [1 & 7.] Quia igitur non credimus ambigendum, quin ipsa mulier (quamvis minor) causam possit matrimonii per procuratorem tractare, ac pars alia (quae mulieris restitutionem sibi fieri prius postulabat) restitui nequaquam debeat, utpote nullo juris seu possessionis commodo destituta, cum per solam translationem (quam non praecesserit sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerint etiam subsecuta) nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum: Mandamus, quatenus, si est ita (non obstantibus exceptionibus supra dictis) audias, quae hinc inde partes duxerint proponendas, & quod canonicum fuerit ad p. remota decernas.

[1 Cum q. partes idem Episcopus citasset, praesatis M. per procuratorem idoneum in iudicio compareret, quatenus possessionem, & rei alias restitui sibi datus nomine pro se datus, & pars altera restitutionem peteret mulieris ejusdem, asserens eam non posse per alium causam agere, sed debere ipsi tractatu personaliter interesse, praesatis Episcopus dubitavit quid super his statuere posset de jure, prout nobis suis literis intimavit, processu negotii super sedet.

CAP. XV.

Interdictionem vide si non competat contra illum, qui non spoliat, nec spoliarum mandavit, nec spoliationem ratam habuit.

Idem.

CVm d ad sedem Apost. accessissent Cuman. Episcopi & fratrum hospitalis Hierosol. procuratores: [1 & 7.] Abbati de Aceon. [causam quae super ecclesia & hospitali de monte Citano inter eos vertebatur] taliter duximus committendam, ut audiret omnium tam ad possessionem quam ad petitorium iudicium, pertinentia, quae utraque pars duceret proponenda, & causam ipsam sine debito terminaret. Coram quo procurator hospitalis praedicta cum possessionibus & petitoriis suis, quae tenebat Episcopus, sibi restitui postulavit, adferens illa de jure ad hospitalia & Hierosolym. spectare, & quod ipsa diutius possederit. Ad quae respondit procurator Episcopi se necesse, nec credere praedicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quae Cumanen. Episcopus, utpote in sua dicececi constituta, rationabiliter detinebat. Cum igitur ad fundandam intentionem suam pars. utraque testes produceret, dictus Abbas procuratorem Episcopi condemnavit ad restitutionem omnium praedictorum: & infra. Nuper autem utriusque partis procuratoribus comparentibus coram nobis, causam ipsam examinavimus diligenter: & quidem per testes videbatur esse proba-

a Vulterano. b C. q. ead. tit. in 3. compil. c Vid. leg. un. ver. s. ff. de acquir. possessio. d Ca. 1. eod. tit. in 3. compilati. e Id est, ad fratres hospitalarios. iidem dicuntur multes Rhodenses, & mox de Malra. vide Choff. in cat. glor. mund. part. 3. conf. 4. & 5. Anton. 2. pa. hist. tit. 13. c. 20.

tum, quod Cumanen. Episcopi nuncios cruce hospitaliaris abstulit, inhibendo ipsis ne ad supradictam ecclesiam vel hospitale redirent, & quod Episcopus supradicta omnia possidebat: unde procurator hospitaliariorum petit dictam restitutionis sententiam confirmari: [& infra.] Nos a prioris acta iudicii recententes, quia nec per dicta testium, vel confessiones partium b (cum nulla penitus in iudicio facta fuerint) vel etiam instrumenta, quæ nullatenus de spoliatione tractabant, nec per evidentiam facti nobis constare poterit, quod Cumanen. Episcopus hospitalarios spoliaverit, vel mandaverit spoliari, vel spoliationem factam saltem ratam habuerit: pronunciamus in questione prædicta interdictionem unde vi, locum nullatenus habuisse: restitutionis sententiam a prædicto Abbate prolatam (licet pars e adversa proponeret, quod præsumendum esset pro sententia iudicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis inferre) iustitia exigente cassantes.

[1 Et instrumenta nobis & alia causa qua super ecclesia & hospitali de monte Cinaris inter eos agitabatur, prout gesta fuerant in præfata ven. s. n. Sapient. Episcopi, qui ex delegatione nostra de causa cognoverat, præsentassent, nos diligenter inspectis que eorum eodem Episcopo alia fuerant, haberi ea decrevimus pro infictis, cum constiterit nobis eum in causa ipsa iudicem non fuisse, sicut ipse nos ad ultimum recognovit: eandem causam dilecto filio.]

[2 Ex adverso autem proponitur, quod esset per testes forsitan ostensa sufficienter, quod per nuncios Episcopi fuerant spoliati, cum tamen non constiterit de mandato Episcopi hoc fecerit, vel quod ipsi ratum habuerit, fallum ipsius, restitutum non potuit sibi locum vendicare, quum non constaret Episcopum prædicta tenere, qui utique ipsa de iure possidet, usque ad satisfactionem & in sua abeessi constituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quod quoniam per dicta testium evidenter mandatum Episcopi non prebuit, quia tamen iudex motum animi potuit in alio casu inferre, pro sententia erat merito præsumendum. Hinc igitur & alius intellectus qua utriusque partis procuratorum proponere curaverunt.]

CAP. XVI.

Exceptio inopia, de qua constat, a clerico opposita, impedit executionem sententia lata in possessione. h. d. comprehendo motum littera, & veram litteram.

Idem.

Lim vobis d. dedisse meminimus in mandatis, ut e Oveten. Episcopum ad debitam partis restitutionem Zamorinen. diocesis, quam tenebat, cum inde percepisset fructibus cogere restituere: & infra. Verum inopia inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, si mandamus, quatenus non prius Episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quam ipse fuerit taliter restitutus, ut restituere possit, quod percepit de proventus alienis.

CAP. XVII.

Per excommunicationis probationem non probatur quasi possessio iurisdictionis: licet aliquibus diebus fuerit observata: ideo prius restitutionem, hoc solo probato succumbit. hoc dicit, quo ad intellectum.

Idem g. Abbati S. Genovesi Parisien.

Lim h. inter te pro Abbacia tua, & Parisien. Episcopum, nomine Parisien. ecclesie, super possess.

a. al. Nos igitur. b. Vid. l. aitor. C. de proba. & l. C. de conf. c. altera. d. Cap. i. eod. tit. in 4. compil. e. Ovesenst & Zamorin. Episcopatus in Hispania sunt. Vid. Joann. Valsavo in ann. Hispan. cap. 22. f. Vid. l. nam si. ff. de delo. g. Decit in edit. Rom. h. Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.

sione juris parochialis in parocia de monte, questione suborta: & infra. Nos attendentes, quod (ex eo solo quod populus prædictæ parocia, timore sententia suæ per aliquot dies abstinuit a divinis) nullam in eis juris parochialis possessionem idem Episcopus fuerit adsecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quod (eo tempore, quo sententiam ipse protulerit) possessionem in ipsis juris parochialis haberet, vel prius etiam habuisset, restitutionem ei ad iudicare de iure nequivimus, cum ipsum non constiterit spoliatum.

CAP. XVIII.

Recipiens scienter rem invasam a spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licet non probe dominium.

Idem in concilio generali b.

Sæpe contingit c, quod spoliatus per spoliatorem in alium re translata, dum adversus possessorem non subvenit per restitutionis beneficium eidem spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum d. juris, proprietatis amittit effectum. Unde non obstante juris civilis rigore, sancimus: ut si quis de cetero scienter rem talem e. receperit, cum spoliatori quasi succedat in vitium (eo quod non multum interfit, quo ad periculum animæ, iniuste detinere, ac si invadere alienum) contra possessorem & huiusmodi spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

CAP. XIX.

Occupans certum locum, in quo quis iura libere possidebat, si per ipsum occupationem non potest possessor sua iura libere possidere sicut prius, conveniri potest possessore pro libertate possidendi: & restituito fieri non potest, nisi dimittat locum in præfata libertate. hoc dicit, valde singulariter.

Gregorius IX. Episcopo Lucan g.

Pisanis ac Lucanis civibus per gravem discordiam (quam diu inter se habuerant) afflictis graviter & attritis: & infra. P. Subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut possessionem, quam in quibusdam castris constat Lucanam ecclesiam habuisse, si prius plene ac libere (sicut tempore motæ discordia habuerat) restituta, & super ea, de qua dubietas oritur sufficienti cautione recepta (quod juri coram nobis prædicti Pisani parent) prolata pro occupatione castrorum ipsorum in eos sententias relaxaret: & infra. Pisanis igitur adferentibus quod per te stabat, quo minus tibi juxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter perentibus, ut dictas sententias præfatus Subdiaconus relaxaret: ipse receptis cautionibus de parendo iustitiæ coram nobis, sententias relaxavit easdem: propter quod tu reputans te gravatum, ad nostram præsentiam accessisti, impugnaturus processum Subdiaconi sapiedisti: & infra. Porro duo in nostro continebantur mandato: ut videlicet possessio, quam constabat Lucan. ecclesiam habuisse tempore motæ discordia, prius restitueretur eidem: & ut eidem possessionis restitutio fieret plene, ac libere, sicut eam habuerat tempore supradicto: quorum primum ad factum, alterum verò referebatur ad modum. Unde licet (prout pars Pisanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipse adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi restitui possessionem castrorum, de qua non constabat eidem h, nec etiam (secundum

a. Semel possidens, semper præsumitur possidere. b. Lateran. sub Innocent. III. cap. 24. c. Cap. 3. eod. tit. in 4. compilatione, qua sunt remedia huius capitis, & quando & quibus competant, tradit Matth. Affl. Dec. 250. Practic. Pap. in ter. de forma lib. in causa spoliata possessioni. d. al. iur. e. accepti. f. aut invad. alienam. g. Gregor. Episcopo Lucensi. h. Vid. l. diligenter. ff. manda.

quod tu ipse dicebas) afflictuum & pensionum possessio poterat tibi restitui, quia ea non fueras spoliatus: fuit tamen in modo peccatum: quia debuit facere, ut Pisani possessionem pensionum & afflictuum, (quam per eorum confessionem constabat te in castris predictis habere) tibi dimitterent plenè ac liberè, sicut ecclesia tua illam habuerat tempore mota discordia: quod quidem esse non poterat, nisi Pisani castra ipsa omninò dimitterent: quia illis detinentibus castra & munitiones castrorum, in quibus dictas pensiones recipis & afflictus, ea plenè ac liberè habere non posses, sicut habebas quando ipsi castra eadem minime detinebant, eo quod quamdiu ea detinent, in eorum potestate relinquunt te non admittente vel repellere, quando velint a. His ergo diligenter auditis, processum huiusmodi de fratribus nostrorum consilio iuratum iudicamus.

DE DOLO ET CONTVMACIA.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Reus, qui mittendum in possessionem ad mandatum iudicis non admittit, non multabitur de canonica aequitate, si intra annum caveat stare iuri.

Alexander III. Herforden. b. Episcopo.

AD hæc cum e contingat actorem multotiens mittendum esse in possessionem, causa rei servanda, propter absentiam partis adversæ, & per eius dolum sive potentiam non possit rem custodiendam nunciari, ac imminente fine anni, reus (ne possessionem amittat) debitam offerat cautionem, cuiusmodi sit pena multandus (quia iustioni non paruit iudicis) à nobis tua fraternitas requisivit. Ad quod dicimus, quod in ecclesiasticis personis & negotiis rigor & districtio juris non requiritur: sed (cum iustitia propter hoc non periclitetur) pariter admitti debet, cum reus per cautionem standi iudicio se adstringit.

CAP. II.

Propter contumaciam rei potest iudex rem petitam sequestrare, & ipsam contumacem in expensis condemnare, quas propter ipsius contumaciam vel dolosam exceptionem actor fecit.

Idem Abbati de Ramef. & Archidiacono Helten.

Ex literis e vestris accepimus, quod cum vobis causam, que inter monachos de s. Etollen. & canonicos Linconen. super ecclesiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & canonici citati legitime, se contumaciter absentaverint: vos, licet monachi essent ob contumaciam adversæ partis in possessionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis mitius agere cum eis volentes, possessionem sequestrari fecistis: ut sic saltem canonici affecti tædio, stare iudicio cogèrentur, tandem monachis ecclesias sibi postulantis restitui, canonici responderunt auctoritatem vestram penitus expirasse, eo quod ad alios iudices literas impetrarunt, que præjudicare prioribus videbantur. Verum quoniam in posterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur ecclesiarum, que in prioribus posita fuerant, sed indefinitè dicebatur, super quibusdam ecclesiis: nos attendentes malitiam & dolum nulli patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam h. causam se-

a Vid. Abba. & Film. in hunc locum. b al. Herfor. alit. Elfor. c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 3. c. 1. d vid. l. unicam. ff. si quis ius dicent. non obtent. e Post. conc. Lateran. sub Alex. III. p. 1. c. 6. c. 2. eo. tit. in 1. compil. f Crostem. ad. Erollus. g sed tantum in d. i. h prescriptum.

cundum formam priorum literarum (non obstantibus posterioribus) terminetis: expensas, quas propter hoc monachi fecisse noscuntur, eis à canonicis restitui facientes.

CAP. III.

Actore contumace testes recipi, & sententia ferri debet, etiam lite non contestata, reo instante, hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem Exon. & Vintonien. a Episcopis, & Abbati Herforden. b

CAusam, que inter F. & R. filium Agathe de astivitate ipsius A. vertitur, vobis fratres Episcopi, & Londonen. Episcopo committimus terminandam: & infra. Ceterum, si adversarius suus legitime & citatus, ad presentiam vestram accedere, vel iudicio ecclesie parere contempserit, aut inter se absentaverit (cum de Anglia recessisse dicatur) procuratorem eius, si quem reliquerit, convocetis: qui si venerit, sive non, aut si procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum eius missis, receptis testibus alterius partis, iuxta dictam formam ad proferendam sententiam procedatis d.

CAP. IV.

Si reus post litem contestatam est contumax, si alius liquet de causa, ferret definitiva sententia: si non liquet, aliorum rerum possessionem inducatur.

Urbanus III. de novo loco. & de Vigor. prioribus c.

PROUT nobis f. & infra. Reum, quia & contumaciter à presentia vestra recesserat, iuratoriæ cogitis exponere cautionem, quod coram vobis iuri pareret. Cumque die præfixa vestro se conspectui præsentaret, prætextu advocati, quem non habebat, responderet solita malitia reculavit. Tandem actore institute respondit, quod quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, percepisset: variisque postmodum excusationibus utens, in vocem ap. prorupit, & contumaciter juramento contempto recessit. Ideoque mandamus, quatenus ad convincendam h. eius malitiam, semel eum ad presentiam vestram convocetis: & si venerit, finem imponatis negotio competentem: quod si venire contempserit, causam (utpote lite, que ingertur contestata) definitiva sententia terminetis, vel presentem saltem ad iudicis possessionem, servata duntaxat quaestione proprietatis absentem.

CAP. V.

Qui fundata intentione actoris exceptionem peremptoriam opponit, quam non probat in conventu, sed accipit inducias: si defuerit in probando, condemnatur in conventu, definitiva non expellatur in expensis, ac solvere cogitur: quod si non potest, punietur in corpore secundum arbitrium iudicis, hoc dicit nota. iste text. secundum lecturam qua placet. Pavor.

Innocentius III.

FINEM litibus i. cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus & expensis h, præteritum cum de beneficiis ecclesiasticis litigatur, que sine dispendio diu vacare non possunt. Præsentem decreto statimus, ut postquam intentionem suam altera pars fundaverit, si reliqua forte voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit i. aut nequeat in conventu probare. Quia frequenter ad impediendum vel

a Vigorn. b al. Forden. c De citatione vide Socin. reg. 71. incipiente: citandus personaliter. d Vid. l. consuetudinem. G. quomodo & quam. iud. per Bart. e fratres de Gisfob. f. c. 4. eod. tit. in 1. compil. g al. ita. qui convenisset a presentia recesserat. h conveniendum. i c. 1. in ord. tit. in 3. compil. le. Vid. l. 4. & ibi Bart. h. hoc autem iudicium. De dam. inf. & ad l. peremptoriam. De iud. 1. Vid. l. qui se patri. G. unde liberi. & l. filii mater. 4. 1. Ad Terrul. disse.

CAP. VII.

Sententia in causa beneficii, non transit in rem iudicatam respectu superioris, quo minus possit de iuribus partium inquirere, maxime quando sententia fuit lata contra absentem, licet contumaciter & indefensum.

Idem Armachano & Casilensibus Archiepiscopis a.

Uim olim D. b. clericus (Celestino Papae praedecessori nostro, diversis praetorum Hyberniae literis praesentatis) se adlereret in Episcopum fuisse Roscensem electum, nullusque adpareret, qui aliquid contra eum proponeret: dictus pra. n. ei munus fecit consecrationis impendi. Postmodum F. & G. monachi ad eisdem pra. n. praesentiam accedentes, uterque se adleruit a canonicis Roscen. ecclesia fuisse electum; & quod praedictus D. per falsas literas fuerat consecratus, propter quod idem pra. n. causam vobis sub ea forma commisit, ut de forma & processu electionis memorati D. sollicitè quateretis: & si eum electum canonicè fuisse constaret, ipsum faceretis pacifica possessione gaudere, alioquin inter praedictos F. & G. audiretis causam: & cuius electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inveniretis, alterius curaretis electioni praeferre: [1 & infra.] Cumque a vobis dictus D. reitò citatus, vestro se nollet conspectui praesentare: procedentes in causa, tam ex testimonio cleri & populi Roscensis ecclesiae, quam adsercione Regis Coarcayae c. & praetorum provinciae, de praedicto F. electionem fuisse celebratam canonicè didicistis, & eam d. curavistis auctoritate Apostol. confirmare, praesertim cum capitulum Roscensis ecclesiae dictum D. se non elegisse constanter adlereret, nec de praedicti G. monachi electione aliquatenus cogitasse. Interim memoratus e. D. ad Apostolicam sedem accedens, super quibusdam aliis gravaminibus & iniuriis contra dictum F. & quosdam alios literas impetravit: dictus F. postmodum ex parte vestra nobis literas praesentavit, quae qualiter a vobis in commissione praedicta processum fuerat, continebant: [2 & infra.] Volentes igitur adhuc misericorditer agere cum absente, ut ejus malitia convincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mandantes, quatenus non obstante, quod ejusdem F. fuit electio confirmata, praedictum D. si in Hybernia poterit inveniri, legitime citetis ad causam, & facultate sibi defensionis indultra in causa ipsa canonicè procedatis. Qui si inventus, intra tres menses vestro se conspectui contempserit praesentare, ad consecrationem dicti F. (omni occasione postposita) procedatis. Si autem in Hybernia inventus non fuerit, indulto sibi unius anni spacio, ex quo ad nos, etsi non verbo, factò tamen intelligitur provocasse (arrepro itinere ad sedem Apostolicam veniendi) dicto F. administrationem Roscensis ecclesiae in spiritualibus & temporalibus committatis: quo elapso, eum non differatis in Episcopum consecrare.

[1 Actus frater Cassalen, alterum illorum quem rationabiliter duceres confirmandum, in Episcopum consecraret. Unde sicut ex literis vestris accepimus, cum dicta commissione vobis fuissent literae praesentatae, iuxta tenorem earum primo de electione praedicti D. inquirere voluistis.]

[2 Cum fratribus igitur nostris habito super hoc delegenti tractatu, sidentes ne sicut praedictus p. n. per literas quas idem E. ei praesentaverat, dicatur circumventus, nos etiam circumventi contingeret per literas vestras nobis ab eodem monacho praesentatas.]

a al. Archiepiscopo & Episcopo. Lavim. b Cap. 3. cod. tit. in 3. compil. c al. Coarchia. al. Coarchia al. Coarchiana d al. eum. e interim autem. f In omnibus exempl. dictus F. postmodum ex parte vestra nobis literas praesentante. qua. &c.

differendum processum, exceptiones hujusmodi per excogitatum malitiam opponuntur, ad solvendas alteri parti moderatas expensas ex tunc in iudicio faciendas, cum acceptis induciis, si forsitan in probatione defecerit, condemnentur. Et si solvendo non fuerit, alias a secundum arbitrium discreti iudicis puniatur: ut hoc faltem timore generitrus, non facile quis in gravamen alterius falsas exceptiones opponat.

CAP. VI.

Statuta ad totam causam certo termino ad comparandum assignantur, nec comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quam citius poterit post terminum: alias condemnatur in expensis a tempore citationis emissis.

Idem Praesertim, Episcopo, Apost. sed. le. & Decano Briten.

Uim dilecti b filii nuncii Leodicen. c electi pro eo ad sedem Apostolicam accessissent Archidia. & H. canonicis Leodicen. ecclesiae, nomine suo & quorundam concanonicorum d suorum (quorum literas exhibere de rato) contra eundem electum quadam crimina proponebant, per quae nitebantur eum ab electione repellere ut indignum: & infra. Quamvis autem ex eo quòd idem electus a gravamine adversae partis appellaverit, & appellationem non fuerit per sufficientes procuratores e. cum possit (illis prosequentibus) prolecutus, non levis exorta esset suspicio contra eum. Volens tamen iuris ordinem observare, ipsi mandamus, quatenus usque ad dopnicam, qua cantatur (Ego sum pastor bonus) per se, vel per procuratorem sufficientem, ad praesentiam nostram accederet, super praedictis omnibus responsurus, alioquin cum assignavimus ei pro peremptorio terminum supra dictum, sciret quòd (quantum de jure possemus) procederemus extunc in negotio memorato f. Expectantibus igitur adversariis, ipsum diu & ultra terminum duximus expectandum: sed ipse direxit simplicem solummodo nuncium excusationis literas adferentem, scribebat enim quòd nuncium (cum a nobis recederet, injunximus viva voce, ut citaret eundem) serò reciperat, unde non poterat, tum propter terminum breviter, tum propter viarum discrimina, nostro se conspectui praesentare. Sed contra hoc faciebat, quòd sicut excusatorem direxerat, sic dirigere poterat b responsalem: cum ei non fuisset injunctum, ut ad causam in propria persona duntaxat veniret, sed vel ipse accederet, vel procuratorem idoneum destinaret. Praeterea cum mandatur alicui, ut ad certum terminum se iudicij praesentet, duo sub hac forma mandantur, ut ad iudicem veniat, & ad diem sibi praefixum accedat. Unde si venire non possit ad diem, assignatum, teneatur nihilominus se iudicij praesentare. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem, certantem exsolvat: non ideo erit a mandato solutus, si solvere nequiverit die data: imò ad solutionem (elapso etiam die solutioni praefixo) teneatur. Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec sufficientem miserat responsalem, ad diem sibi statutum, vel post, etiam diutius expectatus, nec de vicino ejus adventu spes erat, ut pte, qui per literas utcumque excusaverit moram suam, & calores estivos, & insidias sibi positas formidabat, eum reputavimus contumacem k, & ad legitimas & moderatas expensas, quas adversarii ejus fecerant a tempore citationis emissas, quem l extunc expectare inceperant, i sum curavimus condemnare.

a Alter. b C. 2. cod. tit. in 3. compil. c Leod. en. d al. canonicorum. e Vid. leg. si qui stipularis. in fin. cum no. ff. de ver. sig. f Vide l. si finia. §. iustitiae. ff. de dam. infir. per Barr. g. du etiam ultra. &c. h Nuncium responsalem. i Diem sibi. k L. 2. & ibi Barr. C. de jur. calum. & l. ejus qui. De jur. ffe. l. al. quam.

CAP. VIII

Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestata testes recipi possunt, & sententia definitiva ferri, etiam per viam depositionis, si hoc mereatur delictum.

Idem.

Veritatis a est verbum organo dominice vocis emissum: [1 & infra.] Sicut canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt, H. Curien. Episcopus ecclesiam suam non solum dilapidando deprestit, sicut publica predicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit: [2 & infra.] Super his committimus primo causam Tridon. b Episcopo, & Abbati montis sancte Mariæ, & præposito de Insula: secundo quoque Brixien. Episcopo, & ipsi Abbati & præposito: & infra. Verum cum Episcopus ipse priorum iudicium præsentiam adire per contumaciam contempserit, auctoritate nostra fuit per ipsos iudices ab officio beneficioque suspensus: & infra. Tandem vero coram iudicibus canonica citatione vocatus, præsentiam suam difficulter exhibuit: sed frivolum tunc excusationem malitia concepta prætendens, experiri cum canonicis in iure neglexit: qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, vel potius suspensionem à iudicibus factam auctoritate Apostol. confirmantes, tertio super his Cumano Episcopo & Abbati sancti A. causam ad superandam malitiam ipsius Episcopi, commisimus audiendam: qui partibus citatis, cum nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem propter inobedientiam, excommunicationis sententiam protulerunt, testes ex parte c vestra (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, scilicet Abbates, priores, præpositos, & alios religiosos viros, per quos quemlibet articulum criminum prædictorum, constat fuisse probatum: & infra. Nos igitur videntes ordinem iudicium in hoc facto fuisse servatum, considerato præterea d, quod post sententias in se datas e celebrare præsumpsit: cum multi prælati ecclesiarum contra eundem Episcopum scripserint, nec unus pro eo defendendo vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci volentes, licet absentes corpore, præsentibus tamen Spiritu, juxta verbum eiusdem Apostoli, tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum: & eum tam à Pontificali, quam ab omni officio sacerdotali privantes, sine spe restitutionis reliqua duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum revocantes, quæcumque post inhibitionem Apostol. sedis, seu factam suspensionem f & excommunicationem, de rebus ecclesiæ alienare præsumpsit.

[1 Quod arbor quæ terram inutiliter occupat digne exciditur, & in ignem mitti censetur, ut terra qualibet quæ sub noxia occupatione inutili arboris sterili habetur, per novam plantationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem. Hinc nimirum arbori H. quondam Curien. Episcopus non immerito comparatur, qui Curien. ecclesiam usque modo per violentiam detinuit, &c.]

[2 Nos autem utpote quibus hæc imminet corrigenda, cum ipsi canonici vestri bono zelo arbitrantur inducti prædictum Episcopum accusare metuentes, enormitates ejusdem ad aures nostras deferre curarunt, timentes ne sicut in decreto Gelasii continetur, aliquam offensam incurrerent, si huiusmodi excessus auditui catholice ecclesiæ suppressos putarent, primo causam ven. f. n. Truden. Episcopo & d. si. Abbati S. Mariæ & præposito de Insula. Secundo quoque ven. n. Brixien. Episcopo & ipsi iterum & Abbati, & præposito, &c.]

a Cap. i. eod. tit. in 4. compil. vide Ludov. Rom. sing. 40. in ep. Ia seu duas regulas. b al. Triden. c nostra. d etiam. e later. f vide l. Fulcimus. & quid si autem. ff. ex qui cau. in pos. ea per Bartol.

CAP. IX.

Actor non admittitur in possessionem sibi decretam per iudicium causa reservanda, vel ab ea expulsus, per lapsum anni versus efficitur possessor.

Idem in concilio generali a.

Contingit b interdum, quod cum actori ob contumaciam adversæ partis adjudicatur (causa rei servanda) possessio: propter rei potentiam sive dolum, actor intra annum rem custodiendam nasci non potest, vel acquisitam e amittit: & sic (cum secundum multorum assertionem verus non afficeretur post lapsum anni possessor) reponitur commodum de malitia sua reus. Neigitur contumax melioris, quam obediens, conditionis existat: de canonica æquitate facimus, ut in casu præmissio, actor verus constituatur elapso anno possessor.

CAP. X.

Si non verus invenitur, sufficit publicæ citationem ad ecclesiam suam proponi.

Gregorius IX. Archiepiscopo Burdegalen.

Venerabilis frater noster: & infra. Volentes finem imponi litibus, ne immortales existant: mandamus, quatenus ad initium proxime venturæ quadragesimæ d (quod tibi peremptorium terminum duximus assignandum) super iure primatiæ, quod Bituricens. Archiepiscopus in te ac provincia tua habere proponit, per te, vel procuratorem idoneum sufficienter instructum ad litem contestandam, & ad alia omnia negotia peragenda, quæ necessaria decisioni negotii videbuntur, nostro te conspectu repræsentent. Nos vero nihilominus Archidiacono Translucent. & magistro M. canonico Turonens. dedimus in mandatis, ut & ipsi ad eundem terminum auctoritate nostra juxta præmissam formam te peremptorie citare procurent: & si non poteris inveniri, faciant ut citationis edictum per ipsos vel alios, apud ecclesiam suam publicè proponatur.

DE EO QUI MITTITUR IN
possessionem causa rei servanda.

TITVLVS XV.

CAP. I.

Missus in possessionem ex primo decreto in reali, per lapsum annu veram & incommutabilem illius rei possessionem acquirit, licet possessio missioem, habuerit intra annum voluntatem cautionem præstandi, quam tamen non deduxit ad effectum, suo defectu, hoc dictum secundum verum intellectum.

Alexander III. priori & fratribus de Giseburch f.

Constitutus in presentia g nostra R. canonico vestro, & responsalibus præpositi de Beril. super possessione ecclesiæ de Lamentò (in quam causa rei servanda fueratis inducti) hincinde fuit coram nobis aliquandi disputatum: tandem ex utriusque partis assertionem tenuimus, quod licet causa rei servanda tantum, in eisdem ecclesiæ possessionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars standi juri non præstitit cautionem, licet voluntatem h præstandi habuerit, & vos eam parati recipere

a Lateranen. sub Innocent. 3. cap. 40. b Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. c nullam. d vide l. Quadragesima. C. de ser. e ven. negotia, deest in omnibus manus. f al. Giseburch. g Cap. i. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 3. cap. 4. h vide l. si repetendi. C. de cond. ind. & l. prator. & ibi Bart. ff. de novi opor. nunciat. fuisse.

fulletis. Ideoque decernimus, amodo possessionem prescripta ecclesie (salvo iure, quod idem prepositus in petenda ecclesia habere dignoscitur) abque contradictione qualibet habeatis. Ut autem nostre definitionis sententia inviolabiliter observetur, eam Apostolico duximus patrocinio roborandam.

CAP. II.

Tempus amale non currit missionem passu, si intra illud cautionem iudicibus, vel alteri eorum alia absentibus, obtulit: licet per eos seu per eam receptam non fuerit. Et est casus notabilis secundum hanc collectionem.

Clemens III. Episcopo & Archiepiscopo Eboracensi.

Um sicut accepimus inter P. Subdecanum b. & Abbatissam & conventum sancte Trinitatis super ecclesia de Cap. e quatio verteretur: de Thaurino d. & de Corinth. Abbates, ac Archidiacon. Chima. a sede Apostolica delegati, moniales ipsas rei servanda causa, in possessionem rei petite miserunt. Vnde cum hoc ad Subdecani e notitiam pervenisset, ad Archidiacon. predictum accessit, & offerens ei sistendi iudicio cautionem (quoniam Abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Thaurinens. viam fuerat universa carnis ingressus) possessionem intra annum sibi resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere: [1 & 7.] Discretionem vestram mandamus, quatenus si est iudicium, sistendi iudicio ab eo cautione recepta, ei possessionem restitui faciat: nec obstare volumus, quod annus elapsus esse proponitur, si per eum non steterit, quod minus intra annum & possessionem receperit, & dederit cautionem.

[1 Tractatu vero temporu moniales quas duximus ad ven. f. n. Abbatem S. Catharina & I. de veteri Pontis. Archid. Rothomagen. literas alias imperarunt, quarum iudicium idem Subdecanus seu assensu, subire recusavit, quod prae. Archiepiscopus habet certa ratione suspensum, & metuit ne eius coniudices ad partem quamlibet eius ausi, de facili traherentur. Quia vero nec in vultu suspensum iudicium compellatur iudicio subici.

CAP. III.

Si passus missionem, repeteri possessionem, allegat se contumacem non fuisse, restituitur in pristinum statum, praestita cautione, & dilata condemnatione expensarum, quam evitat, si postea constiterit eum non fuisse contumacem.

Innocentius III. Urbini & Senagolensi Episcopi.

Um venissent ad Apostolicam, sedem Abbas sancti Angeli, & P. Gal. idem P. proposuit, quod predictus Abbas eum super quadam possessione coram Ioan. Apost. sedis legato traxit in causam: [1 & infra.] Vnum legatus ipse causam commisit iudicibus, secundum ius & bonam tertae consuetudinem b terminandam: quicum secundum ius tantum vellent procedere, praefatus P. nostram audientiam appellavit: sed iudices nihilominus partem adversam in possessionem rerum petitarum inducendam causa custodiae decreverunt, ita quod si usque ad annum & diem praestaret sistendi iudicio cautionem, & parti alteri triginta libras restitueret pro expensis, reciperet possessionem eandem. Cumq; G. sedis Apostol. legatus intra annum fuisset terram illam ingressus, ipse cautionem standi iuri obtulit coram eo, & pos-

a Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. b Subdiaconum. c alie. d. al. Taurinensi. & de colle. Abbates & Archid. Chimetou. al. ita Thaur. & de Comiti. Abbates & Archid. Chimen. e ad quosdam Subdiacon. etc. f Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. Dec. in c. ecclesia S. Maria. de constit. & cap. consultationibus. de off. delegat. & Roma. singul. 414. g In Codic. Barbar. quod cum dicitur Abbas, eum super. quastion. poss. cor. I. sed. Apostolic. traxerunt etc. h Consuetudo terra ligat clerico. Vid. l. 1. c. de summo. Trini. & ubi Da. & deficiente terra consuetudine, tunc ad quam sit revertendum, vid. gloss. in cap. consuetud. dist. 11. i. & canon. illud. dist. 11. i. 12.

sessionem sibi restitui postulavit, paratus expensas restituere factas in litem, quae sex librarum summam (sicut asserit) non excedunt: sed Abbas triginta librarum sibi restitui petiit quantitatem: & infra. Nos igitur ipsum P. cautione praestita in possessionem a credimus reducendum: hoc etiam decernentes, ut si consuetudinem, quam allegat, laudabilem esse constiterit (quia ex hoc sequitur eum rationabiliter appellasse) ad restituendas expensas nullatenus compellatur: alioquin (cum ex hoc appareat eum frustratorie provocasse) ad restitutionem cogatur expensarum illarum, quas Abbatem constiterit propter hoc necessarias in lite fecisse.

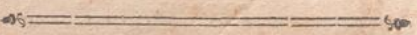
[1 Quod et secundum bonam terrae consuetudinem respondere coram eodem asseruit Card.

CAP. IV.

Contra absentem, qui non dimisit procuratorem, facta citatione domi, nullo defendente, si mi sita, hoc dicit, supplicando ad literam, maxime, ut dicitur in gloss. Et est verus & notabilis intellectus.

Gregorius IX.

SI adversarius tuus post citationis edictum, ad remota loca se transferens, procuratorem legitimum non dimisit, & denunciazione publice facta domi, non apparet, qui defendat eundem. Iure petere potes, ut in possessionem earum terrarum, de quibus quastio vertitur, causa custodiae inducaris b.

VT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

Privilegium etiam a Principe impetratum, per quod privatur qui sine causa cognitione lite pendente usu possessionis, tanquam surreptitium non valet, seu tanquam rationi obvium est revocandum.

Alexander III. Eboracensi Archiepiscopo.

Memoria nostra non excidit: [1 & infra.] Sciamus, ut litera prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiscopi Cantuariensis tuae fraternitati direximus, nullum praedictum faciant, quo minnstibi & successoribus tuis, liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio privilegiorum Apostol. sedis indultum, & tu & praedecessores tui, consuevistis facere) ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque definitiva sententia decernatur, an ecclesia tua de iure hoc debeat habere d.

[1 Qualiter in primo anno nostra provisionis transcriptum literarum se. m. prae. n. Honorii Papa nobis fecerit presentari, in quo continebatur antecessoribus tuis Apostolica benignitate esse indultum, ut tam eis, quam successoribus suis liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre. Nos vero antecessori nostri vestigio inhaerentes, tibi scripti nostri manum confirmavimus, quod antecessoribus tuis erat a praedecessore nostro indultum. Postea vero S. & veneranda me. T. quondam Cantuarien. Archiepiscopus, existimans hoc in praedictum, vel in depressionem iuris & dignitatis suae ecclesiae redundare, exinde cepit quastionem movere, & propter hoc ad sedem Apostol. appellavit, affirmans si bene meminimus, quod tibi & praedecessoribus tuis id nullatenus licuisset. Sic, factum est ut nos tibi per scripta nostra prohibuerimus, ne in provincia

a Decernimus in Codic. Bartol. b Vid. leg. 2. ff. si quis in jus voc. nonierit. per B. c Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. & adde notat huius capituli, in quibus contra haereticos defenditur consuetudo gestandi crucem. d Hostie de iure possunt Archiepiscopi crucem ante se deferre per quavis loca etiam excepta sua provincia, quousque privilegio contrario non obstante. Clemen. ultim. de privileg. & quod dicitur hic gloss. in verbo. de iure, procedit de iure antiquo.

Caruarum, ecclesia donec de causa ipsa cognoscatur ante te incriminari deferre aliqua ratione audeas. Quia igitur per dilectos filios nostros I. & A. clericos nos graviter coram nobis querimoniam deposuisti, asserens quod te de possessione huiusmodi, quam tu & accessores tui habuisti, ante cognitionem iudicis spoliasti, volentes nos tibi tanquam ven. f. nostro deferre, & iura tua integra & libere servare, presentibus literis.]

CAP. II.

Adversarius de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendente privari possessione conjugali.

Clemens III. a.

Laudabilem: & fr. b. Queris quando matrimonium adulare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum. [1 & infra.] Ad quod breviter respondemus, quod cum Alexand. III. aperit prohibeat ne ab invicem, donec iusta fiat causa examinatio, separantur, & Symmachi Papa continet institutum, ut praelatus aliquis accusatus, ante probatam accusationem, iure, quod habet in altero, privari non possit.

[1. Aut quomodo dissimulari possit, vel potius sustineri. Ad quod breviter respondemus, quod cum Alexand. III. aperit prohibeat ne ab invicem, donec iusta fiat causa examinatio, separantur, & Symmachi Papa continet institutum, ut praelatus aliquis accusatus, antequam ea qua obijciuntur luce clarescant, relinquitur non debeat a subiectis in presenti articulo.]

CAP. III.

Qui rem litigiosam alienavit, ita quod rehaberi non potest, debet aqua valentem substituere in locum illius: quam alienare non poterit. h. d. cum se.

Innocentius III. Abbati & conventui sancti Sylvestri.

Ecclēsia sancte Marie d. in via lata contra Ioannem de Ateia (qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra iustitiam detinere) movit sub L. iudice quæstionem: & infra. Prohibemus ne possessiones, que successerunt in locum & jus illarum, quas ab Ioanne de Ateia ecclēsia sancte Marie petierat, in Monasterium vestrum ab eodem Ioan. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis: ut si ecclēsia sancte Marie de vicio litigiosi contractus, vel de proprietate voluerit experiri (ne si obtinuerit in iudicio, in vanum laboret, monasterio vestro minime possidente) sic, quod evincere valeat & habere.

CAP. IV.

Idem dicit, quod in precedenti.

Idem.

Ecclēsia sancte Marie f. & infra. Possessionem, qua fuerat prætermisso juris ordine, prædicta ecclēsia spoliata, sibi restitui postulabat: & infra. Nos quicquid ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium revocavit) irritum decernimus & inane: & infra. Verum quoniam præfatam possessionem post restitutionem vobis factam ab Ioanne de Ateia, alii locationis titulo assignastis, neque restituere poteratis ecclēsie spoliata: loco ipsius tantundem possessionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi ecclēsie fecimus assignari: quas, cum alii fuerant pignori obligatae, per vos liberari fecimus a creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignarunt.

CAP. V.

Lite decidenda est secundum iura existentia tempore controversie, non autem secundum privilegium imperatorum lite pendente, nisi de lite pendente mentionem faciat.

a. Alibi, Celestinus. b. Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. c. Ad quod tibi vix. &c. d. Supr. cap. 10. de constit. e. qua h. d. ad. f. iusta sicut supra integra posita sunt, cap. de constit. f. Supr. de constit. cap. 10. in tertio sub titulo de restitut. spoliat. g. Iuste possidet. & ibi Bartol. de re iudic.

Honorius III. Cancellario, cantore, & A. Cancellario & A. Cancellario.

Dilectus filius, magister A. persona et cetera de Bassivilla, expoluit coram nobis, quod cum inter prædecessorem suum ex parte una, & priorem ac monachos de Bassivilla ex altera, super decimis novallium infra fines parochie sue consistendum, quæstio emerisset, ea pendente coram iudicibus delegatis, Abbas & conventus maioris monasterii Turonen. quibus subsunt prior & monachi supradicti, pro se ac membris suis obtinuerunt à sede Apost. indulgentiam super perceptione huiusmodi decimarum: cujus prætextu prior & monachi supradictas decimas sibi vindicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæstione facta mentio non fuisset. Ideoque mandamus, quatenus eidem iudicibus iniungatur, ut (indulgentiam non obstante prædicta) in negotio ipso procedant, juxta traditam sibi formam.

DE SEQUESTRATIONE & possessionum & fructuum.

TITULVS XVII.

CAP. I.

Res, in quarum facta est missio, non debet sequestrari citans se missus inde fuerit violenter eiecitus. Vel notabilis sic: sequitur factum loco missum propter scandalum evitandum, tunc etiam oblati cautione & restitui expensis.

Innocentius III. Mediolanen. Archiepiscopo.

Ad hoc unxit nos Deus: & infra. Abbas de Regula d. nobis expoluit, quod cum M. prædecessor tuus super causa, qua inter ipsum & monasterium suum fuerat agitata, obtinisset Veronensi Episcopo literas destinari, & ipse super iudicio possessionis partim pro monasterio, partim pro Archiepiscopo sententiam protulisset, procurator ipsius monasterii quæstionem de proprietate postmodum intente volente, Archiepiscopus jurisdictionem Episcopi opposuit expirasse, adferens causam possessionis tantum, & non proprietatis fuisse commissam: & quia super possessione pronuntiaverat, semel functus officio suo super quæstione proprietatis deinceps cognoscere non valebat: [1 & infra.] Sed iudex actorem in possessionem (quæ fuerat per ipsum Archiepiscopo adjudicata) propter eisdem contumaciam mitti decrevit, à quo tam Archiepiscopus violenter monasterium eiecit: [2 & infra.] C. Papa prædecessor noster, sic suum interpretatus fuit rescriptum, quod tam causa possessionis quam proprietatis, fuerat iudici delegata, cum absolute & indistincte commissæ fuerit, & eius continentia dividi non deberet: præbatam quoque possessionem pro suo arbitrio sequestrari præcepit, iniungens Reg. & Mutinen. Episcopis, ut de causa possessionis & proprietatis plenus cognoscentes, eam debito fine deciderent, & possessionem ei partim postmodum resignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum: [3 & infra.] In eum statum continentiam causa reducimus, in quo fuerat, cum prædictus prædecessor noster causam proprietatis & possessionis Reginen. & Mutin. commisit: mandato sequestrationis penitus revocato. & infra. Ne autem monasterio videatur in suo iure deesse, moderatas expensas (ex quo Episcopus Veron. ipsum in possessionem induci decrevit, usque ad satisfactionis tempus oblati) propter hoc factas sibi restituendas esse censuimus: & à sufficientem præberendum iudicio cautionem.

a. Bassivilla. alibi Bassivilla. b. In novallibus antiquis. c. De sequestratione possessionum & fructuum. alibi possessionum. e. Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione. d. de stragula. e. Sic abfessum. [1. Ad]

Lucius III. Cistren. a Episcopo.

EX b literis tuis intelleximus te & Archidiaconum confines habere prebendas in villis, quas singuli singulas possideris, & preterea terminorum inter vos controversiam agitari, eo quod dicas cum antiquos fines egressum, partemque tui fundi occupasse: illo in contrarium asserente se partem eandem fundi possedisse quadraginta annorum spacio inconcuse, tu autem quod per idem tempus quiete illam possederis asseveras: quare utrum incumbat peritori vel possessori probatio, quævisisti. Ad quod scire debes, quod iudicium finium regundorum tale est, ut in eo utraq; persona vices duorum habeat, videlicet actoris & rei. Vnde hincinde testes produci possunt ad cognitionem iudicis instruendam: quibus examinatis, iudex quos præcellere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittat.

Quod si ambarum partium testes sunt æque idonei, possessoris testes præferentur, cum promptiora sint iura ad solvendum, quam ad condemnandum: præterquam in liberali causa, in qua si utriusque partis testes æquales fuerint, pro libertate sententia proferetur, nam possessori probationem aliquando dari juris manifesti est, quum iure cautum sit, quod qui obierit præscriptionem longissimi temporis (quam nemo recte obijcit, nisi qui possidet) & eam probaverit in causa debeat obtinere.

CAP. IV.

Non creditur marito asserenti etiam cum iuramento uxorem se cognovisse, si uxor per matronas attestantes, per ipsius corporis aspectum probat contrarium.

Gregorius VIII. Proposito sancti Cataldi & Archiepiscopo Casa majoris.

Proposuisti e quod causa matrimonii, quæ inter O. de Casa nova & O. mulierem vertitur, tibi fuit de mandato Apostolico delegata, cumque partes essent in tua præsentia constitutæ, mulier proposuit senec a viro cognitam, nec potuisse cognosci: quod tam proprio iuramento, quam testimonio septem mulierum probavit, quæ per aspectum corporis eam esse virginem asseverant, viro autem per iuramentum suum contrarium asserente: [I & infra.] Videtur igitur nobis, quod iuramento puellæ, & testimonio d illarum septem mulierum fides est potius adhibenda.

[I Vos in negotio procedere voluistis, donec de hoc nostrum consilium haberetis.]

CAP. V.

Singulares de universitate possunt ad commodum universitatis reprobare instrumentum falso confectum nomine universitatis.

Clemens II. e

Tertio f loco fuit à nobis ita quæsitum: Ecce quidam regularis sigillo capituli, quoddam instrumentum cuidam amico suo signavit, in quo facta ei alienatio, quarundam rerum ecclesiæ immobilium continetur. Quo exhibito in iudicio procurator universitatis illud asseruit de assensu conventus non fuisse confectum, & adulterinum, vel furtivum esse sigillum g. Cumque fratres ad perhibendum testimonium produxisset, jurati dixerunt, quod quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consilium totius conventus, &

a alt. Hebreus Episcopo. alt. simpliciter habetur Lucius III. fortassis legend. Alexander. III. Cistrensis Decano, ut post concil. Lateran. sub Alex. III. p. 38. c. 2. habetur. c. 2. eod. tit. in 1. compil. b al. ex literis tue fraternitatis. c Cap. 2. eod. tit. in 2. compilation. & ad intellectum huius cap. & gloss. hic vide Dominicum Sotum lib. 4. Sententiarum, distinctio 34. quæst. 1. artic. 2. ubi plenè & eleganter. d alia, testimonii. e al. tertius p. c. bon. me. f Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. g vide text. in l. qua de tota. s. incerta. ff. de rez vendic.

vox fuit unanimes, quod nolebant alienationem rerum illarum, sed res domus integras conservari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil pars adversa probavit, respondemus secundum assertionem testium, tanquam modo iudicandum.

CAP. VI.

Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimento, & publicatis attestacionibus, alii testes super defectu impedimenti admittendi non sunt.

Idem Clemens III.

Urvavit a quidam (ut asseris) se quandam in uxorem legitimum accepturum: quam cum vellet tradere, quidam iuramentis, secundam morem exhibitis, legitime probaverunt ipsos in quinto consanguinitatis gradu, sibi invicem attinere.

Quia vero requisisti à nobis, quid agendum sit, cum quidam alius velit probare contra prædictam probationem iuramentis canonicis factam, & partibus publicatam nullo eos sese consanguinitatis gradu contingere, respondemus, quod standum est probationi priori.

CAP. VII.

Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, à procuratore repellitur. hoc dicit, & hæc summatio convenit textui & titulo. & nullam patitur calumniam, & ideo eam tenet.

Innocentius III. Archidiacon. Parisiens. & Magistro R. de Cistren. canonico Novum.

Post b (cessionem:) e & infra. Cum igitur per literas iudicis ordinarii (quibus standum est, donec probetur contrarium) nobis confiteretur, quod VV. erat excommunicatus cum procuracionis officium assumpsit. Ipsum tanquam procuratorem non duximus admittendum.

CAP. VIII.

Si rogatus restituere totam hereditatem eo sine liberis decedente in tres monasterium, evanesit fides commissoria, & hereditas applicatur monasterio: nec ad invalidandum ingressum sufficit probare immorem aetatem tempore ingressus, si ex aduerso generatus probatur ingressus. hoc dicit, intelligendo, quod substitutio fuit fideicommissaria. Si vero fuit directa, summa sic: Substitutio facta sine eo decedente sine liberis, evanescit per ingressum monasterii: & non addit id quod est in primo summario ibi. Nec ad invalidandum & usq; ad finem, & uterq; intellectus est verus in se. dico tamen quod primus est verior, quod hic fuit substitutio fideicommissaria: sicut D. Ant. hic dicit, quod fuit compendiosa.

Idem Abbati & conventui (Cassan.) d

IN e præsentia C. sancti Hadriani Diaconi cardinalis G. & B. fratres vestro syndico constituto coram ipso fecere proponi, quod cum quondam A. frater ipsius conderet testamentum, M. filium suum sibi heredem instituit, & præcepit, ut si absque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipsius. Vnde illa, quæ de bonis ipsius vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, & petebant vos super hoc à sua molestatione compefci. Verum syndicus ipse proposuit ex adverso, quod prædictus M. monasterio vestro obtulit se & sua. Vnde universa f. quæ habuerat, erant ad monaste-

a Cap. 4. eod. tit. in 2. compilatio. & pro intelligentis, vidi Dominicum Sotum libro 4. Sententiarum, distinctio 40. artic. 3. Adde consilium Tridentinum, Sessio. 24. canon. 3. & in eod. sess. in decretal. de reformatione matrimonii, cap. 2. & s. b Cap. 1. eodem tit. in 3. compilatione. c decisionem. d Censuram. alia Cassanar. e Cap. 2. eodem tit. in 3. compilatione. & ad materia huius cap. vide Bartol. & adores in Authen. ingressus & sequentibus. Codic. de sacrosanct. eccles. ubi plenè. f Concordat text. in Auth. ingressus. de sacrosanct. eccles. & cap. quod ingrediens. tit. 14. quæst. 3.

rium

rium devoluta, quare universa, quæ ipsi de bonis eius invaserant, restitui monasterio vestro petebat, & super cæteris silentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quod dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor annis, & quod voti facti poenitentiam, quod fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit. [1 & infra.] Vnde cum sine liberis decessisset, ex testamento Patris ad ipsos erat eius hæreditas devoluta.

Verum syndicus respondere curavit, quod licet dictus M. de monasterio fili Abbas de sua licentia fuisset egredius, eidem postmodum se & sua obtulit humiliter & devote, & quod ne contra oblationem suam veniret, juramento sumavit. Quare cum constet, quod idem M. monasterio vestro consulti se & sua, nec ex adverso probetur, quod utriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram huiusmodi exceptionis probatio non elidit: cum & si primæ oblationis tempore fuerit minor annis, secunda tamen potuit major extitisse. Præterea cum verbum illud Minor annis, duobus potuerit modis intelligi: cum & qui minor est quatuordecim annis, & qui viginti quinque dici solet minor annis, intentioni vestre verbum dubium non nocet, cum intra (viginti quinque) annos teneret donatio juramento firmata. Sed & si teneat, quod factum fuerat a dicto A. quia tamen intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit, hoc monasterio non nocet. [2 & infra.] Dilectus filius B. sancti Eustachii cardinalis attendens, quod syndicus vester intentionem suam plenè fundasset, & quod nihil fuisset ex adverso sufficienter probatum, cum & si offensum esset per testes, quod M. suæ oblationis tempore fuerit minor annis: utrum tamen primæ vel secundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expellendum, de mandato nostro sententiam protulit: & prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ a monasterio postulabant: eos ad restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate invaserant, condemnavit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

[1 Urnotamen ex eo quod M. infra ætatem legitimam in monasterio Rasmari obtulit se & sua, tamen quia quod inconsulte fecerat postmodum revocavit, eius oblatio non tenet.]

[2 Unq. cardinali prædictus ea quæ coram ipso præposita fuerant, in nostra & fratrum nostrorum præsentia retulisset, nos ad consilium dil. fil. n. b. S. Eustachii Cardini de causis merito plenè intelleximus.]

CAP. IX.

Quæstio & res in interdicto retinenda possessionis probant, obdinetur, quæ antiquiorem possessionem probat titulo maxime iustificatam, vel meliorem probationes respectu possessionis adducit, hoc dicit, ut & probatur facti hoc summarij in versio. ex præmissis. pendens versio, maxime.

Idem e Ariminesi Episcopo.

Inter causam, quæ vertitur inter ecclesiam Raven. & commune Faventis super iurisdictione, honore divinis atque districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod & de iure ad se spectare dicta ecclesia proponit. [1 & infra.] Porro attestationibus publicis syndicus Faventinorum proposuit se vel in personas testimonium ex parte altera productorum, quædam obijcere ac pro-

a Sic Ab. & Felinus dicunt posse quem se privare in via potestate tollendi per monasterium ingressum. b al. xxx. c Amato. d Val. l. si quid. & l. si præsum. C. de præd. m. e al. Raven. f Cap. 4. ead. tit. in 3. compil. & de intellectu. vide Fernandum Vassu. lib. 2. c. 26. controversiarum usu frequentium, adde Purpur. consil. 1. vol. 1. g al. que.

bare, Oeconomo ecclesiæ adferente id fieri non debere, super quo interloquendo decrevimus ipsum nullatenus audiendum, cum intra trium mensium spacium in nostris literis comprehensum testes huiusmodi producere non curaverit, intra quem terminus pars utraque testes inducere potuit, tam in personas testimonium, quam super negotio principali. Post hoc idem obijcit in testes prædictos, quod corrupti falsa dixissent. Vnde quia talis exceptio non solum ante, sed etiam post sententiam potest opponi, licet nonnulli crederent Faventinorum partem exceptionem huiusmodi per excogitatum malitiam ad impediendum processum negotii obijcisse: quia tamen nolumus à juris tramite declinare, magistris G. & T. b. præcipimus, ut testes, quos super hac exceptione procurator Faventinorum diceret producendos intra mensum, recipere & examinare curarent, de singulis circumstantiis & subtiliter inquirentes, ex tunc indulto altero mense procuratori ecclesiæ supradictæ, intra quem si vellet, ad reprobanem testimonium illorum produceret testes coram eis: [2 & 7.] Quamquam autem pars Faventinorum testes multos produxerit super negotio principali: vix tamen ex illis sex remanserunt concordēs, quum alii sibi in serie sui testimonii contradicant, & quidam alii sint in dicto sui testimonii singulares: Ad reprobandum verò quosdam testimonium ecclesiæ Ravenn. & si ex parte Faventinorum, quidam sint testes inducti, plures tamen illorum reprobandur, quia sibi invicem evidentissimè contradicunt, quidam verò alii, pauci numero: quamvis non reprobandur expressè, usque ad eò tamen mala fama sunt, & levis opinionis, quod eorum dictis nulla vel modica est fides habenda. Idem quoque testes Faventinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probandum eorum syndicus se adstrinxit, videlicet, quod corrupti falsa dixissent: quoniam & si de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt: [3 & infra.] Ex præmissis igitur evidenter adparet, quod ecclesia per testes numero plures, quibus potius lux veritatis adfuit, qui etiam apiora negotio & vero proximiora in suis testimoniis expresserunt: sufficienter ostendit, quod à x. annis & citra cum omni iurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit: per quod patet, quod si commune Faventi. à x. annis citra. (sicut videntur, testes eorum dõponere) aliqua servitia in locis perceperunt supradictis, illa proculdubio sine iusto titulo perciperent, incepterunt: cum duo insimul eandem rem & eodem modo in solidum possidere non possint, maxime si eundem Faventini iustum possessionis titulum non ostendant, & ex privilegiis Imperatorum & Roman. Pontif. ecclesiæ Ravennaten. concessis evidentissimè colligatur possessionem ipsius ecclesiæ in prædictis locis iustam fuisse. Cum ergo constet Faventini ab eo tempore, quod se possedisse probare contendunt, minus & iuste ac sine titulo aliqua in prædictis locis temeritate propria occupasse; & Oeconomo eiusdem ecclesiæ petierit à vi turbativa seu inquietativa super præmissis communc Faventi. prohiberi: nos recognoscens in hoc casu non sic locum esse interdicto uti possidetis, ut dicere debeamus, Vti possidetis, ita possideatis: quum probationes ecclesiæ longe sint potiores, & ideo sit interdicto superior, commune Faventis sibi condemnamus, super iurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quod ad pos-

a al. Producere. b al. A. c Vide l. ubiunque. ff. de inter. ad. cum alii multu. d In pluribus ant. ita: ad reprobanem illorum testes produceret coram eu. e Vide l. Celsus. ff. de arbit. & l. d. v. & ibi Bartol. ff. de re judic. f al. & huacrot. g In uno vetustissimo, ita minus iusto ac sine iusto titulo.

testium iudicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponentes, & prohibentes eisdem, ut neque per se, neque per alios super his praesumant Raven. ecclesiam, aut habitatores praedictorum locorum aliqua tenus molestare.

[1 Caterum, quia utriusque partis erat plurimum onerosum testes producere coram nobis, Placentino Episcopo dedimus in praecipuis, ut infra tres menses testes appere reciperet, quos utraque pars tam super principali negotio, quam in personas testium duceret producendos, ita videlicet ut essentata testium multitudinem resrenata, hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pareretur. & sic, postmodum utriusque partis procuratores cum attestacionibus consignatis ad nostram praesentiam redierunt.]

[1 Et eorum dicta fideliter conscribentes xx. dierum spatium utriusque parti praesegerunt, infra quod cum attestacionibus ipsi nostro se conspectui praesentarent, sententiam receptura. Partibus igitur comparantibus iterum coram nobis, & huiusmodi attestacionibus publicatis, audivimus quicquid proponere voluerunt.]

[3 Ter multos autem ecclesia tua testes omni exceptione majores probatum esse constat manifeste, ecclesiam tuam villam, luci S. Potici & castrum Areoli a longissimo tempore possedisse cum omni honore, districtu & jurisdictione, nominatim ex praesensu universi articulis exprimentibus jurisdictionem, honorem atque districtum.

CAP. X.

Si qui nomen alicuius filium, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum juranti contrarium.

Idem.

Per b tuas nobis literas intimasti, quod cum T. Tiberinus civis, quandam per septennium habuerit concubinam, nec prolem suscepit interim ex eadem, ac ipsa postmodum divertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus e rediisset, filium, quem reversa in domo ipsius peperit, ex eo se adseruit suscepisse: [1 & 7.] Quia vero mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitus constanter adseruit, & idem T. praefata mulieris praecipue devictus instantia, ipsum suum filium publice recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus, ejusdem mulieris postmodum juramento in contrarium praescripto non est standum, dum cum nimis indignum sit (juxta legitimas sanctiones) ut quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Unde adparet per consequens, quod praedictus R. Sophiam neprem memorati T. cujus prima facie praesumitur confortinus, non potest habere aliquatenus in uxorem.

[1 Qui licet a principio dixerit illum nequaquam filium suum esse, cum illa mulier per septennium eidem cohabitans ex eo minime concepisset, mulier tandem & aliorum devictus instantia, suum filium recognovit, R. eum nomine appellando. Cum autem idem R. ad virilem venisset aetatem, & domum Saturnelle sororis ipsius T. frequentaret, qua ipsum nepotem suum nominaret, & Sophiam ipsius Saturnelle filiam cum qua quotidianam habuit conversationem amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cum pervenisset ad notitiam Saturnelle, acriter increpavit utrumque, & apud se filiam retinens, supra dictum R. removit a domo. Cum autem mater ipsius R. accepisset quod vir ejusdem Sophiam eidem R. grataverat interminabatur, in curatariis plateis juravit publice coram multis, quod R. supra dictam Sophiam propinquitate linea minime contingebat, affirmans sub

a Vid. l. fin. Cod. de fideicommiss. libert. b Ca. 2. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. vide plene per Petrum Duenam. regula 341. & seq. incipit filiatu, & qualiter probetur filiatu. Vide Alexandrum consil. si lib. 1. & consil. 74. l. 2. c tempora. d vide l. generaliter. C. de non num. pec.

virtute praescripti iuramenti, se de alio quam de supra dicto T. pro filium suscepisse R. Cum igitur nos duxerit consulendus an mulier assertioni standum sit in hac parte, & an memoratus R. supra dictam Sophiam habere valeat in uxorem, insinuatione pra. ubi respondimus, quod cum idem R. quem.]

CAP. XI.

Iudex debet habere notarium vel duos viros idoneos, qui scribant acta iudicis, alias si quid difficultatis emerit, per superiorem p. n. ietur. nec creditur et super processu: nisi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta constabit.

Idem concilio generali. a

Quoniam contra falsam assertionem iniqui iudicis nocens litigator quandoque non potest veram negationem probare: cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati praedictet, aut iniquitas pravaleat aequitati: Statuimus, ut tam in ordinario iudicio, quam extraordinario iudex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa iudicaria conscribant: videlicet citationes, dilaciones, recalcaciones, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogaciones, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocuciones, appellaciones, renunciaciones, conclusiones, & caetera, quae occurrerint b competentis ordine conscribenda, loca designando, & tempora, & personas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur, in quod originalia penes scriptores remaneant: ut si super processu iudicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, sic honestis & discretis deferatur iudicibus, quod per improvidos & iniquos innocentium iustitia non laedatur: iudex autem, qui constitutionem ipsam neglexerit observare, si propter ejus negligentiam quid difficultatis emerit, per superiorem iudicem animadversione debita castigetur, nec pro ipsius praesumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis documentis constiterit.

CAP. XII.

Si probari potest reum deliquisse, ejus probatio, quod non deliquit, non est adnotanda.

Honorius III. Archiepiscopo Londae, c. & eius suffraganeis.

Ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod sacerdotes & clerici Daciae legi regni (per quam negativa probatur) temere innitentes, a criminibus, qui probari testibus fide dignis possunt legitime contra eos, reputantur infontes, si se super his purgare valeant quocumque modo: [1 & 7.] Volentes igitur, ut haec pestis contraria omni juri penitus extirpetur a clero: mandamus, quatenus in huiusmodi probatione negativa (dum tamen possit affirmativa ex adverso probari) neminem adiciatis.

[1 Unde contingat quod quandoque, ad suam purgationem si similes criminosos adducunt, ut ea debeant in similibus in opposito tempore respondere, multoq. crimina committuntur audientibus eisdem.

CAP. XIII.

Fines dioecesium probantur per libros antiquos, administratores, & famam.

a Innocentius III. in concilio generali Lateran. cap. 31. & cap. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus ca. ultra tradita sit per doctores, unde que scripsi lib. 3. comment. directi. in quibus. Secul. 2. ubi Angelum in l. gesta. de re iudic. & Francis. Curium junctorem in l. feud. pari. 7. que ff. 4. ubi multa de his duobus personis loco notarii adhibendis. b In concilio, & aliquot antiquis codicibus occurrunt. c alias London. alias, Londania, Luden. Idem

Idem Aure. & Lameten. Episcopi.

Ubi a causam, quae inter Colubii & Egitan. Episcopos super suarum limitatione dicecesum vertitur, vobis diximus committendam. Mandamus, quatenus secundum divisiones, quae per libros antiquos, vel alio modo melius probantur, nec non testes, sanam, & quaecumque alia adminicula in negotio procedatis.

CAP. XIV.

Postant reprobari matrona, per quas virginitas probatur.

Idem Episcopo & Archiepiscopo Senon.

Causam matrimonii, quae inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quae se virginem & monacham profiteretur, noscitur agitari: [i & j.] Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monasterio, quod intravit: ut ibi securè valeat commorari, donec judiciali sententia, quid agi debeat, decernatur: recepturi postmodum non solum probationes viri, quas inducere voluerint contra mulieres illas, quae ad investigandum signa virginittatis ex parte puella fuerint introducta, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars b oraliter duxerit producendas. Et quia (ut dicit canon) sepe manus fallitur, & oculus obstericum: volumus & mandamus, ut ad huc honestas matronas, providas ac prudentes deputari curetis, ad inquirendum utrum dicta puella virginittatis privilegio sit munita.

[i] Quia non in scripturam missi siater. Archiepiscopo, ut usque ad calculum sententia disponere valeat, vobis remittimus scriptura instruat, de foret. v.

CAP. XV.

Ad eam rem oraliter facta coram primis iudicibus, fidem faciunt coram e secundis.

Gregorius IX. praeposito sanctae M. Magdeburgen. & Decano Misnen.

Ubi bonae memoriae: & infra. Cum acta originalia dicantur apud priores iudices remanisse: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipsa si potuerint inveniri, & si qua partes duxerint legitime proponenda, in scriptis redacta ad nostram praesentiam remittatis. Alioquin cum non revocet in dubium de contentatione litis super statu Pigam. monasterii, & quibusdam spoliacionibus contra Abbatem ejus factis a Mafburgen. Episcopo, recipiatis partium probationes de novo, & audientes, si partes audire voluerint, de compositione tractatum, tam quod super hoc inveneritis, quam causam sufficienter instruat ad nos remittere procuretis.

DE TESTIBUS ET ATTESTACIONIBUS.

TITVLVS XX.

CAP. I.

Breve est.

Ex concilio Macien. & Matercen.

Placuit sancto conventui, ut testes ad testimonium dandum non conducantur precio: & ut quicumque idonei & fideles in testimonium assuman-

tur: ac nullus testimonium dicat, nisi jejunos.

CAP. II.

Nulla est receptio testimonii facta contra non citatum.

Gregorius IX. Iovanni defensori esset in Hispaniam.

IN a nomine Domini: & infra. Quod autem dicit Episcopus, quia se ablente etiam vilissimi sunt testes exhibiti nullius momenti: lege noscendum est constitutionis novellae, quae de testibus loquitur in hac verba. Et ne postea obijciatur eis, quod per unam partem gesta & confecta b sunt, oportet ut testimonia dentur, illo admonito a iudice, aut defensore, venire & audire testes. Si vero noluerit venire, & non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit: sancimus huiusmodi testimonia ita valere, tanquam si non ex una parte consisterent, sed etiam ipso praesente facta fuissent. Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat: quod quia hic omisum est, necesse est, ut quod contra legem actum est, non habeat firmitatem.

CAP. III.

Mulier testificatur contra clericum, cum de crimine agitur.

Idem Sabino defensori Sardiniae.

QVONIAM a aliqua nobis de persona Epiphanii Presbyteri sunt facinora nunciata, necesse est, ut cuncta diligentius perscruteris, & seu mulieres, cum quibus peregisse dicitur, seu alios, quos de causa scire aliquid scieris, huc festines adducere: quatenus ecclesiastica distinctione liquide possint, quae vera sunt, aperiri.

CAP. IV.

Ubi agitur ad correctionem de peccato impediens, principalem persona admittitur in testem.

Pascha Pa.

IN omni negotio principalis persona dicens veritatem de re sibi nota rectissime, habenda est pro teste: cui adhibito uno, efficiuntur duo testes: adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit Dominus, cum dicit: Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: quod si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos testes: ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Idem alibi affirmat dicens: Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me pater: nam in lege vestra g scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est.

CAP. V.

Dicis quales esse, & qualiter jurare debeant, qui super consanguinitate deponunt.

Eugenius III.

QVOTIENS b aliqui propter cognationem propinquitatis separari petuntur: duobus vel tribus testibus adhibitis, qui de eadem consanguinitate supersint, vel totidem senioribus & melioribus loci ejusdem id debet legitime probari. Probatio autem testium debet fieri duplici juramento, ut jurent se non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri sint.

a Ca. 3. end. tit. in i. compil. & pro huius, ac intelligentia textus videto notas nostras in hoc cap. b haec duo verba: & confecta, in manuscriptis codicibus non habentur. c quia. d Beatus Gregorius II. epist. 36. in divisione 11. c. 69. & c. 4. eod. tit. in i. compil. Et an & quando mulier possit esse testis in criminalibus, vide plene per Antonium Gomezium Tomo 3. variarum resol. c. 12. & per Iul. Clarum in pract. crim. s. h. q. 24. e Matth. 18. Luc. 17. f Iuan. 8. g Deut. 17. h Post conc. Lat. sub Alex. III. p. 3. c. 17. & ca. 20. eod. tit. in i. compil.

ad hoc jurandum inductos: & sicut ipsi dicunt, rei veritatem accepisse à majoribus suis, & credere ita esse.

CAP. VI.

Procurator & clericus, qui causam ecclesie non procurant, testificari possunt in ea.

Idem prior & fratribus S. Trinitatis.

Insuper a statimur, ut liceat vobis in causis ecclesie vestre ferre testimonium. Dummodo unus ex vobis vel duo ad agendum vel respondendum instituantur: quorum testimonium in causis, in quibus actores vel respondentes sunt instituti, non debet admitti.

CAP. VII.

Si probatio exceptionis apposta contra testem productum non admittitur: antequam dictum testi recipiatur, in casu in quo admitti debuit, licite appellatur. h. d. secundum lecturam, quam ponit Pannorm.

Idem R. Hesforden Episcopo, & Abbati Sarã.

Ex parte A. Presbyteri ad nos est querela perlata, quod cum ecclesiam de Clunod. canonicè fuisset adeptus: & eam e xxx. an. & amplius pacificè possedisset. Miles quidam H. nomine, tacito quod laicus esset, ad iudices literas impetravit, quod si dictus Presbyter filius esset illius, qui proximo in eadem ecclesia ministrarat, vel publicè fornicatiam haberet, ipsum à prædicta ecclesia amoverent. Tandem cum miles per interpositam personam eum coram præfatis iudicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames & notabiles ad testimonium dicitur produxisse. Licet autem Presbyter adferret illos non esse recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones & raptores manifesti essent, quidam verò in alia causa fuissent convicti de perjurio, & se hoc diceret probaturum: Nihilominus iudices testibus talibus receptis, eidem absenti post appellationem præscriptam a abjudicaverunt ecclesiam, quam nunc militi dapiferi filius detinet occupatam: & in scã. Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod prædictus Presbyter non fuerit legitime per testes idoneos prædicta ecclesia spoliatus, eorundem iudicum cassata sententia, literis etiam confirmationis (si quæ sunt super eadem ecclesia impetrata) non obstantibus, ecclesiam Presbytero restituitis eidem, ipsumq; non permittatis exinde molestari. Si verò res aliter se haberet, causam audiat, & sine debito terminetis. Testes autem si quosidem A. in suæ adferentis testimonium invocaverit, curetis monere ut coram vobis, super his perhibeant testimonium veritati.

CAP. VIII.

Iudex mittere debet examinatore discretum ad testes recipiendos, qui ad eum commode venire non possunt.

Idem Exon. & Vigor. Episc.

Si qui testium valitudinarij sunt, & senes, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi, ita quod non possint ad vestram præsentiam adduci, ad ipsos recipiendos, mittatis g. personas idoneas & discretas.

CAP. IX.

Retrahenda est sententia, si constiterit eam fuisse latam ad dictum corruptorum testium. h. d. secundum lecturam, quam tenet Pannorm.

Alexander III. Belluacen. Episcopo.

Sicut h. vobis est intimatum, quidam accepta pecunia de parentela inter virum & uxorem exhibent juramenta: per quæ, inter ipsos divortij sententia pro-

a C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. part. 1. c. 18. b Post conc. Lat. sub Alex. III. p. 3. c. 22. & c. 23. eod. tit. in 1. comp. c Vox eam decet in pluribus. d prædictam. e prædicta. f Ca. 14. eod. tit. in 1. comp. simili sententia in conc. Lat. sub Alex. III. p. 3. c. 20. g Ad quos debeant mitti examinatores, vid. in l. ad egregias per Bart. ff. de iur. jur. & in l. generaliter. C. eod. h C. 7. eod. tit. in 1. compil.

mulgatur: postea verò privatim nullam inter eos consanguinitatis lineam adferentes, se corruptos dicunt testimonium perhibuisse falsitatis. Super quo taliter respondemus: quod si vir & uxor, aut alter eorum ad secunda vota transiit: testibus de perjurio & adulterio uno pluribusve, quibus causam dederunt, poenitentia indicatur. Si verò ad secunda vota idem vir & uxor non migraverint, diligenter inquirendi sunt, coram quibus corruptio intercessit, & si tales exhibeantur per quos posset prædicta corruptionis veritas comprobari, recepto eorum testimonio est sententia revocanda: non enim testimonium prædictorum (cum perjuri sint) est in hoc casu aliquatenus admittendum.

CAP. X.

Socius criminis & inmeris non testificatur etiam in crimine simulationis. Et unus testimonium non sufficit ad condemnationem.

Idem Attinensi Archiepiscopo.

Veniens h. ad nos L. Presbyter sua relatione monstravit, quod ei obiectum fuit, quod in ecclesia de Orem canonicum non habuisset ingressum, quia promissus iuravit: parocianorum quinque barillos vini remittens, qui sacerdoti ibi pro tempore servienti e. contineant pro beneficio dari: verum cum duo adparuissent, qui rati deposuerunt prædictum Presbyterum talem fuisse promissionem, & cum altero illorum pactum illud factum fuisse, tu de Presbytero prout ordo rationis d. exigit, iudicasti. Nos tuam sententiam commendamus, et quod ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contentum testificari non possit, nulliq; de se confesso, sed verus alium in eodem crimine sit credendum, nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicuius.

CAP. XI.

Adtestationes in uno iudicio receptæ fidem faciunt in eadem causa & inter easdem personas coram alio iudice.

Idem abb. S. L. & prior S. Crucis.

Causam e. quæ: [1 & 7.] Diferre vestre mandamus, quatenus suscipietis adtestationibus utriusque partis, quæ ab aliis iudicibus sunt receptæ causam ipsam sine debito terminetis.

[1 V. & Emonachos super electione de utroq; facta & in nuncio Dober, est diutius agitata: experientia vestra committimus audiendam & app. re sine debito terminandam. Ideo.]

CAP. XII.

Clerici non sunt a ferendo testimonio in causa ecclesie sua rationabilis causa repellendi.

Idem Cantuar. archi. & Vigo. Episcopo.

Cum nuncius: [1 & 7.] Non f. lateat prudentiam vestram, quod clerici non sunt a ferendo testimonio super negotio ecclesie suæ (nisi alia rationalis causa impediatur) repellendi g.

[1 Canonico de Plat. & nuncio M. militi, & c. & c. præterea.]

CAP. XIII.

Crimen nunc probatum repellit testem, alius de illo crimine damnatum.

Idem Cantuar. Archi.

Super eo quod h. quævisisti, utrum testes sint reprobandi in causa criminali vel civili, quibus ab altera parte crimina opponuntur. Respond. quod si etiam

a Vid. l. generaliter. Cod. de non num. pecun. & l. exi. per Bart. ff. de fals. b Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. c al. morant d. al. iuris. e Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. vid. Alexand. c. 1. ff. l. 2. ff. & alii in l. 1. apud quem. C. de edendo. f Cap. 11. eod. tit. & post conc. Lat. par. 2. cap. 3. g Vid. l. si domus. ff. de her. vel. prad. h Cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lat. III. part. 1. cap. 4.

ante non sint convicti vel confessi de criminibus illis, dommodo inde convincantur, in testimonium non debent admitti.

CAP. XIV.

Laicus in criminali non testificatur contra clericum, ad usum tantum propriae vel suorum injuria.

Idem Salernitano Archiepiscopo.

De cetero laicos in accusationem a vel testimonium contra clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestius edocet. Nisi forte suam vel suorum injuriam prosequantur. Nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

CAP. XV.

In causis ecclesiasticis & civilibus possunt fieri tres productiones testimonium, quarta autem non admittitur absque solemnitate legalis. Et super dictis testimoniis post ipsorum publicationem potest publicè disputari. hoc dicit secundum lectionem communem, & verbis textus congruentem.

Idem eadem.

In causis ecclesiasticis b vel civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solemnitate, quae in legibus invenitur expressa. Et super dictis testimoniis cum fuerint publicata, publicè potest disputari.

CAP. XVI.

Si quis probat alium gestum post appellationem, & adversarius prius quod ante, praefertur prima probatio: & actus iudicatur non teneri, nisi secundus probet, quod ante omnem appellationem.

Idem praeposito, & canonicis Embruden. ecclesiae. c

Cum filii d praepositi cum quibusdam canonicis suis & Archiepiscopus vester essetis in nostra praesentia constituti: [1 & 7.] Cum constet testes vestros jurasse, quod post appellationem, excommunicationis sententiam tulerit, & Archiepiscopi testes similiter jurasse, quod ante appellationem: nos dicta testimonium benigne interpretari volentes, ne perjurii reatu notentur: quia utrumque esse potuit, & quod post primam appel. & ante secundam sententiam lata fuerit, eandem sententiam decernimus non tenere.

[1 Archiepiscopo asserente quod vos ante appellationem excommunicastis, & postea sententiam suam confirmari: contra propositum quod post appellationem in vos sententiam excommunicationis protulisset, & ob hoc dixisset eam nullius momenti esse, adiectum etiam tam tu quam altera pars, quod testes fuerunt hinc inde producti, & attestaciones eorum receptae. Nos vero auditis & cognitis rationibus & allegationibus utriusque partis, & attestacionibus diligenter inspectis.]

CAP. XVII.

In causa appellationis super novis capitulis tantum testes novi & veteres producantur, juramento secundum morem prius recepto.

Idem Episcopo Placen.

Paternitatis tuae literis nos consulere voluisti, iurum recipendi sint novi testes super quaestione iudicata, in qua testibus renunciatum constet utrinque. Et an testibus in prima causa receptis propter causam appel. liceat super quaestionibus iudicatis aliquid novi proponere: [1 & 7.] Duximus tibi respondendum, quod in appellationis causa, si nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid

a Ca. 14. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 8. c. 8. b e. 15. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 9. p. 8. c Embruden. al. E. H. brud. d ca. 16. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 1. c. 10. e Post Conc. Lat. c. 12. p. 8. & ca. 17. eod. tit. in 1. comp.

comprobare: eos credimus posse recipi super novis duntaxat capitulis, receptis prius ab ipsis, secundum formam recipiendorum testimonium, juramentis.

[1 Licet igitur novis ex his non plene innovat utrum testes super eisdem vel novis capitulis a partibus desiderentur induci, quia tamen cum prudentium iuris copiam habeat, nos super hoc consultius voluisti.]

CAP. XVIII.

Qui iuravit testimonium non dicere, testificari compellitur, si testificaciones publicata non sunt.

Idem Exon. Episcopo.

Intimavit a R. Presbyter b, quod G. clericus capellanum ejus & alios quam plures de testibus suis juramento constrinxit, quod testimonium, consilium & auxilium contra ipsum non praerent eidem. Ideoque injungimus, ut si testimonium eorum a publicatum non est, nec est abrenunciatum testibus, eos qui sunt juramento adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos in testimonium recipere non postponas.

CAP. XIX.

Publicatio vel renunciatio testimonium in certis capitulis non praedat volenti testes producere in alio. h. d. quo ad titulum.

Idem Abbati & fratribus de Martuwo.

Causam f, quae vertitur inter vos, & plebanum, & clericos sanctae Mariae de Martu, commissimus iudicibus terminandam, cumque utraque pars in eorum esset praesentia constituta, & testes essent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & attestaciones etiam publicatae, quoddam privilegium nuper a nobis impetratum in medium protulisti: [1 & 7.] Iudicibus ipsis mandavimus, ut super aliis capitulis, si qua alia fuerint ab his, super quibus testes recepti sunt, & eorum attestaciones publicatae, testes (si qui idonei producti fuerint) recipiant, & (nullis capitulis noviter a nobis per vestros nuncios impetratis, quae contineantur in privilegio vestro, vel in aliis literis, quas vobis indulimus postquam causam ipsam commissimus, eisdem praedictae plebi in hac causa impedimentum praestantibus) concordia vel iustitia mediante decident. Quia vero Florentinus Episcopus intimavit quaedam capitula eidem privilegio esse inserta, quae obvia rationi videntur, illud ad nostram praesentiam cum vestro nuncio transmittatis.

[1 Asserentes vos quaedam alia munimenta a nobis impetrasse quae rationes supra dictae plebi obscurasse & impedire videntur, quare causa ipsa nondum potuit terminari. Quia vero sollicitudini nostrae incumbit utriusque ecclesiae iura sua servare integra, ac litibus & contentionsibus finem imponere.]

CAP. XX.

A testimonio repellitur simili morbo laborans.

Idem Novicen. h. Episcopo.

Personas i ecclesiarum: & infra. Verum si coram te vel alio quolibet negotia ventilentur, nolumus ut aliqui consimili morbo laborantes, si certum sit, aut legitime super hoc possint convinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.

CAP. XXI.

Christianus contra Iudaeum in testem admittitur.

Idem in Concilio Lateran. k

Iudaei sive I Saraceni: & infra. Testimonium quo-

a Post Concil. Lat. p. 8. c. 13. & ca. 18. eod. tit. in 1. comp. v. d. Oldra. Concil. 127. & 160. cons. 90. & 97. b vox, Presbyter, deest in antiquis. c al. V. d illorum. e al. Mariba. f Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. ca. 15. & ca. 19. eod. tit. in 1. compilation. g continentur. h Norvicensi. i Ca. 4. tit. de appell. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 10. c. 5. k sub Alex. III. c. 26. l C. tit. de Iuda. in 1. comp. Vide Specul. tit. de test. §. 1. Adde quae de hoc art. dixi. lib. 2. c. 207. in d. rec. Inquisit. schol. 2. lib. 1. schol. 124.

CAP. XXVIII.

Unius iudicij verbo non creditur: scripturae vero ejus per testes reparari possunt: saltem hoc in Papa. ita communiter sumatur. Innocentius III. consilium & populo benevolentano.

VM a nobis: & infra. Et canonica & civilia jura sequentes, districtius inhibemus; ne unius iudicis, quantumque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causa, sine super testamentis, sine quibuslibet aliis contradietibus quaestio agatur. Nec scriptum eorum (nisi testimonium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ei possint & debeant duorum vel trium testimoniorum testimonio prevalere: Salva in omnibus sedis Apostolicae auctoritate.

CAP. XXIX.

Testi super dilatoria indulto, non creditur super principali, nec cogitur deponeere: sicut si super peremptoria: tunc enim cogi potest, ut jure deponeere super toto.

Idem Tyren. Episcopo. b

DE e testibus: [1 & infra.] Consult. v. r. r. quod si testes sint induciti ad exceptionem dilatoriam solummodo probandam, cum super ea tantum juraverint dicere veritatem, super principali nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, utpote super quo deponerent non jurati. Si vero cum ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducuntur, reliqua pars super principali negotio etiam nos deponere forte poterit, & ut cogatur super toto negotio dicere veritatem, iactamento eos postulare obligari: ad id sunt sine dubitatione cogendi: nisi forsitan sufficiens productio testimonii super principali jam facta fuerit, vel renunciatum testibus 4, vel depositiones testimonii fuerint publicatae.

[1 Qui ad exceptionem probandam a partibus inducuntur, sua nos dicunt considerandos, utrum cogendi sint super principali negotio, & sere testimonium veritati, & an illi sint sicut ceteri testes examinandi distrahendi, qui ad purgandam alterius infamiam inducuntur. Super hoc igitur sit utrum plurimum commendantur, quo si dubia sit. App. vult. certificari. respicito.

CAP. XXX.

Dista testimonium non sunt ad petitionem tertii publicanda. Et si qui produxit testes coram certis iudicibus, non potest ad eundem testimonium coram iudicibus alius illos producere, sed illorum attestacionibus debet esse contentus.

Idem Elen. & Cistren. Episcopis, & Archi. de Norbanen.

CONFIRMATUS in praed. no. e procurator magistri R. proposuit, quod cum decanus & capitulum Eboracen. et tum auctoritate Lateran. concilii s. tum privilegii proprii ratione, Archidiaconarum Richemundiz canonice contulissent, magister H. qui Archidiaconus Richemundiz nominatur, ipsum eo post appell. ad nos interpositam spoliavit. Cumque praedictus g. R. ad iudices super restitutione sua commissionis literas impetrasset, in memoratus H. literas revocatorias impetravit. [1 & infra.] Inter alia postulabat praedictus H. ut faceremus depositiones quorundam testimonii aperiri: sed procurator praedictus aperiendas eas non esse dicebat: cum non in hac causa fuissent induciti, sed in ea, quae inter Eboracen. Archiepiscopum & eundem R. vertebatur: [2 & infra.] Nos eas aperire nolimus, sed causam maxime vestro examini committendam: ita quod si vobis confiteri praefatum H. testes pro se coram Episcopo & Decano Lincon. & te fili Archiep. delegatis

a Ca. eod. tit. in 3. comp. Vid. Anton. de Butr. sup. de arb. c. non sicut. b Turonen. Archiepisc. al. Turon. al. Trecenti. al. Trien. c Ca. eod. tit. in 3. comp. Vid. Specul. tit. de testib. b. s. d. Vid. nov. abbas. & in Bar. C. de iudic. c. ca. 3. eod. tit. in 3. comp. p. l. sub Alexand. III. ca. 8. habetur concess. III. de prob. c. 2. b. praed. magister R.

iudicibus produxisset: adtestacionibus apud eum depositis sit contentus: alioquin eo non obstante, quod testes illi coram iudicibus ipsi, & te fili Archiepisc. fuerit producti, productio H. si producti fuerint, ad testimonium admittantur.

[1 Quas idem procurator per falsi suggestionem opposuit impetratas, &c.

[2 Licet autem archidiacon. sicut superius est praemissum, ad faciendam nobis fidem super omnibus plenorem, attestaciones quasdam petere aperiri, adversarius autem in alia causa eas afferere esse receptas.]

CAP. XXXI.

Publicati adtestacionibus non opponitur in personas testium, res casus excepti, & ad secundam determinationem subdit.

Idem.

PRESENTIUM a auctoritate statuimus, ut si quis post depositiones testimonii publicatas obijcere voluerit in personas eorum, ei tunc tandem liceat, cum iuramento firmaverit, quod ad hoc ex malitia non procedat: Nisi forsitan ante publicationem id fuerit praestitum: Vel ostendere poterit, quod post publicationem didicerit, quod obijcit in personas. Ceterum, cum quis personas testimonii se velle post publicationem depositionum repellere, fuerit protestatus, si quid pro ipso dixerint, de facili non creditur.

CAP. XXXII.

Si auctor & res testes contraria deponant, fidem sibi non derogant, sed prevalere dignorez, & versimiliora deponentes: & si in ceteris non est disparitas, praefertur numerus.

Idem London. b & Elen. Episcopis.

IN nostra e praesentia: [1 & infra.] Cum girat hinc plures, inde vero sint testes numero pauciores producti, quos non solum diversa sed ad versa penitus in quibusdam constat testimonia reddidisse: quia etiam ad multitudinem tantum respicere non oportet, sed ad testimonii qualitatem, & ad ipsorum deposita, quibus potius lux veritatis adsistit, ex quibus motum animi sui convenit iudicem informare: Mandamus, quatenus si testes utrinque producti ejusdem honestatis & existimationis exiterint, cum constet testes monachorum esse testibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono sententiam praefertatis. Si vero testes ex parte monachorum producti tantae praesentia fuerint, quod eorum auctoritas aliorum sit merito multitudini praefertenda, ab impetitione Archidiaconi ab solvatis eosdem.

[1 Constitutus de si. mag. V. v. l. nomine, & di. si. arend. Cantuar. a quo procurator fuerat destinatus, possessionem ecclesiae de Melsion. quam dilecti. Abbas & monachi S. Augustini Cantuar. illicitè occupaverunt, cum fructibus medio tempore perceptis sibi restitui postulavit. & infra.]

CAP. XXXIII.

Ad probanda impedimenta electi, laici & femina admittuntur. (adde) & testes de auditu & fama sufficienter non probant.

Idem priori sancti Fridiani Lucan. d & magistro G. canonico Pisano.

TAM e literis vestris, quam depositionibus testimonii, intelleximus nihil esse contra Lucanum electum, sufficienter ostensum, nisi de auditu tantum & fama: cum super aliis si qua forte videantur esse probata, testes sint vel soli, vel tales qui non poterunt illa legitime comprobare: Quia vero super matrimonio, quod idem clericus dicitur contraxisse cum vidua, testes non fuere recepti propter appellacionis obstaculum,

a C. 4. eod. tit. in 3. comp. Vid. Am. de But in c. ex p. sup. eod. & Lap. alleg. 72. b al. Lingon. & Elenun Episc. c c. 3. eod. tit. in 3. comp. Vid. Rom. singul. 302. & Corf. singul. 272. Incip. duo testes verb. restit. d Lucens. e c. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide Abb. in ca. reprehensibilu. inf. de appell.

ne laici vel femina in tali reciperentur articulo contra ipsum: nos ut tantæ irregularitatis obiectio non remaneat indiscussa, mandamus, quatenus testes sive laicos sive feminas a (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum induciti, recipiatis legaliter, & examinetis prudentes: excommunicantes solenniter si quis eos impedit præsumperit quo minus testimonium perhibeat veritati. Demum adtestationibus publicatis, si forte constiterit irregularitatem huiusmodi non esse probatam, indicatis eidem electo purgationem canonicam de obiectis, per septem canonicos majores ecclesiæ, vel priores ecclesiarum civitatis Lucan. Presbyteros seu Diaconos bonæ famæ præstandam: qua recepta præfigatis ei terminum, quo consecrandus nostro se conspectui repræsenteret. Si vero vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel intra terminum constitutum non præstiterit purgationem indicatam: vos eum à prælatione Lucan. ecclesiæ amoventes, mandetis ex parte nostra capitulo, ut electionem de alio non differant canonicè celebrare. Archiepiscopus autem Lucan. & G. sacristam, qui contra prædictum electum literas nobis sub nomine majoris partis capituli destinaverunt (cum constet per adtestationes prædictas, longè majorem partem capituli non fuisse consensum huiusmodi literarum) ab officio & beneficio denunciatis esse suspensos: donec mercantur nostram indulgentiam obtinere.

CAP. XXXIV.

In causa liberali contra contumaciam etiam sine contestata, testes recipi possunt. hoc dicit notabiliter, secundam lectu. communem.

Idem [Dulmen. b. Episcopo & decano & priori sanctæ Trinitatis Eboracens.]

Cum olim archi. Menen. adversus Cantua. Archiepiscopum super statu Menen. ecclesiæ proposuisset questionem: [1 & 7.] Mandamus, quatenus nisi pars adversa prædictum Archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum securum d. & idoneum convocatis, & sicut legitime contestata, testes, quos Archiepiscopus in Angliæ, & quos archi. duxerit producendos in Vuallia, recipere procuretis. Verum si Archiepiscopus citatus legitime, vel per se vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut liem etiam contestari, vos testes, maximè senes & valetudinarios, quos archi. duxerit producendos, sublato app. obstaculo admittatis, & depositiones eorum conscriptas ad se. curetis apost. destinare, statuentes partibus terminum peremptorium, quo per se vel responsales idoneos nostro se conspectui repræsenterent, sententiam recepturæ.

[1 Archiepiscopo ipsi per literas nostras dedimus in mandatis, ut per se vel per procuratorem idoneum ad præsentiam nostram super hoc accederet responsurus. Verum cum ipse nec venisset, nec misisset propter hoc idoneum responsalem: volentes Menen. ecclesiæ paternam sollicitudine providere, causam super hoc ven. f. n. Episcopo Helensi & d. f. Londoniensi, decano, & archid. Buknan. sub certa forma duximus committendam, à quibus non fuit hactenus iuxta mandatum nostrum in negotio ipso processum. Ne igitur causa ipsa remaneat indecisa dis. v. per. n. f.]

CAP. XXXV.

Publicatis attestacionibus admittitur adversarius ad probandum contrarium, si ante publicationem super hac probatione contraria iuratum non potuit. b. d. & est casus singularis.

Idem priori de Bolonic. e. & Arectori ecclesiæ de Boreliu.

a Vide l. 1. & 2. per Cy. ff. de leg. & de rest. spol. ca. literas.
b al. Helien. c. 7. eod. tit. in 3. compil. d. locus litigii securus esse debet, ac talis ut omnis iniquitatis suspensio procul absit.
c Boloni.

EX tenore a vestrarum accepimus literarum, quod cum vobis causam, quæ vertitur inter R. militem, & M. mulierem, commiserimus sine debito terminandam, & infra. Pars mulieris proposuit, quod dictus miles prius corporale præstitit juramentum, quod ipsam duceret in uxorem, postmodum carnaliter cognitam, tradidit in domum b. Miles vero hoc inficiabatur omnino, adiciens quod est hæc vera essent, eam tamen de jure habere non potuit, eo quod aliam tunc viventem prius duxerat in uxorem. Cum per testes militis videretur esse probatum, quod ipse ante festum Purificationis beatæ virginis B. e. mulierem solenniter accepit uxorem, & testes M. mulieris dicerent, quod in septimana Paschali sequente festum prædictum, de ea ducenda præstitit juramentum, prædictus miles ab inpetitione ipsius absolvi cum instantia postulabat. Verum ex parte sapienter mulieris extitit replicatum, quod eo tempore, nec non d. & ante, quo testes dicti militis dixerant eum cum alia matrimonio contraxisse, fuerat semper in Ebor. provincia commoratus, cum testes ipsi dicerent hoc longe extra dictam provinciam actum esse, determinantes tempus & locum: quod per testes idoneos erat probare parat. Sed contra fuit ex adverso responsum, quod (cum attestaciones jam essent hincinde solenniter publicatæ,) locus productioni testium jam non erat. Quia igitur dubitatis utrum post publicationem attestacionum super illo articulo deberent testes admitti: nos inquisitioni vestre auctoritate præsentium respondemus, testes mulieris ad probandum illum articulum admittendos.

CAP. XXXVI.

Indulgenda est in causa quarta productio testium penita cum solemnitate legali, causa legitima non refragans, alia legitima appellatur.

Idem priori sancti Vitorii.

Significaverunt e nobis: [1 & 7.] Cum causa quæ vertitur inter Abbatem & monachos sancti Dionysii ex una parte, ac abbatissam & moniales de f. Forcellis ex altera, tam super proprietate, quam super possessione prioratus de Argentolio g. iudicibus à nobis commissa fuisset, & moniales super causa proprietatis prius liem ingressæ, testes produxissent in illa: postmodum possessionis iudicium suspensio petitorio intentarunt: [2 & 7.] unde in causa possessionis, quam moniales petebant, ratione, quod illæ, quibus ipsæ successerant, inde fuerant violenter ejectæ, testes fuerunt ab utraque parte producti, & eod. ulque processum, ut publicatio jam fieri deberet: [3 & 7.] Mandamus, quatenus si vos isconstiterit Abbatem & monachos quartam productionem testium, cum iuris solemnitate super possessorio petivisset, & propter hoc intra decem dies post interlocutoriam sententiam appellasset (nisi forte iudices quartam productionem negaverint) pro eo quod voluerint escranatam multitudinem testium refranare, vos ad quartam productionem (adhibita solemnitate legali) admittatis eosdem, ipsos (si in probatione defecerint) in expensis legitimis condemnantes. Et nisi adeo sit in petitorio jam processum, ut plene possit de proprietate liquere h. vos causam possessionis, ad quam de iuris beneficio abbatissa & moniales habere recurrent, primitus terminetis, in causa proprietatis postmodum processuri: alioquin questionem terminetis simul utramque.

a Cap. 8. eod. tit. in 3. compil. vid. Soci. in reg. 460. incipit, Testis publicatus, &c. b vide l. 1. c. de sponsal. & in l. 2. eod. tit. c. al. ita, B. mulierem accepisset solenniter. d In plur. anteq. nec non & antequam. e Ca. 9. eod. tit. in 3. compil. f al. Forcellis. g Argentorio. h Quando dicatur liquere, tradit. Abbat. in ca. cum elia. De verb. sign. Auto. Batr. in c. prout. De dol. & caut. Gloss. in can. decernimus 3. g. g.

[1] Per litteras suas ven. f. n. G. Sylvanellen. Episcopus, & dicitur fil. l. Abbas S. Victoris Parisien. & E. Aurelianen. Decanus, quod.

[2] Quod ei de iure licere ipsi de prudentium consilio per interlocutoriam sententiam declaravit.

[3] Tebant moniales predicta depositione testium in causa possessionis tantummodo publicari, sed contradicebant monachi, allegantes, quod facta in causa proprietatis fuerat prius coepa, ita debebat accipere prius fidem, vel saltem tam super posteriori quam super possessione testes prius publicari debebant. Ipsi vero auditis hinc inde propositis, cum super hoc vellent interloqui, habito super hoc consilio sapientium monachi ad vestram audientiam appellaverunt. Ipsi autem diem alteram paribus irasigentibus deliberarent an deberent huiusmodi appellacioni desistere, convocatis prudentibus de ipsorum consilio, sententiam minime reprobandes, parti monachorum audientiam indulserunt, si forte rationem aliquam allegarent ad retractandam sententiam predictam efficacem: qui tandem post allegaciones suas appellacioni prius facta fortiter inflexit, & infra. Nos igitur huic & alteri auditus, que fuerant hinc inde proposita de communi. f. n. c. p. a. f.]

CAP. XXXVII.

Diligenter examinandi sunt testes & proutendi, qui eos impediunt: & ipsorum testium multitudo est per iudicem refraganda.

Idem Episcopo Placentino.

Um causam a, que inter Archiepiscopum Ravennae ac commune Favent. [1] & infra. Quia vero utrique parti nimis existeret onerosum, ut testes producerent coram nobis: mandamus, quatenus recipias testes, quos utraque pars, tam super principali negotio, quam in personas testium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures: & de singulis circumstantiis prudenter inquirens, de causis videlicet, personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine cuncta plene conscribas: & infra. Testes autem, &c. Quod si forte Faventini vel alii eos, quos dicitur Archiepiscopus ad perhibendum testimonium veniri duxerit producendos, praesumpserint impedire, tu ipsos ab huiusmodi praesumptione cessare compellas. Volentes autem efractatam multitudinem testium refragari, volumus, ut hinc inde quadragenarium numerum testium excedere non permittas, ita videlicet, ut si Faventini testium depositiones ratas habere voluerint, que a Ferrari. Episcopo & Abbate Pompon. receptae fuerint, testes ipsi computentur in numero prelibato: alioquin (cum attestaciones ipsae sint clausae) iidem testes, si necesse fuerit, iterato producantur.

[1] Super villa Luci & S. Potici, & castro Arcol. & eorum districta honore ac iurisdictione noscitur agitari diversis iudicibus ducimus committendam, nec potuisset per aliquos eorum terminari. & infra. Procuratoribus utriusque parti comparentibus, deinde coram vobis iuramentum de calumnia fecimus utrique praestari.]

CAP. XXXVIII.

Attestaciones receptae in sommario, si dem non faciunt in plenaria iudicio. Et illarum publicatione non obstante idem, vel alii testes super eisdem capitulis recipi possunt.

Idem de b Novosont. & Casades Abbatis.

Veniens ad Apostolicam e sedem C. Archid. Clare-

a Cap. 10. eod. tit. in 3. compil. Iteo vero tam diligens cura in examinandis testibus est adhibenda per iudicem, ne mendacium dicant, facti, Distict. cap. 19. Eleuther. Papa in c. iudicantem. 30. q. 3. Videtur Simancas cath. Instit. tit. 64. num. 10. b al. Novem font. c. 11. eod. tit. in 3. compil. Vid. For. de Bonintendis dec. 14.

mo. humiliter supplicavit, ut sententiam super decanatu Clarem. ecclesiae pro eo latam, quae jam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cum autem procuratores capituli Clarem. in nostra praesentia proposuerint, sententiam illam contra iustitiam, & post appellacionem ad nos interpositam, promulgatam: & infra. Et idem Archidiaconus ipsos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus respondere: P. Subdiacon. noster se ipsi opposuit ex adverso, adferens canonicè se in decanatu Clarem. electum, propter quod dicitur Archid. in sua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia decanatus ipse, non ad illum, sed ad se potius pertinebat: & infra. Cum igitur super his aliquamdiu disceptasset, interlocuti fuimus, ut dictus P. si posset, incontinenti suam intentionem fundaret: quia cum super hoc testes & instrumenta produxerit, interloquendo pronunciamus, quod sua intererat, ut se posset opponere Archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam super electione, quam super sententia contestata, quatum fuit ab ipso Archid. utrum attestaciones prius exhibitas in articulo supradicto in hoc iudicio vellet admittere: qui respondit quod vellet, dummodo posset obijcere tam in personas testium, quam in dicta. Quo audito, pars adversa respondit, quod attestacionibus illis in hoc iudicio uti volebat: cum non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent lite non contestata. receptae: unde super toto negotio alios volebat testes producere vel eisdem. Pars autem respondit adversa: quod cum testes illi, tam super sententia, quam super electione dixissent, & eorum attestaciones fuissent in iudicio publicatae: non licebat eidem (postquam testificata didicerat) super eisdem articulis alios testes producere, praesertim cum in hoc iudicio attestacionibus illis usus fuisset Subdiacon. prelibatus. Nos igitur iustitia pronunciamus exigente, quod testes essent recipiendi super toto negotio, quos utraque pars duceret producendos. Quia circa mandamus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam super principali a, quam etiam incidenti, sine canonico terminetis. Quia vero quae in capitulo aguntur, non facile possunt, nisi per canonicos ipsos probari: volumus, ut ad cautelam absolvatis eisdem, ut vocati ad testimonium liberè valeant pro utraque parte testari. b

CAP. XXXIX.

Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque iuramento, nisi a partibus remittantur.

Idem Bisuntino Archiepiscopo.

Tvis e quæstionibus: & infra. Monachi vero de suis fratribus ac conversis, testes in causis propriis producere absque iuramento exhibitione non possunt: nisi forte à parte remittatur adversa.

CAP. XL.

Delegatus necessarius in testem removetur à iudicando, & alius subrogatur.

Idem Atrebaten. Episc. & d. Dedimonen. & Viscampi Abbasibus.

Dilecto filio e Arien. praeposito nobis f innotuit exponente, quod cum causam, que inter ipsum & comitissam Flandrensem super donatione sex praebendarum sacerdotium agitur, vobis Episcopo ac Abbas Dedimenen. & Atrebaten. Decano duximus committendam: idem praepositus citra liti contestacionem proposuit, quod testimonium Decani necessarium erat sibi in causa praedicta, cum de iure suo non nisi per ipsum & alium unicum tantum testem, fidem facere

a In C. Barb. negot. quam super etiam. b al. testific. c C. 12. eod. tit. in 3. comp. vid. hic Guid. Pap. d De Dun. e Amens. f C. 12. eod. tit. in 3. comp. vid. Guid. Pap. hic.

64
quod
n, &
dam,
miles
duce
duxit
adji
tabe
duce
esse
beat
, &
chali
jura
solari
dicit
non d
alia
vovin
extra
us de
rati.
attoc
statis
ari-
au-
s ad

quam
nylia
clis
ione
milla
em-
[1]
[2]
[3]
[4]
[5]
[6]
[7]
[8]
[9]
[10]
[11]
[12]
[13]
[14]
[15]
[16]
[17]
[18]
[19]
[20]
[21]
[22]
[23]
[24]
[25]
[26]
[27]
[28]
[29]
[30]
[31]
[32]
[33]
[34]
[35]
[36]
[37]
[38]
[39]
[40]
[41]
[42]
[43]
[44]
[45]
[46]
[47]
[48]
[49]
[50]
[51]
[52]
[53]
[54]
[55]
[56]
[57]
[58]
[59]
[60]
[61]
[62]
[63]
[64]
[65]
[66]
[67]
[68]
[69]
[70]
[71]
[72]
[73]
[74]
[75]
[76]
[77]
[78]
[79]
[80]
[81]
[82]
[83]
[84]
[85]
[86]
[87]
[88]
[89]
[90]
[91]
[92]
[93]
[94]
[95]
[96]
[97]
[98]
[99]
[100]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

posset: unde postulavit, ut in causa ipsa pro eo procederetur excluso, vel superederetur in negotio quouique substitueremus alium loco ejus, vos autem petitionem ejus admittere recusastis, quinimo post appellationem a prebendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. Ne igitur ob testis defectu loco ipsius duximus subrogandum a mandantes, quatenus si est ita (suspensione prepositi relaxata) in causa juxta prioris mandati tenorem, ratione pravia procedatis.

CAP. XLII.

Ne probationis copia pereat, citato adversario recipiuntur & publicantur testes, quos reus induxit.

Idem iudex Sabinen.

Significavit nobis Presbyter sancti N. Sabinen. diocesis, quod fundatores ejusdem ecclesie liberam eam esse volentes, fundacionis tempore se in ea nihil juris retinere dixerunt: unde timens, ne processu temporis, probationis copia valeat deperire, provideri super hoc idem Presbyter postulavit. Quocirca mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse super hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denunciando a fundatoribus antedictis vel eorum herediis, ut receptioni testimonium si velint, inter sint: & super denunciatione sic facta, consici facias publicum instrumentum.

CAP. XLIII.

Si materia antiqui capituli reperitur aliquo addito, quod subijcitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicari attestacionibus produci.

Idem Episc. & Archidiacono Beneven. e

Cum causa, que inter Oeconomum monasterii sancti M. de monte: & infra. Cum igitur Abbas & fratres ejusdem loci probare intendant, quanti precii venditionis tempore possessiones predictas fuere: mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partium super hoc duxerit producendos. & infra. Si vero pars monasterii ad hunc articulum eisdem testes produxerit, quos ad aliam probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis, quoniam aliud est probasse deceptionis excessum, & aliud probare quantita- tem valoris.

CAP. XLIII.

Recipiuntur & publicantur testes, qui interfuerunt sententie, ubi per scripturam de sententia non apparet.

Idem.

Abericus miles g nobis insinuare curavit, quod cum olim inter ipsum & mulierem Ravennatem, coram capitulo Ravennaten. matrimonii questio vertetur, tandem lata fuit divortii sententia inter eos: postea vero dictus miles timens sibi & filiis, quos de legitima uxore suscepit, ex eo posse prejudicium generari, quod in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit ut testes, qui sententie interfuerunt predicta, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus testes curatis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

Publicatis attestacionibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directe contrario, qui prius fuerint producti in iudicio sumario, seu extra iudicium, h. d. secundum notabiliorum intellectum, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc

a Vid. l. licet, per Cy. & Bart. c. de presum. b Ca. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. Bart. in auth. sed & si quis. c. de testib. & Guid. Pap. c. In C. Barb. quos super hoc idem Presb. du. presentandos, d Vid. Lambertin. de iure patron. art. 4. q. 2. P. in 1. part. 2. libr. e al. Vrbenn. f Ca. 2. tit. de empt. in 3. comp. Vid. Guid. Pap. g Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

expone textum in si. ubi, in hoc casu: scilicet cum testes aliter produci reducantur. Pan.

Idem Beluacens. Episcopo.

Cum in tua diocesi a: & infra. Vtrum autem si accusatore idoneo comparente, per tres vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depositiones eorumdem posteriorum testium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, ac prastantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverant b, distinguendo personas & gradus, a quibus directe hi, de quorum copula agitur descenderunt, an primi posterioribus prastantur non immerito quari possit. Quoniam autem ad aliud & ob aliud juraverint, tam illi, quam isti, tamen si in secundo iudicio priores personarum jurata deponerent illa eadem, que primo dixerunt, absque dubio eorum testimonium pravaleret, nec eo possent preteritu repelli, quod partes testificata didicerant, cum talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

CAP. XLV.

Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producendis. Et denunciandi sunt testes non teneri juramento, de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes alios, de veritate non dicenda, puniuntur reus, de cuius voluntate hoc fieri prastantur.

Idem.

Constitutis e in presentia nostra Archiepiscopo & M. canonico Surrenti. dum ipse illum de crimine honoris defecit: & infra. Ceterum quoniam a principio protestatus est prastatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineos multa impedimenta per suam potentiam prastitisse, quo minus probationum copiam in nostra presentia secum haberet, cum quosdam induxerit ad iurandum ne adversus Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus a testimonio perhibendo arcerere nitantur: nos ex officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam a in omnes, qui impedimenta liquod ipsi M. prastare prastumpserint in testibus producendis. Illos autem quos (ut dictum est) iurasse constiterit, quod contra Archiepiscopum nil dicerent, denuncies juramento huiusmodi non teneri. Si quis autem de consanguineis dicti e Archiepiscopi aliquem de testibus prastumpserit impedire (quia verisimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret capulo societatis occulta, eo quod si voluerit, poterit prohibere: cum secundum legitimas sanctiones iniquam ostendant se se causam fovere, & experiri debeat iustitiam auctoritatem elusam, qui defensionis copiam subrehit adversario) eundem Archiepiscopum ab officio pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illi fecerit a tali prastumpcione cessare.

CAP. XLVI.

Qui testificata non didicit, nec renuncians testibus producendis, super antiquo articulo seu capitulo testes etiam alias produci producere potest.

Idem Magdeburgen. g Archiepisc. & prapost. Sebuzgen.

Constitutis in presentia nostra procuratore A. Clororis nobilis viri Marchionis Milnen. & nuncio illustri Principis Bohemorum. [1 & infra.] Pragen. Episcopus ad petitionem ejusdem Principis ipsa volen-

a Cap. 3. eod. tit. in 4. comp. Vid. Guid. Pap. b juraverunt. c Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. d Per excommunicationis sententiam dubiansib. succurritur. concor. quod not. Bar. in l. quidam consulebant. ff. de re iudica. e vox dicti, deest. f ostendat. g al. Magdeburgen. Archiepisc. & prapost. Sebuzgenum. h Ca. eod. tit. in 4. comp. Vid. Guid. Pap. i Misina. te ad

te ad ipsum accedere, ut ius coram eo proponeret actiones, sed à fatellitibus ejusdem prohibita, qui ei bis vel tertio prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit: à qua ipsa fecit ad nostram presentiam provocari: & infra. Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis testes, quos vel nobilibus ipsa pro se, vel Princeps pro parte sua (cum nondum testificata didicerint) super processu Pragen. Episcopi, vel posterorum iudicium duxerint producendos, & nobilibus ipsa pro se, vel testes, quos induxit prius, vel alios si voluerit inducere non vetetur, cum non renunciaverit testibus producendis.

[1 *Dil. fr. n. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem concessimus audire, etiam quo proposuit procurator nobilis memorata, quod cum alim ea significante ad nostram audientiam pervenisset, quod praedictus Princeps eam duxisset legem in uxorem, & xxv. annis & amplius velut conjugem legitime pertulisset, & filius & filias suscepisset ex ea.]*

CAP. XLVII.

Temt consilium duodecim, sine quibus ad probandam consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. b. d. summando generaliter.

Idem in Concilio generali b.

Lect e ex quadam necessitate prater communem formam olim fuerit institutum, in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam testes de vita deponere non valerent usque ad gradum septimum computando, quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia: statuimus, ne super hoc recipiantur de cetero testes de auditu, cum iam quartum gradum prohibitio non excedat. Nisi forte e personæ graves extiterint quibus fides merito sit adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis non utique ab uno, cum non sufficeret ille si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis & omni exceptione majoribus: cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellentur auctores. Nec tamen si unus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperunt, quod testantur, tanquam plures idonei testes debent admitti, cum secundum ordinem solitum iudiciorum non sufficiat unius testis assertio, etiam si prædiali refuleat dignitate, & actus legitimi sint infamibus interditi. Testes autem huiusmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedant, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumlocutione sufficienti designent, & ab atroque latere singulos gradus clara computatione distinguant: & in suo nihilominus juramento concludant, se accepisse à suis majoribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant se vidisse personas, vel in uno prædictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere: tolerabilis est enim aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.

CAP. XLVIII.

Post publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent testes, nisi quando delo, vel negligentia examinatorum super omnibus capitulis interrogati non fuerint.

a *Hec duo verba, pro se, desunt in antiq. exemplar. b Lat. vrom, sub Innoc. III. c. 52. c Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. & de clar. a hanc constitutionem, ut per Dominicum, in cas. presu. dist. 33. vid. Guad. Pap. d Vid. l. ad testium. C. eodem l. in summa ff. de ag. pl. arc. e Dicitur forte, deest in concil. habetur tamen in Greg. compil.*

Honorius III. *Præposito Malisii Firman. diocesis.*

Per tuas nobis literas e intimasti, quod cum causa, quæ super quibusdam terris vertitur inter canonicos sancti b. Petri ex una parte, & G. sancti Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes tuos interrogari postulat iteratos: [1 & infra.] Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cetero audiendum, nisi forsitan à principio illos interrogari super certis capitulis postulasset, idque malitiosè, vel negligenter fuerit prætermisum.

[1 *Super quo quid agere debeat. Apost. responso desiderari edoceri.]*

CAP. XLIX.

Testes probatorii & reprobatórios probatoriorum reprobare licet: sed reprobatórios reprobatórios non licet.

Idem *Vell. Olavi & Sacramenta. Abbatibus, Palentia & Segobien. diocesis.*

Lect e dilectus f. in L. tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem procuratoribus Burgien. Episcopi, & clericorum sanctæ Mariæ de castro Soret. dedimus auditorem, ea, quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter, quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere d. proponebat: [1 & infra.] Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos: quos si rursus pars altera vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittite & procuretis, ita quod ultra non liceat partibus ad reprobationem testium aspirare: ne si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutius protelari contingat.

[1 *Et protestans nihilominus attestaciones alterius partis, quæ vacante sede Burgen. dicuntur receptæ fuisse, certis de causis nullius esse momenti, causa ipsa per nos non potuit terminari, licet pars altera sententiam cum instantia postularet. Illud igitur ad vos de consensu partium remittentes. d. v.]*

CAP. L.

Attestaciones receptæ per arbitrum, fidem faciunt in iudicio, si testes mortui sunt: si vivunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestaciones recipere, an testes de novo deponere. Et adde, etiam si attestaciones publicatæ sunt, & hoc ultimum non est in l. fin. C. eod. ubi ponitur casus huius decre.

Idem *Præposito & magistro G. & B. Laudun. e canonicis.*

Præsentata f. nobis Sueslon. Archidiacon. petitio continebat, quod cum inter quondam R. prædecessorem suum ex una parte. & capitulum sancti Petri. Sueslon. ex altera, super iurisdictione, quam idem Archidiacon. se in dicta ecclesia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quaestio verteretur, tandem cancellarium Parisien. & magistros R. Remen. & P. Briton. canonicos g. super hoc arbitros elegerunt: qui cum suscepto arbitrio aded in negotio processissent, quod productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in scriptis sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, unus ipsorum viam univerſæ carnis ingressus, & alius h. in Archiepiscopum Ebrudunen. i ad-

a *Vid. Paul. de Castr. cont. 369. in cap. in casu de quo queritur. & Ioan. Andr. in ca. cum causam qua trer. supr. eod. quem sequitur Alex. conf. 104. in c. circa primam, vol. 3. b Dicitur, sancti, deest in omnibus manuscr. c An hæc decre. habeat locum in causa summaria. vid. per Butrium, in c. veniens. 2. sup. eo. d. producere. alii, proponere. e al. London. f Vid. Inno. in c. ex parte. sup. de arbit. g Clericos, in antiqui cod. h alter. i Ebrudun. al. Ebruden.*

sumptus, qui distat per duodecim dietas & amplius ab eisdem. Vnde cum prædicto R. solo minimè arbitrari valente videatur arbitrium expirasse, Dif. vestra mandamus, quatenus causam juxta hujusmodi acta sine debito terminetis: optione capitulo reservata, ut vel recipient depositiones eorum, qui supersunt productorum testium contra eos, vel eas respuentes consentiant, ut iidem testes admittantur iterum, salvo jure quod in utroque casu eidem capitulo competit, tam in personas testium, quam in dicta.

CAP. LI.

Non creditur testi etiam religioso, qui sine juramento depont.

Idem Pennen. Episcopo a.

Nuper nobis b A. Presbytero supplicante innotuit, ut cum ipse ordinem fratrum Minorum causa probationis infra annum intrasset, custos ad probandum, quod idem Presbyter fecisset professionem, quosdam ordinis sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurati: [1 & infra.] Respondemus, quod nullius testimonio quantumcumque religiosus existat (nisi juratus deposuerit) in alterius præjudicium debet credi.

[1 Unde præfatus Presbyter assererat eorum testimonium nullum esse, prædicto replicante custode, quod secundum sui ordinis regulam jurare non poterant nec debebant, sed eorum verbis simpliciter in hujusmodi standum erat: quare nobis humiliter supplicasti, ut quid agendum sit tibi, te redderemus nostris literis certiores. Nos igitur tua s. breviter.]

CAP. LII.

Diligenter & sigillatim examinandi sunt testes: supple, etiam si agitur de vita & miraculo aliquis canonizandi.

Mem Coriseten. c Trecoren. Episcopi.

Venerabili fratri nostro d Episcopo & capitulo Coriseton ac universis Abbatibus apud Cisterciens. e in generali capitulo congregatis: [1 & infra.] Dif. vestra mandamus, quatenus testes, quos Abbas & monachi S. Martini f Cisterciens. ordinis super vita & miraculis pie memorie M. Abbatis monasterii supradicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, qua solet & debet in g receptione testium adhiberi.

[1 Multiq. Episcopis alii & religiosi una cum Abbate & conventu S. Mauritii monasterii Cisterciens. ordinis Crispon. dioc. olim nobis instantibus, pro me. Mauritium Abbatem præfati monasterii divino munere clarum constantem miraculo, adeo ut monasterium ipsum quadam usurpatione usue, seu potius quadam anticipatione futuri votum ab ejus nomine sortiatur, & humiliter supplicantibus ut ipsum adnumerari sanctorum catalogo faceremus, ut quod populus devota presumptione, ut sic dixerimus, nunc usurpat, seu etiam divinis instinctu anticipat, illum appellando sanctum, & absque auct. Apostol. sed. venerando, ritè tandem justione Apostolica faciat, ad gloriam Christi & nominis Christiani, nos eorum devotis precibus in quantum decuit, annuentes, Ven. fr. n. Episcopo Leon. & dil. fil. Abbat. S. Lupi Crispon. dioc. edimus in mandatis, ut inquirerent super prædicti viri vita & miraculo diligentissime veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut ea plenius comperta, pro supplicantium desiderio plenius annuere valeremus. Idem Episcopus & Abbas quandam nobis paginam transmisserunt propriorum sigillorum appensione munita, in qua multa quidem & magna miracula continentur facta, ut dicitur a Domino, merito dilecti viri, qua licet probata per testes juratos & no-

a Murien. al. Pem. b Vid. Guid. Pap. & de materia, quod non credatur testi nisi jurato, vid. Felinum in ca. lterius. De presc. & De conf. 91. & conf. 126. c Crispon. al. Crisponen. d Vid. Chof. in Catal. glor. mund. p. 3. conf. 47. 49. & 50. e Cistercium. f In C. Bar. monachi monasterii S. Maur. Cisterc. & c. g Receptionibus.

minatos in ipsa pagina minuantur, non tamen apparet per paginam sepeditam, quod ipso teste examinaverunt sigillatim, & quod in super his de quibus sunt testificati, ac circumstantiis, cum ea interrogaverunt diligentia, qua solet & debet in testium receptione adhiberi. Vnde licet humana devoto prompto debeat affectu honorari, quos dignatio divina benignitatis honorat, tutius tamen esse censuimus hoc disserere negotium, quam in eo sententiam minus considerate proferre. Nolentes autem deesse superna gratia muneri, sed adesse.]

CAP. LIII.

Iterum examinandus est testis, qui obsecrè deposuit: supple tu, ex iudicis officio.

Gregorius IX.

Cum clamor a validus contra Acherontinen. Episcopum super simonia & aliis criminibus ascendisset, Melliten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis ut super his diligenter veritatem inquirerent: & infra. Verum quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuere confusè, quod ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus, quatenus exanimatis eos iterum diligenter, & tam eorum, quam aliorum, quos receperitis testificata sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

CAP. LIV.

Perseverans in crimine, etiam in civili repellitur à testimonio: emendatus verò, non nisi sumis, admittitur in civili, & etiam criminali nota civiliter, fallit in perjurio, qui in criminali repellitur.

Idem.

Testimonium b ejus, cui ab adversa parte opponitur crimen, merito reprobatum in criminali causa, si in ipso crimine perseveret. Si verò sit de crimine emendatus, & cum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (præterquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, si in alio iudicio instituta accusatione contra ipsum, de crimine convictus extitit, vel confessus: vel si nunc per exceptionem exinde convinctus, aut gravata sit ejus opinio, pro eo quod quandoque fuit tali modo repullus, quamvis in hoc casu non excludatur in causa civili: potest à testimonio (licet egerit penitentiam) removeri.

CAP. LV.

Quarta productio non est danda sine silentitate legali, de qua hic.

Idem.

Ultra tertiam productionem non debent testes ulterius produci in causa. c Nisi præfinito ab eo, qui hoc postulat juramento, quod neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem exerceat: sed quia quos desiderat de novo producere, prius habere nequivit.

CAP. LVI.

Accusatus criminaliter non admittitur in testem contra alium in causa criminali, sua accusatione pendente: nisi in excepção criminibus.

Idem.

Non debet d quis in criminibus, (nisi forsitan in excepção) ad testificandum admitti, pendente accusatione de crimine contra ipsum: cum etiam accusati (nisi prius se probaverint innocentes) ab accusatione acceptione ordinum repellantur.

a Vid. Archid. in c. ut officium. §. verum. De heret. libr. 6. & Hymer. in divot. ing. part. 3. quasi. 62. & qua ibi dicit l. 3. adnot. scholast. 119. b Vid. Alb. tral. de statutu part. 4. quasi. 71. & 72. & pleni per Archid. in c. parvul. 22. q. 1. Hinc refer. Burc. l. 1. decr. c. 164. c Vid. auct. qu. senel. C. de proba. d Vid. Burc. libr. 1. decr. c. 164.

DE TESTIBVS COGEN-
dis, vel non.

TITVLVS XXI.

CAP. I.

In causa civilis monendi & inducendi testes sunt ad testificandum:
& si se subtrahant odio, gratia, &c. compelluntur.

Alexander III. Papien. electo.

CAusam a matrimonii quae inter M. mulierem & filium R. vertitur, commisit iudicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in iure adferentis testimonium invocatos, ne veritatem occultent, diligentius moneas & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahant, eos ad ferendum testimonium coram praefatis iudicibus, vel eorum b nuncio quem ad hoc miserint, ecclesiastica districtione compellas.

CAP. II.

Ubi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionem, excommunicationis & depositionis sententiam.

Idem Presbyterii Pontie.

Cum super causa e, quae vertitur inter Prænestinensem Episcopum & Subl. Abbatem, sit testimonium vestrum necessarium: mandamus, quatenus perhibitori testimonium veritati, Apostolico vos conspectui praesentetis. Si vero non veneritis, sciatis vos ab officio & beneficio ecclesiastico Apostolica auctoritate suspensos. Et si nec sic veneritis, excommunicationis sententiam & depositionis poteritis formidare.

CAP. III.

Testis qui timore adversa partis se subtrahit, testificari compellitur: addi etiam in criminali, secundum communem intellectum: & si aliquis adiat ad c. r. sup. eo & a dilectorum, infr. eod.

Idem Genesii & Archiepiscopo.

Super eo: [i & infra.] Consul. t. r. respond. quod si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cum talia probationem vel ordinem iudicium non requirant. Verum si non est notorium, & is, qui convenitur, factum negaverit, testes qui interfuerunt facto, monendi sunt, non cogendi ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore adversa partis confiterentur iudici eos ad ferendum testimonium revocari: Licet ad hoc passim possint f de iuris humani rigore compelli.

[i Quod certificari desideras, an cum aliquis de aliquo facto manifeste ante iudicem convenitur, ut qui facta interfuerint, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati.]

CAP. IV.

Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiose accusatori subtraxit. hoc dicit, secundum verum & communem intellectum. Abbas.

Idem.

Pervenit ad audientiam g nostram, quod cum I. prior sancti Laurentii coram te fuisset de simonia & adulterii crimine accusatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, juramento adstrinxit, ut non deponeret contra ipsum: & infra. Nos igitur attendentes, quod nemo debet adversario instrumenta (quorum appellatione testes continentur) subtrahere: & quod tam ille, qui subripit instrumenta, quam qui adversario parem h advocacionis copiam subtrahit, iniquam offendit a se litem foveri, & expe-

a Cap. 2. eod. tit. in 1. elect. Vid. Guid. Pap. hic. b Dicitur, etiam, deest in versu. c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post. concil. Lateran. sub. Alex. III. part. 8. c. 1. & al. laurenf. alit. Jan. Episc. e Ca. 4. eod. tit. in 1. compil. & ca. 7. part. 8. post. concil. Later. sub. Alex. III. f Dicitur de, deest in vetustioribus. g Ca. 1. de praesumpt. in 2. compilat. h parem advocacionis seu defensionis copiam. al. partem.

riri debet in se iudicis auctoritatem elusam: responde-
mus, ad detegendum tantae fraudis & calliditatis com-
mentum, ipsum testem merito esse compellendum.

CAP. V.

Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali compellendi sunt testes. h. d. secundum testium notabiliores.

Clemens III. Segobienf. Episcopo a.

Pervenit b ad nos, quod cum a laicis enormis & intolerabilis injuria clerico multis adstantibus & videntibus inferatur, injuriantes in causam tracti negant se tantum facinus commisisse: & cum laesus eorum testimonio, qui praesentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere: [i & infra.] Consul. t. r. quod hi, qui de rebus ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas nequiverit elici, ad illud sunt per censuram ecclesiasticam compellendi.

[i Sicq, si ut ecclesiastica iustitia deperat, & clericali ordo reseruet. Quia vero super his tua nos duxerit f. consulendos.]

CAP. VI.

Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summat. Sed Panorm. non placet hoc firmari, & ideo summat sicut. c. t. supra eod.

Idem.

Ceterum, quod super e consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitatur a nobis, cum id tam jus scriptum approbet, quam consuendo actibus utentium approbata d, si ipsum confiterit odio, vel gratia, veritatem suppressimere, aut timore.

CAP. VII.

Testis synodalis, qui coram ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur jurare super eo coram delegato. hoc primo. Propter superventem infamiam, a testimonio repellitur. hoc secundo. Peccat tamen si erravit, in continentis, non ex inter valle, dictum suum corrigere. hoc tertio.

Celestinus III.

Praterea si testes e publici, quos tua civitas nuncupat synodales, super causam matrimonii coram te vel tuo capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in praesentia alicujus delegati iudicis super eadem causa iterato praebent juramentum, dummodo aliter fiat fides iudici delegato: nisi forte articulus novae quaestionis emergat. Huiusmodi f vero testes publico iure possunt propter infamiam a perhibendo testimonio removeri, si eam postquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxisse. Quorum testimonia, si quandoque non studiosè, sed in proferendo erraverint, & se in continentis correxerint, reprobari non debent: fecus autem erit, si correctioni suae interposuerint intervallum.

CAP. VIII.

Cum de fama vel viro falsitatu inquiritur, cogendi sunt testes. hoc dicit, secundum Ioan. Andr. sed secundum Panorm. nimis restringit textum.

Innocentius III. Priori sancti Fridiani, & Magistro P. canonico Pisano.

Super his g: & infra. Ceterum volumus & mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quam literis contra eum sub nomine longae majores & sanioris partis capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

a Seboien, al. Gobien. b Ca. 1. eod. tit. in 2. compilation. Vid. Jul. Clar. in pract. crimin. §. Imp. quaest. 24. c Ca. 2. eod. tit. in 2. compil. d Vid. text. in lib. 3. & ibi Cyn. C. que sit long. consuetud. e Ca. 3. eod. tit. in 2. compilat. f Huiusmodi vero testes publici, jurare possunt: & in patet habetur ut in textu. g Ca. 3. tit. de accusat. in 2. compilat. Adde hie Guid. Papa.

CAP. IX.

Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt. Idem Archiepiscopus Mediolanensis.

Cum contra magistrum R. super eo, quod dicitur falsas de sede Apostol. literas reportasse, ac per se vel procuratorem fuisse eisdem, tibi direximus scripta nostra, postulasti per sedis Apostol. oraculum edoceri, utrum super praefato vitio falsitatis testes compellere debeas nominatos. Nos igitur a respondemus, quod testes praedicti, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per cen. eccl. debes appel. remota, compellere veritati testimonium perhibere b.

CAP. X.

Non summatur propter varietatem lectionum, nec etiam dividitur.

Honorius III. Abbati S. Eugenii, & magistro G. canonico Senen.

Dilectorum filiorum Vulturani capituli ex parte una, & Episcopi Vulturani ex altera procuratoribus in nostra praesentia constitutis: [1 & infra.] Testes qui fuerint nominati, praeterquam super criminibus (si se) gratia vel timore subtraxerint, vel odio) per censuram ecclesiasticam cogatis veritati testimonium perhibere.

[1 Dil. si. tit. SS. Cosma & Damiani Diac. Card. concessimus auctoritatem, coram quo cum per conventionis & reconventionis modum super diversis capitulis que sub bulla nostra vobis transmissimus in eadem causa, sit fuerit legitime contestata, &c.] sic absistimus.

CAP. XI.

Ad detegendam veritatem conjuratioms coguntur socii, etiam iurati.

Idem Episcopo Bonon. & magistro B. c.

Venerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennaten. proposuit, quod eives Cerviceni. d. cum M. & L. e quondam clericis ecclesie Raven. quandam praesumptum conjugationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniam quantitatem: & ad hac celanda se adstringentes vinculo juramenti, unde humiliter supplicavit, ut eum causam super his, & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare non possit, nisi testimonio civium praedictorum s. providere ei g. ne pro defectu testium pereat sua iustitia, dignemur. Ideoque mandamus, quatenus monitione commissa per censuram ecclesie appellat. remota cogatis illos quos videritis compellendos, ut ab hujusmodi juramento absolvant, quos idem Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos nihilominus (si se gratia, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

TITVLVS XXII.

CAP. I.

Instrumenti exemplum non solemniter sumptum, fidem non facit nisi originale. b. d. secundum ipsius mentem.

Gregorius h.

Scripturam authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus.

CAP. II.

Corrupti instrumentum si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel a notario sit confectum.

a Igitur raiter, &c. b Adde quod iure civili mutuantur. conc. l. 1. ff. si quis ius decem. non ob. c in quibusdam, B. Episcopo. d Cormen. alit. Cerrmon. alit. Tremem. e al. M. & L. f l. 1. C. de haret. l. quatenus. ff. de questio. & l. cum probatio. ff. de probat. g. dicitio, et. deest. h lib. 2. epist. 3. cap. 42. regester. i Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

Alexander III.

Scripta vero a authentica, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ita quo appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.

CAP. III.

Rescriptum Apostolicum propter ravoram, in loco non suspecto non censetur vitiosum. b. d. secundum mentem.

Idem.

Ex literis vestris b accepimus, quod cum causa, quae inter magistrum A. & R. super capella de Ambitoria e vertitur, de mandato nostro susceperitis terminandam, praefatus R. literarum sibi copiam fieri postulavit. Qui cum eas argueret falsitatis, quia in narratione facti abrafra sunt, ubi scriptum est iura parochialis: [1 & infra.] Dicimus, quod propter abrationem illam iudicati false non possunt, nec etiam haberi suspectae, praesertim cum privilegia in possessionibus abradantur, & literae in narratione facti (si erratum est) possunt incunctanter abradi.

[1 Nos autem inscriptis literas vestras.]

CAP. IV.

Redarguenti privilegium de falso, iudex faciet illud exhiberi coram iudice & paucis, & in loco congruo & securo: & interion subitur sententia lata per illud.

Idem Eboracensi d Archiepiscopo.

Accepimus e literas, quas Abbas sancti Augustini contra Cantuarien. Archiepiscopum transmittit: [1 & infra.] Cum privilegia non inspecta non valeant argui falsitatis, & difficile sit & f. periculosum, ea apud sedem Apost. exhiberi: praecipimus, ut vel exhibeantur eidem Archiepiscopo in claustro praedictorum fratrum, vel in alio loco congruo & securo, usque ad nativitatem proximam sancti Iohannis Baptistae. Si vero nec venient, nec sufficientem responsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa privilegia vacillare: sed praecipimus sententiam, quae eorum obtentu super statu monasterii lata est, inviolabiliter observari. & infra. Iubemus etiam, ut Archiepiscopum in inspectione privilegiorum 12. hominum numero faciatis esse contentum.

[1 Nos itaq. attendentes tempus ad. praefigendam applicationem praescriptum nullatenus expectandum.]

CAP. V.

Instrumentum vel privilegium, quo quis utitur coram iudice diverso integritate legi debet: sed solum illud capitulum, etiam agitur, edi debet.

Celestinus III. Abbate sancti g. Secundi.

Contingit interdum b, ut dicitis, quod quando cunqucum aliquo litem habetis, privilegium vestrum ad versa parti cogimini plenus exhibere: unde accidit, quod occasione unius capituli, super quo convenimini, plurimalitigia suscitantur: [1 & infra.] Consul. tua taliter respondemus: ut quando unque super exhibendo privilegio, vel indulgentia, seu instrumentum fueritis requisiti, praesente iudice, aut aliquibus praedentibus viris deputatis ab ipso, audiente parte contraria tantummodo recitetur, ita quod si tantum super uno capitulo s. questio fuerit, illud solummodo delatibatur, & ad versa parti copia ejus fiat.

a Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. b Cap. 1. eod. tit. 2. compil. c. Ambrosiana. al. Alodan. d Male. Episcopo. e Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. Guid. Pap. hic. f etiam. g In Cod. Barb. Fromundi, & eiusdem conventus. h Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vid. Bar. & Bald. in l. fin. C. de proc. imp. off. Bar. & Argel. in d. si. C. de hon. iud. au. poss. Felten. in ca. 1. sup. de proba. Bald. & doct. in l. civile. ff. de leg. i articulo. [1 Et

[I. Et sic evidenter amuli multarum cavillationum argumen-
ta recipiunt, quibus etiam pacem & tranquillitatem vestram im-
pugnatur. Quia vero interest nostrum iurgium suscitandum obviare, &
suscitata decidere.]

CAP. VI.

Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum,
cuius litera non sunt legitime, vel scriptura deleta, vel enormem
partem fracturam, non probat. hoc dicit, prout magis facit ad 111.
bon. Et est casus quotidianus & notabilis pro sicut sigillis antiquis.
Parrm.

Innocentius III. Mediolanensi Archiepi-
scopo.

Inter dilectos a filios G. Abbatem de Scozula, & B.
procuratorem tuum super subiectis articulis, diu fuit
in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem Abbas
nomine monasterii sui, à præfato procuratore tuo no-
mine Mediolanensi ecclesie restitui monasterio memo-
ratorum Scozula, cum honore, districtu & jurisdic-
tione loci præfati, dicens ad monasterium hæc omnia
pertinere, hoc ipsum dicens de hominibus, qui ha-
bitant in Curteni Berunen. b & tenent res monaste-
rii in Gallia, de quibus monasterium obtinuerat in
iudicio possessorio per sententiam Episcopi Veronen-
sis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde
perceptis: salvo in omnibus iure addendi vel demin-
uendi: satagens comprobare omnia, quæ præmissa
sunt ad suum monasterium pertinere. Primo per pri-
vilegium Luithardi comitis, quondam Episcopi Luca-
ni, qui monasterium ipsum fundaverat, & ei, quæ
præmissa sunt, donaverat universa. Secundò per instru-
mentum sententie Asperi, quondam Mediolanensi Ar-
chiepiscopi, quam ex delegatione d. Lodovici Imper-
atoris tulit super his, pro monasterio, contra A. præfati
Luithardi nepotem, qui super his monasterium mole-
stabat. Tertio per privilegia Romanorum Imp. &
præfati Henrici, qui præmissa omnia monasterio
confirmabat, vel etiam conferebat. Quarto per instru-
menta locationum, quas fecerant diversis personis Ab-
bates monasterii memorati. Testes quoque produce-
rat, per quos nitebatur probare, quòd monasterium
260. annis & circa e, & à 50. annis & supra possede-
re supra dicta: & quòd fama publica erat, ea omnia
præfato monasterio, à jam dicto Luithardo fuisse do-
nata. Sed contra privilegium donationis à procuratore
tuo multa fuerunt objecta. Primò, quia ibi maximè
apparebat consumptum (videlicet in annotatione indi-
ctionis) ubi potuisset falsitas facilius deprehendi. Se-
cundò, quia cum charta vetustissima videretur, recen-
tior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore
facta fuisset. Tertio, quia falsum sigillum vitiosè vide-
batur appositum, eo quòd à media parte sigilli appa-
rebat quadam imago non cum mitra in capite, sed
cum pileo: nec induta Pontificalibus, sed regalibus in-
dumentis s, tenens in manu non baculum pastorale,
sed quasi sceptrum regale, cuius facies non appa-
rebat integra, sed dimidia, tanquam in illa medie-
tate respiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua
remanebat, sed quadam imago videbatur ex ea fuisse
deleta: quia cera in ea parte, nec in colore, nec in pla-
nitate reliquæ parti similis apparebat: unde non Epi-
scopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia g
in una medietate Cæsaris imaginem exprimebat, & in
altera medietate præsumebatur, vel filii, vel conjugis
imaginem habuisse: nam in ipso sigillo nullæ aliæ li-
teræ apparebant, nisi quæ nomen proprium cum hac
adjectione, Dei gratia, designabant. Sed cum proprium
nomen ipsius Episcopi fuerit Luithardus, & in nomine

proprio quod exprimebat sigillum, deletæ fuerant duæ
literæ: secunda, quæ erat inter l. & t. & sexta, quæ fue-
rat inter r. & u. ita, quòd si secunda o. & sexta fuisset i.
proculdubio non Luithardus, sed Lotharius legeretur:
quod etiam inde a convinci poterat, quòd secundum
dispositionem aliarum literarum inter l. & t. non erat
spacium, nisi quòd potuisset unam literam continere:
cum secundum integritatem huius nominis Luithar-
dus inter l. & t. duæ literæ sunt diversæ. præterea inter
r. & u. tam modicum erat spacium, ut in eo nec hæc li-
tera d. quæ majus occupat spacium, sed hæc litera i. quæ
minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus
cum cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, ce-
ra quæ posita erat ab exteriori parte, quasi ad conserva-
tionem sigilli, recens erat & mollis. Quòd cum dili-
genter investigatum fuisset, certo certius est compertum,
quòd sub vetusto sigillo charta fuerat perforata, & per
glutinum novæ cæræ, quæ fuerat posita exterius, quasi
ad conservationem sigilli, viciosè fuit ipsi chartæ sub-
iunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videli-
cet appositionem sigilli, cætera fere privilegia Roma-
norum Imp. præter privilegia Henrici, vel falsa reper-
ta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici privilegium
ad fidem instruendam non videbatur sufficere, quia
nec erat publica manu confectum, nec sigillum habebat
authenticum, eo quòd erat ex media fere parte
consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi ultima
medietas: videlicet, icus, nec de cæteris literis nisi hæc
adjectio, Dei gratia, apparebat, ita quòd ex literis ipsis
non magis poterat comprobari fuisse sigillum Henrici,
quàm Lodovici. Instrumentum quoque sententie
multis modis inveniebatur suspectum, tum quia in
ipso quadam apparebant literæ: tum quia subscriptio
notarii videbatur manus alterius fuisse, quàm subscrip-
tio b instrumenti: cum tamen notarius in subscrip-
tione profiteretur se instrumentum manu propria con-
scripsisse. Litera quoque recentior videbatur, quàm
charta, & aqua videbatur encaustum & infectum, ut an-
tiquius appareret. In omnibus d autem Imperiali-
bus privilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est ha-
bita mentio de sententia, quamvis in eorum aliquibus
mentio facta fuerit Luithardi, qui dicebatur donatio-
nem fecisse. Porro si legitimum esset instrumentum
sententie, per illam tamen sententiam nullum Medio-
lanensi Archiepiscopatu præiudicium poterat genera-
ri, cum ipsa sententia lata fuerit inter alios: & res in-
ter alios acta alii non præiudicet. Nec attestatio-
nes, quæ continebantur in instrumento sententie, per
quas legitima donatio Luithardi videbatur esse pro-
bata, poterant eidem Archiepiscopatu nocuum. Aliquod
irrogare, cum inter alias personas, & in alio iudicio
receptæ fuissent. Cæterum memorati Henrici
privilegium, quod non solum confirmationis, sed etiam
donationis videbatur fuisse, unde rerum dominium
donatarum intelligi fortè poterat monasterio adquisi-
tum, quamvis ex forma petitionis, quæ in ipso privile-
gio declaratur, confirmatorum videretur fuisse, unde
tamen intelligatur eo modo quo magis posset valere:
distinguendum videbatur, ut idem Henricus alia dona-
verit, & alia confirmaverit: cum eadem legitime ne-
quivissent confirmari pariter & donari: confirmari,
tanquam prius habita & possessa: donari, tanquam tunc
tradita & concessa: ac per hoc illa non poterant intelli-
gi per privilegium illud donata, sed confirmata, cum iuxta f

a Contici. b super scripto. c al. incaustum. est autem en-
caustum librariorum atramentum, de quo Gal. Rhodig. 7. l. 1. antiq.
cap. 31. d etiam. e Vid. l. 3. & ibi Dolt. & Barr. D. l. 1. d. sitor.
f Iuxta sanctitates legitimas, quod mensuram ex una causa ex alia cau-
sa amplius metiri fieri non potest.

legum sanctiones, quod meum est, ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: [1 & infra.] Cum ergo privilegium Henrici confirmatorum tantum extiterit, saltem quo ad illa, quae deducta sunt in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo vel ob id dignoscitur esse securum: [2 & infra.] Per instrumenta vero locationis, nec est utique probata proprietas, nec ad plenum possessio, cum ad probationem rei propriae sive ad defensionem non sufficiat facta locatio: [& infra.] Cum autem super his fuisset diutius litigatum, quia legitime probata non fuerant quae petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo & Mediol. ecclesiae sententialiter diximus absolvendum: quoniam cum obscura sunt iura partium, consuevit contra eum, qui petitur est, iudicari.

[1. Praesertim cum pars monasterii visa fuerit comprobare, tum per privilegium concessionis, tum per instrumentum sententiae, vel illa quidem legitime fuerant a Luitarico donata, & illa donatione per totum iudicium est usque post donationem huiusmodi eadem eidem non poterant redonari.]

[2. Turi modo cetera privilegia Romanorum Imperatorum, etiam si vera fuissent ac sine suspitione reposita, ad probationem tamen invalida probarentur.]

CAP. VII.

Non valent literae super absolutione voti per cruce signatas, imferrata tacita veritate, vel expressa falsitate.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

Quod super his: & infra. Quasi vultis, quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignora cardinalium sigilla reportant: cum eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod teliter respondemus, quod quando talibus literas indulgemus, illis, qui personas & facultates eorum plenius noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisita diligentius veritate) statuant circa illos, quod animarum salutem, & succursui terrae sanctae magis noverint expedire: providentes attentius, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Unde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solum Cardinalium, sed & nostras, nec solum dubias, sed & certas confiterit impetrasse, carere volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

Si de extraneis dubitatur, an decretalis sit authentica: aut est iuri consona, & tunc iudicatur secundum illam: aut dissona, & tunc Papa consultitur.

Idem Helensi Episcopo.

Astoralis b. &c. [1 & infra.] Auctoritate presentium duximus statuendum, ut cum decretalis aliqua, de qua iudex merito dubitet, allegatur: si eadem iuri communi sit consona, secundum eam non metuat iudicare: cum non tam ipsius, quam iuris communis auctoritate procedere videatur. Verum si iuri communi sit dissona, secundum ipsam non iudicet, sed superiorem consulat super ea.

[1. Quasi vultis etiam quibus in diebus fides sit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate iudex potest non immerito dubitare, cum plures inveniuntur in compilatione scholarium, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipse per metropoles insinuat fuerint. Quia igitur saepe contingit, quod etiam coram nobis decretales huiusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitamus, f. i. benignius respondentes.]

CAP. IX.

Post publicatas attestaciones usque ad conclusionem possunt in-

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. b Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. & D. D. in l. cum prolati. De re iudic.

strumenta produci. hoc primo. Consuetudo loci facit instrumentum authenticum. hoc secundo.

Idem Episcopo sancti Andreae, & Abbati de Broch.

Ubi dilectus a: & infra. Ad secundam quaestionem duximus respondendum, quod utraque pars potest instrumentum etiam post publicationem attestationum usque ad definitive sententiae calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum. Super tercio vero articulo respondemus, quod si consuetudo illius patriae obtineat ad probata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea securè poteritis admittere: praesertim cum supra dictus Rex tantae fuerit honestatis, quod ipsius instrumenta maxima auctoritatis sint in partibus & Scoticanis.

CAP. X.

Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, probari potest per testes.

Idem Petro civi Viterbiensi.

Ubi Ioannes c. eremita a te centum triginta libras Senen. ex causa mutui coram Donadeo & Io. iudicibus Viterbiens. petiisset, & tu ex adverso proponeres, quod cum idem in centum & octoginta libris tibi pro pretio domus, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immerito debebat compensare. Tandem cum super hoc & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquamdiu litigatum, iudices attestacionibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem praedictae domus possessionem vacuam d. traderes, & a creditoribus liberatam: & infra. Cum igitur ab hac sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quam praedicto Ioanni T. Subdiacono & Capellanum nostrum dedimus auditorem, ex parte tua fuit propositum supra dictae domus venditionem non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod etiam novum esset capitulum, pendebat tamen ex veteri, qui jurati deposuerunt se interfuisse contractui inter te & praedictum Ioannem super eadem domo celebrato, pro qua centum, octoginta librarum precium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adiecta conditione, ut tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis ejusdem Ioannis nepotibus remaneret: cuius conditionis intuitu domum ipsam eidem Ioanni pro minori precio vendidisti, cum a G. morandi pro ipsa C. C. libras potuisses habere, anni vero, mensis & diei, quo venditio facta fuit, iidem testes se dissecant minime recordari. Dicitur vero Ioannes venditionem non conditionalem, sed puram propositum extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: [1 & infra.] Tabellionem quoque, qui confecerat instrumentum, & unum ex testibus in instrumento subscriptis ad id probandum induxit: [2 & infra.] Porro cum dubitatio fuisset exorta, utrius deberet probatio prevalere, pro tua fuit parte propositum: quia etiam eadem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quolibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testium depositionibus praefertatur: [3 & infra.] Ad hoc autem idem Ioan. ex adverso respondit, quod cum intentionem suam per jam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non pure, sed conditionaliter

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. b Scotiani. c Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. d Quando dicitur vacua possessio. Vid. per Ang. & legistas in l. in conventibus. s. si qua va. nam. ff. de verb. oblig. gloss. in s. quod autem. Insuper de usu cap. ecclesia.

celebratam esse proponas a, nec per testes ad hoc a te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideò non appareat quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractam, huiusmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verùm repositionem istam esse proponendas invalidam: quoniam cum utraque pars à nobis interrogata, fuisset in iure confessà, quòd unica tantum venditio super domo contracta fuerit: & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur ejusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quòd ipsa interrogatio facta fuerit postquam à partibus extitit in causa conclusum, cum iudex (qui usque ad prolationem sententia debet universa rimari) possit interrogare de facto quoniam dubitationis aliquid b occurrit. [4 & 7.] De consilio fratrum nostrorum pronuntiavimus, venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te ob hoc c nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Ioanni silentium imponentes. Sententiam verò iudicium prædictorum, qui alias iuste pronuntiasse noscuntur (cum huiusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit nec objecta) quò ad dictum capitulum infirmamus, eam quò ad alios articulos d auctoritate apostolica confirmantes.

[1. In quo protestariis in propria voluntate vendidisse ac tradidisse domum ipsam eidem Io. heremita, & postea CLXXX. librarum processum receperit.]

[2. Sed licet tabellio venditionem puram extitisse firmavit, prout in serie instrumenti continetur, utrum tamen sub conditione vel parte facti contractus iuris, dixit se minime recordari.]

[3. Sicut est etiam si propter tabellionis auctoritatem, qui suam officium fideliter adimplere præsumitur, cum ad hoc ex iuramento tenetur, tanta fides adhibeatur instrumenti confectio, quanta foret ad idem iudicium adhibenda: sed cum per quatuor testes omni exceptione majori fuerit manifestè probatum, supradictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorum depositiones afferunt instrumentum merito præferendas.]

[4. Huiusmodi & alia iam coram nobis quam coram prædicto episcopo proposita & plenus intellectus.]

CAP. XI.

Defectus littera non vitiat rescriptum.

Honorius tertius.

Ex parte e charissima in Christo filia B. quondam Anglorum reginae fuit propositum. [& infra.] Quia rescriptum Apostolicum pro eo quòd in hac dictione, spoliarunt, hac figura O, deerat, asseritur vitiosum: mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævia procedas.

CAP. XII.

Litæ appellatur à iudice, qui parti hoc petenti, non facit eadē communis instrumenta.

Gregorius IX. prior sancti Bartholomæi & decano de Arcubus London. g

Perpetuus vicarius ecclesie de Recham nobis exposuit, quòd cum prior & convenus de Ledis eum super decimis coram iudicibus auctoritate Apostolicæ convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti iudices copiam

a Infero quòd per confessionem rei, ubi debitum est liquidum, admittitur reconpensatio l. Iulianus. §. offerri. De all. emp. b v. de l. ubi iur. de inter. all. l. 1. & 2. cod. tit. c. Hac 2. verba, ob hoc, distant in verborum. d. hac verba, auctoritate Apostolica, desunt. e. v. de Rom. cons. §. 48. Bald. in l. imperator. ff. de stat. hom. & l. si in l. si qui mihi bona. de acqu. heredi. f. Anglorum. g. Lugdun.

quorundam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, &c.

CAP. XIII.

Scriptura contraria ab eodem producta, fidem non facient.

Idem.

Imputari ei a potest, qui contrarias inter se scripturas in iudicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cum in ipsius fuerit potestate, quam voluerat non proferre.

CAP. XIV.

Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet inadbitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet id fore debitum.

Idem.

Si cautio, quam à te indebitè proponis expositam, indeterminate loquatur, adversarius tuus tenetur offendere debitum, quòd continetur in ea. Sed si causam, propter quam huiusmodi scriptura processerit expresseris in eadem, confessioni tuæ fiat: nisi probaveris te id indebitè promississe.

CAP. XV.

Auctoritate ordinarii potest notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

Idem L. tabellioni.

Cum P. tabellio morte b præventus, quædam non perfecit instrumenta, quæ in nota redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii iudicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem.

Si instrumenta propter veritatem, vel propter aliam iustam causam exemplari petantur. Coram ordinario iudice vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si ea diligenter inspecta, in nulla sua parte vitiosa repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

DE PRÆSUMPTIONIBVS. TITVLVS XXIII.

CAP. I.

Sicut manifestè nocent est pama obnoxius, ita & occultus, licet postea dicat se loco fecisse.

Salomon in Parabolis. c

Sicut noxius est, qui mittit lanceas & sagittas in mortem, ita vir, qui fraudolenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

Ex violenta presumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem. d

Afferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni.

a Vid. Anon. de Bur. in c. nostra. sup. de testibus. & ca. ex tempore. sup. de res. Bart. & Salic. in l. scriptura. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. 1. De stat. hom. b Vide Mart. de afflic. super conf. Neapol. in ca. Bajulos omnes. not. 13 & seq. Bal. cons. 62. l. 3. Alex. cons. 138. & 131. l. 1. c. Ca. 20. & 2. l. 1. in l. compul. d in iudicio duarum mulierum. l. 3. Reg. 6. 3. & 2. l. 1. in l. comp.

& invidiam pariem alteri. Dixit autem mulier, cuius filius erat vivus, ad regem (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) obsecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatur: e contrario alia a dicebat, nec mihi, nec tibi: sed dividatur. Respondit Rex & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc est enim mater ejus.

CAP. III.

Conversatio in adolescentia facit presumptionem in senectute.

Hieronymus in Parabolis. b

Ex studiis suis intelligitur puer. Quicumque enim virtutibus studet, cum modestia continentia, auditioni sapientum, observantia mandatorum Dei, maxime simplicitati & humilitati videris, hujus munda & recta opera intellige.

CAP. IV.

Presumitur contra illum, qui dilatoribus subterfugit iudicium.

Bonifacius Papa Episcopus Gallie.

Nvllus dubitat e, quod ita iudicium nocens subterfugit quemadmodum ut absolvatur, qui est innocens, quatit: confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere iudicium dilatoribus putat.

CAP. V.

Quæ ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare presumitur.

Gregorius in homilia. d

Nonne e benedicimus, quia Samaritanus es tu, & demonium habes? Respondit Iesus: Ego demonium non habeo. Duo quippe illata fuerant ei: unum negavit, alterum tacendo concessit.

CAP. VI.

Ex præteritis presumitur circa futura.

Idem Maximo Episcopo. f

Mandata cælestia efficacius gerimus g, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas ecclesias Siciliae vice Apostolica sedis ministrare decernimus.

Quis non loco tribuimus, sed Personæ. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid te subsequenti conversatione tua presumamus.

CAP. VII.

Ex vicinitate presumitur notitia facti loci vicini.

Idem. h

Qvosdam: & infra. Aphrica verò qualiter mortalitate & languoribus vastetur, quanto viciniore estis, credo quod subtilius cognovistis.

CAP. VIII.

Presumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem Valtori Episcopo. k

Qvanto: & infra. Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

CAP. IX.

Ex præteritis presumitur circa futura.

Hieronymus super Osie. l

Scribam eis multiplices leges meas. Et prius datis, & neglectis adparet, quod has negligant.

a Illa. b C. 30. & c. 4. de iur. in 1. comp. Hinc spectat l. i. qui e. divus. de iur. & cur. dat. & s. servus. in gloss. de servit. in 1. de ver. servit. c Ca. 3. eod. tit. in 1. comp. d Homilia 12. e Ca. 6. eod. tit. in 1. comp. Bald. in l. C. de sac. ecclis. f Greg. l. 2. epist. 4. registri. g Ca. 7. eod. tit. in 1. compilat. & c. i. tit. de offic. vic. in 1. comp. h Greg. l. 7. epist. 123. sive 127. registri. i Ca. 7. eod. tit. in 1. comp. k Greg. in re. l. 10. epist. 33. & 34. l Ca. 8. & 10. eod. tit. in 1. comp.

CAP. X.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

Alexander III. Decano Casinen. a

Via verisimile b non est, quod H. Presbyter perquisitionem ecclesie R. capellano concessit, & ab eo e. iusdem ecclesie acceperit vicariam. Provideas ne super hoc probationem recipias, nisi communis loci fama id habeat, vel tales personæ adpareant, de quibus verisimile non sit, quod debeant deperare. Quoniam sæpe contingit, quod testes facile corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

CAP. XI.

Per cohabitationem diutinam & famam de matrimonio & contractibus matrimonialibus, ac alia circumstantiis probatur matrimonium. Panor.

Idem Genues. c. Archiepiscopo.

Illud quoque d nobis innotuit, quod cum libera mulier per decem annos & ultra, cuidam servo scienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum adserit suum non esse maritum. Verum vir cum vindicans in uxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese conjuges nominant, & per quod ipsum ei donationem propter nuptias fecisse adparet. Mulier vero instrumentum illud adserens vitiosum, ut servo dominum fraudaretur, plures testes produxit, quod ille ab amicitia eius sæpe rogatus, ut eam desponsaret, nec desponsasset, nec desponsaturum se ipsam firmiter adsererat: vir autem non nisi prædicto instrumento, & quibusdam testibus, qui viderant annulos deferentem ipsam, probavit uxorem: sed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. Verum, quis in huiusmodi dubietate, fama viciniae magis debet attendi, si fama loci habet, quod vir ipsam in lecto e, & in mensa sicut uxorem tenuerit (cum matrimonio sit maris & foeminae conjunctio, individuum vitæ consuetudinem retinens), cogenda est mulier, ut eidem viro adfectu serviat conjugali: præsertim si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium suum fideliter adimplevit.

CAP. XII.

Per violentam presumptionem probatur carnis copula.

Idem Archid. Genens. f

Literis g fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quod cum P. ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, teneret sepeperari, adcusatores matrimonii productum testes firmiter adferentes, quod postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineum viri ejusdem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, ea (ut credebant) intentione, ut eam cognosceret carnaliter h, viderant, multis locis secretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis: [i & j.] Consul. tuæ taliter respondemus, quod ex huiusmodi violenta, & certa suspitione fornicationis, potest sententia divortii promulgari: ita quidem, ut viri licentiam habeat, mortua illa ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.

[i Et publica fama consentit, quod post contractum matrimonium se miscuerunt ad invicem, quod in præsentia tua publice, ut asseris, sunt confessi, quamvis & id post contractum

a al. Casinensi. b Ca. 11. eod. tit. in 1. comp. c Innocentius. d Ca. 1. de spons. in 1. comp. & post. com. Lat. sub Alex. III. p. 10. c. 42. e Nota signa aliqua sicut uxorem tractandi: & vide Bald. in ca. Ego N. De iurejur. & in cap. ex transmissis. De res. spol. f in quibusdam deest in scripto, ut in 1. comp. g Ca. 2. eod. tit. in 1. comp. Vide Matris. sing. 116. & Alexand. Conf. 11. incipit. Vbi processu. h In C. Barr. ut eam cognosceret carnaliter viderat & in sec. & c.

matrimon.

matrimonium fecisse negarent. dicitur quod de muliere prædicta, quod de marito se simulati concepsisse, alienum partum iam baptizatum, ut frons, se mentis esse peperisse, & relapsurum faciens virum suum decepsit. procedente vero tempore cum sama empta alieni partu si eadem detegeret, parentibus à quibus eum emerat occulte restituit, postea venficum potum & alias vita insidias vires passis eadem mulier peribitur. Quia igitur nos duxit tua consilium, si ad dissolvendum matrimonium prædicta probationes sufficiant.

CAP. XIII.

Idem dicit, ut præced. cap.

Clemens III.

Tertio loco quaestionis a hujusmodi modum tua f. petit explicari, an juvenis sponsam, in quam per verba de presenti consensit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum nepis ipsius sponsæ proliens, b se à juvene carnaliter præcognitam proponebat: à qua producti testes dixerunt se pro certo credere, quod illa dicti juvenis extiterit concubina: adjicientes, quod eos in simul viderant per plana & nemora, vias, in viis, pluries convagantes: & testimonium vicinæ super hoc receptis dicebant. Ad majorem vero certitudinem (quia minus sufficienter credidisti esse probatum, quod eadem mulier adferebat) tam ipsa, quam juvenis juramentis adstricti seorsum confessi sunt, quod se invicem carnaliter præcognoverant: licet juvenis nollet ab ea, quam desponsaverat, separari. Nos autem, quæ dicta sunt intelligentes, præsertim cum hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur à pluribus manifestum, consilium esse credimus, ut matrimonialiter non e conjungatur, sed solutus sponsalibus separetur.

CAP. XIV.

Propter præsumptionem etiam vehementera, nos debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. Nivernens. Episcopo & Archidiacono Bituricensi.

Litteras vestras recepimus a, continentibus, quod cum causa, quæ vertitur inter Altrissiodoren. Episcopum, & quosdam Burgenfes de charitate, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis & Abbati Collonenti, à sede Apostolica delegata fuisset, utraque pars vos duos sub certa pena, sibi arbitros statuerunt, delegata vobis nihilominus potestate reservata: G. autem lator presentium, unus ex illis hæresim suam fuerat publica voce confessus, & de hærese suo similiter recognoverat, quod eodem secum laborabat errore: [1 & 7.] Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negavit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, adferendo illum hæreticum, vel perjurium postea commisit in Deum, purgandum illum de hæresi: quorum utrumque reddidit illum valde suspectum: quamquam verisimilium f. videatur, quod eo tempore, quo tanquam verè poenitens ab hæresi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixisset, præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum, non adfuerat hæreticum, nisi fuisset accessus zelo fidei orthodoxæ, unde præsumitur, quod cum postea purgavit illum de hæresi, turpiter deseravit. Quocirca mandamus, quatenus cum propter solam suspicionem (quamvis vehementem) nolumus illum de tam gravi crimine condemnari, talem & tantam securitatem

recipiatis ab ipso, præter juratoriam cautionem, quod timore pœne corporalis a debeat coerceri, discretam ei poenitentiam injungentes, ex qua valeat adparere utrum in tenebris ambulet, an in luce: utrumve sit verè poenitens, an fidei conversus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non finatis ipsum indebitè molestari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnatis.

[1] Qui cum de fide sua coram ven. f. n. Eburicen. archi. conveniret, etc. purgatio facienda per eundem vv. qui verè poenitens & catholicus credebatur, esset indulta: tunc ipse vv. fratrem suum, quem publice asseruerat hæreticum, præfatis juramento catholicum esse firmavit, & sic à præfatis Episcopo duo contraria proponebatur dixisse: unde ab Episcopo & perjurus & hæreticus censebatur. Ex contrario vero idem vv. proposuit quod licet de se publice confessus fuisset, nihil tamen de fratre fuerat confessus, unde bene poterat illum purgasse, maxime cum à duobus capellani de Albanisco, qui consensiam illius noverant, sedecit audi visse, quod tanquam catholicum poterat illum securè purgare, quæ eorum literæ postea vobis ostendit. Sed Episcopus super eo quod de fratre negaverat, proinus eum per ipsum & unum Presbyterum & alium Diaconum coram vobis convicit: unde ipsum prolapsam in hæresim assererat. Nos igitur in prædictum vv. contrarietates notabiles attendentes, ipsam cum literis nostris ad presentiam nostram transmissis, bonis ejus interim annotatis, donec de persona ejus & bonis quod statuendum foret, statere curaverimus, adjicientes quod cum idem vv. apud vos cum quibusdam instaret, ut purgationem recipe-retis ipsum sicut aliorum quorundam: vos juramentum ejus, eod quod sibi contrarius videbatur, admittere noluit, purgatione tamen pro eo per manus VIII. bonorum virorum admittit, quia verè vulpecula, quæ molitur vineam Domini demolitur, sagaci sunt studio capienda: nam vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos.]

CAP. XV.

Non præsumitur incontinentia in senectute, qui in juventute continentis, maxime si esset literatus.

Idem Genadiv. Episcopo & Abbati Decisurorum.

Cum in juventute sua b Quinqueeclesien. Episcopus adeo se maturum, honestum & providum exhibuerit, ut ab ecclesia Romana meruerit pallio decorari: non est de levi credendum, quod postquam ad senilem e pervenit etatem, turpiter abjecerit jugum Domini, factores libidinis amplexando: cum labes hujusmodi quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in senectute frequentius expietur. Quis præterea de facili crederet, quod vir præditus scientia literarum, propriæ salutis oblitus, ad eam passionis ignominiam se converteret d, ut cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum: cum etiam secundum sententias ethnicorum naturale foedus inter tales personas, nihil permittat savi criminis suspicari e. Licet igitur Rex Hungariae eundem Episcopum nobis per nuncios & literas de tali crimine detulisset, postulans, ut malum hujusmodi perniciosum exemplo de Hungarica ecclesia toletemus: Quia tamen ejus suggestio non de charitatis radice procedere videbatur, nolimus aures nostras, quasi malignis delationibus inclinare. Sed f ut probaremus, si spiritus esset ex Deo, g Aurenfi Episcopo dedimus in mandatis, ut prudenter & cautè à Coepiscopis indagaret, utrum præfatum Episcopum crederent tali labe reppersum. Qui nobis postmodum rescripserunt, quod eum virum

a Ca. 1. tit. de sponsal. in 2. compil. b Quod sit audiendus, qui suam turpitudinem allegat ob animam periculum evitandum, vide infra in l. i. iur. jur. ad quod ex conventionione, s. procurator. De iur. jur. c iungantur. d Ca. 1. ord. tit. in 2. comp. e Quid committatur sub hoc inf. patet in gloss. super verb. purgando. f var. dicitur, al. videbatur.

a Temporalis, in omnibus vet. lib. & in vet. compilatione. b Ca. 2. eod. tit. in 1. compilatione. c postq. venit & f. et. etc. d converterit. e vide l. ut vim. & ibi gloss. & Doct. ff. de justis. & iur. f al. Sed ut prob. spirit. si essent ex Deo, & g Aurenfi.

honeste conversationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

CAP. XVI.

I, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cum idoneus presumatur.

Idem a Archidiacono & Praeposito Mediolani. **D**atum a archidiacono Mediolani. dedimus in mandatis, ut C. scholarem a Presbytero sancti Victoris in clericum ejusdem ecclesiae recipi faceret, & in fratrem: e & infra. Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen, asseruit, quod nequaquam sufficiebant duobus clericis facultates ecclesiae memoratae, adjiciens, quod praedictus C. non erat idoneus ad illius ecclesiae beneficium obtinendum: & infra. Causam vobis duximus committendam ita, ut ex illa clausula, scilicet si persona fuerit idonea, quae nostro scripto reperitur inserta, eidem scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur: cum prima facie praesumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.

DE IVREIVRANDO. TITVLVS XXIV.

CAP. I.

*A*gi potest ad relaxationem juramenti, cuius implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis. h. d. quod ad intellectum, & est casus notabilis. Abbas.

Gregorius III. d. universi Christiani.

Ex administrationis: e & f. Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis praestita, relaxanda sub contradicte abb. ob. ecclesiastica districtione cogatis.

CAP. II.

*N*on valet juramentum praestitum a prelato de non repetendis rebus ecclesiae. Vel sic: A juramento meticulo fit absolutio per iudicem ecclesiasticum.

Gregorius in Registro. f

Pervenit ad nos g. Laudicen. Episcopus ab Ar. comite rebus suis spoliatus, & jurare compulsus, quod non repeteret sic ablata. Cognita igitur contumelia, valde doluimus: asserentes ipsam Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi: quem tamen absolvimus, quia nefandissima coactione juravit.

CAP. III.

*N*on deierat, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non astringitur qui juramento ad implendum, quod juravit si ab alia parte non impletur, cuius respectu praestitum juramentum.

Idem regi Francorum.

Pervenit h. ad nos [i & f.] Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiam si promissum tuum juramento, vel fidei obligatione interposita, conditione firmasset, aliquidatenus teneris, si constet eum conditioni minime paruisse.

[i. Quod cum iam pridem ad partes Alcornie, &c.]

a Archiepiscopo. b Ex hoc Dec. collige, quemlibet praesumi bonum, de quo art. praeter Fel. vide Alex. cons. 127. inc. Salvatoris. in 3. volum. c. vide Angelum. d. In duobus vetustissimis, nonus: in ceteris 3. habetur. in uno octavus. quod rectius videtur. Hoc capit. inordinat & praepostere sequentibus est propositum, cum sit ex sec. compil. sequentia ex i. c. Ca. 4. eod. tit. in 2. compil. f. Alex. Registro Gregorii. g. Ca. 9. eod. tit. in 1. compil. & post. conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 7. h. Ca. 10. eod. tit. in 1. compil. sed nos, hoc c. dicit Ant. August. se invenire in reg. B. Gregor. vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & q. 88. art. 2. & 12.

CAP. IV.

*P*enitur forma juramenti septem cap. continens, secundum quod jurant Papa Episcopi: sed hodie omnes recipientes dignitates a Papa sibi jurant. hoc fit pro summario & divisione.

Idem Petro Subdiacono.

EGO a. N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto b. Petro, sanctaeque Romanae ecclesiae, dominoque meo Papa C. ejusque successoribus canonicis intransitibus. Non ero neque c. in consilio, neque in facto, ut vitam perdat aut membrum d. vel capiatur mala captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad ejus e. damnum, nulli pandam: Papatum sanctae Romanae ecclesiae & regulas sanctorum patrum adiutor ero ad defendendum, & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad synodum veniam: nisi praepeditus fuero canonica praepeditione. Legatum Apostolice sedis quem certum esse cognovero, in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo.

Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum absolvat f. licentia. Sic me Deus adjuvet, & haec sancta evangelia. g.

CAP. V.

*N*on tenetur clericus Episcopo suo obedientiam juramentum praestare, nisi ratione administrationis sibi concessa.

Vrbanus Papa.

Nullus Episcopus clericos suos (nisi forte, quibus) ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi jurare compellat.

CAP. VI.

*Q*ui se obligavit ad usuras solvendas, solvere non cogitur, nisi juraverit: quo casu cogitur, sed repeteri.

Alexander III. Episcopo Vigilien.

Debitores i. ad solvendas usuras, in quibus se obligaverint, cogendi sunt domino reddere juramentum. Et cum usurae soluta fuerint, creditores ad eas restituendas sunt ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi.

CAP. VII.

*D*ebitor, qui juravit creditori nullam gravamen super re praerata inferre, donec solverit debitum, non auditur repeteri pignus, volendo compensare fructus in sortem: sed debet prius debitum regulariter solvere, & deinde rem cum fructibus inde perceptis restituere. h. d. & est casus not.

Idem Rothomagen. Archiepiscopo, & eius successoribus.

Ad nostram novetitis audientiam pervenisse, & quod cum P. quibusdam hominibus certam summam pecuniae mutuasset, quasdam ab eis possessiones & redditus recepit in pignore, ipsos juramenti religione obstringens, quod super illis, donec solverent sibi pecuniam, nullam ei gravamen inferrent. Licet autem de possessionibus illis & redditibus nondum sortem deductis expensis, receperit h. tu tamen frater Archiepiscopo eum propter hoc excommunicationis vinculo affinxisti: [i & infra.] Ideoque mandamus, quatenus recepta a praefato P. sufficienti cautione, quod vestro debeat parere mandato, absolutis eundem. Deinde debitores ejus, qui praedictas possessiones & redditus contra juramentum subtraxisse dicuntur, si ita est no, eos

a Ca. 10. eod. tit. in 1. compil. b. al. beato. c. dicto, pignus abest. d. Quod app. membri veniat, Barto. in l. 2. ff. de pub. iud. Auth. sed non iur. C. de ser. v. iugit. & sp. dist. e. singula. e. canon. f. al. absolutus. g. Sancta Dei. h. Ca. 1. eod. tit. in 1. compil. i. Ca. 2. eod. tit. in 1. compil. & post. concil. Lat. 3. p. 18. c. 4. k. Ca. 3. eod. tit. in 1. compil. l. und. Li. cum not. C. de fruct. & lit. exp. m. In Cod. Barb. de ira est, per consuetudinem ecclesiasticam cogitur.

ecclesiastica

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

ecclesiastica censura cogatis, ut hæc restituant, nec sibi molestias inferant, donec ei pecunia persolvatur. Cum autem ei pecunia, sicut juraverunt, persolverint: vos ipsum ad restituendum, quicquid (deductis expensis) ultra forem recepisse constiterit, inducere studeatis: & si commonitus non fuerit in eandem excommunicationis sententiam reducatu eundem.

[1 Exinde vobis literas nostras cogimus destinare, præsertim cum ille sicut asserit, forte sua velit esse contentus.]

CAP. VIII.

Si juramentum per metum extortum servari potest sine interitu status æterni, servandum est: ecclesiastamen Romana consuevit à tali juramento absolvere.

Idem Senn. Archiepiscopo.

Si verò a aliquis quinquam gravissimo metu sub religione juramenti, suum jus restitute coegerit, ipsamque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum vel neuter id habere debeat: Duximus tibi respondendum, quòd non est tutum quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis æternæ: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. verum aliquando in Rom. eccl. à pluribus præ. n. factum esse recolitur, quòd clerici, qui coacti ministerium ecclesiæ abjurarunt, de juramento abolitionis beneficium meruerunt, & ad coëccendatam iniquitatem eorum, qui ecclesiasticos viros ad præstandum illud compulerant, permitti sunt in eadem ecclesiâ ministrare.

CAP. IX.

Monachi pro debitis monasterii jurant stare in obsequio, & fidei, qui juraverunt creatorem indennem servare, juramenta servari coguntur.

Idem b Sardinensibus Episcopis.

Ex rescripto e, quod nobis est præsentatum, innouit Abbatem Tremem. cum Petro super summa octo milium solidorum taliter convenisse: & infra. Super hæc prædictus Abbas quosdam ex monachis obfides dedit, qui de observanda conventionione juraverunt, ut si ipsi deficerent, alii monachi loco eorum in obsequio ponerentur. Insuper si fides dicti monachi non servarent, Abbas dedit eidem V. d. & ejus uxorem fidejussores: qui similiter fidem præstitisse dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam Abbatem, quam monachos, quam V. & uxorem ipsius monere curetis, ut sicut jurarunt, eandem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati & monachis ingressum interdictatis ecclesiæ: & in terra præfati V. & uxoris ejusdem usque ad dignam satisfactionem inhi-beatis divina officia celebrari.

CAP. X.

Pejus est & ab ea ecclesiâ removendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum juramentum.

Idem Landon. [& Vigorien. Episcopis.]

Verelam e R. canonici Linconien. accepimus, quòd cum V. clericus ei duos bisantios nomine ecclesiæ de statera se annuatim soluturum interposito firmitate firmasset, per biennium ab hujusmodi pensionis solutione cessavit. Quoniam igitur non merentur ecclesiæ regere, qui sunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate ab ejusdem pensionis solutione cessasse,

a Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 17. & ca. 1. vide e. ad audientiam supra. b Sardin. & Cabillon. Episc. c Ca. 6. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 3. d. al. Gal. n. e. Ca. 7. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. part. 7. c. 3. Vide Cosset. sing. 93. lit. E. in verbo Emptentia. f cessare.

ipsum à præscripta ecclesiâ removens, ea præfata R. restitueret minimè differatis.

CAP. XI.

Si præsentatus jurat presentari de antiquo censu augendo, & postea contrarium jurat instituenti, valet secundum & non primum, tam men ab ecclesiâ removetur.

Lucius III. Norwicen. Episcopo.

Tua nos duxit fraternitas a consulendos, cui standum sit juramento cum clerici è religiosi jurisjurandi religione constringunt ad majorem solito pensionem solvendam, vel præstandam aliquid beneficii præter solitam pensionem: cum autem instituantur ab Episcopis, jurant, quòd antiquam pensionem & solitam non augebunt. Tua igitur consul. breviter b respondemus, quòd cum posterius juramentum ratione & Lateranensis concilii e auctoritate juretur, primo præjudicat, quòd de cupiditate processit. Cæterum justum est, ut clerici pro perjurio, quòd vitare non possunt, ab ecclesiis excludantur.

CAP. XII.

Episcopi de perjurio gravius, quam alii sunt puniendi. b. d. Urbanus III. Archiepisc. Pisan.

Cum d quidam [1 & 7.] Consul. t. t. r. quòd in Episcopos qui suum transgressi sunt juramentum, est tanto gravius vindicandum, quanto majori præminent dignitate, & eorum exemplo facilius alii poterant ad similia provocari.

[1 Episcopi Sardinie sicut nobis est ex tua parte propositum, quibusdam pecuniam sicut tenebantur, juramento adstricti non solverunt: & quidam Episcopus ipsius terra in die dedicationis ecclesiæ ordines, cum dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebraverit: & quidam etiam juraverunt aliquando quòd fratri vel forori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis subsidium ministrare à nobis quòd de hujusmodi faciendum sit, tua f. requisivit. Nos igitur.]

Illicitum est juramentum de non præbendo subsidium conjugulo. hoc dicit.

Illi verò e, qui jurant non loqui patri vel matri, forori, vel fratri, aut eis humanitatis subsidium non exhibere: absolvendi sunt ab illius observantia juramenti, cum illicitum sit, & contrarium rationi: injuncta tamen eis de hoc, quòd malè juraverant, poenitentia competentè.

CAP. XIII.

Non valet juramentum monachi claustrum abjurantis: & sibi de hoc gravi poenitentia imponitur.

Idem.

Sicut f ex literis tue discretionis cognovimus R. prior monasterii tui iracundia calore succensus, juramento firmavit, quòd in claustrum ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. monacho ulterius moraturus: [1 & 7.] Respondemus, quòd non licuit monacho supradicto temerarium g juramentum facere, maxime cum fidem professionis frangeret, & stabilitatis suæ propositum evacuet. Ideoque circa eum tua sollicitudo provideat, quòd talis ei poenitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterretur, simile aliquid facere pertimescat: ipse verò in claustrum, quòd licitè abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua, suam poenitentiam exequatur.

[1 Quarens ergo tibi quid super hoc circa eundem monachum sit agendum.]

CAP. XIV.

Vasallus, qui juravit prelato, successoribus jurare non cogitur.

a Ca. 2. eod. tit. in 2. comp. b taliter. c Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7. 4. prohibemus. Habes infr. de cons. c. prohibemus. d Ca. 11. eod. tit. in 1. comp. e Vide Sotum lib. 2. de just. f Ca. 1. eod. tit. in 2. comp. g Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 2. de just. & jure. q. 1. art. 7.

Clemens III. VII. a Regi Sicilia.

Veritatis b amica simplicitas : [1 & 7.] Responde-
mus, ut haeredes tui, qui nobis vel alicui successo-
rum nostrorum juraverint, aliis jurare minimè compellantur : catholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagii e & fidelitatis puritatem, nihilominus ac si jurassent, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare.

[1 Nullis verborum fallacis, nullis appetit ambiguitatum involvitur offuscari. Ea propter fili charissime in Domino, audito quod in magnitudine tua praesentia questio mota fuerit, utrum ex tenore nostri scripti colligeretur quod singuli tuorum haeredum singula nostris successoribus fidelitatem prestare debeant & hominii juramentum. Intellecta etiam expressione vel expositione dil. si. n. A. tit. S. crucis in Hierusalem & P. tituli S. Laurentii in Damasco Presbyterorum cardin. sed. Apost. de qua ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa : a sano intellectu eorum volumus aliquatenus dissentire, serenitate regis duximus intinendum, quod cum intentio nostra non sit ut intolerabile tibi sit tuum, haeredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.]

CAP. XV.

A juramento per metum extorto ecclesia solet absolvere : & ejus transgressores, ut peccantes mortaliter non puniuntur.

Coelestinus III. d. Brundisensis Episcopus.

Verum e in ea quaestione, quae quinto loco ponitur, an à sacramenti vinculo absolvantur, qui istud inviti pro vita & rebus servandis fecerunt : nihil aliud arbitramur, quod in quod antecessores nostri Rom. pont. arbitrati fuisse noscuntur, qui tales à juramenti nexibus abolverunt. Caterum, ut agatur consultius, & auferatur materia f dejerandi, non eis ita expresse dicatur, ut juramenta non servent : sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

CAP. XVI.

Si is, cujus mandato stare juravit, aliquid tibi praecipit contra juramentum per me prius licite factum, illud servare non teneor. hoc dicit, inharendo verbu litera.

Innocentius III. g. H. & S. & Mercurius Venetis.

Veniens h ad praesentiam nostram A. nobis exposuit, quod olim cum M. Maurien. 7 alternatim convicia ingerendo certavit : propter quod cum graves inimicitias incurrisset, quidam, qui partis utriusque amatores extiterant, suggererunt praedicto A. ut in satisfactione injuriarum vestro juraret obedire mandatis. Cumque idem k non crederet se tale quid commississe, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud sub tali confidentia praestitisset, ipsi sub juramenti debito praecipitis, ut nunquam curiam Ducis intraret, nisi cum omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur. [1 & 7.] Verum quia idem A. qui dicti Ducis est consiliarius, & in jure suo multis ecclesiis, quarum est advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter jurasset, si mandatum illud sibi contrarium praescivisset : noveritis nos Patriarchae Granden. mandasse, ut si mandatum priori juramento licite facto repugnet, ipsum auctoritate nostra denunciaret non servandum. l

[1 Aut nisi per nobilem virum R. comitem & H. Mawroten, qui absentesse dicuntur, ipsum contingeret relaxari.]

a al. Guilelmo. b Ca. 5. eod. tit. in 2. compil. c al. hominis etiam fidelitatem puritatem, &c. d al. Brundisens. Archiep. e Pari. e. cum non ab homine. sup. de jud. & c. 6. eod. tit. in 2. compil. f Perjurandi. g Henrico Vitali & Leonardo Marco Mawroten. h Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. i Mawroten. k Cumq. idem Anon. credens se tale, &c. l observandum.

CAP. XVII.

Qui juravit ecclesiam defendere, & requisitus sine justa causa casus, perjurus est, nec eum defendit appellatus.

Idem magistro Apollinari.

Revi fscitatus a e quaestione, utrum ille, qui juravit alicujus ecclesiae servare ac pro posse defendere juramento tenetur, si necessitate imminente super hoc sub juramenti debito requisitus duxerit appellandam, perjurii reatum incurrat. Respondemus, quod in hoc articulo appellentem à perjurio talis appell. non excusat, imò (nisi difficultas existat, propter quam requisitus non possit ecclesiae subvenire) culpa perjurii potius irretitur.

CAP. XVIII.

Jurans scienter illicitum, non indiget absolutioe, sed tenetur illud non observare. Si vero juravit ignoranter, debet illud observare, si aliquo licito modo est observabile. Si autem juravit licitum, quod putabat illicitum, debet observari juramentum, sed de animo depravato ager poenitentiam.

Idem illustri Regi Aragonia.

Quanto personam b tuam : [1 & 7.] Quidam consiliarii tui (imò potius deceptores) tuum animum induxerunt, ut jurares irrequisito assensu populi usque ad certum tempus patris tui conservare monetam, quae tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata. Cum autem adeo sit deminuta & minoris valoris effecta, quod grave propter hoc scandalum in populo generatur, tu quod egeras e indif. retè cupiens revocare, ac necessitati populi satisfacere, ab observatione juramenti praedicti postulasti suppliciter à nobis absolvi. Super quo diligens indagator potuisset facile inveni, quod non tam erat absolutio necessaria, quam interpretatio requirenda : quoniam cum juramentum fecisti, monetam aut falsam aut legitimam esse credebas. Si falsam, juramentum fuisse illicitum, & nullatenus observandum, & pro eo esset tibi poenitentia injungenda : cum juramentum non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum. Si vero legitimum esse credebas, juramentum licitum fuit & usque quaque servandum. Et ut irreprehensibiliter observetur consulimus & mandamus, ut reprobanda moneta, quae à legitimo pondere fuerat defraudata, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reduces, secundum eum statum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quod antiqua moneta, quae ab illo statu falsata non fuerat, cum ea poterit expendatur : per quod & dispendium vitari poterit, & juramentum servari. Veruntamen si monetam ipsam in praestatione juramenti credebas à legitimo pondere deminutam, & tua super hoc conscientia te remordeat, tuum humiliter confitere peccatum, & satisfactionem injunctam tibi pro illicito juramento studeas adimplere.

[1 Inter alios Christianos principes sinceriori charitate diligimus, tanto serenitati regia diligentiori sollicitudine volumus precavere, ne quod ei, quod absit, imminuat, quod vel in periculum animae tuae aut detrimentum terra valeat reducere. Et remore sequidem literarum tuarum & plurium praelatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo consilientium nobis innotuit, quod ad versus inimicos Christianitatis, qui pra magnitudine sua potentia terram Hispania tunc temporis occupabant, in auxilium charissimi in Christo f. n. regis Castella illustris, cum armatorum multitudine festinaret.]

CAP. XIX.

Non valet juramentum praestitum in praedictum juris superioris.

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione. b Ca. 4. eod. tit. in 3. compilat. c In Cod. Barbar. egeras indif. retè, disireti cupiens, &c. Idem

Idem consiliius & populo a Tudertino.

Venientes b ad sed. Apost. consules vestros super his, quæ ad nos de vobis sapius referuntur, & commone- re curavimus, & aliquantulum asperè convenire. Cum enim & appellationibus interpositis ad Apost. sed. tenamini humiliter & devotè deferre, cum & leges etiã seculares post sententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos sententias appellatione suspensas executioni mandatis. Verum iidem consules nobis exponere curaverunt, quòd cum aliqui vestrum vocantur ad officium consularis, firmant proprio sacramento, quòd super mutuis & plagiaris, secundum vestra civitatis consuetudinem iudicabunt, & intra 28. dies quæ iudicaverunt, exequentur. Vnde salvo huiusmodi juramento vos non posse super his appellationibus defendere dicebant. Quia verò non minus iudices secundum leges, quam consules vestri secundum consuetudinem vestra civitatis iudicare jurant: & ideo sicut iudices contra leges, sic & consules vestri contra consuetudinem possent e subditos aggravare, mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis, deferatis, cum prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi ius superioris exceptum. Cum ergo postquam S. lator præ. ad sed. Apost. à sententia G. iudicis appellavit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis adversarium inducentes: volumus & mandamus, ut possessionem ipsam restituantis eidem: alioquin noveritis nos Episcopo Nucerno d. mandasse, ut vos ad illud eccles. cen. compellat.

CAP. XX.

Tarvisi usuras non repetere, potest juramento non obstante ex nova causa repetere. b. d. secundum intellectum notabiliorum.

Idem Pifano Archiepiscopo.

Ad nostram e noveritis audientiam pervenisse, quòd cum I. & G. Petro usuras non modicas perfolvisent, juramento firmaverunt, quòd nec per se, nec per alium prædictas usuras repetent, vel apud ecclesiasticum iudicem, seu etiam secularem super his deponerent quæstionem. Cumque creditor concederet testamentum, suis præcepit hæredibus, ut omnibus, qui probarent se dedisse usuras eidem, ipsas ei restituere procurarent. Vnde cum prædicti I. & G. usuras repetere non adtentent propter huiusmodi juramentum, & hæredes prædicti P. eis negligente satisfacere de usuris. Mandamus, quatenus sub pena excommunicationis publicè in ecclesia proponi facias vel proponas, ut qui super hoc noverint veritatem, procedant ad testimonium profertendum: & si per dicta testium vel alia documenta tibi constiterit de præmissis, hæredes illius, ut usuras, quas à prædictis pater eorum accepit, restituant universas, ecclesiastica censura compellat.

CAP. XXI.

Instrumentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obstat iuri, aliis tanquam temerarium non obligat contra iuris observationem.

Idem Neapolitano Archiepiscopo.

Ad nostram f noveritis audientiam pervenisse, quòd re quasi per extorsionem tale fuit præstitum juramentum, quòd in omni causa deberes ordinem iudicium observare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas manifesta adulatione non indigent g.

a. d. Tridentino. b. C. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Guido. Pap. h. c. possunt. d. Recentino. e. Ca. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide B. Thom. 2. 2. q. 72. art. 3. & Sotus lib. 6. de iust. & iur. q. 1. art. 4. f. C. 7. eod. tit. in 3. comp. g. Vide l. si verò. s. qu. pro rei. ff. qui sententia. cog. & leg. 2. & bar. ff. de furtis.

nec in eis est ordo iudiciarius observandus, qui debet in aliis observari: nec tu quando sub præmissis tenore iurasti, habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non juramentum, sed perjurium potius extitisset, nec esset aliqua ratione servandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quòd consonet canonicis institutis, fra. t. auctoritate præsentium intimamus, quòd in manifestis & notoriis ratione juramenti præmissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis iudicarii, quam in his non servari per omnia ipsa juris ratio postulat & requirit, unde videbitur subtiliter intuenti de ordine iudiciorum procedere, ut in præmissis non per omnia ordo iudiciarius observetur. Quanquam & secundum adprobatum intellectum rectè possit intelligi quòd iurasti, ut in omnibus causis ordinem iudicarium observares, in illis videlicet, in quibus est ordo iudiciarius observandus: Sic ergo faciens & juramenti tenorem servabis, & instituta canonica non omittes.

CAP. XXII.

Si unum juramentum uni debitum alteri præstatur, illicitum est: & eo non obstante, cui debetur, præstandum est.

Idem iudici Carolano. a

Ea te b. credimus discretionem vigere, ut intelligas per te ipsum quòd opus non remittitur, sed augetur, cum cuiquam improvidè solvitur, quòd alii ex debito est præstandum. Sanè cum Archiepiscopus Turritanus à te nomine e. nostro juramentum fidelitatis (sicut à nobis mandatum acceperat) exegisset, illud exhibere in ejus manibus distulisti, adferens, quòd Pifano Archiepiscopo salvo Apostolica sedis honore huiusmodi præstiteras juramentum. Cum igitur nobis & ecclesie Romanæ fidelitatem facere tenearis, si prælitum juramentum ei, quòd à te nobis tanquam debitum est præstandum, contrarium repotes: illud illicitum iudicabis: & illicito non obstante, quòd licitè, imò ex debito petitur exhibebis: vel si prælitum præstando contrarium non existit, illud sine difficultate præstabis.

CAP. XXIII.

Qui iuravit stare mandato alicujus, non tenetur parere si præcepta illicita, ut quòd filium exheredat, vel uxorem abjuret.

Idem d. Alarino Episcopo.

Quintavallis e nostris auribus intimavit, quòd pro offensa, quam filia ipsius aliis mulieribus irrogarent, quòd earum mandato pareret, prælitum juramentum: quæ tale illi sub debito juramento dedere mandatum: quòd si quando f. filii aut uxor illius aliquot factum vel verbum contumeliosum mulieribus illis objicerent, idem filias & filios exheredaret, & à se propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cum licitum fuerit juramentum, sed mandatum illicitum, prædictis ut revocent mandatum illud injungas, alioquin eum ad mandati observationem illius denuncies non teneri.

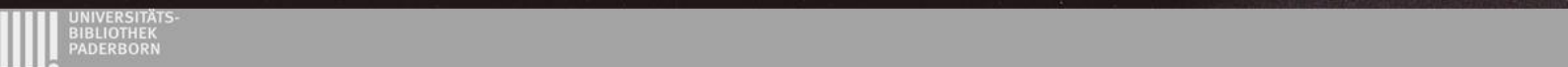
CAP. XXIV.

Ex causa levi & temeraria conjuges etiam quo ad torum, & mutuum cohabitationem, se separare non possunt, etiam cum juramenti interpositione.

Idem Archiepisc. Tarraconen.

Tua nos duxit g fraternitas consulendos, quid tibi super hoc sit faciendum, quòd B. & A. uxor ejus ad invicem iuraverunt se nunquam mutuo petiuros: idem verò nunc repetit illam instantè: ea contrario affirmate,

a. Al. Carsalutin. b. Ca. 8. eod. tit. in 3. comp. c. nomine ecclesie. d. Salatrino. e. C. 9. eod. tit. in 3. comp. Vid. Bald. in Authen. generaliter. C. de Episc. & cler. f. filia. g. Ca. 10. eod. tit. in 3. comp. Vide Sot. lib. 4. sentent. dist. 32. q. 1. art. 3.

quod prius se faceret a Saracenam, quam rediret ad eum: [1 & 7.] Nos igitur fraternitati tuae respondentes: mandamus, quatenus utrumque ad continentiam servandum moneas & inducas: quam si promittere voluerint & servare, utrumque dimittas sine alio commorari: alioquin si vir noluerit continere, tu illam ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam adpel. re. compellas: cum & temerarium fuerit huiusmodi iuramentum, & adulterium utrinque sit commissum.

[1. Sed adulterum cui adhaere postquam recessit ab eo libenter dimittes, & castitatem promitteret, & iuraret.]

CAP. XXV.

Si qui iuravit cum muliere contrahere, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter precedentem non. b. d.

Idem b. Gemem. Archiepiscopo.

Quemadmodum e si vir mulieri iurasset quando contraxit cum illa, quod eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commisisset, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante huiusmodi d. iuramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet illa in legem conjugii non peccaret. Ita si quis iuraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere praecedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in illo iuramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.

Alioquin si post huiusmodi iuramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod est profusum absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem, licite potest uxorem a sua cohabitatione dimittere: longe fortius ante conjugium celebratum propter eandem causam sponsus licite potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes e. Non obstante in alterutro casu vinculo iuramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is qui iuravit, ad utrumque sine transgressione se possit habere. Quod si post huiusmodi iuramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profecto ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

Si vir iuravit non accusare uxorem, temerarium est iuramentum: sed si specialiter de adulterio hoc iuravit, depunari poterit, sed accusare non debet.

Illud autem iuramentum est proculdubio temerarium, si vir iuret uxori, quod eam super nullo crimine accusabit: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum traheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter debet illam impetere apud iudicem suum, ut eam nisi penitus respiceret, omnino dimitteret, secundum canonicas sanctiones. Quod si expresse iurasset, quod eam super adulterio non impeteret, essetne servandum huiusmodi iuramentum?

Cum scriptura f. testetur quod patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundum regulam evangelii g, si primo & secundo correcte respicere nollet, dicendum esset ecclesiae, ut tanquam ethnica & pu-

a Vide Covarr. lib. 4. Var. res. c. 9. b In antiq. Ianuens. c Ca. 11. cod. tit. in 3. compil. Vid. Mag. & Doct. d sacrament. e Vide l. pen. De cond. ob. tur. caus. in D. & l. si plagii, per Bart. De verb. obligat. f Levit. 18. g Matth. 18.

blicana deinde vitaretur: ne per hoc libera praeberetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccati non solum septies, sed etiam usque septuagies septies secundum evangelicam veritatem a? Tutius ergo in hoc casu videretur, ut propter iuramentum religionem vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum: quamquam denunciare eam possit ad poenitentiam peragendam.

CAP. XXVI.

Licet ex causa necessaria etiam per religiosis iuratur.

Idem Abbas & capitulo Castelloniu.

Et si Christus b. praeceperit secundum evangelicam veritatem. Si sermo vester, est est, non non: ut affirmatio vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrecente malitia, simplici adferti vel negationi vix creditur, idcirco praedictum adunxit, quod amplius est, a malo est: a malo quidem non tam culpa, quam poena: nec exhibentium, sed exigentium iuramentum, nam incredulitatis huiusmodi magis est poena, quam culpa, unde non dixit, malum: sed dixit, a malo. Licet enim iuramentum prohibuisse Dominus videatur, nusquam tamen per creatorem, sed per creaturam iurare prohibuit: nec per huiusmodi iuramentum transferretur ad creaturam honorificentia creatoris. Quare cum in evangelio e. praemississet: Dico vobis, nolite iurare omnino: statim subiunxit: neque per coelum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ipsius est: neque per Hierosolimam, quia civitas est regis magni: neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere album aut nigrum. Et quamvis non sit per creaturam iurandum: si tamen iuratur per creaturam, servandum est quidem, dummodo sit licitum quod iuratur: quia teste veritate, qui iurat in coelo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum. Iacobus d. quoque non simpliciter prohibet iuramentum: sed voluntatem iurandi, cum ait: Ante omnia fratres mei nolite iurare, quoniam e. ad iuramentum non debet quatenus spontanea voluntas inducere, sed necessitas trahere importuna: & tunc potest sine culpa iurare, dummodo illos tres f. comites habeat iuramentum, de quibus Propheta ait g. Et iurabunt, vivit Dominus in veritate & iudicio & iustitia. Quod autem Iacobus h. subdit: Neque per coelum, neque per terram, neque per quodcumque aliud iuramentum: iurare vetat per quodlibet creaturam, quodcumque sit illud: alioquin, non dixisset Apostolus i. Homines per majorem suum iuramentum, & omnis controversiae eorum ad confirmationem finis est iuramentum: in quo patenter ostendit, per quem sit iurandum, cum ait: homines per majorem suum iurant, id est, per Deum, & cur sit iurandum, ut videlicet omnis controversiae finis sit iuramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. k. Ioan. stantem super mare & super terram, levavit manum suam ad coelum, & iuravit per viventem in saecula saeculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Evangelio, quam est est, non non: cum sapissime dixerit: Amen dico vobis: quod ipse, secundum Lucam exponens, cum praemississet j. Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua: consequenter adunxit. In veritate dico vobis, quia multa vidua erant in diebus Helix in Israel. Apostolus quoque iurabat cum diceret m: Testis est

a Matt. 18. Luc. 17. b Ca. 13. cod. tit. in 3. compil. Vid. B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. & Sol. l. 8. de iust. & iur. q. 1. art. 2. Mat. 5. c An. testu. iurans per S. Iacobum, vel alium deponat in l. testium. C. de testi. Ibid. d Iac. 5. e quoniam ad iurandum, &c. f B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 3. g Hier. 4. h Iacob. 5. i Heb. 6. k Apoc. c. 10. l Luc. 4. m Rom. 1.

mihideus: & iterum. a Quotidie motior per gloriam vestram fratres: quæ Græca exemplaria manifestissimam jurationem esse ostendunt. Si enim per se malum esset jurare, profectò Dominus non jurasset, cum tamen in Veteri Testamento legatur b. Quia juravit Dominus, & non poenitebit eum. & rursum c: Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum: imò & præcepit in Veteri Testamento d: Redde Deo e juramenta tua. Quædam enim prohibentur, quia per se mala sunt, ut furtum, adulterium, & hujusmodi: quæ non sunt aliquatenus faciendæ. Quædam verò prohibentur ex causa, non quia per se mala sunt, sed quia si fiant frequenter & multùm, ex his mala sequuntur: ut vinum per se malum non est, & tamen prohibet Apostolus dicens f: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: quoniam ex frequenti & immoderata potatione vini, luxuria generatur. Sic & juramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causa, quoniam ex frequenti & incauta juratione perjurium sepe contingit: sicut in Ecclesiastico legitur g: Vit multum jurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo ejus plaga. Quæmodò ergo Paulus indulget propter necessitatem discipulo suo Timotheo h, utatur modico vino propter stomachum, & frequentes infirmitates: sic profectò cum necessitas existat pro vera, licita, & honesta potest securè jurari, quia cessante causa, cessat effectus i. Licet ergo debeatis esse viri perfecti, ut quantum potestis juramenti vinculum evitatis, volentes tamen indemnitati vestri monasterii providere, ne propter defectum testium, sui juris sustineat infirmitatem: præsentibus vobis pagina indulgemus, quatenus vos & monasterii vestri conversi possitis in causis eisdem (deficientibus aliis testibus) pro ipso perhibere testimonium veritati.

CAP. XXVII.

Juramentum contra utilitatem ecclesiasticam præstitum, non tenet.

Idem Episcopo Amlicen.

Sicut & nostris est auribus intimatum, ecclesia Tudertina vacante, ipsius canonici, & Episcopus cum eis, dum esset in minoribus ordinibus constitutus, juramenta quædam in damnum Episcopalis juris fecerunt prius quam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: [1 & infra.] Pro juratione incauta imponi fecimus Episcopo poenitentiam congruentem: [2 & infra.] Quia t non juramenta, sed perjuria potius sunt dicenda, quæ contra utilitatem ecclesiasticam attentantur: mandamus, quatenus ab ipsis canonicis inquiras super præmissis diligentius veritatem: & si ea inventis esse vera, quod in damnum Episcopalis juris repetitis taliter attentatum, in statum debitum, appellatione remota, reducas.

[1 Quæ utrum servari debeant, cum ex eis contingeret præsertim reatus Episcopales minorari, vir providus & discretus olim nos datus idem Episcopus consulendos. Nos igitur saluti ejus paterna volentes sollicitudine providere.]

[2 Et nihilominus attendentes quod juramentum non ut esset iniquitatum vinculum fuerit institutum, &c.]

CAP. XXVIII.

Juramentum præstitum super actu à lege infirmato principaliter favore jurantis, licet secundariò in favorem publicum, necessariò est observandum, si non vis, nec dolo sit præstitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat, h. d. multum singulariter considerata mediocritate capituli.

a 1. Corinth. 15. b Psal. 109. c Psal. 131. d Levitic. 19. Math. 5. e Dominus. f Ephef. 5. g Eccles. 23. h 1. Timoth. 5. i Vid. l. generaliter. C. de Episc. & cler. & l. si pater. C. de hered. instit. k Cap. 3. tit. de constit. in 3. compil. Vid. Guid. Pap. l. al. quæ verò.

Idem Beluacensi Episcopo.

Cum contingat a interdum, quod constante matrimonio mulieres alienationibus super rebus dotalibus & donationibus propter nuptias consentiant, ne ulterius contraveniant proprio sacramento firmando, ac soluto processu temporis matrimonio contravenire nitantur: utrum hoc eis liceat, à nobis tua fra. requisivit. Nos autem f. t. r. quod etiam mulierum consensus in talibus non videatur obligatori secundum legitimas sanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjurii aperire: mulieres ipsæ servare debent hujusmodi juramenta, sine vi & dolo sponte præstita, cum in alterius præjudicium non redundent, nec observata vergant in dispendium salutis æternæ.

CAP. XXIX.

Movens bellum injustum compellitur restituere, quæ per violentiam occupavit, & eos absolvere, à quibus indebite juramenta extorsit. hoc dicit, usq. ad vers. Juramentum.

Idem.

Sicut: & infra, Si consulerit b, quod prædictus H. injuste bellum moverit contra I. ipsum H. studeatis inducere ut universa per hujusmodi violentiam occupata restituta conquirenti, eum à præstito sibi juramento prorsus absolventes. Quod si acquiescere noluerit, ipsum ad hoc (si præmissa veritate nituntur) cogatis per sententiam excommunicationis, terram ejus interdicti sententiæ supponentes.

Non astringitur quis juramento ad implendum quod juravit, si ab alia parte non impletur, cuius respectu præstitum est juramentum. hoc dicit.

Juramentum autem quod I. se asserit præstitisse, si de assensu factum est utriusque, eum non ligat, qui præstitit, dum ille cui præstitum fuerit, servare negligit, quod promissit.

CAP. XXX.

Clerici non habentes temporalia à laicis, non tenentur eis præstare juramenta fidelitatis.

Idem in concilio generali c.

Nimis de jure divino d quidam laici usurpare nituntur, cum viros ecclesiasticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia secundum Apostolum e, servus suo Domino stat aut cadit, sacri auctoritate concilii prohibemus, ne tales clerici personis secularibus præstare cogantur hujusmodi juramenta f.

CAP. XXXI.

Qui jurat non esse contra aliquem, potest in causis propriis & ecclesiæ suæ esse contra eum, h. d. secundum intellectum glossæ.

Honorius III. A. & C. Canon. Antiochena.

Petitio g vestra nobis exhibita continebat, quod ecclesia Antiochena vacante, Princeps Antiochen. timens conspirationes aliquas fieri contra eum, à vobis juramentum extorsit, quod contra ipsum non essetis de cætero: [1 & infra.] Interpretatione b congrua declaramus, vos juramento hujusmodi non teneri, quin pro juribus & honoribus ipsius ecclesiæ ac etiam specialibus e vestris legitime defendendis contra ipsum Principem stare liberè valeatis, coercendo vos à machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læsionem personæ vel sui amissionem incutere Principatus.

[1 Cum autem dictus Princeps adeo adversus ipsam ecclesiam

a Cap. 1. eod. tit. in 4. compilatione. b Cap. 2. eod. tit. in 4. compilatione. c Lateranen. sub Innocent. 111. d Cap. 8. eod. tit. in 4. compil. e 1. Corinth. 5. f Juramenta. g Nota quæ conditiones intelligantur in juramento, de quibus Aret. in 8. aque. Instit. de except. las. in l. si convenierit. ff. de jurisd. h In uno. Hoc autem interpretatione congrua. i Specialibus legitur in omnibus scriptis, licet in aliquot vulgatis mendose legatur specialibus.

frequentes habeat questiones, nec vos ipsi deesse ecclesia sine ipsius detrimento potestis, nec eidem auditis aesse, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter supplicastis ut vobis super his paternam providere sollicitudine dignemur. Nos igitur utilitati ecclesie ejusdem, salutis ac fama vestra, et honori dicti principu pariter providentes.]

CAP. XXXII.

Cum agitur de usuris, potest iudex in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus exigere a partibus juramentum de veritate dicenda. Et eadem ratione idem in qualibet causa, in qua immixtus peccatum, secundum Pavormitanum.

Idem Archidiaconus et magistro G. canonico Tullen.

Exliteris a vestris accepimus, quod super causa usurarum vobis pro G. contra E. ab Apostolica sede commissa, non potuit per testes ipsius G. per te productos de fortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris constitisset: unde expedire videtis, quod exigatur de dicenda veritate a partibus juramentum, cum ex fama quasi notorium habeatur, praefatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, fortem & amplius percepisse. Ne igitur ex huiusmodi juramenti defectu iustitia (occulra veritate) succumbat: mandamus, quatenus partes ad praefatum huiusmodi juramentum per cens. eccles. appel. remota cogatis.

CAP. XXXIII.

Si postus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, et ipsemet revocare debet non obstante juramento de non revocando, maxime si prius jurat non alienare. h. d. secundum verum intellectum Pavormitanus.

Idem Collessen. b. Archiepiscopo et ejus suffraganeis.

Intellecto jam dudum, quod charissimus in Christo filius noster Hungariae Rex illustris, alienationes quasdam fecerit in praedictum regni sui, & contra Regis honorem. Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes praedictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare. Quia cum teneatur, & in sua coronatione juraverit, jura regni sui & honorem coronae alligata servare, illicitum profecto fuit, si praestitit de non revocandis alienationibus huiusmodi juramentum: & propterea penitus non servandum.

CAP. XXXIV.

Si mulier juravit aliquem esse maritum, & succubavit, quia aliter non probavit, non datur nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

Gregorius IX. Episcopo Cermani.

Mulier, quae in iure praestito juramento adseruit virum talem in ipsam per verba de praestito matrimonialiter consensisse, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per sententiam absoluto, nec debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne actor perjurii videaris: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne forte si falsum juraverit, matrimonium contingat legitimum impediri: sed lux conscientiae est potius relinquenda.

CAP. XXXV.

Qui juravit servare statuta edita, & postea per illud juramentum aliter non jurando promissit servare edita seu postea edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita, hoc dicit, secundum verum intellectum.

a Vid. Guid. Pap. hic. & Beat. Thom. 2. 2. quaest. 78. art. 3. b Colon. alt. Colocen. in omnibus. c Vid. leg. prohibere §. quod plane. per Bartol. ff. quod vi aut clam. d Juramentum non debet deferri ei, quem credimus incursum perjurium. l. a. C. de iud. vidui. toll.

Idem.

Clericus, qui juravit se statuta in ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem juramentum observatum, quod postmodum subsecutum est, fideliter observare. Licet transgressus non debuerat, quod promissit, non tenetur ad illius observantiam ex debito praestiti juramenti.

CAP. XXXVI.

Juramentum litis decisorium a iudice delatum sine iusta causa recusari non potest: delatum vero a parte, licet recusatur & referatur: in actione tamen famosa non licet res referri. hoc dicit, si quis ad §. sane.

Idem H. iudici.

Juramentum a te parti delatum, nisi iusta de causa non potuit recusari. Quamvis, quod in iudicio a parte parti deferretur, recusari possit licite, ac referri. Nec liceat convento famosa actione referre huiusmodi juramentum.

Actore nihil probante, reus est absq. omni onere absolutus: si vero praesumptio est pro eo, deferretur res juramentum, vel ipsi actore considerati personarum, & causa circumstantiis, h. d.

Sane si actor b omnino in probatione defecerit, reus debet (& si nihil praestiterit) obtinere. Praesumptio vero faciente pro illo, reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum, nisi iudex inspectis personarum & causa circumstantiis illud actori videtur deferendum.

DE EXCEPTIONIBVS.

TITVLVS XXV.

CAP. I.

Si testis de crimine contra eum excepto convictus, vel alius convictus apparet, repellitur a testimonio, sed de crimine non puniatur, si non tangeat negotium principale.

Celestinus III.

Denique e, quod in dicta & personas testium: [1 & infra.] Si crimina testibus obijciuntur, de quibus non fuerant haecenus accusati, sed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda est, antequam causa per sententiam terminetur: cum (sicut canonica influita declarat) testes absque ulla infamia vel suspitione vel manifestamacula in ferendo testimonio requirantur. Quod si sola crimina, de quibus alio tempore convicti vel confessi fuerunt testes, obijciuntur, a testimonio repelluntur: quia sicut Stephanus Papa d. & alii Pontifices & multi Romanj testantur, non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi prius se probaverint innocentes. Ceterum si de criminibus ad solam exceptionem obiectis testes convicti fuerint sive confessi, poena ordinaria multari non debent, cum accusatio in ipsos, secundum juris ordinem non procedat. Sufficit ergo si perhibendo testimonio repellantur, praesertim ubi crimen quod eis obijciatur, causam, de qua agitur, contingere non videtur.

[1 Quibus ante juramentum vel depositionem nihil obijctum fuit, post attestaciones publicatas possit opponi, hoc in Romana ecclesia de longa consuetudine obtinuisse cognoscitur, ut ante juramentum vel depositionem & post, in dicta & etiam postea testimonio legitima exceptio possit opponi, &.]

CAP. II.

Reo exceptante de excommunicacione contra actorem, non obstant replicatio communi.

a Vid. Guid. Pa. hic. b Vid. Bar. in l. d. de excepti. spec. tit. de prob. Salic. & alii in l. qui accusare. c. de edendo. c. l. i. eod. tit. in 2. compil. d. Episc. 2. Refert. Burch. lib. 1. Dec. c. 164. e. scilicet Felix, Calixtus & Damasus, quorum refert Burch. de hac re dicta l. i. Dec. c. 169. 171. & 172.

responsionem, quia exceptionem obiciens de intentione partis adversæ, non intelligitur fuisse confessus, vel per instrumentum ex adverso exhibitum, cum in eo Theodosius Episcopus, à quo permutatio facta proponitur, non dicatur Episcopus Sabinenf. ququam in transcripto, quo procurator utebatur, appositum fuerit Sabinenf. per vitium falsitatis. Licet autem nimis excesserit, qui transcriptum illius instrumenti falsavit, quia tamen delictum perlonæ in damnum ecclesiæ redundare non debet, ac non solum antefententiam, verum etiam post obijci potest exceptio falsitatis, cum falsorum instrumentorum prætenu lata sententia, usque ad xx. annorum spacium valeat retractari veritate comperata: nolimus ut per id monasterio vestro præjudicium generetur.

Quia verò nobis constituit supradictam ecclesiam sancti Viti constitutam esse in diocesi Sabinenf. Episcopale jus in omnibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, istis duntaxat exceptis, quæ per authentica scripta ei noscuntur esse subtrahita, cum per privilegium vel per prescriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta.

Verùm quia dictus Episcopus, qui eandem ecclesiam iudicabat, munitum se prescriptione legitima non ostendit, quanquam probaverit Episcopum Sabin. bona ejusdem ecclesiæ aliquanto tempore possedisse: vos ab impetitione Episcopi quo ad temporalia ejusdem ecclesiæ sententialiter duximus abolvendos.

[1 Adiciens etiam quod si confessioni stare vellet in quantum contra vos facere videbatur, instrumentum tamen huiusmodi contra se minime admittebat, quia nec tabellionis auctoritate, nec subscriptione testium dignisus esse falsitatem. Sed ad hac pars vestra respondet, quod cum procurator in modum exceptionis id obijceret, non videbatur de adversa partis intentione fuisse confessus, quia iuxta legitimas sanctiones, quæ exceptione utitur, non affirmatur de intentione adversarii consisti, adjuvens quod est permutationis tempore cambium fore. crediderit ecclesiam dictam S. Viti ad Sabinenf. ecclesiam pertinere, prædictus tamen procurator ex certis causis seu personis suis emolumentum credulitatem suam postmodum potuit taliter informare, ut crederet eandem ecclesiam ad Sabinenf. ecclesiam tunc temporis non spectasse.]

[2 Super his igitur & aliis propositis coram supradictis cardinalibus, deliberatione cum fratribus nostris habita.]

CAP. VII.

Si exceptio iurisdictionis exclusivæ, propter quam fuit appellatum, probatur vera, iudex appellationis non debet de principali cognoscere, sed supersedere, h. d. intelligendo, quod isti erant iudices appellationis, & est notabilis intellectus. P. amor.

Honorius III. Abbati S. Huberti & sancti Martini Leodeni a.

Lim [1 & infra.] Nuper verò ex parte Gu. fuit propositum, quod literis præ. n. Treveren. Archiepiscopo presentatis, idem VV. excipiendo proposuit, quod auctoritate ipsarum respondere minime tenebatur, quia ultra duas dietas extra suam diocesim trahebatur in causam, & quia dictus Archiepiscopus hanc exceptionem admittere recusabat, vocem ad nos appellationis emisit: [2 & infra.] Porro procurator partis b adversæ respondit, quod idem Guil. ultra duas dietas extra suam diocesim minime trahebatur, cum ipse Archiepiscopus terminum in tali loco statuerit, quia remotus ab illo non erat ultra, quam provisum est per constitutionem concilii generalis: [3 & infra.] Disc. v. mandamus, quatenus si procurator dicti Guil. probare potuerit exceptio-

a De materia huius decret. quatenus agit de dieta, vid. Bartol. in leg. 1. si quis caus. imola in l. continuus. De verb. obligat. Alexand. conf. 22. In c. consideratus verbis statutis, in 4. volum. b ipsius comitis.

nam, quam coram Archiepiscopo propositi suspendit, videlicet, se in causam trahi ultra duas dietas contra constitutionem concilii generalis a, vos appellationem dicti Guil. legitimam decernentes negotio supersedere curatis.

[1 Fuit nostris auribus intimatum, quod cum fe. m. l. pp. p. n. mandavisset ven. f. n. Archiepiscopo Trever. ut compositionem inter nobiles viros L. comitem Delos. & VV. de Hollandia crucifignatos Trever. dioces. super raptu nobilis mulieris uxoris ejusdem comitis, terris & rebus aliis amicabiliter ratam faceret observari, dicto verò VV. intente venire contra dictam compositionem, & si ad Apostolicum dissiugium converterent: idem Archiepiscopus appellationi ejus non deservens, quam firvulam esse decrevit, in prefatum VV. qui alias erat vinculo excommunicationis astrictus, specialiter propter compositionem prædictam excommunicationis, & in terram suam interdixit sententias promulgari. Cuius postmodum dilecti filii G. dilecti G. procurator nostras ad vos super executione sententiarum ipsarum literas impetrasset, & H. procurator VV. prefatus in audientia publica contradixisset eisdem, ven. f. n. Alban. Episcopi & dilecti E. G. S. M. in Cosmi Diaconi, Cardini. quos procurator ante dictos auditores dedimus, quia per ea quæ ab eisdem fuerant proposita coram eis constitit manifeste dictam VV. excommunicationis vinculo esse inmodum, procuratorem ipsorum VV. ad impetrandum literas vel contradicend. admittendum non esse sententialiter decreverunt, literas, quas ad vos procurator dicti comitis impetraverat absolutas. Nos quidem ad instantiam procuratoris comitis supradicti alterius partis assuetam metuentes, vobis dedimus in mandatis, ut in commissio vobis negotio iuxta formam in prædictis nostris literis expressam, ratione prævis præcederis, literas decernentes carere vobis, si quis forte a nobis super præmissis pro ipso VV. in præjudicium ipsius comitis per subscriptionem comitis impetrari, quæ plenam de prædictis non facias mentionem.]

[2 Sed prefatus Archiepiscopus appell. contempta mandata ven. fr. n. Treveren. Episcopi. ut compositionem prædictam faceret per cens. eccles. firmiter observari: adjectum etiam fuit ex parte prefati VV. quod dictus comes appellationem firvulam mentionis antedictam, excommunicatus ad nos existens veritate tanta literas impetravit supradictas, quando pro parte ipsius VV. fuit volumiter supplicatum, ut cum eisdem, ac terra sua, necnon & alia bona sub Apostol. sed. protectione confisus, super hoc sibi providere misericorditer dignaretur, non obstante sententia quam incurerat, cum Ludovico in Angliam transferendo, cum ipsum absoluturimus ab eadem. Nos igitur eidem excommunicationis vinculo absoluti, providere volentes, Abbati S. Laurentii & conjudicibus suis nostras literas dedimus in mandatis, ut si rem invenirent taliter se habere, revocato in irritum quicquid invenirent post appellat. huiusmodi attentatum, causam audirent, & sine debito terminato, atque partes ad examen nostrum remitterent appellantem in expensis legitimis condemnantes.]

[3 Adiecit etiam ipse comitis procurator, quod sape dictum VV. auctor. iam dicti prædecessoris, alia est excommunicatione legitima de qua in literis ad jam dictum Abbatem S. L. & eius consuevit directi nullam fecit penitus mentionem. Unde petivit supradicti comitis procurator, ut eas ob causas jam dictas decernerentur veritas & manes. Quia verò in tanta contrarietate proponentium veritate nobis constare non potuit.]

CAP. VIII.

Pro defensione sua ecclesia potest quæ opponere exceptionem excommunicationis, perjurii, vel aliam legitimam exceptionem, nec per replicationem excommunicationis vel perjurii repelli potest.

Idem Archi. Transilv. & officiali, & I. canonico Thronen.

Dilecti filii S. & F. ac C. canonici ecclesiæ sanctæ Matie transmissa nobis b petitione monstrant,

a Lateranen. sub Innocent. III. ca. 37. b Dicit nobis, deest in multis. quod

quod cum M. canonicus ejusdem ecclesie ipsos coram delegatis a nobis traxisset in causam, super eo, quod se opponunt electioni a quibusdam canonicis a Granden. facta de iplo in priorem ecclesie supradicta: iidem proposuerunt, quod dictus M. non debeat audiri, eo quod excommunicatus erat, & perjurii crimine irretitus. Cumque dictus M. praefatis G. & P. perjurium, & excommunicationem in modum b exceptionis & replicationis obijciens, eorum exceptionem elidere niteretur: procurator eorum proposuit, quod ejus super hoc probatio recipi non debebat, quia & si obiectum praefatis canonicis perjurium probaretur, non essent propter hoc a defensione sua ecclesie repellendi. Adjecit etiam, quod contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis obiectam, excommunicatio supradicti S. replicari non poterat: quia exceptio ipsi M. opposita & probata, eundem repelleret ab agendo: replicatio vero lapeditum S. nequaquam a defendendo repelleret, si etiam probaretur: [1 & infra.] Ipsi vero iudices interlocuti fuerunt, quod prius probationes reciperent super replicatione praemissa c, propter quod ad nostram audientiam fuit appellatum. Quocirca mandamus, quatenus si res ita se habet, revocato in irritum, &c.

1 Quare petebatur ut omnis probationibus huius replicationis, in quibus etiam si probaretur labor, ut praestentur est, confunderetur, manes probationes reciperent, quous ad probandum obiecta ipsi M. diverent producentia.

CAP. IX.

Si per exceptionem suspensionis contra quam replicatur de nullitate ordinationis cautela retardatur, sit absolutio ad cautelam.

Gregorius nonus I. & M. Canonice Tragen.

Apostolicae sedis: d & infra. Sane vobis apud sedem Apostolicam constitutis, quadam suspensionis & amotionis a beneficiis sententia sunt in modum exceptionis obiecta. Quas licet proponeritis vos posse nullas esse per testes idoneos & instrumenta probate: Ne tamen ordinationem Praegen. ecclesie, propter quam veneratis, huiusmodi objectionis obfasculo contingeret retardari: Sententias ipsas relaxamus ad cautelam.

CAP. X.

Excommunicationis exceptione non obstante valet rescriptum impetratum in causa appellationis, licet de excommunicatione lata post appellationem a gravamine non facias mentionem. hoc dicit, & secundum hoc est casus no. & singularis: per quem forte possit eligi una regula, quod de innovato post appellationem etiam ab interlocutoria non est neesse in rescripto facere mentionem. Tamen.

Idem Decano Limoniensi.

Dilecte e in Christo filia priorissa & conventus de Campella nobis significare curarunt, quod cum inter ipsas ex una parte, & priorem & conventum de Burellia ex altera, super quibusdam decimis & rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram Abbate S. Benedicti & ejus collegis auctoritate Apostolica quaestio verteteretur, & ipsae ad nos ex sufficienti gravamine appellassent, ac nuntium suum ad appellationem miserint prosequendam: praefati iudices postmodum tulerunt excommunicationis sententiam in eadem. Nostris ergo literis super appellatione praefata,

a. al. Graetate ipsa eccles. - b. Hac duo verba, exceptionis & defensionis antiq. manuscr. c. Vid. l. circa. cum not. ff. de probat. d. De absolutioe ad cautelam, vide Specul. tit. de sentent. s. ut autem. Adde Joan. de Anania cap. i. 7. de malefic. & Alberic. in l. a. procedente. c. de dilat. e. De mater. videlicet an & quando valet rescriptum impetratum per excommunic. vid. Card. Consil. tit. de rescr. & Consil. 12. de reg. Reim. in c. i. sup. de rescr.

non facta mentione de excommunicatione, per eundem nuntium ad priorem de Anglis & suos conjudices impetratis, pars adversa ex eo se appellasse proponens, quod ipsi iudices exceptionem excommunicationis praedictae, contra ipsas ab eadem parte propositam admittere denegarunt, ad priorem de Gernemoe, & suos conjudices nostras super hoc literas impetravit: coram quibus ex parte ipsarum fuit excipiendo propositum, quod cum post appellationem legitimam dicta sententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defensionis auxilium competere dignoscatur, memorati iudices exceptionem partis contrariae (sicut nec debent) admittere noluerunt: sed cum dictus prior de Gernemoe & conjudices sui talem exceptionem non reciperent earundem, ipsae ad nostram audientiam appellarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, quicquid post huiusmodi appell. inveneritis attentatum, in eodem negotio iuxta prioris mandati nostri ad praefatum priorem de Gernemoe & conjudices suos directu tenorem, pravia ratione procedas.

CAP. XI.

Per exceptionem excommunicationis a prosecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. h. d. & est casus singularis, quatenus dicit de actor. a.

Idem Abbati sancti Salvatoris Sapien. & Verellen praeposito.

Significaverunt nobis capitulum de Tornacens. quod cum P. in suum Archipresbyterum elegissent. Mediolanen. Archiepiscopus praesentatam sibi electionem renuens confirmare, quandam Zephum clericum in Archipresbyterum instituit ecclesie supradictae: quare ipsi ad sedem Apostolicam appellantibus, praeposito sancti Stephani causam ipsam super his dicimus commississe: qui electionem ipsorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipsum capitulum pertinere, partem adversam ab impetitione ipsorum absolvit, a qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellantes, causam ipsam vobis obtinere committit. Sed a parte altera exceptione excommunicationis opposita contra capitulum memoratum, vos minus provide attendentes, quod praetextu excommunicationis oppositae a prosecutione appellationis non debeat quis excludi: cum omnis legitima defensio excommunicato in iudicio reservetur: partem adversam non esse cogendam ad respondendum eidem perperam decrevistis: propter quod dictum capitulum nostram audientiam appellarunt: & infra. Mandamus, quatenus si est ita, exceptione huiusmodi non obstante, in eodem negotio procedatis.

CAP. XII.

Reus in qualibet parte liti excommunicationem contra actorem obijciens auditur: & si malitiose distulerit, in expensis condemnatur, & dato, quod non excipiat, ipse iudex publice excommunicatum repellat.

Idem.

Exceptionem b excommunicationis in dilatoris proponendis reus scienter omittens, in qualibet parte litis opponere minime prohibetur, quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam e in periculum animae suae excommunicato communicare cogatur. Qui si eam omiserit, ut actor laboribus & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus. Excommunicatus d autem publice etiam huiusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio iudicis repellendus.

a. Vid. Perr. Duesiam reg. 270. In c. excommunicatus non potest. b. Idem Bellamer. Dec. 226. & Gomez. in com. utriusque signifi. c. al. ne quis. d. De materia vitandorum excommunicatorum. vid. Fel. in c. Rodulfus. Derefer.

Licet autem te scire volumus & tenere, quod adversus ecclesias minorem præscriptionem, quam quadraginta annorum Rom. eccles. non admittit, licet quidam canones comprobant tricennalem: & ecclesia se potest adversus ecclesiam quadragenaria temporis præscriptione tueri de illa, quam inconcuse quadraginta ann. non sicut possit. Verum si de præscriptione & interruptione inter partes fuerit mota quæstio, ab utraq; parte testes recipi debent: & si probata fuerit interruptio, præscriptio non retinebit.

CAP. IX.

Fines prædiorum ecclesiasticorum, quadraginta annorum spacio præscribuntur.

Idem Syracusano Episcopo.

Quia indicante b Abbate C. comperimus, inter eum & Abbatem sanctæ Lucie gravem esse exortam de finibus quætionem: argumetorum definitione illam prospeximus finiendam.

Hortamur igitur, ut ad loca de quibus est contentio accedentes, eam in vestra faciatis præsentia terminari. Quadraginta tantum annorum præscriptione utriusque parti servata.

CAP. X.

Tempore infirmitatis non currit præscriptio.

Lucius III. de Massiandane & de Dorcestre Abbatib. & Magistro A. de VV. de Forda.

Ex transmissa & conqueisione Abbatis & Monachorum de Haben. accepimus, quod cum ecclesia de Camenone ad jus eorum pertineat, & homines de Sibon. & Vinton. ecclesiarum parochiani sint ipsius ecclesie: clerici, qui prædictas habuerant ecclesias, minus timor omne jus parochiale præter jus funerandi matrici ecclesie subtraxerunt: & infra. Dis. ve. man. quatenus decimas & oblationes cum aliis obventionibus memoratæ matrici ecclesie (præscriptione hostilitatis tempore non currente) restitui faciatis.

CAP. XI.

Procuratores qua debentur legatis & nunciis Apostolicæ sedis, præscribi non possunt.

Innocentius III. Abbari de [Conedo.]

Accedentes ad præsentiam nostram præpositus sancti Nazarii, & A. canonicus sancti Stephani, syndici & procuratores primicerii & clerici e Mediolan. de ordinariis majoris ecclesie graviter sunt conqueisti, quod cum ipsi legatos & nuncios Apost. sed. devote recipiant & procurant, dicti ordinarii procurare ipsos renuunt, & procurantibus s. ad expensas subsidium impartiri: [1 & infra.] Volentes autem ut quod omnibus immineret, ab omnibus comperetur. Mandamus, quatenus nisi dicti ordinarii per speciale privilegium Apostol. sed. a præstantibus procuratoribus ostenderint se immunes, (etiam si longissimo tempore procuratoris obsequium non impendiderint: cum in talibus præscriptio tibi locum nequeat vindicare) ipsos ad procuratoris facinam ordine debito subeundam teneti decernas.

[1 Unde clerici Mediolanen. grave querantur sibi præjudicium generari, cum eum per civitatem ipsam saepe contingat transire, facere nuncios nostros & legatos, quanto in eorum procuratoribus pauciores existunt, tanto facientes amplius peraguntur, & quanto per plures onus esset procuratoris divisum, tanto a facientibus facilius portaretur. Quo si quidem ordinarii, cum pro eis & alia vigilare iugiter non cessemus, & spiritualia sicut Deus dederit amobus ministremus, in huiusmodi se iure specialiter tueri satagant.

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. vid. Bald. tract. de prad. in 3. parte principali. b Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. unde ita reponenda est in scriptis: Idem Syracus. Episc. c Ca. 1. De capell. mon. unde restituenda est in scriptis, quando videlicet curat præser. vid. Special. tit. de app. 4. non breviter. Add. latè per Ripam tract. de post. d Ca. 1. eod. tit. in 3. comp. e al. cler. Mediol. in ant. f al. expensas nobis subsidium, &c.

non videtur. præscriptum enim & Apostolus dicit: Si vobis spiritualia seminaverimus, non est magnum si carnalia vestra metamus: & instantia nostra quotidiana sit omnium ecclesiarum sollicitudo, sicut plenus norunt præsentis pariter & remoti.]

CAP. XII.

Subditus non præscribit obedientiam contra prælatum.

Idem de Costa, & de S. Donato prioribus.

Cum non a liceat à capite membra recedere, non sufficimus admirari quod sicut referente Bracaren. Archiepiscopo nobis est intimatum, licet ecclesie vestre in ipsius sine diocel. constituta, vos tamen obedire sibi tanquam Episcopo b vestro contumaciter recusatis: [1 & infra.] Ideo [que] mandamus, quatenus præfato Archiepiscopo & ecclesie Bracaren. obedientiam & reverentiam debitam, sicut alii clerici sue diocel. faciunt, impendatis, præscriptione temporis non obstante.

[1 Quem igitur crimen ariolandi si repugnare, & scelus idololatria nolle acquiescere, sustinere nolentes, quod subditus prælati sui non obediant ut tenentur, de communi f. n. con.]

CAP. XIII.

De iuribus ad Romanam ecclesiam spectantibus currit sola centenaria præscriptio.

Idem Nobili viro Mataseleni.

Audientiam e Apostolatus no. pervenit: [1 & infra.] Proponebatur ex parte tua Alexand. Pa. præd. nobis tibi in castro Palatioli concessisse singulis annis 40. fol. denariorum Papien. quos Rom. eccles. ibi conievit recipere annuatim: insuper comestiones, banna, placita, forisfacta, & omnia iura, quæ ibi Apostolic. sed. habebat. Sed ea tibi ratione nulla debet castellanus eiusdem castri constantissime assererat. Ad quod probandum inducebas prædicti Papæ privilegium, & librum eccles. Rom. censualem: hoc etiam nitentaris probare per testes, qui dicebant se vidisse præscriptum censum nunciis Rom. Pont. à 50. annis, & infra fuisse solutum. Sed inter alia fuit ex adverso responsam, quod nec privilegium, nec liber censualis, tibi aliquid commodi affereret, cum privilegio usus non fueris spacio annorum 30. & liber censualis suspectus existeret: quia non fuerat in camera nostra receptus, ac scilicet alio modo scripserat dicta restium, quam dixissent. Nos igitur magis auctoritatem privilegii, quam depositiones testium attendentes, considerantes etiam librum censualem, quem non suspectum habuimus, licet non in nostra, sed in Cardinalis sancti Hadriani camera sit inventus, qui f. eum, quando camerarius fuerat, de camera B. Petri suscepit, nec credentes ipsum scriinariium (cum iuratus sit officium suum fideliter exequi) aliud scripserat, quam a testibus diceretur: Respicientes insuper (quod est longè validius) ipsum negotium tangere principaliter Rom. eccles. contra quam non nisi centenaria præscriptio currit: in solutione prædicti census & aliorum petitorum condemnavimus partem adversam, injungentes eidem, ut tibi non tanquam tibi, sed tanquam eccles. Rom. (cujus auctoritate debes percipere, cujus etiam propter prædicta beneficia vasallus existis) sine difficultate persolvat.

[1 Te conquirente quod quadam iura de castro palatiolo à se. re. Alexand. Papa. n. tibi concessa castellan. eiusdem castri tibi reddere denegabant. Porro te ac. dil. fil. Leonis consulerunt, illius castri propter hoc in nostra præsentia constitutos audiri fecimus diligenter.]

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Rom. singul. 100. incip. Curio. li. de Florentia. b Archiepiscopo. c C. 3. eod. tit. in 3. compil. Anchar. consil. 310. & Paul. Castri. consil. 280. incip. In iusto præsentia. d assererant. e Libro censuali ecclesie in loco non suspecto servato sreditur. Lt. ff. si veri. pet. Bart. f al. quis.

CAP. XIV.

De contentaria prescriptione, qua solum currit contra Romanam ecclesiam, tempora schismatum deducantur.

Idem Hel. & Gu. Abbatibus.

Ubi a vobis: [1 & infra.] Licet igitur tam legaliter, quam canonica sit definitio statutum, ut contra Rom. ecc. quae gaudet privilegio speciali, non nisi centum annorum praescriptio locum sibi valeat vindicare: tempora tamen intercurrentium schismatum, quae secundum juris ordinem cursum praescriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari, sed diligenti consideratione ahibita de ipsa computatione deduci.

[1 Aliis literis dedimus in mandatis, ut in causam qua inter ecclesiam Heliden. ex una parte, & ecclesiam de Gand. & ecclesiam Roman. ex altera dignoscitur agitari, testes ad probandum praescriptionem recipere debeatis. Insinuatione praesentium vobis duximus declarandum, quod postquam praescriptio contra monasterium super praedictum & libertatem ipsius dicitur invocata, sessura trium schismatum adversus Rom. ecc. intervenit.]

CAP. XV.

Tralatu inferiori, potest praescribere in certis ecclesiis suis diocesis totum sui Episcopale: quibus dicitur tamen de praescriptione tempus, quo vacavit ecclesia cathedrali.

Idem Helien. & Rosen. b. Episcopis.

Aditis & intellectis e. meritis causae, quae venit inter Vigorem. Episcopum, & Abbatem de Hevescham super ecclesiis in valle de Hevescham, quas Episcopus asserit ad se diocesana lege spectare, Abbas autem eas esse ab ejus jurisdictione prorsus exemptas: [1 & infra.] Verum tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Hevescham pleno jure possidere, ut videantur in eis Episcopale jus legitime praescripsisse: [2 & infra.] Quocirca mandamus, quatenus inspectis privilegiis The. & Of. Regum, quae Abbas super praemissa libertate asserit se habere, si per illa constiterit, quod vallis de Hevescham sit ille locus, quem C. praed. no. libertati donavit, absolvas Abbatem ab impetitione Episcopi super ecclesiis memoratis: & adjudicantes illas Abbati pleno jure subjectas. Episcopo super illis silentium imponatis. Quod si Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes super tempore, quo intra quadraginta annos sedes Episcopalis vacavit: & si per tantum tempus vacasse constiterit, ut illo subditio, non sit quadragenaria completa praescriptio, vos in illis ecclesiis, jus Episcopale adjudicetis Episcopo, & super illo perpetuum silentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujusmodi Episcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit circa processionem Pentecostalem in villa & ecclesia de Mortana, & ad receptionem ac procuracionem Archidiaconi. nec non solutionem denariorum S. Petri in valle de Hevescham, circa cognitionem quoque castrarum matrimonialium, & capellani suspensionem in praedicta villa de Mortana, & interdictum capellanum in praefata villa de Hevescham, vos super his jus Episcopale adjudicetis eidem, si tamen circa suspensionem & interdictum hujusmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit: in ceteris ei silentium imponentes, quae Abbas praescripsisse probat.

[1 Cognovimus evidenter ecclesias illas per privilegia Rom. Pontif. non esse ab Episcopali jure substractas, nisi forte vallis de Hevescham sit ille locus quem a duobus Rogibus, Rendo videlicet & Osta libertati donata bo. m. C. Pp. libertati donavit, sicut in ipsius privilegio continetur.]

[2 Nisi forte per tantum tempus spatium Vigorem. ecclesia

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. b al. Racrosen. c Capit. 3. eod. tit. in 3. compil. vid. c. audiu. sup. de integ. rest. ubi D. Bald. in trad. de preser. in 3. p. 6. p. principalis q. 1. Felin. in ca. irrefragabili sup. de offic. ordinarii. d Hic dicitur concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 20.

interim vacasset, ut tempore vacationis subditio, praescriptio minime sit impleta.]

CAP. XVI.

Non potest subditus contra superiorem visitationem aut procuracionem ratione visitationis debita, in seipso praescribere: quavis alius in personam alterius praescribere possit utrumq.

Idem Parisiens. Episcopo.

Ubi a ex officio sui debito Senon. provinciam visitare Archiepiscopus Senonem. per Parisien. diocesis transitum faciens, ad Abbatem sancti Maglorii prioris de Castres, & quorundam aliorum ecclesiarum ejusdem diocesis necesse habuit declinare: a quibus cum procuracionem sibi debitam postularat, ipsi eam inhumane negaverunt, ad suae negationis defensionem hoc solum allegantes, quod non meminerat se procuracionem hujusmodi praecedentibus ejusdem Archiepiscopi exolvisse, nec ab eis aliquando fuisse petita: [1 & infra.] Nos igitur praesentium allegationem eorum nullam penitus reputantes, cum contra procuracionem, quae ratione visitationis debetur, praescribi nequeat: quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo praescribi, & si alius contra eam praescribere possit. Mandamus, quatenus sententiam, quam in hujusmodi contemptores de antiqua Metropolis consuetudine tulit Archiepiscopus memoratus, utique ad satisfactionem condignam facit observari, quia secundum Apostolum: Qui spiritualia seminavit, non est magnus, si metat carnalia, cum nemmo cogatur suis stipendiis militare. Si quid enim aliud, quam superius fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiscopi objicere voluerint & probare, nos eis faciemus justitiam exhiberi.

[1 Idem vero Archiepiscopus propter procuracionem sui minus rationabiliter denegatam illius auctoritate resistit, quod super hoc a sede Apostolica impetravit, ab officiorum executione suspendit: eosdem postmodum, quantum suspensionis sententiam non servavit, vinculo excommunicationis adstringens, quod tunc in ipsius Archiepiscopi literis protestatus contineri, quae eandem sententiam petebat, auct. ap. confirmatae.

CAP. XVII.

Qui alieno nomine possidet, non praescribit, nec etiam si, qui proprio, nisi habeat bonam fidem & iustum titulum, si praesumpserit contra eum, hoc dicit, secundum Joann. Andr. addita. supplem. Pannorm.

Idem Pisano Archiepiscopo.

Si diligenti: [1 & infra.] Cum iudicatus Calistanus ad jus & proprietatem B. Petri pertinet, sicut tota Sardinia nullo pertinet mediante, tibi non licet pro te vel ecclesia tua a Marchione Massa iudice Calaritano fidelitatis exigere iuramentum: [2 & infra.] Nos igitur, quae nuncius tuus proponere voluit plenius circumspicimus, non intelleximus te vel ecclesiam tuam super hoc aliquo jure subnixam, cum auctor. sed. Apostol. non ostendat, per quam a iudicibus Calaritanis, tu & antecessores tui fidelitatis exigeretis iuramenta: nec praescriptio aliqua munias, cum secundum confessionem tuam in 5. nec ecclesia Pisana, vel tu fueris in quasi possessione juris exigendi hujusmodi iuramentum, quod si per

a Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia procuracionis & visitationis, vid. concil. Lateran. sub Alexandr. 111. cap. 4. & sub Innocent. III. cap. 33. adde concil. Oxoniense ca. ut singula. & concil. Trident. sess. 24. de reform. ca. 73. & Bernard. Diac. reg. 360. inq. Procuratio seu visitatio. b utrumq. c al. idemq. mandatum. * 1. Corinth. 9. d Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. bona fides qualiter probetur, vid. Innocent. & Imol. in cap. fin. infr. eod. Ordinal. conf. 242. & Paul. de Cast. conf. 113. Bald. in l. fin. C. de ed. Dico. Haer. toll. e An confessio praedicta talis vocat eccles. Cy. in l. 1. q. 1. in l. 1. C. de confess. Bart. in l. certu. §. sed ante ipsos. ff. eod. l. de ita. quod pro sed. Apostol. Ceterum omnes manus habent in impressum est.

sedes

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

fedem Apost. ab ipsis iudicibus receptum fuisse fateris, per quod constat ecclesiam Romanam semper in quasi possessione fuisse, cum pro ea ministerio tuo & antecessorum tuorum exactum fuerit, & praestitum iuramentum: & is possidere dicatur, cuius nomine possidetur. Si vero dicitur, quod nomine tuo & antecessorum tuorum, & non nomine nostro & ecclesiae Romanae fuerit iuramentum exactum, posset inferri, quod iuramentum praestitum de conservando iure & honore sed. Apost. fuerit violatum: unde licite retineri non posset, quod contra iuramentum huiusmodi fuerit scienter obtentum: quia etiam secundum hoc locum praescriptio habere non posset, cum in praescriptione rerum ecclesiasticarum bona fides & iustus titulus exigantur: etsi etiam locum potuisset habere praescriptio, non credimus centenarium praescriptionem (qua sola currit adversus Hom. ecccl.) posse probari.

[1. Penes animo, quod illa tabernaculi archa significet, in qua cum tabula virga simul & Manna sunt iubente Domino recondita, nequaquam nos tibi scripsisse dicitur & asperere reputari, cum in peccato Rom. Pont. qui universis ecclesiarum praelatis praesse Deo auctore dignissimus, & virga correctionis & manna debeat esse dulcedinis, ut altera siveat humiles & devotos, & reliquos rebelles feriat, & poenitentia delinquentes. Hinc est quod illius vulneribus sauciati, quem Samaritanus duxit in stabulum, vnum adhibetur & oleum, ut nisi communitio & exhortationis oleo delinquentium vulnera sanentur: vnum ecclesiasticae severitatis sussequitur. Licet rigitur ex his quo praemisimus contemptis monitis nostris & mandatis, quibus nisi factum fraternitatem tuam frequenter inducere, ut dil. si. e. VV. Maximimum Masse, iudicem Calartanum iuramento fidelitatis ab solvens, quod exhiberi tibi & ecclesiae Romanae fecisti, ut eo non obstat nobis & ecclesiae Romanae iuraverit, non solum asperitatem verborum, sed executionem forsitan potuissent in te procedere ecclesiastica disciplina.]

[2. Super eo vero articulo taliter respondisti, quod ab eo tempore quo fuit assumptus ad praesulatus officium, iuramentum fidelitatis praes. se. ap. ab ipsis iudicibus recepti: sicut te per Archiepiscopum Villanovam praedecessorem tuum, virum magna auctoritatis & honestatis, qui longo tempore in curia Romanae extitit cardinalis, ipse quoque, sicuti nunc consuevit, & statuta, & omnes antecessores tui, qui fuerunt viri magne auct. sic te antiquam consuetudinem tenuisse pariter, & sciasse, cum nihil tibi vel ipsis habuissent ab Apost. se. iussu obiectum.]

CAP. XVIIII.

Abbas in capellis praescribere potest iura episcopalia, obtinet tamen in his sicuti praescripsit. h. d. quod ad titulum.

Idem Episc. Lucan.

Um b olim frater Episcopo, cum Abbate & monachis sancti salvatoris de Ficheto super plebe Falamazan & adjacentibus capellis ipsius in nostra praesentia litigantem institutionem in eis, & alia ad jus Episcopale pertinentia vindicantes, ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cuius auctoritate dicebas universa spiritualia in praedictis locis, quae sunt in dioecesi tua constituta, ad te tantquam ad dioecesanum Episcopum pertinere, arbitrium & potestatem super hoc promulgatum à Pistorien. Episcopo Archiepiscopo tuo ac primicerio Lucanis allegans. Ad eandem autem intentionem tuam Abbas Greg. vii. d. Papa praedecess. nostri privilegium exhibuit: quod praedictum arbitrium multo videbatur tempore praesentis: per quod tam monasterium, quam plebs & capella praedictae videbantur libertati donatae: [& infra.] Aliorum quoque Rom. Pont. dictus Abbas privilegiis utebatur post arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis privilegia sibi concedere videbantur. [1 & 7.]

a exigitur. b C. l. eod. tit. in 4. compil. Vide Guid. Pap. hic. c. Ab utraq. scil. parte approbatur. sup. de arb. ca. ex par. d. Hic 2. verba praed. nos. omnibus manifeste desunt.

Quia praedictus Abbas sufficienter ostendit monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus plebani & clericorum, baptismo, & poenitentia in levioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis, tam in plebe, quam in capellis praedictis in excommunicando atque interdicendo, & etiam absolvendo legitima praescriptione munitum: Abbatem ipsum ab impetitione tua super iam dictis articulis duximus absolvendum, super illis tibi perpetuum silentium imponendo, super aliis omnibus, quae ad jus episcopale spectare noscuntur, juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quod ad plebem & capellas praedictas sententialiter condemnantes.

CAP. XIX.

Qui praescriptione completa privilegium contrarium impetrat, & utitur illo, praescriptioni renunciat. Si praescriptio non erat completa, malam fidem habet: & ideo non praescribit.

Idem.

Veniens a ad praesentiam nostram Abbas sancti Martini de Pannonia: & infra. Petiit à nobis postmodum idem Abbas, ut Vespriem. Episcopus non impediatur vel faciat impediri, quo minus omnes, qui in Simagien. parocia vel comitatu consistunt de omnibus quae possident, decimas sibi solvant: sicut in privilegiis Paschalis Pa. praed. no. & sancti Regis Stephani conuenitur. Praefatus vero Episcopus postulavit, ut decimas Simagien. comitatus intra suae dioecesis terminos constitutas, quas detinet idem Abbas, sibi restitui faceremus, nisi alioquo iure specialis se ipsas possidere monstraret: & infra. Christina vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines promovendi fuerint, clerici ecclesiarum vel capellarum ipsius monasterii, quod est in Vespriem. dioecesi constitutum à Vespriem. Episcopo postulabant: si quidem catholicus fuerit, & gratiam sed. Apost. habuerit, & ea gratis sine pravitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, praesule catholico suscipiendi ea liberam habent facultatem: sicut in privilegio dicti Paschalis, & Alexan. Papae praedecess. nost. perpeximus contineri. Non obstante privilegio Clementis Papae, per quod privilegiis suorum praedecessorum non extitit derogatum, cum de ipsis nullam fecerit mentionem, praesertim cum & ipse Clemens privilegium illud concesserit, salutis institutionibus, non solum Romanae ecclesiae, sed ipsius etiam legatorum. Nec obstat poterat praescriptio, quam idem Abbas in suum subsidium opponebat: quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri praescriptionis renunciaisse videtur b, praesertim cum coram vobis privilegio illo sit usus, quod suae intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si vero nondum consummata erat praescriptio, sed erat in praescribendo: post impetratum huiusmodi privilegium, bonam fidem non habuit: & ideo secundum canones non praescripsit.

CAP. XX.

Nec in foro canonico, nec civili, valet praescriptio cum mala fide.

Idem in Concilio generali. c.

Quoniam a omne, quod non est ex fide, peccatum est. Synodali iudicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide praescriptio, tam canonica, quam civilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quae absque mortali peccato non potest observari. Vnde oportet, ut qui praescribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienam.

a Cap. i. De priv. in 4. compil. b Vide l. unic. C. de Tiesf. l. 10. c. sub Innoc. III. c. 41. d. Ca. 3. eod. tit. in 4. compil. Vide Mathesil. sing. 23. in c. nota quod omnes leges.

DE SENTENTIA ET RE IUDICATA.

TITVLVS XXVII.

CAP. I.

Sententia lata contra leges vel canones, non tenet: nec ab ea opus est appellare. *Pannorm.*

Gregorius Ioanni Archiep. prima Instaurata.

Sententia a contra leges canoniceve prolata, licet non sit appellatio suspensa, non potest tamen subsistere ipso iure.

CAP. II.

Lites debent celeriter terminari.

Idem b Ioanni Ravennati Episcopo.

Iurgantium e controversias celeri sententia terminari & equitati convenit, & rigori.

CAP. III.

Sacerdos sine iusta causa non est deponendus.

Idem d.

Non potest ququam à sacerdotali gradu (nisi iustis ex causis) concors sacerdotum sententia subinverere.

CAP. IV.

Iuste qui petit sententiam à Papa confirmari, si iuste & rationabiliter fuit lata.

Leo Papa e.

Ea, quæ juxta ecclesiasticum morem iuste & rationabiliter fuerint definita, nostra quoque sententia corroborantur.

CAP. V.

Judex deputatus super executione sententia admittit exceptionem fraudis seu nullitatis sententia, non ad effectum, ut super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui iudicavit, transmittat, si illam probabilem repererit. *h. d. notabiliter.*

Alexander III. Eboracen. Archiepiscopo.

De cetero noveris f, quod si sententiam à nobis latam præcipimus per aliquem executioni mandari, & si fraudis intervenerit: non est facultas executori de toto negotio cognoscendi, sed deferri quæstiones, quæ inciderint, ad sedem Apostolicam oportebit.

CAP. VI.

Non sufficit reo damnato ad traditionem possessionis, tradere pignus pro ipsa possessione.

Idem Norwice. Episcopo.

Cum aliquibus g est adjudicata possessio, non sufficit eis dari pignora, nisi corporali possessione lætentur.

CAP. VII.

Sententia lata contra matrimonium nunquam tenet in rem iudicatam: unde quandoq, revocatur cum constat de errore.

Idem eadem h, & V. Archidiacono.

Lator i presentium sua nobis insinuatione monstravit, quod cum quandam mulierem legitime desponsasset, & carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum est subortum, cujus occasione debitum ei subtraxit. Consanguinei vero mulieris hoc molestum habentes, quæstiones moverunt, proponentes, quod mulierem invitam & renitentem, nec atatis aptæ matrimonio existentem duxisset uxorem: & quoniam idem virum cupiebat agere dissolutam, demum utrius

a Ca. 2. eod. tit. in 1. comp. b Scilicet Greg. Ioan. Episc. Ravenn. l. 2. c. 18. episc. 8. regis. c. 3. eod. tit. in 1. comp. d Scilicet Greg. l. 2. c. 47. episc. 8. regis. e Ca. 2. eod. tit. in 1. comp. f Leo I. episc. 88. c. 6. eod. tit. in 1. comp. g Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 49. c. 12. & ca. 7. eod. tit. in 1. comp. h al. Norwic. Episc. T. & V. Archid. i C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 4. c. 11.

que studio interveniente, fuerunt minus rationabiliter separati. Nolentes igitur matrimoniis canonice contracta, levitate quadam dissolvi, mandamus, quatenus si vobis constiterit eos per iudicium ecclesie non fuisse legitime separatos, ecclesiamque deceptam, ipsos a faciente sicut virum & uxorem insinul permanere.

CAP. VIII.

Retradatur sententia prætextu iniquæ consuetudinis lata contra ecclesiam.

Idem T. & clericis S. Anastasia Veron.

Cum causa h, quæ vertitur inter vos, & G. & A. laicos super domo quadam eis ab Archiep. bytereo vestro vendita, ad examen I. Apost. sed. legati delata fuisset, post app. ad nos interpositam, & receptas iudicias, quoniam intra terminum tibi fili T. ad eam prosequendam præfixum iter non attuleras, contra te sententiam proferebam: memoratis G. & A. prætaxatam domum secundum Veronen. civitatis consuetudinem adjudicare curavit: deinde eum causa fuisset ad nos per appell. delata, Brixien. Episcopus delegatus à nobis sententiam contra vos (prætaxatam canonum) secundum eandem consuetudinem, sicut præfatus legatus fecerat, promulgavit. Nos autem considerantes, quod licet usus vel consuetudinis non minima sit auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi præjudicat, præscriptam sententiam revocavimus, & vos ab impetitione absolventes illorum e, vobis & ecclesie vestre domum adjudicamus supradictam d.

CAP. IX.

Sententia iniqua retradatur per superiorem, licet causa fuerit appellatio remota commissa. Si autem continet manifestam iniquitatem, est nulla. *h. d. intelligendo, quod ponat duo casus.*

Idem Eboracen. Archiepiscopo.

Inter ceteras e: & infra. Rem cum aliquo causa appell. re. committitur, & sententia fertur iniqua, camere curari oportet: nec ei debet statim, si iniquitatem continet manifestam.

CAP. X.

Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali, non valet. *h. d. intelligendo, quod hoc mulier non sit contumax. Pannorm.*

Clemens III.

Tenor literarum f tuarum ostendit, quod cum inter R. & M. mulierem quæstio matrimonii vertentis, & Theatino Episcopo commissa fuisset, idem eundem muliere absente ab impetitione ipsius absolvit. Ceterum eadem mulier à nobis ad literas impetravit, ut de causa cognosceres, & eam sine debito terminares: [1 & 7] Dicitur verò R. à te vocatus ad causam infirmitate prætextata g non affuit: sed quia nocte sequente aliam sibi copulare præsumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgasti: à qua postmodum absolutus ad te veniens, ostendit literas Episcopi memorati, quibus eum ab iniquitate ipsius absolutum fuisse patebat. Quia igitur mulier suos testes offert ad probandum, quod idem R. eam desponsationis annulo h publice subarrasset: & in quid tu per his agere debeas, postulas edoceri. Ideoque inquisitioni tuæ taliter respond. quod (non obstante illius absolutione, quam Episcopus fecit) in causa procedas eidem R. sub poena excommunicationis ætius inter-

a al. eos. b Ca. 2. eod. tit. in 1. comp. ubi talis est ascriptio Theobaldo. c al. eorum, & 7. d suspensam. e C. 17. de appell. in 1. comp. vid. l. ceteri. C. de appell. qua videtur contrarium. Adhuc glossæ doct. habent. f C. 2. eod. tit. in 1. comp. g al. prætextata. h Hinc præsumitur matrimonium contractum. Et in ea illud supra de præsumpt. dicitur.

dicens, ne ad eam, quam superinduxit, accedat, prius quam fuerit causa decisa.

[1 Quia causa coram memorato Episcopo pro commotione terrarum poterat definiti.]

CAP. XI.

Sententia de vortu in causa matrimoniali rite lata, ad solam congruam confessionem assentis contrarium, non revocatur, sed inritum est statim donec legitime de contrario doceatur. Ita summatur, ut aliquid de novo asserat. Pannorm. Idem.

Coniuncti a E. laticis presentium, sicut tuis literis intimasti, compaternitatem inter ipsam & virum suum legitime probaverunt, ita quod inter eos sententiam divortii protulisti: predicta vero E. cum sit tibi postmodum confessus, quod ejus commater in veritate antea sententiam non fuisset, sed b post separationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad secundas nuptias convolvit: [1 & 7.] Fraternitati tuae respondens quod propter solam confessionem mulieris non est recedendum a sententia per iudicium ecclesie rationaliter promulgata, nisi legitime in contrarium probaretur.

[1 Quia igitur reatum suum non recognoscens, consilium nostrum super hoc expetit: tu inde a nobis in hoc postulasti responsum.]

CAP. XII.

Si Papa contra pronuntiationem suam conferat beneficium, hoc inanis, subreptitia dicitur collatio, & non tenet.

Innocentius III. Archidiaconus & sacrista Magalonen.

Vm olim e Magalon. Episcopus P. de castro novo, ad vacantem Archidiaconatum ejusdem ecclesie nominasset. I. prapostus, ut nullus ibi (nisi prius duplici sibi voce concessa) insisteretur per appellationem interpositam inhibente, Episcopus dictum P. de Archid. per suum annulum investivit. Prapostus vero alium ad eundem Archidiaconatum nominare praelumpfit. Tandem C. pater decessor noster, quod factum fuerat ab utraque parte cassavit: pronuntians, quod aliquibus scriberet, ut tam Episcopum, quam personas ad ordinandum concorditer Archidiaconum morderent, & eorum forte monitis non admittis, hoc ipsi eque non differrent. Post hac vero duas praedecessor noster G. qui nondum ad diaconatum eorum promotus officium, prater conscientiam procuratoris Episcopi apud sed. Apost. tunc morantis, ipsum archidiaconatum contra pronuntiationem suam contulit, sicut credimus circumventus. Nos igitur inharentes vestigiis praedecess. no. dissentium sententiam Rom. sed. cum aliud fuerit subreptum, posse in melius commutari: quod et praedicto G. factum est, non obstante donatione, quam ab eodem Episcopo in illusionem donationis Apostolice nuper dicitur recepisse, in irritum revocamus: & ei licet absenti, cum de subreptione liquidum constet d, super dicto archidiaconatu perpetuum silentium imponentes, praecipiendo mandamus, quatenus sapienter dictum archidiaconatum (plena omnium vestrum, qui praesentes fuerint in ecclesia, interveniente concordia) ordinare curetis.

CAP. XIII.

Valu sententia contra jus litigatoris lata, si ab ea infra 10. dies non fuerit appellatum. Vel sic & aliter: Per sententiam, a qua non fuerit appellatum, potest ecclesia subijci praelato inferiori Episcopo, seu ad aliam ecclesiam pertinere.

Idem Abbati & conventui S. Zenonis Veron.

C. 1. in 1. comp. unde Guid. Pap. b. D. lib. 1. de off. in p. in 1. p. in 1. de acquir. her. ed. An. de off. 4. 2. in cap. 1. v. d. de p. in 1. de Lamb. in 1. in 1. de iure patron. l. p. 1. 3. art. 5. d. v. de Bar. in 1. quod iud. in fin. ff. de re iud.

Vm inter vos a pro ecclesia vestra & Archipresbyterum & clericos S. Proculi, super subiectione ejusdem ecclesie questio vertetur: ex parte vestra fuit propositum, quod dicta ecclesia monasterio vestro pleno jure debet esse subiecta: videlicet in institutione, destinatione, investitura Archipresbyteri, & ejusdem fidelitate, ipsius, & fratrum obedientia, correctione, representatione ad ordines, tonsuratione, susceptione chrismatis, litanis, & aliis similibus, per quae plena subiectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronen. Episcopi pars vestra in medium producebat, quam concessionem concessor ejus G. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Rom. Pon. quam Patriarcharum Aquileg. privilegia & confirmationes induxit, quarum unus de subiectione plenaria in privilegio suo evidenter expressit, quod sub testimonio b R. quondam Veron. Episcopi, qui ejusdem ecclesie Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eodem a priore sancti Zenonis mandavit sua vice subscribi. Adjecti etiam pars vestra, quod inter B. & quondam Abbatem ejusdem monasterii, & sancti Proculi Archipresbyterum & fratres ipsius procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali controversia fuit exorta, ad quae duo illi se duntaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt: tandem praefatus G. Veron. Episcopus quendam cardinalem sequens, a quo idem fuerat indicatum, quod vel Archipresbyter dimitteret ecclesiam, aut Abbati obedientiam reprobaret, sententia definit, cujus sententia (cum nulla fuerit appellatione suspensa) in rem transit iudicatum: [1 & 7.] Quamvis forte dicto instrumento donationis non sit plurimum innitendum, nec confirmationibus nec privilegiis, quae de ipso causam & originem acceperunt: adtendentes tamen, quod quantum ad litigantes ipsos, jus ex sententia factum fuit, postquam in rem transit iudicatum, etiam si contra jus litigatoris lata fuisset, cum contra jus constitutionis expressae lata non fuerit, veritate gestorum sermonibus prevalente, quae d. praesumitur rite per omnia celebrata: definimus, ut Archipresbyter S. Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiam praestet Abbati sancti Zenonis.

[1 Quam assereret nullo posse iuris remedio attentari, a cuius prolatione usq. ad hac tempora L. annorum est elapsum spatium, per quod probatur quod monasterium, S. Zenonis praefatam ecclesiam pleno jure possederit, & quod dictus Archipresbyter & fratres ejus praeteritis & praesentibus obedientiam Abbati S. Zenonis fecerunt. cetera itaq. hac qua praesentibus, & similia multa praefati auditores nobis & fratribus nostris prudenter & fideliter retulissent, nos communitate s. m. confilio.]

CAP. XIV.

Sententia contra actorem lata, nihil iniqui continens, venit in causa appellationis confirmanda: licet per adestationes videatur pro actore fuisse probatum: dummodo pro sententia concurrant praesumptiones de quibus hic in litera: & secundum hunc intellectum est hic casus singularis valde.

Idem canonicis Novariens.

Causam e qua inter vos & A. clericum super praebenda Novariens. ecclesie vertebatur. Laudun. Episcopo de consensu partium f. commissimus terminandam, qui pro vobis contra dictum A. definitivam sententiam promulgavit: a qua fuit ad nostram audientiam

a. C. 3. de iur. in 3. comp. an saluet sententia lata contra jus litigatoris valeat, Fein. in e. nov. sup. de iud. Bar. in l. pen. ff. de iust. & iure. b. B. c. In C. Bar. quod inter quondam Abbatem quondam monasterii & S. Archipresbyter. &c. d. Al. praesumitur. e. C. 4. eod. tit. in 3. comp. f. Et quia de partium consensu fuit datus iudex, non poterat recusari nisi nova causa superveniret. sup. de offic. deleg. cap. infinuante.

appellatum: [1 & 7.] Licet ex parte ipsius A. fuisset propositum quod contra formam mandati nostri dictus Episcopus sententiam promulgavit, sicut per adfectiones nitebatur probare: quia tamen iudicis animus non semper ad unam probationis speciem inclinatur, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & eidem iudici de communi partium ad sensu fuerat causa commissa, qui ut sententiam ferret post examinationem causae, ab utraque parte fuerat requisitus: sententiam ipsam curavimus confirmare.

[1.] Dicitur igitur A. & magistro I. & A. procuratoribus ecclesiae vestrae, in nostra propter hoc presentia constituti. Idem A. probare multipliciter nitebatur, sententiam iniquam latam fuisse, ac propter hoc debere non immerito retractari: dicti procuratoribus vestris defendentibus sententiam, & eam petentibus confirmationi nostra praesidio committitur. Nos igitur auditu quae fuerant hinc inde proposita, & diligentius intellectus, habito eum fratribus nostris super his diligenti tractatu.]

CAP. XV.

Si sententia praecipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decedendi ad appellandum currit a tempore sententiae, non autem a die finiti termini. hoc primo. Quadrimestre tempus, quod a lege datur condemnato in personali, potest a iudice ex causa arctari, & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decedendum appellare, licet non constet iudicem ex causa terminum abbreviasse: hoc secundo. Ab executione sententiae non appellatur, nisi in executione modus excedatur: hoc tertio d. ex actuando medullam ca. secundam Panorm.

Idem Constantien. Episcopo. a

Quod ad consultationem: & infra. Quia postulasti, quum appellati sit clerici deferendum, qui purgationem indicam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem b puta viginti dies vel amplius, sine contradictione c recipiens: & ad diem veniens consequenter, appellat causam non exprimens appellandi: nec sit locus nisi suscipiendae purgationi & executioni sententiae, a cuius prolatae & purgatione in iuncta ultra decedendum d dicitur effluxisse. Taliter duximus respondendum, quod cum post decem dierum spacium sententia in auctoritatem rei transeat iudicata, qui quia provocationis subsidium intra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit: cum per hoc videatur per interpretationem juris latae sententiae paruisse, praeterit ubi causa non redditur appellandi. Sed nec executionem ipsius sententiae ideo convenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum: quia id arctari potest nonnunquam a sedente in medio, & etiam prorogari: & qui ab initio sponte recipit terminum breviorum, imputari e sibi potest & debet: cum ex hoc videatur amplius beneficium contempnissse: unde talis non audeatur appellans, nisi forte adversus eum modus executionis canonice excedatur.

CAP. XVI.

Sententia potest probari per testes: licet non deponat de causis, quae silent iudicem movere ad sententiandum.

Idem Decano cancellario & Canonico f
Landonien.

Sicut nobis g intimatus, cum causa, quae inter H. subdia. & B. Presbyterum super quinque modis frumenti vertebatur, ipsi subdia. per annos singulos exolvendis, vobis commissa fuisset, & restitutionem sibi fieri postularet: subdia. supradictus adversarius se ad hoc non teneri respondit, cum alia vice super hoc conventus fuerit, & sententia absoletus: quod ostendit.

a Antea viale Constantino. b Vid. leg. generaliter. cum nos per Dec. C. de reb. cre. & jur. c conditio. d decennium. e impuare. f Laudunen. g C. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide Alex. & Isen. in l. 2. C. de bon. poss. sec. tab.

dere voluit duorum testimonio, ex quorum depositione constat quod magister A. auct. Episcopi Lundun. ipsam absolvit ab imperitione subdia. memorati. Verum, quia testimonium ipsorum quasi nude prolaturum fuerat, cum de causis quae iudicem movere solent, ad sententiam profertur nihil dixerint, quid tenendum sit, sedem duxit Apost. consulendam. Cum autem in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris extat, quod omnia, quae iudicem movent, non exprimantur in sententia profertur: vobis taliter respondemus, quod cum ex depositionibus testium praedictorum constiterit sententiam a iudice suo prolaturam, propter auctoritatem iudicialiam praesumi debet omnia legitime processisse. a

CAP. XVII.

Ab eadem sententia potest appellare, nedum res nullus, sed etiam tertius, cuius interest: & potest sententia quae ad rem vel de suo iure decernent confirmari: respectu vero tertii rationabiliter appellantis infirmari.

Idem Astorcen. Episcopo, [& Abbati, scilicet] f. a.
Et Isidori Legum.

Utrum super b controversia, quae inter Auriem. Episcopum & monasterium Celtae nova super statu ipsius vertebatur, pro Episcopo diversae sententiae latae fuissent: nunciis Oneten. Episcopi per eas Oneten. ecclesiam ipsam graviter querebatur, ad quam proponebat monasterium pertinere: [1 & 7.] Cum ex parte monasterii nihil rationabile fuerit propositum & ostensum, quare sententia pro Episcopo promulgata debuerit irritari, eam quantum ad monasterium duximus confirmandam: [& infra.] Mandamus, quatenus si constiterit app. pro ecclesia Oneten. rationabiliter interpositam, & ad eam prosequendam nunciium ejus e intra tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiae differatur, ne circa possessionem Oneten. ecclesiae detrimentum incurrat: alioquin (sicut jus postulat) executioni absque Oneten. ecclesiae praedictae demandetur: cui, quae praemissa sunt, non praedictent, quo minus suam valeat consequi rationem, cum res inter alios acta non noceat regulariter alii a, iuxta constitutiones canonicas & civiles.

[1.] Postquam igitur hac & similia, nobis & fratribus nostris, praefati carissimales fideliter remiserunt: quia consistit nobis per delegationem literas a duobus missas, cum tertius interesse nactus, sicut & ex ipsius assertionibus tenuimus ap. se. ap. constituti fuisse processum, & contra ipsorum sententiam ex parte monasterii nihil rationabile fuit propositum & ostensum, quare debuerit irritari, eam communitate f. n. con. quantum ad monasterium ipsorum duximus confirmandam: sibi perpetuum in hac re silentium imponimus. Ceterum, quia super appellatione Oneten. ecclesiae non potuimus videre veritatem, causam ipsam vestro duximus examini committendam. f. a. per. a. f.

CAP. XVIII.

Si citatus ad sententiam, ex legitima causa iudici ignota non comparuit, tenet sententia eo absente lata: sed retractatae eo presentate legitimam absentiam causam. Si vero impedimentum privatorum non plene, non retractatur sententia: nisi prius doctus de ipsius iniquitate. h. d. & est verum & not. intellectus secundum Panorm. quem alii doctores non clari dilucidant.

Idem.

Utrum Bertholdus miles e curiam suam sine fundum Nutnestanen. P. militi pignori obligasset: eodem P. sublato de medio, A. nepos ejus, qui successit eidem, vacante ecclesia ejusdem, adferens quod jus patronatus

a Facit ad hoc l. 1. C. de profest. qui in verb. Constan. & l. 1. cum nos. C. de legi. b Ca. 7. eod. tit. in 3. compil. An & quando tertius possit appellare. vide Card. in Clem. 1. de caus. poss. & prop. c V. de l. d. sicut in prius. cum s. seq. ff. de appell. d Vide l. Lucina. ff. de his qui not. infia. & l. res inter alios. al. ff. s. Modestinus ff. de excep. e C. 8. eod. tit. in 3. comp.

cum universitate transfisset eum, D. clericum ejusdem loci Archidiacono ad supradictam ecclesiam presentavit: qui de consensu Episcopi ipsi in eadem, in possessionem eum induci faciens corporalem. Prædictus verò Bertholdus, dominus fundi T. sacerdotem memorato Episcopo presentavit: sed ipsum Episcopum non admisit. Cum autem dictus T. adversus memoratum D. super prædicta ecclesia deposuisset quæstionem, Remen. a Episcopus a post. sedis leg. iudicibus negotium delegavit: ad quem cum attestaciones utrinque receptas per partes postmodum remisissent, & præfatus D. cum suis attestacionibus accedente, dictus T. nec per se, nec per responsalem idoneum comparere curaret, ipse attestacionibus inspectis clericis memorati ipsi ab impetitione sæpèdicti T. sententialiter reddidit absolutum: eidem T. imponens silentium super ecclesia memorata. Postmodum autem idem Presbyter ad Archiepiscopi præsentiam intra breve tempus accedens, iustam causam absentia allegavit: Archiepiscopus verò Argentino electo & Alæ Silvæ, & Tudeberon. b Abbatibus dedit iuris literis in mandatis, ut si iustam absentia causam ille ostenderet coram eis, prædictam sententiam nullius decernerent esse valoris, & causam sine debito terminarent, alioquin facerent sententiam observari. Verùm dicto electo & præfatis Abbatibus committentibus aliis vias suas, ipsi subdelegati testes super prædicto articulo receperunt: à quibus dictus clericus vocem ad nos app. emisit: [1 & 7.] Licet [autem] iustam causam absentia minus sufficienter Presbyter probavisset, ne tamen præjudicaret opinio veritatis, R. dia. cat. eis concessimus auditorem: qui cum nobis omnia fideliter retulisset, ex tenore sententia Archiepiscopi invenimus circumventum, tum quia continebatur in illa, quod per attestaciones ipsius clerici fuerat sufficienter probatum, quod præfatus A. in possessione juris patronatus extiterat, cum eundem ad prædictam ecclesiam presentavit, cum tamen per attestaciones illas nihil ostensum aliud fuerit, nisi quod pro quodam iure quod de illa ecclesia consuevit exhiberi patronis, prædicti P. & A. annuati decem solidos acceperunt: tum etiam e quia in eadem sententia dicitur, quod dictus T. in probatione defecit, cum per attestaciones suas appareat, ipsum suam intentionem sufficienter probasse: tum etiam quia causam non recepit sufficienter instructam, cum minus tantum partis attestaciones receperit, quæ parum faciebant ad causam. Vnde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. ad iudicantes ecclesiam supradictam, cum per attestaciones nobis confiteri eviderent, ipsum à vero patrono fuisse ad hæredicam ecclesiam præsentatum.

[1] Cum igitur utraq. pars: cum attestacionibus signatis sigillis prædictorum iudicum ad nostram præsentiam accessisset.

CAP. XIX.

Papa in sententiis, quas profert, ordinem iuris servat.

Idem Præfatus Episcopo Apost. sed. legato, & de Capenberri, & de Celd. Abbatibus in Colonia. ensi, & Monasteriensi diocesi constituit.

In causis a, quæ summi Pont. iudicio deciduntur, & ord. juris & vigor æquitas est subtiliter observandus. Cum in similibus casibus ceteri teneantur similiter iudicare. Nisi forte cum aliquid (causa necessitatis & utilitatis inspecta) dispensative duxerit statuendum.

a Archiepisc. in plur. antiq. & ita legend. puro, est autem in Gallia Archiepiscopatibus, cui multi subiant suffraganei. b al. Tuderino al. Tudehen. vix. sui. in antiq. decet. c dictio, etiam, dicit in antiq. comp. d Ca. 9. eod. tit. in 3. comp.

CAP. XX.

Secunda sententia in diversa instantia contra primam lata tenet iure, nec debet infringi, etiamsi sit iniusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præsertim si prima sententia secundis iudicibus non fuit ostensa, h. d. Panorm.

Idem conventus sancti (Leodii.) a

Inter monasterium b sancti A. Rothomag. & vestrum super modo eligendi Abbatem, in monasterio vestro fuit quæstio agitata: & infra. Cum confiteri nobis primam commissionem non fuisse per ultimam revocatam, tum quia causa suspensionis in iure proposita frivola videantur: quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent, quibus coram delegatis eisdem subeundo iudicium renunciasse videntur: tum etiam quoniam de privilegiis Apost. sed. & processu negotii coram primis iudicibus nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum, obtinere d. minime potuissent: Non obstante sententia, quæ pro monasterio sancti A. dicebatur fuisse prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit: tamen si à prædictis iudicibus fuisset ostensa, ea posthabita contrarium statuissent: alioquin eam obijciturus impuleretur, cum sub prætextu novorum instrumentorum lites non debeant instaurari. Factum priorum iudicatum & firmum habemus, & eorum sententiam confirmantes, electo à vobis nobis ipsi munus benedictionis (salvo iure diocæsan) curavimus exhibere.

CAP. XXI.

Tenet sententia contra privilegium ostensum vel non ostensum, si ab ea non fuerit appellatum vel supplicatum.

Idem Episcopo, decano, & cancellario Parisien.

Suborta e inter Meldens. Episcopum & monasterium Attrebatense super ipsius monasterii subiectione materia quæstionis, & procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confessionem partis adversæ constituit eundem Episcopum, quasi possessionem obedientia eodem monasterio habuisse, ipsum restituendum decrevimus adeandem. Verùm quia privilegium Innocent. Papæ præ. no. libertatem monasterii plenariam exprimebat, decano Suefion. & suis con iudicibus dedimus in mandatis, ut Episcopo in quasi possessionem obedientia restituito, nisi contra privilegium rationabile aliquid obijceret & probaret, super subiectione monasterii sibi silentium imponere procurarent: (& infra) Iudicibus autem causam instructam remittentibus, quia cognovimus efficaciores Episcopi rationes, subiectionem eidem adjudicavimus memorati monasterii, ut ibidem habeat tanquam diocæsi. Episcopus potestatem, ita tamen ut nullum per hoc Apost. sed. præjudicium generetur, quo minus, si voluerit, suam iustitiam prosequatur. Nimirum si præfati Innocent. privilegium Alexandro fuit in iudicio præsentatum, & f. ipse tulit sententiam contra illud, intelligitur reprobasse. Si verò non fuit coram eo exhibitum, prætextu privilegii de novo reperi prædicta non debet sententia retractari.

CAP. XXII.

Sententia à qua fuit appellatum, retractatur, si constat testes, ad quorum dicta tantum lata sunt, conspiratores fuisse, & contradicente parte receptos.

a Alias: S. Leofridi de cruce. b C. 10. eod. tit. in 3. compilar. vide l. Imperatores. cum gloss. ff. de re iud. Alex. conf. 193. Paulus de Castro consil. 325. incip. in causa qua vertitur. c vide l. 1. & ibi Cynus. & doct. Cod. de dilat. d obtineri. e C. 11. eod. tit. in 3. compil. f alias, ita: tulit sententiam contra ipsam, illud intelligitur, &c. alias, ita: tulit sententiam contra illud intelligitur, &c. in omnibus tamen desunt illa duo verba paulo 7. coram eo.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Idem S. Maria in Cagi (& Vallu sece-
ra Abbati.) a

Cum I. & A. b canonici sancti Dio. Remen. ex parte quorundam canonicorum ejusdem ecclesie nostro apostolatu referarint, quod Abbas eorum super dilapidatione, perjurio, simonia, & quibusdam aliis erat multipliciter infamatus: nos Cathalan. Episcopo, & ejus collegis dedimus in mandatis, ut ad ecclesiam personaliter accedentes, tam in capite, quam in membris corrigerent corrigenda, & statuerent quae statuenda viderent: & infra. Iudices autem Abbatis & canonicorum juramenta recipientes, Abbatem ab administratione ipsius ecclesie per sententiam removerunt, correctione membrorum dilata, quam tunc non poterant expedire. A qua sententia, cum procurator praedictus ad nostram audientiam appellaverit, proposuit dictam sententiam reprobendam, tum quia iudices lite non contestata in ipso negotio processerunt, tum quia juramenta conspiratorum contra ipsam recipientes (depositionibus coram partibus minime publicatis, nec e ostensis eidem) ad sententiam procedere praesumpserunt: & infra. Quia vero de conspirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod illi conspiratores fuerint, quorum constat a iudicibus juramenta recepta, quod Abbas probare voluit coram eis, & eorum dicta iudices secuti tantummodo, cum per alios ea probata non essent, sententiam protulerunt, vos irritantes processum eorum in negotio iuxta praedictam formam comprehensam in prioribus literis procedatis. Si vero eos conspiratores fuisse nequiverit comprobare, vel licet de hoc constaret, appareat tamen illos nihil super his deposuisse, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiam si aliqua super his deposuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum iudicum confirmetis: quia licet adversus Abbatem non debuissent conspiratores dimitti, juramenta tamen ipsorum de veritate dicenda super statu ipsius domus recipi potuerunt: ut per ipsorum dicta super aliis fides possit haberi, quae Abbatem minime contingebant, praesertim quum tunc probatum non esset eos conspiratores fuisse.

CAP. XXIII.

Damnatus in actione injuriarum infamis est, & per Papam potest forma restitui. b. d. prout communiter summat.

Idem H. de Castro Guarra. d

Cum te. e à Bartholomaeo injuriarum actione convento, eo quod diceret equum tuum non esse minoris precii, quam capillus ipsius, iudices, qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos condemnassent, tu timens ne ipsorum sententia te notaret infamia f. beneficium restitutionis ad famam à sede Apostolica implorasti. Nos autem considerantes, quia nulla fuerit vel minima facta injuria, volumus te per g praedictam sententiam infamia non notari.

CAP. XXIV.

Revocata sententia propter defectum jurisdictionis, ut quia unus ex iudicibus publicè excommunicatus erat, vel propter juris ordinem non servatum, iterum de principali quaeritur.

Idem.

Ad probandum h quod procurator dominæ: & infra. Vos autem interim agnoscat de confirmatione sententiae, quae lata est à iudicibus delegatis de ele-

a al. in Cagi. al. Catag. al. Vallu seren. b C. 1. eod. tit. in 3. compil. c Hunc text. Innoc. dicit esse singularem, quod attestationem publicatam est de iustitia, non autem de substantia. Male legitur pro eadem eisdem, cum de solo Abbate sermo sit. d al. Vuarim. al. Idem R. mult. e C. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Bart. in l. infamem. ff. de pub. iud. f vide l. Ablesas. de hu. qui not. infam. g al. propter distam. h C. 2. eod. tit. in 4. comp. vide Ant. de Bui in c. fraternitatis. supr. de testi.

ctione custodis, ut eam (sicut de jure fuerit faciendum) confirmare vel infirmare curetis, ita ut si pro eo, quod unus ex delegatis iudicibus, qui eandem sententiam protulerunt, excommunicationis vinculo esset publice innodatus, quando sententia lata fuit, sicut per Metropolitanani literas perhibetur, aut ex alia iusta causa eandem sententiam contulerit infirmandam: ipsa cassata, de ipsius electione custodis iterum cognoscatis.

CAP. XXV.

Res inter alios iudicata, aliis non nocet: fallit in eo, qui passus est illum litigare, cui secundo loco competebat actio, vel defensio, vel à quo causam in iure iudicatum habuit.

Gregorius IX.

Quamvis regulariter aliis non nocet a res inter alios iudicata. Et tamen, qui cum sibi primam de e. actio vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere. Ac illi etiam, qui passus est eum, à quo causam habuit, experiri, est praedictum generatum.

CAP. XXVI.

Si duo ordinarii pronuntiant contraria, tenet sententia prioris, fallit in quatuor casibus hic contentis, & similibus. Si vero delegati discordant, delegatus est adhibendus. Si arbitri, neutra tenet.

Idem.

Dvobis b iudicibus (ut accepimus) diversas sententias proferentibus, si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia, nisi in causa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote, seu testamento pro ipso fuerit promulgata. Si vero ex delegata potestate, utraque pender sententia ex arbitrio delegantis. Quod si ex compromisso, neutra debet habere vigorem.

DE APPELLATIONIBVS & RECUSATIONIBVS, ET RELATIONIBVS.

TITVLVS XXVIII.

CAP. I.

Collatio beneficii facta post appellationem ex probatis & verisimili causa interposita, est ipso iure nulla.

Alexander III. Excomen. Episcopo & Decano Londonen.

Dilecti d filii prior & clerici de Gilsbergien. priorem e. querimoniam trans miserant, quod L. boracen. Archiepiscopus Apost. sed. legatus eundem priorem post appellationem suspendit, suas ecclesias interdixit, & canonicos (si eidem tanquam priori obtemperarent) excommunicatos denunciavit: & infra. Super quibus si veritate per idoneas personas & famam loci licite inquisita, inveneritis ecclesiarum concessiones factas, nisi prior & canonici malitiose distulerint eas, quantum ad se pertinet, ordinare. in irritum revocetis eadem.

CAP. II.

Appellatio generalis, respectu causa non valet.

Idem Archiepiscopi Remen.

Inter cetera: & infra f. Super eo quod Abbas sancti Apollinaris in claustrò à te appellationem interposuit generalem super omni causa, quae adversus eum

a Vide l. res inter. C. quando rei iud. non noc. b Cum plures iudices proferunt diversas sententias, quae praevalet, vide Alex. in l. si duo ex tribus & l. si in tres. ff. de recep. arb. c De hac materia vide conc. Trident. Sess. 13. de reform. c. 1. & Sess. 24. de reform. ca. 20. d Post conc. Later. sub Alexand. III. p. 10. c. 1. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. e al. gravem ad nos quer. f C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. c. 2. aliquo

aliquo tempore possit moveri. Ipsum exinde redarguimus, nec huiusmodi appellationem duximus admit- tendam.

CAP. III.

A correctione legitima non appellatur, nisi modus excedatur. h. d. in pella mente.

Idem Abbatis S. Petri.

A dnostram: [1 & 7.] Quia a vero remedio app- pel. non ideo est inventum, ut alicui a religionis & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocini- um exhibere. Mandamus, quatenus, si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis convocaverit, non ideo minus eum iuxta tenorem man- dati, quod in praedicta regula continetur, & institutio- nem ordinis corrigas & castigas.

[1 Noveris audientiam pervenisse, quod si quando subditos tuos in pro suis excessibus secundum regulam B. Benedicti, & institutio- nem sui ordinis corrigere & castigare, ipsi ut malitiam suam libe- rius valant exercere, ad remedium appellationis confugiant.]

CAP. IV.

Si appellans intra terminum, a iudice a quo appellavit, vel a se- ipso statutum appellationem non persequitur, sententia vel iudicio illius stare compellitur.

Idem (Norwicens. Episc.)

Personas ecclesiarum: [1 & 7.] Si a quis ad no- stram audientiam appellaverit, & appellationi proli- xita terminum praefixerit, tu ei diem, intra quem Apost. sedem convenienter possit adire adsignes: ad quam si ve- nire contempserit, tu illum extunc iudicio tuo super his, quae in questione veruntur, sine contradictione aliqua stare compellas. Si autem quisquam appell. suae praefi- gat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appell. fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extunc sen- tentia tuae (sicut de alio diximus) appell. re. parere con- stringas.

[1 Ecclesiarum in tua diocesi consistentium, ita tuis & domi- nionis fundi authenticis scripturis praemunias, ut eorum aliquam personam ecclesiarum illarum decedere forte contigerit, decedentis filium vel vicarium, seu alium quilibet, personam ecclesia vacantis vicarium conferendi tibi viam pracludere aliqua calliditate non possit. Quod.]

CAP. V.

Appellans ad prosecutionem habet annum, & ex causa biennium, nisi iudex moderetur. Et si intra id tempus non persequitur, rata manet sententia: vel redit ad primum, si ante sententiam appella- vit. h. d.

Idem Remen. Archiepisc.

Um sit e Romana: [1 & 7.] Fratrenitati tuae du- cimus respondendum, quod si ante sententiam, vel postea fuerit appellatum, huiusmodi appellantis an- nus indulgetur: aut ex necessaria & evidenti causa biennium: nisi forte iudex a quo appellatum fuerit, secun- dum locorum distantiam, & personarum, & negotii qua- litatem recitius tempus fuerit moderatus. Intra quod si is, qui appellaverit, causam appell. non fuerit prosecu- tus, tenebit sententia, si post sententiam appellaverit, & a causa sua cecidisse videtur: nec amplius super eodem negotio audietur appellans. Si vero a gravamine & an- te litis ingressum fuerit appellatum, huiusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones, etiam extra iudicium passim appellare permittunt: nec solent huiusmodi dici appellationes, sed provocaciones ad causam. Si autem ante sententiam quis appellaverit, cogitur illius stare ju- dicio, ad quem noscitur appellasse.

a C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 10. c. 4. b C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post conc. par. in. c. 7. c C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. c. 3. d si aliquis. e C. 3. eod. tit. 3. compil. & post conc. p. 10. c. 16.

[1 Ecclesia caput & magistra omnium ecclesiarum dispan- te Domino constituta, & ad eandem consultatione, & quaestione de diversis mundi partibus merito referatur, quod eam super variis quaestionibus consulti gratulamur, & prudentiam tuam non immerito commendamus. Inde est quod scriptis praefertur.]

Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium. hoc dicit.

Praeterea si raptor sit, vel violentus detentor alienae rei, qui appellat, huiusmodi appellatio facta in iudicio apud ecclesiasticas personas solet audiri, nisi forte manifestus raptor vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem & irrequisitum Apostolus * excommunicavit.

CAP. VI.

Coram iudice a quo appellatus in una causa, possit in alia con- venire, nisi eum recusum ut suspectum.

Idem eodem.

A d hac a si in una causa quis appellaverit, & penden- te appellatione aliquid crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam adscetur aut con- veniatur de alia re super qua non sit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam iudicis, a quo in alio ne- gotio appellavit: eum potest si voluerit tanquam suspec- tum vitare, alioquin debet stare iudicio, maxime si suus ordinarius iudex existat.

CAP. VII.

Si a iudice inferiori unus appellat ad Papam, alius ad inferio- rem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem iudicis inferioris, saltem allegaturus appellationem suam: alias valebit processus a minori, nisi severit appellationem interpositam ad Pa- pam.

Idem.

S Iduobus b coram suo iudice litigentibus, alter ad nostram, alter ad sui iudicis audientiam super eodem negotio appellaverit: & ille, qui ad suum iudicem appel- lavit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito quod adversarius ejus ad audientiam Romani Pontificis appellat: si legitime citatus, nec ven- nit, nec responsum misit, aut etiam alias parere contem- nit: tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata, nisi iudex cognoverit eum ad audientiam Romani Pontificis appellasse.

A civili iudice, qui non est de temporali jurisdictione ecclesiae, non appellatur ad Papam. h. d. sig. ad fin.

Denique quod quæris si a civili iudice ante iudicium, vel post ad nostram audientiam fuerit appellatum, an hu- jusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostrae temporali jurisdictioni subiecti: in aliis vero eti- de consuetudine ecclesiae teneat, secundum juris rigorem credimus non tenere.

CAP. VIII.

Lapsus biennii non praedicit appellanti, quo minus ex causa legitima audiatur, saltem per beneficium restitutionis in integrum. h. d. secundum uberoiorem intellectum.

Idem plebano & clericis sancti Nazarii de

(Albia) c

E X ratione d: & infra. Verum si appellationem biennio elapso interpositam a sententia contra vos prolata, prosecuti non estis: dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolu- nus quod iustitiae vestrae debeat praedictum genera- re.

* 1. Cor. 5. a C. 6. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 10. c. 15. b C. 7. eod. tit. in 1. comp. & post conc. par. in. c. 7. c Albareto alias, Albaroz. d C. 3. eod. tit. in 1. comp. vide Ioan. de Anania consil. & Angelum cons. 29. e gene- rari.

CAP. IX.

Si resu post citationem vel notitiam literarum iunt ad curiam, delegatus in causa procedat: alius non. hoc dicit, cum c. suggestum. 7. eod.

Idem Vigorien. a Episcopo.

Merminibus b: & infra. Caterum cum aliquam causam contingit tibi appella. remo. committi: & ad versa pars post citationem iter arripuerit ad sed. Apost. veniendi, non minus poteris in negotio secundum juris formam procedere. Quod si ante citationem iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum.

CAP. X.

Superfeditur propter articulum in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest. h. d. inharendo litera.

Idem.

Super eo c quod sollicitudo tua quasivit, prudentia tua duximus respondendum, quod si de aliqua exceptione quasitio oriatur, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito superfedendum: & si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus superfedetur.

Non obstante appellatione ex falsa causa interposita, potest iudex ad ulteriora procedere. h. d.

Si autem ad versa pars d de falsi suggestionem in appellationem prorupit, non est sententia super hoc differenda.

CAP. XI.

Etiam pro minoribus, seu levioribus causis appellari potest.

Idem.

De appellationibus pro causis minimis interpositis volumus te tenere, quod eis, pro quacunque levi causa fiant, non minus est, quam si pro majoribus fierent, deferendum.

CAP. XII.

Secundum canones appellatur etiam ante sententiam: secundum leges non, nisi in quibusdam casibus: hoc primo. Et appellatio, & recusatio equiparantur in hoc, quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis, ita & in recusatione: hoc secundo. Et tempus assignatum iudici ad causam decidendam, incipit currere a tempore presentationis rescripti: hoc tertio, secundum verum intellectum.

Idem.

Super eo si [1 & 7.] Sacri canones ante & post litis contestationem, & in prolatione sententiae, & post, singulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem seculares appellationem (nisi in casibus) ante sententiam non admittunt. In causis quoque ecclesiasticis ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum g. Si autem intra certum tempus his decidenda committitur, extunc terminus incipit h. currere, cum iudices contigerit literas recepisse.

[1 Quod interdum iudices delegati ab altera partium tanquam suspecti recusantur, hoc tua prudentia presentibus literis innovet, quod.]

CAP. XIII.

Conventus super injuria clericis, vel super adulterio, appellare possunt, nisi sit notorium. h. d. cum c. seq.

Idem.

a Vigorien. b Ca. 9. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. c. d. integra clausula extat in ca. 6. qui cleric. vel vor. in 1. comp. & post conc. p. 21. c. 3. c Ca. 10. eod. tit. in 1. comp. & post conc. par. 10. c. 9. d vide l. si uterq. cum not. C. de fide instrum. e C. 11. eod. tit. in 1. comp. & post conc. c. 10. f C. 12. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. c. 12. g vid. l. si quis ex. & ibi Bart. ff. de jurisd. om. jud. h Dicitur, currere, deest in omnibus antiq.

Pervenit a ad nos, quod cum clerici se conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel alias esse laesos, qui impetuntur, Apost. sedem appellant: [1 & infra.] Et mandamus, quatenus si eorum excessus publicus non sit, & notorius, eos eccl. censura compellas, ut intra conveniens tempus appellationem interpositam prosequantur. Si vero publicus est & notorius, appellationis obtentu non pratermittas, quin eos excommunicatos denuncias, ipsosque facias sicut excommunicatos cautius evitari, donec passis injuriam satisfaciant, & cum literis tuis Apostolico se conspectui repraesentent.

[1 Sed appellationem interpositam nolentes prosequi, consertia hominum deviare contemnunt. Verum quia quid tibi faciendam sit, exinde nostris literis certiorari desideras.]

CAP. XIV.

Summatum est sup. cap. proximi.

Idem Archiepiscopo Tolitano.

Consuluit b nos fraternitas tua: [1 & 7.] Con. t. duximus respondendum, quod si aliqui quos manifestum sit & notorium uxorem alterius detinere, aut injecisse manus violentas in clericum, appellaverint: eorum appellationi non est aliquatenus deferendum. Sed cum multa dicantur notoria, quae non sunt, prohibere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere. Illos autem, qui appellant, a praesentia tua, cogere debes intra tempus conveniens appellationem interpositam prosequi, aut iudicio tuo appel. remota parere.

[1 Utinam deferendum sit appellationibus, quando causa frustratoris dilatoris appellatur, nec interpositam appellationem prosequuntur. Super quo utiq.]

CAP. XV.

Hoc cap. summatum est sup. eod. ca. meminimus.

Idem Dulmen. Episcopo.

Suggestum est c auribus nostris, quod cum oppressi ad praesidium Apost. sedis recurrunt, & appellatione facta iter adripiunt, adversarii eorum appell. interpositam cognoscetes, nec ad praesentiam nostram accedunt, nec responsalem transmittunt: cum autem sententiam nostras literas reportasse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos adripiunt veniendi, ut sic eorum sollicitudinem, a quibus impetuntur, eludant. Tux consultationi taliter respondemus, ut si quis deprehensus fuerit, hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi ejus non deferas, neque ob id causam tibi commissam terminare postponas: quia decretalem epistolam, qua tibi muniti videntur, non ad deprimendam d ejusque iustitiam, sed ad removendum gravamen nos fecisse cognoscas.

CAP. XVI.

Excommunicatus pendente cognitione appellationis, absque potest ad cautelam: & si adpareat eum legitime appellasse, non puniatur pro eo, quod interim celebravit divina.

Idem Ebraicensi Archiepiscopo.

Ad praesentiam nostram R. Presbytero veniente, Episcopo Tusulano, & P. sanctae Sulannae Cardin. ruan & ipsius causam commissimus audiendam. Qui ad objectionem tuam, licet R. Presbyter non esset excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum absolvi. Ideoque mandamus, quatenus praedictum Presbyterum pro eo, quod post excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes, sed ad eum statim reduces omnia, in quo erant tempore appellationis emissae.

a Cap. 15. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. c. 12. vid. Bal. in l. adductos. C. de op. aud. & Dd. in c. Rom. de appell. in 6. b Cap. 16. eod. tit. in 2. comp. & post conc. par. 10. c. 14. c Ca. 20. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alexan. III. p. 10. c. 19. d deprimendum. e C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. c. 31. vid. ca. capientes. 6. quod per viginti. & ibi Gemin. de elec. l. 7.

CAP.

CAP. XVII.

Si appellans turbatur in possessione super qua fuit appellatum, iudex à quo potest illam possessionem sibi reformare, appellationem in suo statu permanente. h. d. secundum communem intellectum.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

Cum a tenemur: [1 & infra.] Quoniam igitur nos consulere voluisti, utrum si eorum possessio, qui ad audientiam nostram appellant, turbata fuerit, tibi eam sibi liceat reformare, eo de quo appellatio est interposita pratermissio. Prudentiam tuam taliter respon. quòd si exinde ad te querela pervenerit, id ordine iudicario tibi licebit expedire.

[1 Consultationibus singulorum, quantum nobis Dominus ministraverit, respondere, tanto gratius tibi volumus responsum impendere, quanto personam tuam abundantiori diligimus charitate.]

CAP. XVIII.

Generalis & vaga appellatio respectu cuiuslibet gravaminis non valet, sed restricta ad certam causam fit.

Idem Episcopo & Archidiacono de Bononiensi.

Consuluit b: [1 & 7.] Consul. vestre t. r. quòd si generaliter appel. quis interponeret ab omni gravamine, quòd sibi posset contingere, huiusmodi appellationem tenere non debet. Si verò ab aliquo iudice super omni gravamine, quòd in una causa sibi posset inferri, quamquam generalis appellatio sit interposita, appellationem tamen eius est ab eodem iudice deferendum.

[1 Nos vestra de vobis, ut si appellatio que ab omni gravamine interponitur, tenet, vestram prudentiam redderemus nostris litteris certum, & idè.]

CAP. XIX.

Appellatio frivola non excusat inferentem, quò minus teneatur mediis superioribus, ut de contemptu puniatur, nisi innocentiam suam dignè pegerit. h. d. Et est casus notabilis, in eo quòd dicitur istum esse puniendum.

Idem Zamorensi Episcopo. c.

Cum parati ad esse tuas petitiones admittere, I. Diaconus Cardinalis. olim Apostolicæ sedis legatus proposuit, quòd cum ad ejus vocationem contemptissiles accedete, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgavit: [1 & infra.] Cuiusmodi N. canonicus B. Iacobi firmiter adseveraret, quòd in legatione Regis esset, & idè non potuisset ad vocationem prædicti Cardinalis accedere. Cardinalis econtra adseruit, quòd non in legatione Regis, sed in Salamantina ecclesia, se suus & nuncius invenisset: [2 & infra.] Nos verò attendentes, quòd te non decuit contemnere obtentu appell. ad vocationem venire legati: præcipimus, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolice te conspectui repræsentes, innocentiam tuam (si poteris) ostenturus.

[1 Post excommunicationem ejus que vice nostra fuit ablatum, si fecisti in Episcopum consecrari.]

[2 Et tibi dixisset, quòd in alia ecclesia te non esset requisitum. Et tunc iterum ex parte tua fuisset propositum, quòd quando ven. fr. n. Archiepiscopo Compostellanus appellavit, tuam appellationem etiam interposuisset: Cardinalis adsevit, quòd appellatio illa te tuam in hac parte non potuit, quin ad ipsius vocationem accedere mereris.]

CAP. XX.

Si mandatum factum ei, qui juravit stare iudicio ecclesie, excusetur iuramenti & licita promissionem, appellare poterit: alius fecit, h. d. compendiose. Abb.

a Ca. 32. eod. tit. in 1. compil. & post concil. part. 10. ca. 25. b Ca. 29. eod. tit. in 1. comp. & post concil. part. 50. c. 54. c alius, Zamoren. alit. Zamoren. alit. Amoren. alit. Gemoten. d Ca. 29. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Later. sub Alex. III. p. 10. c. 28. e Vid. l. si quis uxori. & appellationem. & ibi Barr. ff. de sur. & in l. cum qui. & l. ff. commad.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

Ad hæc: & infra. a Præterea de his, qui iuramentum præstant, quòd ecclesie stabunt iudicio, & postea appellant: Id tua sollicitudo provideat, ut eos servare quòd jurant, vel intra xl. dies post appellationem interpositam iter adire ad ipsam prosequendam compellas.

CAP. XXI.

Summa ut sup. ca. proxima.

Idem Carnotensi Episcopo.

Questioni, quam facis, utrum b appellatio illius sit deferendum, qui (sicut moris est) præfuit iuramento absolvi meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto causa subterfugii appellaverit: Respon. quòd appellatio, quæ iuramento ejus debeat derogare, non est in aliquo deferendum, sed statim erit in eandem reducendus sententiam: quæ (donec mandatum susceperit, & susceptum pro posse fuerit profectus) debet firmiter observari.

CAP. XXII.

Appellans ab ordinario, postea de deictis ab eo commissis puniri potest per ipsam ordinariam. h. d. sed supple ad textum, idè esse de antea commissis, si nunc de illis accusatur, ut ca. ad hæc. i. sup. eo. & ca. proposuit. 7. eod.

Idem Vinton. Episcopo. c.

Præterea d de his, qui ad sed. Apostol. appellant, & postea gravia committentes, se dum conveniuntur, appellatione tuentur: Duximus respondendum, quòd eos appellatio non debet in sua iniquitate tueri, quò minus eorum excessus censura canonica puniatur.

CAP. XXIII.

Qui non detulit appellationi suæ adversarii, de sua posteriore causa idem contra eum excipere nequit.

Idem Grandensi Patriarcha & S. Vitali Presbytero

Cardinali.

Constituitis in præsentia nostra e Abbate sancti Felicis & Presbytero R. pro controversia, quæ de electione Torcellanæ ecclesie est suborta: & 7. Ideoq; mandamus, quatenus si Archidiaconus post appellationem & denunciationem excommunicationis ad nominationem sapè dicti C. processerit, & primum cum canonicis, & plebanis cum adsensu cleri Episcopatus, vel majoris & sanioris partis, prænominatum I. in Episcopum & pastorem elegerint, non obstante appellatione præfati Archidiaconi, si ipse appellatio prius factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apostolica confirmetis.

CAP. XXIV.

Appellans ab ordinario in una causa, in aliis coram eo respondere tenetur: potest tamen eum recusare ut suspectum, nisi conveniatur de crimine manifesto, & in quo non cadit excusatio nec suspicio, ut quia imponitur poena juris surgens ipso facto. h. d. secundum intellectum intrinsecum.

Idem Eboracensi Archiepiscopo.

Proposuit nobis M. f. clericus tuus, quòd sapè contingit, ut cum aliquis super aliqua causa appellat, in aliis causis, in quibus non est appellatum, respondere recuset. Super quo tibi taliter respondemus, quòd licet pro illa appellatione non minus teneatur in aliis, super quibus appellatum non est, respondere: iudex tamen, à quo appellatur (quia illi omninò suspectus est) eum non debet ad respondendum super aliis compelli.

a Ca. 30. eod. tit. in 1. compil. & post concil. part. 10. c. 29. Gloss. in canon. quod bene. 6. quæst. 4. b Ca. 31. eod. tit. in 1. compil. & post concil. part. 7. c. 20. ubi habes integram clausulam. c alius, Vintonien. alit. Vintonen. d Ca. 32. eod. tit. in 1. compil. & post concil. part. 50. c. 53. e Ca. 37. eod. tit. in 1. compil. f Ca. 33. eod. tit. in 1. compil.

tere, nisi pro crimine adeo gravi & manifesto, quo ipso actu meritò sit damnandus.

CAP. XXV.

Abfolvitur excommunicatus cautione recepta, licet aduersarius, vel excommunicator, ne abfolvatur, appellet. hoc dicitur, secundum unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit lata pro manifestâ contumacia vel offensa: quia tunc non debet abfolvi, nisi satisfactioe procedente, ut in ca. ex part. i. infra, de verb. sign.

Idem R. Cantuariensi Archiepisc.

Qua fronte nos a consulere valeas, non videmus. cum dicaris ordinem juris pervertere, jam enim non in ecclesia, sicut est canonicum & honestum, non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera Regis contra debitum juris, & Pontificalis officii dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare: [1 & infra.] Sane si quis pro contumacia vel alia qualibet causa, interdictio vel excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad iustitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, iudex cum (ne in excommunicatione decedat) abfolvere poterit, etiam si pars adversa, ne abfolvatur, appellationis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante abolutionem sufficienti cautione recepta, quod vel in presentia Rom. Pontif. ad cuius audientiam appellatur, si maluerit adversarius, vel coram iudice, cui causam delegaverit, juris pareat aequitati. De his etiam, qui conquirentur se irrationabiliter excommunicationi vel interdictioe suppositos, illud item dicimus, etiam si hi qui huiusmodi protulerunt sententiam, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

[1 Verum ne petitionibus tuis nostrum denegare videamur assensum, super his de quibus nos consulere voluisti, tibi prout dedit nobis Dominus, respondemus.]

CAP. XXVI.

Prælati subditum sustinere vel excommunicare non debent, nisi monitione præmissa: nec subditus contra disciplinam ecclesiasticam appellare potest, maxime si est religiosus. Et iudex a quo, præfixo terminum appellanti ad appellationem proseguendam, intra quem si non proseguitur, iudex a quo reatsumit jurisdictionem. Appellanti vero non proseguens appellationem suam, condemnatur in expensis, appellato hoc proseguenti.

Idem in Concilio Lateranensi b.

Reprehensibilis est: [1 & infra.] Presenti decreto statuimus, ut nec prælati (nisi canonica monitione præmissa) suspensionis vel excommunicationis sententiam ferant in subditos, nisi forte talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis vel excommunicationis penam inducat. Nec subiecti contra disciplinam ecclesiasticam in vocem appell. erumpant. Si vero quisquam pro sua necessitate crediderit appellandum, competens ei ad proseguendam appellationem terminus præfigatur: intra quem si forte prosequi neglexerit, tunc Episcopus liberè sua auctoritate utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit veniente, qui appellat venire neglexerit: si quid proprium habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum: ut hoc saltem timore & terrore, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue verò hoc in religiosis volumus observari, ne religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui & capituli disciplinam appellare præsumant,

a Ca. 41. eod. tit. in 1. compil. & post. concil. Lateranen. sul. Alexand. III. part. 3. c. 2. b sub Alex. III. c. 6. c Ca. 2. eod. tit. in 3. compilat. Quam caute & prudenter sententia excommunicationis ferenda sit, tradit Trident. concil. Sess. 24. de reformat. ca. 3. d alii. sui. e perterritus, detentus, aliter, deterritus. f In C. Bar. contra regulam prælati sui, & capituli sui disciplinam appellari, &c.

sed humiliter ac devotè suscipiant, quod pro salute sua fuerit eidem injunctum.

[1 Valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut cum fratres & Coepiscopi nostri, seu etiam Archidiaconi, appellati quosdam in suis causis existimant, nulla penitus admisione præmissa, suspensionis seu etiam excommunicationis sententiam ferant, alii etiam dum superiorum sententiam & disciplinam canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem obiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad prædictum innocenti dignoscitur institutum. Quocirca ne vel prælati sine causa valiant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correptionem valeant eludere prælatorum.]

CAP. XXVII.

Iudex a quo non obstante appellatione cognoscit de causa, si appellans non proseguatur: hoc primò. Et iudex ut suspectus recularis, potest alteri causam committere, hoc secundo.

Idem p. c. Eam re.

Ad hæc: [1 & infra.] Cum a te super aliqua causa fuerit appellatum, fas tibi fit appellantes appell. remota compellere, ut vel appellationem interpositam proseguantur, vel coram te juris pareant aequitati. Aut si alterutra partium te suspectum habuerit, te insistentem iudicem eligant b, qui propositam inter eos valeat dirimere questionem.

[1 Presentibus tibi literis duximus indolendum, ut.]

CAP. XXVIII.

Si canonicus ad residentiam monitus appellat, statuit sibi terminus ad appellationem proseguendam: & interim deferatur beneficio per vicarium de fructibus beneficii sustentandis: & si appellationem non proseguatur, vel residentiam non facti privatur præbenda.

Idem Salabriensi Episc. e.

Pervenit ad nos d, quod cum V. ecclesia tax canonica, ut in ea residentiam faceret, monuites, in appellationem prorupit: [1 & infra.] Cum ipsi [autem] frustratorie dilationis causa videatur dictis canonicis appellatis: mandamus, quatenus eum studiose moneas, ut in eadem ecclesia honeste personæ vices ejus in ecclesia prætaxata committas, & ei de beneficiis illius subignes, unde possit congruè sustentari. Quod si prælati V. alterum istorum adimplere neglexerit, tu de præbenda sua prives eundem, & eam alii idoneæ personæ concedas.

[1 Et appellationis sua terminum proximum festum b. Litis præfixit. Quoniam igitur indignum est, pro eius & aliorum subditis prædictam ecclesiam debiti obsequii defraudari.]

CAP. XXIX.

A iudice jurisdictionem exequire non appellatur.

Idem.

Consuluit nos tua fraternitas, utrum sit e appellationibus deferendum a Rege Francorum pro iudicis interpositis, ut mancipia detineant Christiana: [1 & f.] Non convenit, ut pro huiusmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinere.

[1 Et utrum sustinere debeas, quod de novo constituunt synagoga, sub eas nullatenus habuerunt.]

a Ca. 43. eod. tit. in 1. compilation. b Vid. leg. suspensa. cum gloss. & l. secundo requirit. ff. eod. c Alti Salaburien. alii Salaberten. d Ca. 44. eod. tit. in 1. compilat. e Caus. eod. tit. in 2. compilation. quantam potestatem habeat Papa super ludæos, & alios infideles, tradit Innocent. & alii in ca. super hi. f. de vot. & vos. red.

CAP. XXX.

Qui ante citationem vel notitiam literarum misit monium ad Papam, appellare potest ne delegatus procedat, scilicet si post.

Idem Genuesis a Archiepiscopo.

Ad hanc sicut b asseris. [1 & 7.] Respondemus, quod si iudex si ei confiterit appellante ante quam partes essent citate, vel delegatio causa pervenisset ad ipsum, qui appellationis interponit obstaculum, nuncium ad sedem Apostolicam destinasse, facta debet appellationi deferre, sed si post citationem fuerit destinatus, factis potest exequi, quod mandatur.

[1] Quandoque super communi causa qua iudex appell. re. committitur, altera pars appellat, asserens se pro eadem causa nuncium suum ad sedem Apostol. destinasse, ad quod tractat.]

CAP. XXXI.

Qui non detulit appellationi interposita ad Papam, mittitur cum literis ordinariis ad curiam puniendus.

Idem.

De e prioris: [1 & infra.] Ceterum si prefatus canonicus priorem propter suas enormitates manifestas, quae ipsi notabilem reddunt, ad sedem Ap. appellavit, & ipse tali appel. deferre contempsit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto excessu satisfactorum ad sed. Ap. venire compellas.

[1] Quam de ferens protectionem & appellationi vestra ad sedem Apostolicam facta, quendam canonicum suum vestibus fecit emissis ut sine ea carnificum spoliari, & eum accusationi & appellationi resistere cogit, qui & de suis & quorundam fratrum enormitatibus mormuravit: id tua sollicitudini duximus insinuandum. In super hoc rei veritate diligentius inquisita, si evenerit quod pro evitanda disciplina praedictus canonicus appellavit, eidem priori propterea nullam penam infligere debes: quoniam sacra Rom. Ecclesia & huiusmodi appellationem non consuevit admittit, ne Monachus vel canonicus regularibus preberetur audacia delinquendi.]

CAP. XXXII.

Contra constitutiones regulares, appellatio religioforum non datur.

Idem universo Abbatibus.

Quia d nos: [1 & infra.] Ut Abbates, qui de aliqua publica infamia publice reserpti sunt & aut convicti, deinde f. in communi capitulo communiti prelationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

[1] Elegi Dominus in hereditatem sibi, & a longe de alio profecti, pates & tranquillitatis vestra, quantum divina gratia concedat, proficere cupientes, auctoritate Apostolic. vobis concedimus & indulgemus.]

CAP. XXXIII.

Iudex a quo, potest praesigere terminum appellanti ad proseguendam appellationem, quo lapsa, readsumit iudex iurisdictionem.

Idem.

Ad aures g nostras: [1 & 7.] Appellanti ad perfectionem appellationis terminus congruus praefigatur: intra quem, si appellationem non fuerit profectus, extunc compellatur stare iudicio delegati.

[1] Nostros te significante per venit, quod cum interduum tibi vel alii causas sub ap. re. delegamus, altera partium, ut tamen & alia de litare iudicii delegati, quaestiones incidentes opponit, & tum

a al. lanuens. sed idem est. nam olim Genuesis, Taniam vocabant. b Ca. 2. eod. tit. in 2. compilat. & de missione nunci, an aliquid operetur, Pannorm. inf. a hoc tit. ca. ut debitus. c Ca. 3. eod. tit. in 2. compilat. vid. Guid. Pap. hic. d Ca. 1. eod. tit. in 2. compilat. e Verbum, sicut, deest in plur. antiquis. f alit. & deinde. g Ca. 6. eod. tit. in 2. compilat. unde & nos fecit aperit huius decretali sensum.

licet in principali causa app. re. non sit procedendum, in appell. tandem vocem prorupit, appellationi sua terminum non praefigens, sicq. partem aliam sine profectioe appellationis facit remanere suspensam. Postulat igitur tibi & alii iudicibus indulgeri, ubi causa sine appellatione committitur, incidentes quaestiones sine debito appell. postposita valeas terminare. Ceterum cum incidentes quaestiones saepius praedictales non immerito iudicentur, petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne qua pars frustratorie diutius affligatur.]

CAP. XXXIV.

Si precedente gravamine qui submitit se protectioni superioris, habet pro appellante: dummodo servaverit ea, qua in appellatione sunt necessaria.

Idem Abulensi Episcopo.

Ad audientiam a nostram noveris pervenisse: quod cum Zamorensis Episcopus G. Presbyterum ecclesiae sancti Iacobi Zamor. multipliciter molestaret: tandem idem Presbyter se & ecclesiam b suam, nostrae protectioni subiecit: [1 & 7.] Licet autem praedictus Presbyter ex simplicitate forte verbum appell. non expresserit quia tamen postquam se & sua nostrae protectioni subiecerat, non debuit sine causae cognitione aliqua sententia condemnari: mandamus, quatenus (si ita tibi confiterit) sententiam, quam praefatus Episcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere.

[1] Sed praefatus Episcopus pro eo forte quod expressit non appellavit, in eum post invocata sed. Apostol. patrocium, contra etiam privilegium Compostellanae ecclesiae indultum, excommunicationis sententiam promulgavit.]

CAP. XXXV.

Causa non est ad iudicem a quo remittenda, appellatione ad huc non iustificata, nisi de partium consensu.

Idem Archiepiscopo Terracon. c

Accepta d conquestione canonicorum Pampillon. [1 & 7.] Non debet ad eos causa remitti, nisi partes consenserint a quibus noscitur appellatum.

[1] Quod dilect. fr. n. dux Navarrorum eos bonis suis spoliasset, causam ipsam tibi frater ad eorum petitionem commissimus terminandam. Verum quoniam nobis tacerunt, quod ab audientia sua ad sed. Apostol. appellatum, nec nos si hoc nobis confiteris, tuo causam commississemus examini, cum.]

CAP. XXXVI.

Delegatus etiam datus cum clausula, appellatione remota, recusari potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit advocatus eius in illa causa.

Lucius III. Gualtero e Linonen. canonico.

Postremo fraternitati f tuae literis presentibus intimamus, quod si causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus sit illius, qui literas impetravit, aut in eodem negotio advocati officio functus, vel ex alia iusta causa suspectus: huiusmodi delegatus non immerito poterit recusari, quamvis appellatione remota fuerit ei negotium delegatum.

CAP. XXXVII.

Sententia interdicti non suspenditur per appellationem sequentem.

Idem Norvicensi Episcopo. g

Ad hanc b quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, & deinde illud servare contemnunt, quid in hoc casu servandum sit, consulere voluisti.

a C. 7. eod. tit. in 2. comp. vid. Lanfr. de Oreano in c. quoniam, supra de probat. b Dicitur, suam, deest in antiq. c al. Terracon. d C. 2. de resc. in 2. comp. unde intelligitur hoc fragm. vid. l. legatus. ff. de offic. pref. & l. numerum. h. iudic. ff. de mun. & hon. e al. V. Valtero. al. Gualtero. f C. 45. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. cap. 11. g al. Norvicens. h C. 40. eod. tit. in 1. comp.

Noveris igitur, quod sicut post appell. excommunicari non possunt, sic interdictum nequeunt, cui ante appell. eos constat suppositos, declinare.

CAP. XXXVIII.

Iudex appellationis remittit appellandem & causam ad priorem iudicem: nisi sibi constiterit à gravamine vel injusta sententia suis se appellatum.

Clemens III.

Cum a in ecclesia: & infra. Accepimus, quod quidam clerici de Gual. occasione iudicii tui, quod vel se observare se jactant, Linconen. Episcopi iudicis ordinarii sine causa rationabili cognitionem evitant. Vnde mandamus, quatenus si quando contigerit aliquem de clericis à prefato Episcopo ad tuam audientiam appellare, non ante appellationem admittas, quam tibi constiterit eam vel à gravamine, vel injusta condemnatione b porrectam: alioquin ipsum ad predicti Episcopi audientiam remittas, appell. remota ejus iudicio pariturum.

CAP. XXXIX.

Si appellans, qui non prosequitur, redit ad iudicem à quo, & iterum gravatur (non obstante prima deservitione) potest iterum appellare. h. d. & est casus notabilis. Pavor.

Idem.

Directe e nobis tuae literae demonstrant, quod cum in tua praesentia causa cuiusdam matrimonii tractaretur, in qua pars viri consanguinitatis vinculum opponeret: & pars mulieris ad sedem Apostolicam appellasset, nec appellationem suam praefixo termino fuerit prosecuta: postmodum ea renunciant appellationi, quam fecerat, tu in causa cognitione procedens de parentela testimonia recepisti: verum quia mulieris pars iterum appellavit, postulas, utrum ad calculum sententiae procedere valeas, edoceri. Respondemus igitur, quod licet iuxta decretum Lateran. concilii postquam in termino prosequenda appell. statuto appellans suam appell. non fuerit prosecutus, auctoritate tua liberè possis uti: tamen quia iterum appellavit (cum secundum jura ei liceret à in eadem causa bis appellare) se à jurisdictione tua fecit exemptam, praesertim cum hic ad separationem matrimonii, quod est res favorabilis, intentio viri procedat.

CAP. XL.

Sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti lata sub conditione suspenditur, si ante conditionis eventum fuerit appellatum. h. d. in harenando verbis litera, ut sic satisfacias cuilibet lectura. Et est decisio subtilis, & multum allegabilis.

Celestinus III.

Præterea e requisiti fuimus, si quis iudex ita protulerit sententiam: Nisi Sempronio intra xx. dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas f: ille in quem fertur sententia medio tempore appellans, ad diem statutum minime satisfecerit, utrum ille sententia tali ligetur: aut interpositione appell. tutus existat. Videtur autem nobis, quod in hujusmodi sententiam appell. obstaculum debeat impedire.

CAP. XLI.

Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in uno remaneat appellatio, intelligitur remota etiam in aliis, hoc dicit.

a Ca. 11. eod. titul. in secunda compilatione. Vid. Guid. Pap. hic. b Vid. l. qui ad civitatem. Cod. de appellatio. c Cap. 13. eod. titul. in tertia compilatione. d In omnibus manifest. ei licuerat in eadem causa appellare secundo. e Ca. 14. eodem titul. in 2. compilatione. rald. in ca. commissio. de elect. in 6. & Antonius de Butrio in ca. licet. de voto & voti redemptio. f videtur deesse conjunctio, & quae est in vet. comp.

Idem.

Secundo a requiritur, cum pluribus articulis in una commissione positus, in uno tantum contingit appellationem expressè vetari: utrum appellatio teneat, si super aliis fuerit appellatum? In quo tibi respondemus: quod cum secundum B. Gregorium b verba intentioni deserviant c, & hæc sit nostra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commissione ponuntur, iustitia suam consequatur d effectum, in omnibus appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim interest, utrum inhibeat primo, an secundo, medio e, an in fine: cum (sicut utriusque iura argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium & ad finem: illa verò, quæ in medio, ad finem atque principium sæpè referri contingat.

Causa suspicionis proponenda est coram iudice, qui recusatur, & probanda coram arbitris. h. d.

Tertio postulas edoceri: [1 & infra.] Consul. r. t. respon. quod cum aliquis iudicem proponit se habere suspectum, suspicionis causam coram eodem allegare tenetur: sed partes ut in aliquos non valde remotos conveniant, per eundem iudicem debent cogi: coram quibus si causa suspicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demum auctoritate sua iudex paretur. Quod si coram ipsis causa suspicionis probata fuerit, causæ cognitionis superfedere tenebitur recusans. Ipsa namque ratio dicitur, quia suspecti & inimici iudices esse non debent.

[1 Cum aliquis iudicem tanquam suspectum recusat, an causam suspicionis debeat allegare, & eam nisi manifesta sit coram eodem iudice probare teneatur. Vtrum etiam iudex possit in eodem iudicio & negotio procedere, si ille qui suspicionem objicit, causam ejus aut non velit, vel non possit in juve probare.]

CAP. XLII.

Non tenetur iudex vel adversarius deferre appellatum, nisi non detulit appellans.

Idem.

An sit deferendum f appell. illius, quem adversarius de expropriatione post appell. legitime interpositam sibi facta g paratus est incontinenti convincere, nos dixisti per tuos nuncios consulendos. Respondemus, quod cum in eo h quis puniendus sit, in quo deliquit, qui appellationi deferre neglexit i, se beneficio reddidit appellationis indignum.

CAP. XLIII.

Habet duos intellectus: secundum primum hoc extendit: Mox executor non recusatur, nec ab eo appellatur, nisi modum excedat, maxime si est datus cum clausula, appellat. ne remota: secundum alium intellectum. h. d. A iudice suspecto non recedatur per appellationem, nisi modum excedat.

Innocentius III. Illustri Regi Francorum.

Novit ille k, qui nihil ignorat: [1 & infra.] Præterea interdicti sententiam Cardin. non edidit, sed potius publicavit: nec fuit dictator ipsius, sed verus l executor. Vnde cum secundum jus ab executoribus appellari non possit, nisi forsitan modum excederent in exequendo, nos etiam in literis super hoc directis ad ipsum, appellationis curavimus obstaculum inhibere, appellationi ab eo interpositæ non fuerat deferendum. De suspicionis autem m objectis, licet eum merito tibi suspectum fuisse credamus, non tamen & si fuisset,

a Cap. 16. eod. tit. in 2. comp. b lib. 26. in Job. c. 7. c vid. l. pater. & fundum. ff. de leg. 3. & l. cum pater. & dicitur. ff. de iur. iur. & ubique per Bart. ff. de leg. 2. d. exequatur. e medio, in fine, f Cap. 17. eod. tit. in 2. compil. g al. factam. h vox, qui, de est in antiquioribus. i neglexit. k vid. c. novit. sup. de off. leg. cuius pars est. & c. 1. eod. tit. in 3. comp. l al. verus. m in recent. impress. De suspicionis autem objectis. propter

propter appellationem interpositam ab eo desistere debuerit, ad quod non proprio motu, sed nostro potius precepto processit.

[1 Quia hic alij sunt, reperies supra, de off. legati, 6, novit.]

CAP. XLIV.

Si appellatio recipitur a iudice, vel approbatur a parte, terminus ad eam proseguendam praefixus obtinet vimem peremptorii, ut in absentem procedatur, ac si peremptorie fuisset citatus; nec talis terminus praeveneri poterit ab aliqua partium.

Idem.

Ad eam contingit, quod cum ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque pete, neque per responsalem idoneum appellationem interpositam proseguentis, vel forsitan ex malitia subsequens responsalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quae de facili poterant terminari, remanent indecisae, cum frequenter juris quaestio moveatur, cuius apud nos probationes necessariae [in b contrario] non existunt, & interdum etiam facti, quomodo delevi posset paribus praesentibus comprobari. Vnde licet in Lateranen. concilio e fuerit constitutum, ut si in quocumque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerat veniente, qui appellavit venire neglexerit: competentem illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore a deterritus, in gravamen alterius non facile quis appellet. Quia tamen propter hoc quaestiones prorogantur, praesenti decreto statui-mus, ut si huiusmodi appellatio vel a iudice e recepta, vel a parte fuerit approbata, post terminum appellationis praefixum edicti peremptorii vires obtineat, ita vide-licet, ut ex tunc in absentem perinde procedatur, ac si peremptorie vocatus ad iudicium extitisset. Quod si forsitan interposita provocatio malitiose recepta, vel approbata non fuerit, cum confiteretur legitime provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Salvis constitutionibus, de provocantibus post sententiam, promulgatis: quibus appellationes suas proseguant curantibus, post terminum appellationis proseguenda praefixam, rata manet sententia, quae fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem, peremptoriam posset ab abiente proponi, adversus appellationem huiusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appell. praeveniens tacita veritate literas impetravit, & careat impetratis, & poenam contumaciae non evadat. Hoc autem in litibus, sive iudicis exercendis volumus observari.

CAP. XLV.

Appellatio de fertra per negligentiam appellantis, potest iudex et officio procedere in casibus, in quibus eius officium exuberat. Et est casus valde notabilis.

Idem Lemoicens. f. & Cantuarien. Episcopis.

Constitutus in praesentia g nostra Archidiaconus Claremon. nobis exposuit, quod Claremon. Decanatu vacante, quidam canonici vota sua in Episcopum transfulerunt, & Episcopus cum quibusdam aliis expressis consentientibus in eundem Archidiacon. ei consulit Decanatum, xi. canonicis prius appellantis, ne quis admitteretur praeter adensum omnium in Decanatu, cum electioni eius xxv. tam per se, tum Episcopo medio consentirent. Cumque sancti Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apostol. sed. leg. per partes illas transiitum faceret, non ut appellationi ad nos interpositae dero-

a C. 2. eod. tit. in 3. comp. b Inclusa desunt in antiq. c sub Alex. 3. c. 6. d detentus. e suscepta. f al. Lemoicens. g C. 3. eod. tit. in 3. comp. Ex hac Decr. observabim multa singularia quae pra caeteris colligit Guid. Pap. hic.

garet, sed ut instructam transmitteret ad nos causam, sancti a Egidii & sancti Andreæ Abbatibus examinationem delegavit ipsius, & mandavit eisdem, ut partem contradicentem electioni Decani citarent ad ipsum, contradictionis suae causam in ejus praesentia ostensuram: [1 & infra.] Intellecto igitur per adfectionem Cardinal. quod sub ea forma fuerat appellatum, ne sine adsensu omnium procederetur in electione Decani, & quod appellantes appella. intra annum non fuerant prosecuti, nec erat propter quod eis esset biennium indulgentium, cum sicut bis intra tempus legitimum simplicem nuncium ad sedem Apostolicam destinarent b, sic potuissent saltem semel procuratorem idoneum destinasse. Ne tamen peremptorias exceptiones ex eorum parte propositas videamur sub silentio praeterire, mandamus, quatenus si vobis confiteretur Archidiacon. facti Episcopi, ex quo nititur, sponte renunciaisse, vel praedictum Episcopum processisse ad electionem ipsius praetermissis praedictis, sine quibus ne procederet in illa translatione voluntatum, ex qua nititur Archidiacon. proponitur esse actum, ei super Decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem seu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denunciatis irritum & inane.

[1 Cum igitur Card. praedictus qua coram eo proposita sunt, nobis fideliter retulisset.]

CAP. XLVI.

Contra electum, vel confirmatum nullum aliud jus expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maxime frustratoria ad impediendum electionis vel confirmationis effectum: sed possessione habita, poterit accusari vel denunciari. hoc dicit, & secundum hoc est casus notabilis.

Idem Cancellario Meten.

Constitutus in praesentia e nostra N. Decano sancti Salvatoris, & cantore Meten. [1 & infra.] Meten. intimavit Episcopus, quod sancti Salvatoris praepositura vacante, die electioni praefixo per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in virtute obedientiae, ac sub animae periculo canonicos adjuravit, ut secundum Deum, & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem ecclesia magis utilem & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconis & Subdiaconis tribus dictum cantorem in praepositum nominavit: cantor vero ipse, qui Presbyterali officio fungitur, & custos cum scholastico & Magistro B. Sacerdotibus, levitis duobus, & Subdiaconis quinque te d. concorditer elegerunt: cujus electionem tanquam a majori & saniori parte capituli factam (cum de personarum honestate constaret) praedictus Episcopus confirmavit: & cum tibi vellet datum e & investituram porrigere (ut moris est) Decanus ad sedem Apostolicam appellavit, contra te impotentiam duntaxat allegans, proponendo te in partibus illis, quasi penitus impotentem, in quibus praepositurae possessiones existunt, addens quod alia tibi objiceret in praesentia nostra, quae tunc in praesentia iudicis suspecti noluit explicare.

Nos ergo, quia confitebitur evidenter illam appellationis causam quae fuit expressa, rationabilem non fuisse f:

a Illidii. b destinaverant. alit. destinant. c Ca. 4. eod. titul. in 3. compil. an necesse sit semper eligere magis idoneum, vid. Thom. 2. 2. quest. 63. art. 2. ad 3. arg. Sol. lib. 3. de iust. & iure. q. 6. art. 2. & Covaruv. in reg. peccation. de reg. jur. lib. 6. in 2. p. relet. § 7. d Hoc est cancellar. Metensem, cui haec scribit Pap. e donum habent aliquot exemplaria. f Qua dicitur rationabili causa, vide apud Bar. in l. quod verò. ff. de legi. & in l. si postulaverit. 4. ratio. ff. de adult.

aliam autem tunc non expressit, etsi dixerit idem Decanus, quod aliam vellet objicere coram nobis, decrevimus confirmationis effectum non debere per ea, quae sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum, sed in modum denunciationis, vel accusationis duxerit proponendum, postquam pacificam ipsius proposituræ possessionem fueris assecutus, proponendi licentiam non negamus.

[1 Et D. scholastico ejusdem ecclesiae tuae procuratoribus benignam curamvis audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propositum, scilicet etiam ven. f. n.]

CAP. XLVII.

Appellari potest si locum in utroque partibus assignatur, etiam si sit scriptum, appellacione remota.

Idem Vigorion. Episcopo.

Ex parte tua a: [1 & 7.] Praesenti pagina respondemus, quod cum excutitur honeste, qui ad praesentiam delegatorum iudicum non potest secuti venire citatus, tu vel tui quoties ad illos iudices vosevocari contigerit, ad quorum praesentiam vobis periculosum est ire, libere poteris appellare, etiam si in literis commissionis appellaverit remedium interclusum, nisi iudices vobis assignent locum idoneum & securum.

[1 Fuit propositum coram nobis, quod cum inter Anglicos & Valen. sint inimicitiae manifestae, & ad partes illas Anglicis sit transitus periculosus, pro vtriusque periculo & guerra qua inter gentes illas frequenter esse dignoscitur continua: multi de causa sua meritis dissidentes, te aliquando vel tuos aut. literarum nostrarum trahere satagent ad iudices in Vallia constitutos, ut sic indegenitas causas etiam iustissimas relinquatur, vel compositionem subeati iniustam pariter & damnosam. Cum igitur causas quas committimus sic volumus sine debito terminari, quod neutra partium contra iustitiam aggravetur f. t. p. a. f. m. & tibi.]

CAP. XLVIII.

Licet appellat reus, si non audatur excepienti procuratorem alicui non habere sufficienti mandatum, vel se prius convenit per alias literas, de quibus non sit mentio in secundis, hoc dicit, quoad titulum.

Idem Episcopo, Decano & praetori Herforden.

Significavit vobis magister hospitalis Eboracen. [1 & infra.] Praeterea capitulum Eboracen. auctoritate quarundam literarum, in quarum sigillo continebatur sigillum capituli ad citationes tantum, cum aliud sigillum capitulum illud noscatur habere, quendam constituere actorem: sed licet idem Magister allegaverit, quod occasione literarum illarum actor non deberet admitti: & insuper adiunxisset, quod auctoritate literarum quarundam a nobis ad alios iudices obtentorum prius convenit non debuit per literas posteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conveniri: iudices tamen exceptiones huiusmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos appellacionis emisit. Quocirca mandamus, quatenus si vobis consiterit ob dictas causas, vel earum aliquam ad nostram fuisse audientiam appellatum: revocato in irritum, quicquid post appellacionem huiusmodi noveritis esse factum, partes, &c.

[1 Quod cum P. quondam rector hospitalis illius diem clausisset extremum, ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopus, ad quem & praedecessores sui hospitalis ejusdem ordinatio pertinet ab antiquo,

a (a. s. cod. tit. in 3. compil. prater Philippum de Perus. hic, vid. Bartol. in l. ante sententiam, ff. de appell. recipiendis. b C. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia sigilli, vid. Felin. in c. 2. sup. de fide instr. Decum in ca. post cess. sup. de prob. & quocirca in c. 6. de fide. inst. c attentatum.

volumus ipsam ex defectu rectoris dispensationem sustinere, distulimus Presbyterum ejusdem domus a suis fratribus unanimiter in rectorum electionem prefecit eisdem, sperans quod domus ista per ipsam tam in temporalibus, quam in spiritualibus recipere incrementum: procedente vero tempore Decanus & capitulum Eboracen. ecclesiae, tanquam ad ipsos hospitalis, ejusdem ordinatio pertinet, Magistrum ipsam a sua administrationis officio revocare volentes, literas super hoc Apostolicas ad Decanum Lingonen. & suos omnes iudices impetrarunt, quarum auct. in suo vocari fecerunt tam Archiepiscopum quam rectorem, partibus igitur die peremptoria assignata coram ipsis iudicibus constituta, iudices autem vices suas universim, sola sibi deservit reservata.]

CAP. XLIX.

Licet appellat reus, si non audatur petens declarari rem petitam in libello.

Idem Magistro G. Archid. & a VVernanno canonico Suffonon.

Significantibus vobis T. & R. fratribus, nostro fuit Apostolatu declaratum, quod cum inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terra coram iudicibus delegatis quaestio veteretur, ipsi cum plures terras haberent, ut terra illa, super qua quaestio vertebatur, ostenderetur eidem, a iudicibus postularunt: quod cum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quod post appellacionem noveritis attentatum, &c.

CAP. L.

Iudex a quo non potest statui terminum ad finendam appellacionem: quod si fecerit, intelligitur statuisse ad se presentandum.

Idem Eboracen. c. (Episcopo & de Luc. & de Monte meli. Abbatibus.)

Ex insinuatione a prioris & canonicorum sanctae Barbarae nobis innotuit, quod cum inter ipsos ex una parte, & V. camerarium de Tangar & ex altera, super quondam manerio coram iudice ordinario quaestio veteretur, & idem camerarius ad nostram audientiam appellaverit, appellacioni terminum non praefigens dicitur iudex, qui causam illius videbatur fore pro eo, quod quidam clericus commenfalis suus, dicti camerarii in eadem causa fuerat advocatus, hunc terminum appellacionis praefixit, ut ad Festum Purificationis utraque pars esset ab appellacionis persecutione restituta, licet non potuit nobis legem imponere, ut eam commoeretur intra dictum terminum expedire, cum & secundum legitimam sanctionem illis, quae in consistorio Principis speratur inferri, absque damno morae intacta permaneat, donec ipsam faciat introduci, & a proceribus illi iuxta morem. Interim autem nuntius camerarii praeveniens nuntium eorumdem, nec ipso ulque ad terminum legitimum expectato, impetravit literas & recessit. Quia vero fraus & dolus alicui patrocinari non debent, mandamus, quatenus si est ita, partibus convocatis, audiat causam, &c.

CAP. LI.

Qui extra iudicium appellat, ex verisimilibus & probabilibus causis, ne in possessione molestetur: si postea spoliatus, restitutus ante omnia in statum, in quo erat tempore appellacionis emissae, hoc dicit, inharendo verbis literae, & ut magis geratur utriusque iudicis. Pannormitan.

Idem Rosen. & Bonden. g. Episcopi.

a Malé Vin. Normanno. b C. 7. eod. tit. in 3. comp. c Abrimem. al. Abricen. Episc. & de Luen. & de Monte moreli, Ab. d C. 8. eod. tit. in 3. compil. de Tangari. al. Tangar. f. hic perperam in vulgari monasterio. g Bondonen. al. Rosenen. & Londonien. al. Bondon. & Londonen.

BOnza a memoria O. de camera persona ecclesie de Paven. viam univerſe carnis ingreſſo, Abbas ſancti Auguſtini Cantuarienſis ejuſdem eccleſie, quam ad ſe aſſerit pertinere, primo per quorſdam monachos, ſecundo per ſeipſum poſſeſſionem ingreſſus, ad nos pluries vocem appellationis emiſit, ne quis eum ſuper poſſeſſione ipſius eccleſie preſumeret moleſtare, cumque aliquandiu predictam eccleſiam pacifice poſſedit, quidam laici Cantuarienſis diocceſis ipſum Abbatem & monachos de poſſeſſione ipſius eccleſie, per violentiam eiecerunt: [1 & infra.] Procurator vero Archidiaconi proſiit ex adverſo, quod deſuncta perſona eccleſie Archidiacono tantum datur ejuſ cuſtodia, imò Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de iure communi, quam de generali conſuetudine, tam in illa eccleſia, quam in aliis univerſis ejuſdem diocceſis, hoc iure ſemper uſi fuerunt. Præterea præfaſtus O. nomine Archidiaconi eccleſiam poſſedit eandem, utpote qui eſt unam procuratorem, & v. fol. nomine eccleſie annis ſingulis exolvebat: [2 & infra.] Præmiſſis igitur diligenter inſpectis, prædictos Abbatem & Monachos in eum ſtatim, in quo tempore appellationis facta ex verſimilibus & probabilibus cauſis ad nos legitime interpoſite fuiſſe noſcuntur (proſpiciatis parti utrilibet ſalvo iure) deſerimus reducendos, ac fructus medii temporis perceptos & cenſuumſ pariter adſignandos eiſdem.

[1. Huiusmodi & alia pluribus ex parte Abbatis & Monachorum præſiſſa.]

[2. Eodem O. ſubſcripto de medio apud Archidiacon. animi poſſeſſionem remanſiſſe, que non perditur niſi Archidiacon. ſe parari poſſe deſpecta, vel niſi veniens non fuiſſet admiſſus. Si ergo Monachorum poſſeſſio que potius deſertio clandestina debet dici, quoniam Archidiacon. ipſam poſſeſſionem non perdidit, & ſi eam Monachi non potuerunt rehabere, cum duo in ſolidum quæquam prædicte non poſſint. Cum igitur Archidiacon. potuit ſuo iure in poſſeſſionem intrare, ac tenentes de facto ſortiri eiecere potuit nullo modo, nec ulatenus reſiſtente ſibi ius proprium referre, cum iure executoria nullam habere injuriam dignoſcatur. Ad hæc Monachi poſſeſſionem Archidiaconi non poſſunt aliquatenus ad uocare, & ſi in eam habuiſſe conſtare, quia cum eorum quæquam de poſſeſſione reſiſtente, nec hoc probatum fuerit, nec in iure conſeſſum, non habent quod obijciat extraneo detentori, præſertim cum & ipſi alibi ſua poſſeſſionem intraverint, & injuriam aliis facientes ius aliquod adquirere nequeverint. Appellatio quoque quam Monachi ſe interpoſuiſſe proponunt, penitus nulla ſuit, cum non niſi a gravamini præſenti, præterito vel futuro debeatur appellari. Archidiaconus vero ante præſentem gravamini, nec ipſo poſt appellationem gravamini, cum rem vacuum, quam cuſtodire ius habet, imò quam ex officio cuſtodire tenetur, in cuſtodiam ſeſe poſſeſſe noſcatur. Denique appellationi Monachorum non fuerat ullatenus deſerendum, quoniam ſi ad eandem eccleſiam pertineret, non debuimus auctoritate propria ipſius poſſeſſionem intrare, præſertim cum ſciverunt vel ſcire potius debuissent, quid cuſtodiam eccleſiarum vacantium ad Archidiacon. pertinet, & ſi tunc idem Archidiaconus præſens eſſet, eandem deſerere eſſet, & ſibi prout ad ejuſ ſpectavit officium tenuerit. Cum autem clandestina fuiſſet eorum poſſeſſio, non potuerunt ius poſſeſſionis haberi, cum ſuper poſſeſſione nequeat injuria fieri clandestini poſſeſſori.]

CAP. LII.

litem adrepto habet vim appellationis, ſi ſervantur ea, que ſervari debent in appellatione. hoc dicit, ſecundum unum intellectum matreſcum.

a Ca. 9. eodem tit. in 1. compilat. Vid. Philip. Franc. in ſuis queſtionibus. in materia petiti. queſt. 1. b. Dicitur, perceptos, deſert in verſibus. exemplar. & in Codic. Barb. juxta vocem fructus, in margine hæc: perceptos qui percepti potuerunt. ſupr. de reſtitut. fol. ca. gravat.

Idem S. Auguſtini, & S. Gregorii prioribus.

Dilecti filii Io. a & H. prioris & monachorum Cantuarien. eccleſie nuncii retulerunt, quod cum pro cauſa, que inter dictos priorem & Monachos, & Cantuarien. Archiepiſcopum ſuper capella de Lamede vertebatur, ab ipſis ad ſedem Apoſtolicam mitterentur, idem Archiepiſcopus, poſt iter adreptum in eos excommunicationis ſententiam promulgavit. Cum autem plus ſit ad ſedem Apoſtolicam factio provocare, quam verbo, & ipſis propter dictam cauſam ad Romanam eccleſiam venientibus intelligatur ad ſedem Apoſt. provocatum: mandamus, quatenus ſi eſt ita, dictos Io. & H. denunciatis excommunicationis vinculo non teneat.

CAP. LIII.

Per clauſulam, appellatione remota, inhihetur omnis appellatio, que a iure non indulgetur expreſſe. hoc dicit, uſque ad 4. verum.

Idem Epifcopo b. Helin.

Pastoralis officii diligentia eſt: & infra. Queſtiviſti d. utrum quando inhihetur appellatio in reſcripto, fruſtratoria tantum inhihetur videatur? Nos igitur attendentes, quod per appellationem fruſtratoriam, etiam ſi non fuiſſet inhihetur, negotium non debeat impediri: reſpondemus, quod qualibet provocatio intelligitur removeri, que a iure non indulgetur expreſſe, ſed ſi appellans fuerit gravatus in juſſe, gravamen huiusmodi per ſuperiorem poterit emendari.

Licet excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari poteſt, & beneficii redditibus ſpoliari, hoc dicit.

Verum quia multoties eſt quid ad tempus per appellationem legitimam a iudicis ſui, quoad aliquem certum articulum, eximitur poteſtate: conſuluiſti nos, utrum ſi quis excommunicationis ſententia innotuit, aut denunciationem ipſius ab ea, tanquam minus rationabiliter promulgata, in eo cauſa, in quo ante ſententiam appellatio vires obrinuiſſet, curaverit provocare, eo quod per appellationem interpoſitam excommunicantis videtur iuriſdictio dormiſſe, ipſe denunciare poſſit eundem, & ad tempus eccleſiaſticis beneficiis clericum ſpoliare? Nos itaque reſpondemus, quod cum executionem excommunicatio ſecum trahat, & excommunicatus per denunciationem amplius non ligetur, ipſum excommunicatum denunciare poteſt, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus eccleſiaſtici merito ſubtrahuntur, cui eccleſie communitio denegatur.

CAP. LIV.

Si appellans ad ſuperiorem, comparet coram iudice inferiori ſuper concernentibus ipſam appellationem, ipſe appellatione renouari videtur. Si autem proteſtetur, quod propter hoc non intendit renouare appellationem, tanquam contraria allegari, non eſt audiendus: niſi notorium ſit, actum illum eſſe injuſtum ſuper cuius emendatione advenit inferiori. h. d. & eſt bonus caſus.

Idem Epifcopo Pariſienſi.

Solicitudinem g. paſtoralis: [1 & infra.] Sanè cura ſicut recipimus, duobus coram Epifcopo litigantibus,

a Ca. 10. eod. tit. in 3. compil. b. al. Elen. al. Helin. c. Supr. de off. & pot. iud. del. c. paſtorali. & ca. 11. eod. tit. in 3. compil. d. Vid. Bald. in l. 3. de appell. & Anton. Burrg. in cauſa debitus. infr. hoc tit. e. Vid. quid per hunc 4. deſertum. Rom. conſil. 482. in caſu præmiſſo in 2. dubio. f. Excommunicatione trahit ſecurus executionem. g. Ca. 12. eod. tit. in 3. compil. Helin. in ca. cum An. Ferrarienſi. ſupr. de conſtit. & D. D. in l. non ſolum. 2. morie. De m. operis mure.

alter eorum ad sedem Apostolicam appellasset, Episcopus appellentem reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodavit: quicoram Metropolitanano de Episcopo sibi petit iustitiam exhiberi, adferens, quod post appellationem legitime ad nos interpositam ipsum excommunicaverat, & petens se ad eum statum, in quo fuerat appellat. tempore, à metropolit. reduci, denunciari videlicet absolutum: adjiciens etiam, quod appellationi non renunciabat objecta, sed prosequi volebat a eadem: [2 & infra.] Nos igitur inquisitioni tua taliter respondemus, quod sicut metropolit. ad nos interposita cognoscere omnino non valet: sic nec de his, quæ post appellationem fuerant innovata, dummodo b de aliis cognosci non possint, nisi de appell. pariter cognoscatur, vel de his, quæ appellationis causam contingere dignoscuntur. In quo casu si metropolit. ad cognoscendum partes suas interponere fortè præsumeret, Episcopus possit ad appellationis beneficium convolare: nam ad officium ejus, qui de appellatione cognitus est, pertinet prudenter corrigere, quæ contra ipsam invenerit attentata. Si verò notorium existeret, quod mandatum Episcopi indiscretum fuerat vel injustum, cui non tenebatur subditus obedire, ac per consequentiam ei liqueat evidenter subditum legitime provocasse: potest Archiepiscopus auctoritate metropolitana declarare subditum irrationabiliter exiisse anathematis mictione percussum. Cum autem excommunicatus, qui appellaverat, juxta præscriptam formam coram Archiepiscopo deponit contra Episcopum quæstionem, metropolit. ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas, cum ille appellationis prosecutioni renunciasse tacite videatur. Sed si verbo vel facto appellationem se velle prosequi protestetur, non est tanquam adversa petens, & sibi contrarius, audiendus.

[1 Officii fideliter exequeri, eum super dubitationibus juris responso se. Ap. postulas edoceri.]

[2 Unde tua fr. requisivit à nobis, utrum Metropolitanus de hujusmodi conquestione cognoscere valeat: & si reperit eum legitime provocasse, utrum denunciare eum debeat absolutum: & an si Episcopus coram Archiepiscopo appellaverit, ne si qui excommunicatus ab eo fuerat, absolvatur, appellationi sit hujusmodi deferendum.]

CAP. LV.

Ter appellationem legitime interpositam, principale cum accessibus ad iudicem appell. deferatur, & sententia excommunicationis & interdicti post appellationem lata non tenent.

Idem Episcopo & cantori Trecent.

Dilectis filiis d. Decano Altissiodoren. ac Magistro R. Altissiodoren. Episcopi procuratore in nostra presentia constitutis, idem Magister proposuit, quod cum dictus Episcopus Presbyterum domus Dei, in qua dispensationem se plenariam obtinere dignoscitur, detineri faceret vinculis mancipatum, pro eo quod bona quadam ejusdem domus, quæ furtive subtraxerat, restituere detestabatur, propter quod etiam ab eodem Episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & supra dictus Decanus Episcopum monuisset, ut ei restitueret, vel saltem f. recederet Presbyterum memoratum g, quem ad jurisdictionem suam spectare firmiter adseribat: Episcopus metuens, ne Decanus aliquid in suum præjudicium attentaret, se ac suos, statum ecclesie, ac civitatis, protectioni metropolit. supponens,

a Vid. leg. si filius sum. ff. ad Macedo. & l. 2. c. de iure fisci. b al. dummodo de illu. & c. protestentur. d Ca. 13. eod. tit. in 3. compil. e dispositionem. f Redderet, legabatur, sed recederet repositus. g Vid. leg. iure. ff. ad mu. & l. 1. §. per hanc. cum gloss. ff. de rei vin.

ad ejus audientiam appellavit. Verum Decanus post modicum tempus interdictum hujusmodi promulgavit, ut Episcopo in civitate presente, à divinis in Altissiodoren. ecclesia cessaretur. Postmodum vero cum die appellationis præfixo comparuissent partes coram officiali curie Senon. Decanus allegans, quod appellationi ab Episcopo interpositæ, idè non duxerat deferendum, quoniam Presbyter supra dictus, adhuc in vinculis tenebatur, quando ad nos vocem a appellationis emisit, officialis autem iudicavit irritum interdictum à Decano post appellationem Episcopi promulgatum: [1 & 7.] Quia verò idem Episcopus diversos modos expressit, secundum quos Decano paratus fuerit super captione Presbyteri iustitiam exhibere, ad Metropolitanam sedem appellans, Decanus non potuit post hoc ferre sententiam interdicti. Et ideo sententiam ipsam ab eo post appellationem legitime promulgatam, irritam decernimus & inanem, non obstante, quod Decanus ad excusationem suam, quasi variando proposuit, quod priusquam Episcopus appellasset, sententiam tulisset, cuius effectum ad tempus duxerat suspendendum: cum interim appellatione interposita procedere non deberet ad sententiam exequendam, officialis processum, qui post appellationem hujusmodi sententiam interdicti irritam & inanem decrevit, tenebatur iudicantes: eum appellatione ad nos interposita nil debuit innovari. Præterea licet excommunicationis sententia in Decano per Episcopum promulgata, rite lata prima facie videretur, cum per dictam officialem esset prohibita ne servaretur in ecclesia interdictum, & Decanus ne celebraretur in ecclesia prohibendo, divinum videretur officium perturbare: quia tamen per appellationem ad nos interpositam ex parte Decani, cui etiam officialis duxerat deferendum, Apostolos concedendo, non solum principale negotium, sed accessoria etiam ad nostrum referrebantur examen, eandem sententiam post appellationem promulgatam decernimus vitibus caruisse. Verum licet Archiepiscopus post appellationem prædictam, de qua sibi per officialis literas immo tuerat, Decano denunciaverit evitandum: Senon. tamen canonicos (qui saniori ducti consilio communi caverunt eidem, ut appellationi ad nos interpositæ magis, quam denunciacioni ab Episcopo factæ defectus) inculpabiles iudicamus.

[1 Hu igitur & alii, quæ utrimq. supra proposita coram nobis intelleximus evidenter, quod si Episcopus prudenter & iustitiam vidisset, & reddidisset Decano Presbyterum supra dictum, ad eum prorsus scandalum materiam amputandam.]

CAP. LVI.

Postquam Papa aliquam causam ad se revocat, non valet processus postea per minorem iudicem factus: sicut non valet, si fuerit ab eo legitime appellatum. hoc dicit, ut cuiuslibet illius iustitiam.

Idem Mediolanen. Archiepisc.

Vt nostrum b prodeat devultu Dei iudicium: [6 & 7.] Iudicibus dedimus in mandatis, ut si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum iudicium revocavimus, traditionem sigilli dicto H. à te cognoscerent esse factam, eam decernerent irritam & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo uti præsumeret. Cum plus sit Romanum Pontificem ad se aliquod revocare c negotium, quam quædam ad eum super aliquo negotio provocare.

a Dicitur, quando, deest in omn. antiq. aut. in quib. legitur ita ad huc in vinculis tenebatur ad nos vocet, & c. b Ex 3. compil. tit. ut ecclesiastica benef. sine deminutione conferantur. 14. ut nostrum. inf. ut ecclesiastica be. si. de. co. ubi qua hie de sum reperit, vid. d. obsid. in c. multum super. 3. q. 6. c. al. evocare. CAT.

CAP. LVII.

Si terminus appellationi prosequenda statutum ab homine altera pars pravenit, hoc tacto literas impetrando, litera non valent: sed terminus juris etiam appellatus pravenire potest, dummodo nuncium non procurat: & ubi ex dilacione imminet periculum, etiam neutra parte prosequente potest iudex ad quem supplere, parti compellendo ad prosecutionem.

Idem Abbati sancti Felicis, & G. canonico Bononiensi.

Obiata a nobis vestra litera continebant, quod cum quidam iudices, quibus causa, quae inter Sambri. & Rinocor. plebes vertebatur, fuerat ab Apostolica sede commissa, pro plebe Sambriensis sententiam protulissent, & a procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit sine termino appellatum, nec delatum appellationi fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus a iudicibus partibus assignatus: plebanus de Sambro. super observatione praedictae sententiae (sicut rationabiliter lata erat) nostras ad vos literas, & alia pars alias commissionis literas a nobis super infirmam eadem postmodum ad alios iudices impetravit, nulla in posterioribus literis de prioribus habita mentione, unde in dubitationem revocato, an posteriores iudices, vel vos de illa debeatis cognoscere, nos super hoc consulere voluistis: & infra. Licet igitur appellanti legitime a sententia indulgeatur annus a lege, aut ex iusta causa biennium ad appellationem interpositam prosequendam: quia tamen huiusmodi terminus potest restringi non solum a provocante, verum etiam a iudice, a cuius sententia provocatur (cum ideo sit constitutum, non ut minus ipse praveniri non possit, sed ne valeat prorogari) credimus distinguendum in quo casu litera impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante vel a iudice appellationi praefigitur prosequenda, si eo tacto appellatus literas impetraverit, huiusmodi litera tanquam tacta veritate subrepta, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si vero non sit aliquis terminus a iudice vel appellante praefixus, pars appellata intra terminum constitutum a lege (dummodo nuncium non procurat, ut appellantem in commissione impetranda supplantet) commissionis literas poterit impetrare, quorum auctoritate in appel. causa legitime procedatur, ita quod si appellans voluerit in causa appella. procedere, oportebit eum agere sub iudice sic obento, nisi possit eum legitime reculare: quod si agere noluerit, appellatus b potest nihilominus prosequi causam ipsam, maxime si sentiat sibi ex dilacione imminere gravamen. Superior quoque iudex si viderit ex dilacione periculum imminere, potest & debet neutro prosequente, appellationem, occurrere, ut periculum evitetur, puta si a sententia lata super confirmatione alicujus electi fuerit provocatum, ut utraque pars velit etiam ad annum prosecutionem appell. differre, potest utrique (imò debet) superior iudex, ad quem fuerat appellatum, terminum provide moderari, ne gregi dominico diu desit cura pastoris. Ex his igitur consul. vestra noveritis esse responsum, quod per posteriores non derogatur prioribus legitime impetratis, per quas ad confirmandam sententiam vel infirmandam, pravia potest ratione procedi.

CAP. LVIII.

Alteri parte contumaciter absente, potest iudex appell. etiam principalem negotium definire, si post lit. contestat. fuerit appellatum.

Idem.

Per tuas a literas requisisti, utrum si post latam sententiam, vel saltem post depositionem testium publicatas fuerit ad fed. Apost. appellatum, hi qui super hoc delegantur a nobis, si altera partium eorum se noluerit conspectibus praesentare, causam sibi delegatam b judiciali possint calculo terminare. Nos igitur consul. taliter respondemus, quod cum lis super eodem negotio coram primis iudicibus sit legitime contestata, poterunt a iudices delegati (eo, qui convenitur, se per contumaciam absentante) cum eis de meritis causa liquebit, commissum sibi negotium definire.

CAP. LIX.

Notabile & famosum cap. habens multa nova dicta utrumque, ius limitantia. & hoc dicit in summa, imitando simpliciter verbu litera. Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso iudice a quo; nec admittitur exceptio, quod prius miserat nuncium ad sedem Apost. vel quod literas impetraverat, quae nondum sunt iudici praesentata.

Idem in concilio generali. d

Ut debitus & honor deferatur iudicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis: Statuimus, ut si quis coram idoneo iudice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem iudicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo suam iustitiam prosequatur, non obstante si dicat, quod ad superiorem iudicem nuncium destinaverit, aut literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignata. Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem iudice causa probabiliter appellationis exposita: tali videlicet, quae si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minus rationabiliter eum appellasse constiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti f condemnet, alioquin ipse procedet, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis.

CAP. LX.

Si iudex, a quo est appellatum a gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.

Idem in eodem. g

Cum cessante causa b, cesset effectus: Statuimus, ut si iudex ordinarius, siue delegatus aliquid comminando vel interlocuendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & sano usus consilio ab huiusmodi interlocutionis vel comminationis effectu destiterit, libere in causae cognitione procedat, non obstante si a tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia causa legitima suspensus: ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

CAP. LXI.

Volens iudicem recusare, debet coram eodem suspensionis causam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: quae non probata, sua iurisdictione iudex utitur in principali: ea vero probata remittit negotium ad sa-

a Ca. eod. tit. in 4. comp. Et qua. variis sunt huius decreti articuli, variis locis sunt evidendi. Doct. Feder. de Senis consil. 28. incipit, postius questionis. Felinus in ca. ex tenore. sup. de reso. Rom. cons. 4. 3. in ca. dubitatur. Calder. cons. 4. tit. de reso. ubi quatuor, an de nulli litera fieri merito debeat. b Ita legend. agere noluerit appellatus, & ubi intelligitur appellans.

a Ca. 2. eod. tit. in 4. comp. vide Matth. singul. 66. in ca. nota quod in causa. b delatam. c potuerunt. d Scilicet Innoc. 3. in com. gener. c. 31. e Ca. eod. tit. in 4. comp. Hinc Decr. explicat Paulus de Lazariis, & Philip. de Peruffo. Trid. cons. sess. 13. de reform. c. 10. f vide l. tutores. §. tut. & l. si Bart. ff. de admim. tut. g c. 36. h Ca. eod. tit. in 4. comp. lat. vid. l. ad agere. §. quam vult. De iure patron. & l. quod dicitur. ff. de patris.

CAL.

personam, vel causam committit de recusatoris consensu.

Idem in eodem. a

Cum b speciali sit prohibitionis provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competentem commotione premissa, promulgare presumat. Volentes etiam providere, ne forte communitus frustratoris reculationis vel appellacionis obtentu momentis possit declinare examen. Statuimus, ut si allegaverit se iudicem habere suspectum, coram eodem causam iuxta suspicionis assignet c, & ipse cum adversario, vel (si forte adversarium non habeat) cum iudice arbitros communitur eligat: aut si communitur convenire non possit, absque malitia ipse unum, & ille alium eligat d, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advoent tertium: ut quod duo ex ipsis decreverint, robor obtineat firmitatis: sciantque se ad id fideliter exequendum ex injuncto a nobis in virtute obedientie sub obestratione divini iudicii districto precepto teneri. Causa vero suspicionis legitima coram ipsis intra competentem terminum non probata, sua jurisdictione iudex utatur. At ipsa probata legitime de recusatoris ad sensu persona idonee committat negotium recusatus, vel ad superiorem transmittat, ut in eo ipso procedat, secundum quod fuerit procedendum.

In notoriis non admittitur appellatio: in dubiis causa probata coram iudice est exprimentia, qua debeat legitima reputari: quam si non proficiatur, iudex a quo in causa procedat. Idem si proficiatur & non probat. Hac autem constitutio non extenditur ad regulares. h. d.

Porro communito ad appel. obstaculum convolante, si eius excessus evidentia rei vel ipsius confessione aut alio modo legitimo fuerit manifestus e (cum appellacionis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad praesidium innocentium institutum) non est provocacioni huiusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivolae appellacionis dissiugio appellans iudicis processum impedit, coram eodem probabilem causam appellacionis exponat, talem videlicet, quae si foret probata, deberet legitima reputari, & tunc si habuerit adversarium, intra terminum, secundum locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii ab eodem iudice moderandum, appellacionis causam proficiatur: quam si profici non curaverit, extunc ipse iudex (appellacione non obstante) procedat, nullo autem adversario comparente, tunc iudex ex f officio procedit. Appel. causa coram superiore probata, superior suae jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in eius probatione defecerit, ad eum a quo ipsum malitiose appellasse confiterit, remittatur. Ceterum has duas constitutiones praemissas nolumus ad regulares extendi, contra g suas speciales observantias.

CAP. LXII.

Si iudex confessionem advocati eadem die revocata pro liti contestatione velit habere, vel processum a subdelegato subdelegati factum ratificat, licite appellatur.

Honorius III. decano, cancellario & cantuari
Lincolnen.

a Scilicet Conc. Lat. ca. 48. b C. s. cod. tit. in 4. compilat. c Iure civile non est necesse probare causam. l. cum speciali. l. aperisisti. C. de iud. d Eligant. e Confessionem solam inducere notorium, vide in l. cum fidei commissum. ff. de fidei com. f Ex off. suo procedit appellacionis causa. g Contra suas observantias speciales.

Cum causam a, quae inter Abbatem & fratres de Valle sancti Ioannis ex parte una, & priorem & canonicos de Novo loco ex altera, super ecclesia de Holsch b vertitur, R. sancti Angeli diacono cardinali commissimus audiendam: [1 & 7.] Procurator praedictorum prioris & canonicorum proposuit, quod cum coram subdelegatis iudicium delegatorum inducias ad proponendum exceptiones dilatorias petisset: quia advocatus ipsius ductus errore respondit, quod ecclesia de novo loco, ecclesiam, de qua erat questio, per xl. annos & amplius pacifice possederat, licet ipse eadem die advocati errorem corrigens, ipsius responsionem, quae suae petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod sibi posset praedictum generare c, pro eo quod ante litem contestatam, sunt exceptiones dilatorias proponenda) coram eisdem iudicibus revocavit. Iudices tamen per huiusmodi responsionem erroneam advocati, litem contestatam fore credentes, ad receptionem testium partis alterius processerunt: [2 & 7.] Mandamus, quatenus si dicti prior & canonici legitime probaverint, quod per procuratorem ipsorum eadem die advocati responsio extiterit revocata, quia sic per consequens litem contestata non fuit, vel quod delegati testes receptos a subdelegatis subdelegatorum suorum adprobaverint, cum non nisi delegatus a Principe causam alii valeat delegare, quicquid ab ipsis post appella. eorum factum est (dummodo haec in appellacione expressa fuerint) nunciatis irritum & inane.

[1 T. & B. procuratores praedictorum Abbatis & fratrum in ipsis praesentia constituti, petebant instanter ut processum approbantes de Chevillie & Bellando Abbatum & prioris de Malera quibus causa ipsa a Bo. me l. pp. p. n. fuerat delegata, causam ipsam qua tanto tempore iam duravit, dignarentur sententiam terminare.]

[2 Sed & gravamini gravamen addentes cum examinatione quorundam testium prioris de Velleboe & suo consueti delegasset, qui vires suas subdelegaverunt alii contra canonicos sanctitatis receptiones & examinationes testium ab ipsis de facto, cum de iure requirerent, factam minus provide adprobaverunt: propter quae gravamina ex parte praefatorum prioris & canonicorum ad sed. Apostol. fuit appellatum. unde idem procurator cum instantia postulasset ut memoratorum iudicium processum decerneremus irritum & inane. Quia vero super praemissis non potuit nobis fieri plena fides, nisi a utriusque parti procuratorum assensu.]

CAP. LXIII.

Non sufficit appellanti docere, quod exceptionem legitimam & veram opposuit & appellavit, nisi doceat propter exceptionem non admittam appellasse. h. d. & est casus no. & quotidianus.

Idem Decano & thesaurario & P. s. Petri canonici
Zamorae.

Dilecto filio G. capellano nostro, D. Presbytero & 1. capituli Salamantini procuratori a nobis auditore concessio, procurator capituli proposuit coram eo, quod cum dictus Presbyter super receptione sua in Salamantina ecclesia exsecutorias a nobis ad Archid. Civitaten. & collegas eius literas impetrasset, coram eis fuit ex parte capituli allegatum, quod cum in ipsa sit ecclesia certus numerus canonicorum iuramento firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipsos procedere: &

a De materia huius decreti, quatenus indicat errorem advocati nocere clienti, vide Barb. Conf. 6. Vol. 1. & Asini. Error. C. de iur. & fact. ignor. b Olfensio. c Allegari. vide l. 2. cum l. f. C. de error. advoc. d eodem die.

ne aliter

ne aliter facerent, fuit ad nostram audientiam appellatum: [1 & 7.] Quoniam igitur et si per confessionem Presbyteri factam coram auditore predicto confiteretur, Salamantinam ecclesiam habere certum numerum canonicorum juramento firmatum, & hujusmodi exceptionem coram executoribus fuisse propositam, & quod appellatum existerit ab eisdem: quia tamen non constitit quod propter exceptionem hujusmodi non admittam, alicuius legitimam fuerit appellatum: mandamus, quatenus si vobis confiteretur praefatam exceptionem hujusmodi de certo canonicorum numero, juramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuisse propositas coram ipsis executoribus, nec admittas, ac ideo partem capituli appellantis: ipsorum executorum processum denunciatis irritum & inane.

[1 Sed ipsi executores hujusmodi appellatione contempta, executionis sententiam in Episcopum & capitulum protulerunt. Quare petitis procurator predictus, sententiam ipsam irritam mutari, & dictum Episcopum super hoc ab eorumdem Episcopi & capituli taxatione compesci.]

CAP. LXIV.

Appellans qui terminum appell. praefigit, si mittit procuratorem ad impetrandum & contradicendum tantum, & appellatio fuit recepta à iudice, vel approbata à parte, ad versus legitime praesentis, condemnatur in expensis. h. d. secundum communem intellectum, licet glossa aliud senserit.

Idem sancti Andreae Archidiaconi & magistro I. Canonico de Melten. a.

Nicolaus militis fratris E. monacho & monasterii sanctae Mariae, sancti Hadriani diacon. cardin. concessimus auditorem: in cuius praesentia cum dictus monachus non nisi ad impetrandum & contradicendum procurator fuerit institutus, supplicavit humiliter idem miles ut contra ipsos tanquam e consummates procedere deberemus: [1 & 7.] Mandamus, quatenus si vobis confiteretur, dictos Abbatem & conventum appellationi suae terminum praefuisse, cum ad profequendum eandem, sufficientem procuratorem non miserint, memorato milite ipsam personaliter profequente, ipsos ad restituendas expensas à tempore appell. factas eidem militi condemnemus.

[1 Ad dare aliquibus in mandato, qui eisdem pro eo quod ad profequendam appellationem emissum procuratorem minus idoneum designaverunt, ipse eadem personaliter profequenti in restituendis expensis & expensis legitime condemnantes, eo prius sicut iustam fuerit restituit, audiatur super his quae contra sapienter. Abbatem & conventum praefatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quia vero super praemissis vobis non potuit fieri plena fides, de assensu militis & monachorum predictorum. d. f. v.]

CAP. LXV.

Ab eadem sententia ab eodem tertio appellari non licet.

Idem Episcopi. Mantini. & P. canonico Tuscan.

Quia nobis e R. tutor filiorum quondam B. civis Tuscan. f. petitione monstravit, quod cum inter ipsam ex una parte, & F. pro se ac P. tutore quondam filii B. ex altera, super quadam summa pecuniae coram iudice Tuscan. quaestio verteretur: idem definitivam pro eodem R. sententiam promulgavit, quae bis fuit per iudices delegatos & confirmata: [1 & 7.] Sed pars altera quae semel & iterum appellaverat, tertio

a. Alii. Melten. b. Alata. de fratri G. monacho monasterii S. Mariae. sancti Adriani. c. al. tanquam contra. d. Appellans appellationis suae potest terminum statuere. e. Vide Domin. d. p. an. sum. f. Tusculan. g. Vide l. i. cum. not. C. de adm. str. auro.

voce appellationis ad nos emittens, P. & ejus collega cognitionem ipsius sententiae à nobis obtinuit delegari: & infra. Cumque R. sanctae Mariae in Gosmed. diacon. card. super appell. tertio ad nos emissa utrique parti à nobis datus auditor interlocutus fuerit, illos non potuisse de jure tertio appellare. Nos praedicto P. & ejus collega dedimus in mandatis, ut in negotio ipso nequaquam procedere attentarent.

[1 Licet P. Pixeta canonicus Tuscan. cui executionem sententiae ipsius dicimus commississe, ipsam in possessionem quarundam domorum & aliarum rerum legitime induxisset.]

CAP. LXVI.

Appellatio emissa medio iudice interposita, causam non devolvit exceptione opposita. hoc dicitur, secundum communem intellectum.

Idem magistro G. Archidiaconi & officio Leme.

Dilecti filii prior & conventus de Lactu. a. Rubeo transmissa nobis petitione monstravit: [1 & 7.] Ex parte dictorum prioris & conventus fuit excipiendo propositum: quod cum omisso diocelano Episcopo fuisset ad Archiepiscopum appellatum, ad quem gradatim fuerit appellandum, in causa ipsa de jure procedere non debet: sed quia officialis Archiepiscopi hujusmodi exceptionem admittere denegabat, ipsi ad nostram audientiam appellaverunt: & infra. Quocirca mandamus, quatenus sententias post hujusmodi appellatas [in b. eos] denunciatis penitus non teneant.

[1 Quod cum inter ipsos ex parte una, & f. de Chambar. militem Claromon. diacon. ex altera, super quadam nemore & aliis rebus coram magistro A. canonico Claromon. ex delegatione ap. quaestio verteretur. Idem miles ad ven. f. n. Bituricon. arch. frustratoria voce appellationis emittens, causam super his officialis Bitur. obtinuit delegari, coram quo.]

CAP. LXVII.

Si in, qui desit esse tutor, nomine pupilli convenitur invitus poterit appellare.

Gregorius IX. magistro scholasticum F. & G. de Rupe canonici sancti Andriani & Morinen. diaconis.

EX parte M. dominae d. de Colob. nobis fuit oblata querela, quod cum nobilis mulier domina de Bellebron. super quibusdam terris ipsam nomine filiorum suorum coram iudicibus auctoritate nostra transisset in causam, eadem in iudicium ipsorum excipi fecit praesentia, quod cum res, de quibus in iudicio agebatur, & praedicti filii ejus, sub potestate & tutela ipsius minime permanerent, cum jam ad secunda vota transisset, & super his ei non tenebatur ipsorum nomine, quorum tutrix esse defierat respondere: sed quia dicti iudices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipsa sentiens se gravari, nostram audientiam appellavit. ideoque mandamus, quatenus si ita est, revocato in irritum, quicquid post appell. hujusmodi inveniatis attentatum, audiatis hincinde proposita, &c.

CAP. LXVIII.

Si iudex de jure dubitans vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus edere: alias ejus verba consultationis fides non adhibetur.

Idem magistro & fratribus domus Morinen.

Intimasti: & infra f. Praeterea hospitalitatis ignorantibus, & non facta eis copia de inquisitionis processu, ad nos relationem transmississe noscuntur, cum

a. Rubro. b. inclusa defun. in aliquo antiq. c. Andriani in Cod. Barb. in scholasticum G. & P. & Rupe canon. S. Adriani Morin. d. vide Baldum in l. nos autem. sup. de Atul. rra. legitur Colester & Brevis. e. Vide authent. matris & avia. Cod. quando mu. in. offic. suoz. f. De materia relationis vide gloss. doltor in ca. causam. secundo. de testibus.

juxta legitimas sanctiones quoties relaturum se iudex quilibet pollicetur, illico litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

CAP. LXIX.

Si ante litem contestatam circa principale negotium, iudex aliquid innovat, vel diem assignatam sine causa prævenit, licet appellatur. Et si procurator datus ad impetrandum super appellatione non servavit formam mandati, auditur appellans etiam post annum.

Idem Archiepiscopi & G. canonici.
Turonen.

Significante a Aurelia Episcopo, nos noveritis accepisse, quod cum Decanus & capitulum Magdunen. ipsum super eo, quod dicebant alibi, quam in stallis decani & capituli prædictorum, carnifices carnes vendere non debere b, coram iudicibus auctori. Apost. convenissent: petentibus tandem decano & capitulo nominatis iudicum officium implorando, ut cum idem Episcopus post citationem carnes in stallis aliis vendi fecisset, quod per eum super hoc factum fuerat, in statum pristinum renovarent: pro parte ipsius fuit propositum, quod cum lis præsertim non fuisset super negotio contestata, locum imploratio huiusmodi non habebat, adiciens quod cum de consensu partium coram dictis iudicibus, ad litigandum super ipso negotio certus dies statutus fuisset, & quantum ad illam diem solutum fuisset iudicium eorundem, prævenire diem ipsum ac audire partem adversam in tali imploratione absque consensu partium non debebant: & quia super his non audiebant eundem, nostram audientiam appellavit: & licet procuratorem suum intra annum ad huiusmodi appellationem miserit prosequendam: quia tamen dictus procurator (ut creditur) circumventus contra inhibitionem ipsius Episcopi nostras super hoc ad quosdam iudices certa ratione suspectos literas impetravit, dictus Episcopus uti noluit literis sic obtentis, petens non obstante lapsu anni ad prosecutionem appellati admitti. Ideoque mandamus, quatenus si de inhibitione huiusmodi, & præmissis causis appellationis vel earum altera confiterit, revocato in irritum, &c. ubique ad contentatum in jam dicto d negotio juxta priorum contentiam literarum, &c.

CAP. LXX.

Capitulum famosum & multum allegabile. & h. d. Ad iustificandam appellationem ex causa interpositam, probare oportet causam veritatem coram iudice ad quem, nisi fuerit coram iudice a quo oblata probatio & rejecta. h. d. singulariter usq. ad s. eidem.

Idem.

Interposita a appellatione ex causa probabili, non sufficit appellanti probare, quod ex causa huiusmodi provocavit, si eam non doceat esse veram: nisi hoc se asserens probaturum non fuisset admissus.

Si appellatio non sit recepta a iudice, vel approbata a parte, sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum, licet pars appellata sit parata in curia prosequi. h. d. usq. ad s. ille deniq. Abbas Siculus.

Eidem quoque permittitur, si non recipiatur appellatus a iudice, nec ab adversario approbatur, super prosecutione appell. per procuratorem ad impetrandum & contradicendum constitutum literas impetrare, licet pars altera per se vel per procuratorem idoneum, iudicium super hoc apud sedem Apostolicam recipere sit parata.

a Vide Iason. in rep. l. quemimus. ff. de summi. b Vide l. i. C. que sit long. consuet. & ibi Cyn. c dictio ad, deest in aliquot antiq. d dicta causa. e vide Rubenon Alexand. in trat. de potest. procur. p. r. annor. per Innoc. & Butrig. in c. cum inter canonicos. sup. de elec. & c. ad dissolvendum. inf. de sponsa. impub.

Ante inchoatam persecutionem appellat. appellans potest si vult inuito appellato petere, ut remittatur ad iudicem a quo, sed condemnabitur in expensis factis per partem adversam in illa appellatione. h. d. usque ad s. sane. Abbas.

Ille denique a, qui vocem appell. emisit, cuius nondum est alii cognitio delegata ad petitionem ejusdem, ad eum, a quo provocavit, de jure remittitur, contradictione partis alterius non obstante: in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse confiterit, condemnandus.

Articulus appellationis interposita a quaramine discutitur per iudicem ad quem parte absente per contumaciam, etiam lite non contestata in appell. vel principali causa. h. d. Abbas.

Sanè parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adversa se contumaciter absentante, potest super hoc lite non contestata procedi, licet nondum litis contestatio facta fuerit in ipso appell. articulo vel negotio principali: quia cum in hoc casu iniquitas principaliter prioris iudicis arguitur, non est rigor juris (ex quo sequi posset causa perplexitas) requirendus.

CAP. LXXI.

Clausula appellatione remota, in medio literarum posita, respicit præmissa, quibus annexitur, non sequentia: nisi repetatur in fine literarum, & hoc si negotia sunt separata.

Idem.

Inquisitioni tua taliter respondem, quod quoties clausula, per quam tollitur appellationis remedium, in medio literarum ponitur, si sunt plura negotia se minime contingentia, tantum præmissa complectitur: nisi forte in fine literarum prædicta clausula iteretur.

CAP. LXXII.

Breve est, sed per alia verba sic summatur. Appellatus sententiæ prodest alteri, si communis iure juvetur, & idem sit negotium, & eadem defensionis causa, & sint eadem sententia condemnati: aliter secus.

Idem.

Vna sententia e pluribus condemnatis, si unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, illius restoria iure communi ceteris suffragatur, si communi iure juvetur, idemque negotium, & eadem causa defensionis existat.

CAP. LXXIII.

Iustus metus excusat, adeo quod non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & appellationis causas duxerit exprimendas.

Idem.

Si iustus a metus quo minus appellaveris, te excusat, ad appell. reputaris beneficium convolasse: Dummodo intra tempus quo licite provocatur, coram iudice a quo appellasse volueris: vel si habere ipsius copiam nequivisti, in præsentia bonorum virorum protestatione super hoc proposita, causas appellat. duxeris exprimendas.

a Vide Abb. in ca. dilectus. & c. 3. inf. de Presby. & Ang. in l. si quis libellos. Cod. eod. tit. b Hec clausula appell. resp. solum est principu. l. i. §. i. ff. a quibus appell. non licet. c Vide que expressit scribit Soc. conf. 132. incipit. insigni doctor. in prima parte. d Equi merus esse debet, tradit Aret. in §. quadr. insit. de all. Paul. de Cas. & Ias. in l. cum aliquis. C. de iure debb. & l. interposita. C. de transa.

DE CLERICIS PEREGRINANTI-
BVS.

TITVLVS XXIX.

CAP. I.

*Contra peregrinantes seu proficiscentes ad sed. Apost. non est aliquid innovandum.*Celestinus III. *Ambian. Episc.*

Conquerente a I. Presbytero intelleximus: [1 & 7.] Licet Presbyter idem res suas & ecclesie suae in protectione nostra non posuerit, quando ad nos accessit, tamen cum hi, qui accedunt ad praesentiam nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolica protectione securi: mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero post iter adreptum ad nos venendi, subtractum est vel ablatum, sibi restitui facias. *b.*

[1.] *Quod postquam ad nos venendi iter arripuit, quidam res eius diripere praesumpserunt.*

DE CONFIRMATIONE UTILI VEL
INUTILI.

TITVLVS XXX.

CAP. I.

De reserente confirmata per Papam, inferior iudex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenerit, ut quia subreptitia, vel de re litigiosa ad. cum ca. sequent.

Alexander III. *Exonen. Episc. P. C. in literis.*

Si quis e rei litigiosae confirmationem impetravit ab Apost. sed. non minus potest iudex de causa cognoscere, & eam sine debito terminare. Sed si rem tunc pacifice possidebat, cum inde confirmationem obtinuerit, non est licitum iudici de quaestione postea extra decernere, aut eam definire absque sed. Apost. mandato.

CAP. II.

*Idem dicit.*Idem *Vigorensis Episc. d.*

De confirmationibus e autem Rom. Pont. volumus te tenere, quod contra illas (nisi novum Apost. sed. procedat mandatum, aut certum sit, quod sint per falsi suggestionem elicite) non est aliquatenus iudicandum.

CAP. III.

Littera confirmationis super sententia, a qua erat appellatum, non valet, si appellatus malitiose praevenerit appellansem, alias pendente donec de appellatione cognoscatur.

Celestinus III.

Bonae memoriae f. A. canonicus vester proposuit, sententiam a delegatis iudicibus prolatam fuisse: & intra decem dies ille, contra quem sententiam fuerat, ab illa sententia appellavit, iudices tamen nihilominus sententiam executioni mandarunt. Ceterum appellans itinere statim ad Apost. sedem adrepto, litteras de retractando sententiam impetravit, adversarius autem ipsum caute praeveniens confirmationis promulgatae sententiae rescriptum fuerat adfectus, in quo nulla de facta appellatione mentio habebatur. Ideoque requisisti, quae quibus literis praevicium faciant. Respondemus igitur, quod posteriores debent prioribus praevicium generare. Verum si dicatur, nullis literis veniatis & iustitiae praevicantibus: vel sub alia forma

a. C. i. eod. tit. in 1. comp. b. Faciatis, legitur in om. manusc. unde constat non solo Epi. Ambian. esse directam hanc Decretalem, sed alia, ut varia testimonia ostendunt. c. C. i. eod. tit. in 1. comp. d. Vigorem. al. Vigorem. e. C. 2. eod. tit. in 1. comp. f. C. 1. eod. tit. in 2. comp.

verborum, dummodo nil diceretur de literis confirmationis expressae: dicimus primae tandem suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenius habeatur.

CAP. IV.

Innovatio privilegii novum jus non tribuit, nec antiquum confirmat: sed si quod competebar, conservat. Brevius sic potest summari: Innovatio privilegii non inducit confirmationem juris in eo contenti.

Innocentius III. *decano Padeburen. a.*

Cum dilecta b in Christo filia abbatissa & sorores ecclesiae Gardeven. e sua cuperent privilegia innovari: propter viarum d discrimina quatuor Episcopis, & Abbatibus totidem, ut ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcriberent sub sigillis suis nobis remitterent, duximus injungendum. [1 & 7.] Nos autem tam legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit conspectui praesentari, quam inquisitoribus ipsis fidem debitam adhibentes, licet non videremus, quare non deberent eadem e privilegia innovari: quia tamen C. majoris ecclesiae, & I. sanctae Crucis canonici proposuerunt, Hildesemen. ecclesiam in possessione subjectionis ipsius monasterii per centum annos & amplius extitisse, privilegia ipsa tunc non duximus innovanda. Unde iudicibus dedimus in mandatis, ut ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerint evocandi) inquirerent super his diligentius veritatem, a quibus pars Hildesemen. ecclesiae ad Apost. sed. appellavit. Nuper autem iterato praedicta petiit abbatissa, quatenus deberemus privilegia suae ecclesiae renovare. Ex adverso vero fuit postulatum, ut causam ipsam discretis viris committere dignaremur, qui testes reciperent, quos contra privilegia monasterii, & ad probandum f praescriptionem legitimam inducere proponebant. Nos igitur attendentes, quod iure sit civili statutum, ut quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contestata testes valetudinarii, & alii de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur: ejusdem aequitatis similitudine provocati, praedicta privilegia, quasi jam nimia vetustate consumpta, cum fuerint non in pergamento, sed in papyro conscripta g, duximus innovanda: nolentes, quod ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio adquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innovationem privilegii conservetur. Quia vero praefatum monasterium ad jus & proprietatem Apost. sed. per privileg. praed. no. pertinere monstratur: ne jus ecclesiae Romanae remaneat indefensum, eandem abbatissam procuratricem ipsius duximus statuendam: ut cum adversus Romanam ecclesiam possessiones & iura non nisi centenaria currat praescriptio, ipsa super hoc & aliis vice nostra procuret, quae coram te in iudicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quod de statu ejusdem monasterii diutius dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum & commodum eligens, recipias testes, quos ad praescriptionem probandam Hildesemen. ecclesiae, vel ad interruptionem ostendendam conobium duxerit producendos: & si legitimam praescriptionem probaverit, ut intendit: nisi probata fuerit interruptio ex adverso, subjectionem ipsius monasterii ad iudices Episcopo memorato, cum constet ipsum in sua dioecesi constitutum: privilegium, quod monasterio innovari fecimus, corumpendo: alioquin eidem

a. Al. Exod. al. Padebiterens. b. C. i. eod. tit. in 2. comp. las. c. Al. Guidion. al. Gardenovens. al. Gerundus. d. Distantiam & discrimina. e. Ad quod est tutum ut solemniter transcribatur. conc. l. unum testamentum. ff. de testamen. f. Probandum. g. Vid. l. 2. C. de diver. scriptis.

M m m

super hoc perpetuum imponens silentium, monasterium pronuncies perpetua libertate gaudere, nostro sibi privilegio resignato. *a*

[*i* Qui Apostolico mandato parentes, privilegia felicitis recordationis Agapi. & Ioannis Pont. p. nostrorum sua presentia subtiliter confecerunt, tenorem eorum sub sigillis suis nobis fideliter transmittentes. Ven. quog. f. n. G. Remen. Archiepiscopus tunc Episcopus Praenestinus in partibus illi officium legationis exercens, tenorem privilegiorum suorum sub sigillo proprio, nostro fecit conspectui presentari.]

CAP. V.

Non valet confirmatio, quam religiosus impetravit à Papa super temporali administratione, seu prioratu, si tacuit se regularem: si vero expressit, rescriptum praesumitur falsum: quia Papa non consuevit concedere. *h. d. cum sequent.*

Idem Episcopo & praeposito Vicensi.

Ad nostram & audientiam praeposito Nemanen. & ecclesiae significante pervenit, quod quidam canonici Nemanen. ecclesiae à nobis literas confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, religionis suae conditione suppressa. Cum igitur regularibus personis non consueverit Apostolica sedes aliqua personaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipsis canonicis (cum regulares existant) noveritis taliter impetratas, denunciatis irritas & inanes.

CAP. VI.

Idem dicit, quod supra cap. proxi.

Idem.

Prorecta d nobis ex parte tua petitio continebat, quod plures ex religiosis, qui prioratibus & aliis administrationibus praesunt, à nobis super ipsis, quoad vixerint possidendis confirmationis literas se adserunt impetrasse: [*i* & *j*.] Cum igitur à cancellaria nostra huiusmodi literas emanasse non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus vel administrationes, tanquam religionis confirmantur, eodem punias, tanquam falsitatis auctores. Si vero in eis non sit mentio religionis ipsorum, illas tanquam tacita veritate subreptas denunciatis non valere.

[*i* Quarum occasione bona ipsorum prioratum distraxerunt & consumunt, afferentes se sibi quoad prioratus illos nulla ratione subesse.]

CAP. VII.

Sententia seu laudum contra formam iuris vel compromissi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi confirmatum, non tenet.

Idem nobili viro Mattheo de e Rrvaria.

Examinata f causa, qua veritur inter te & milites Campanicos super ecclesia sancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabinen. dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam ju-

a Reservato. *b* C. 2. od. tit. in 3. comp. *c* Neumafsen. sed ego Neumafsen. scribendum puto, cui lectioni aliquot veteres ad stipulantur. *d* C. 1. de rescript. in 3. comp. *e* Rrvaria. *f* C. 3. od. tit. in 3. comp.

ris & compromissi fuisse dictatum. Vnde non ostant confirmatione C. Papae praedecessoris nostri, qui confirmaverat illud, sicut provide latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decernimus ipsum irritum & inane.

CAP. VIII.

In confirmatione ex certa scientia, dicto, sicut, ponitur casu. tivo: nec nocet, si verbum confirmatio precedit tenorem confirmati.

Honorius III. illustri Regi, baronibus, & militibus & aliis hominibus Cypri.

Venerabilis frater N. Archiepiscopus Nichosien. & suffraganei eius transmissa nobis petitione monstrant, quod inter ipsos & vos super quibusdam decimis mediante Albanen. Episcopo. *a* tunc Apostolica sedis legato amicabilem compositionem intervenit: expresse adjecto, quod *b* quantocyus eam auctoritate Apostolica confirmari contingeret, statim deberet executioni mandari. Verum licet sit per nos confirmata, & ad maiorem rei evidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus, ipsam tamen renuistis observare, occasionem frivolam praetendentes, tum ex eo, quod in literis verbum confirmationis, [tenorem compositionis] iuxta e styllum ecclesiae Romanae praecedat *d*, tum quia clausula consueta, scilicet, sicut sine pravitate provide facta est, in eisdem literis continetur [*i* & *j*.] Mandamus, quatenus si praemissa veritas suffragatur, compositionem eandem adimplere curetis.

[*i* Cum igitur nequam contra Deum & ecclesiam, sed nec etiam contra privatas personas huiusmodi cavillosi distinguere debeat. *Vit. vo.*]

CAP. IX.

Collatio ecclesiae alteri facta per legatum, & per Papam confirmata, ius diocesani non laedit.

Idem universi Abbatibus & praetatis, ac conventibus & clericis in Constantinop. diocesi constitutis.

Sua nobis & Patriarcha Constantinopolitana conge- stione monstravit, quod cum quidam veterum sumentes occasionem ex eo, quod I. Presbyter Cardinalis tunc Apostolicae sedis legatus, quibusdam aliis ecclesiis & clericis in spiritualibus & temporalibus comilit monasteria f eorumdem, ipsi Patriarchae obedire recusant, & ei de iuribus patriarchalibus respondere, in sua praesumptionis adiutorium inducentes confirmationes huiusmodi collationum à sede Apostolica impetratas. Cum igitur g nolimus iura, quae diocesani debentur, per collationes, seu confirmationes praedictas minui seu laedi: mandamus, quatenus occasione huiusmodi non obstitite, ipsi Patriarchae reverentiam & obedientiam exhibere curetis, eisque de iustitiis suis integre respondere.

a Mediente Alban. Episc. tunc legato. *b* Quamvis enim, *c* Inclusa, ten. compo. in omnibus impressis desiderantur, & male, quia sine illis nullus constat sensus: ea tamen nos ex omnibus manus supplevimus. *d* Vide l. proinde. s. fi. ff. de veri. peti. per Bari. & glin. de. l. de offic. delegat. *e* Vide Archidiacon. in c. de ecclesiasticis. 21. q. 2. *f* Eandem. *g* Nolumus.

LIBRI SECUNDI FINIS.

DECRE-